

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ
УПРАВЛІННЯ ПІВНІЧНОГО ОФІСУ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ
В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕПАРТАМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕПАРТАМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ
ЧЕРКАСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, М. ЗАПОРІЖЖЯ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ, М. ХАРКІВ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ, М. МАРІУПОЛЬ
БАЛТІЙСЬКА МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ, М. РИГА, ЛАТВІЯ
ЧЕНСТОХОВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, М. ЧЕНСТОХОВА, ПОЛЬЩА
КАРЛОВ УНІВЕРСИТЕТ, М. ПРАГА, ЧЕХІЯ

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»

*Матеріали XVII міжнародної науково-практичної конференції
молодих вчених, аспірантів і студентів*

26-27 листопада 2020 року

Черкаси, ЧДТУ, 2020

УДК 336 (477) (063)

ББК 65.261я431

А 43

Актуальні проблеми фінансової системи України [Електронний ресурс]: матеріали XVII міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів: Черкаський державний технологічний університет, 26 - 27 листопада 2020 року. Черкаси, 2020. 232 с.

Основною метою конференції є вирішення актуальних проблем та вдосконалення фінансової системи України, грошово-кредитних механізмів регулювання економіки, управління фінансово-економічним потенціалом суб'єктів господарювання, розвитку банківської системи та інших актуальних проблем економічної науки.

Подані матеріали містять методологічні та методичні підходи, що можуть заслуговувати на увагу широкого кола фахівців.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету: *Григор О.О.* – д.політ.н., доцент, ректор Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Заступник голови: *Демиденко В.В.* – к.е.н., доцент, декан факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Члени оргкомітету:

Гончаренко І.Г. – д.н.держ упр., професор, завідувач кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Березіна О.Ю. – к.е.н., професор, професор кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Петкова Л.О. – д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та бізнесу Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Манн Р.В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Покатаєва О.В. – д.е.н., професор, проректор Класичного приватного університету, м. Запоріжжя.

Балуєва О.В. – д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Донецького державного університету управління, м. Маріуполь.

Лебідь О. В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, м.Харків.

Бережна Л.В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Dorota Jelonek, – PhD, Czestochowa University of Technology, Department of Management (Czestochowa, Poland).

Wadim Strielkowski – Ph.D., associate professor at Charles University, Prague, Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences Charles University in Prague, Prague (Czech Republic), University of Cambridge, Cambridge Judge Business School.

Голова секретаріату: *Шевченко Анна Михайлівна* – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Організаційний комітет вважає за доцільне повідомити, що не всі положення і висновки окремих авторів є безперечними. Разом з тим, вважаємо можливим їх публікацію з метою обговорення.

СЕКЦІЯ 1. Питання розвитку фінансової науки

УДК 330.1

Гончаренко А. С. – аспірантка

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ»

Глобалізація та технологічні революції перетворюють сучасну економіку в те, що називається "економікою знань". Згідно з особливостями цієї економіки створюється нова форма організації та управління бізнесом, та виникає необхідність в швидкому розвитку навичок та ґрунтовних знань. Таким чином, сучасне суспільство стає суспільством, яке навчається, адаптуючись до нового, і в цьому контексті освітні системи повинні спрямовуватись на формування людей, здатних сприяти розвитку власних компетенцій, повноцінно інтегруватися в соціокультурний контекст, в якому вони живуть.

Діяльність національних та регіональних лідерів все більше зосереджується на економічній діяльності на основі набутих знань, припускаючи, що майбутнє економічне процвітання залежатиме від діяльності, заснованої на знаннях. Звичайно, в певному сенсі, на основі знань економіка існує з самого світанку людської цивілізації, і її еволюція базувалася на накопиченні знань з часом. Товариства користувалися знаннями у формі товарів та послуг, які були вироблені та виготовлені для задоволення соціально-економічних потреб. Знання було включено у виробничу функцію в формі людського капіталу.

У ранній економічній літературі не було конкретних посилань на важливість знань. Економісти почали усвідомлювати їх значення в кінці XIX століття. Тоді Альфред Маршалл припустив, що «знання – це наш найпотужніший двигун виробництва», і організація сприяє цьому зростанню знань [1].

На початку XX сторіччя Дж. Шумпетер вважав "нове поєднання знань" важливим елементом інновацій та підприємництва [2]. Раніше в XX столітті знання не були безпосередньо виміряні, їх не пов'язували з виробничою функцією. Дослідники намагалися пояснити це через незрозумілу частину економічного зростання. Незрозуміла частина була позначена "технічною зміною", "людським фактором" або "мірою нашого незнання", або "залишком".

У неокласичній економічній літературі інновації та підприємництво вважалися найважливішими компонентами економічного зростання. Дж. Шумпетер стверджував, що технологічні зміни є двигуном економічного зростання [2]. Відносячи нові знання до технічних змін, С. Антонеллі запропонував породжувати нові знання у формі технологічних змін, що виникають внаслідок взаємодії загальних знань (кодифіковані технологічні знання з прямими науковим змістом) і мовчазні знання (навчальні процеси,

засновані на конкретному досвіді новатора).

У своїх працях П. Ромер зауважував, що знання – третій важливий фактор виробництва [4]. В економічно прогресивному суспільстві загальні знання та мовчазні знання працюють разом, де генерування наукових знань (загальних знань) призводить до інновацій (мовчазних знань). К. Шапіро і Х. Варіан доводили, що "... сьогодні дихаючий темп змін і течії захоплено інформаційною економікою завдяки прогресу в галузі інформаційних технологій та інфраструктури, а не будь-яким фундаментальним зрушенням у природі чи навіть масштабністю самої інформації».

Перевага зберігання знання - це можливість їх отримати та використовувати у виробничому процесі, що веде до подальшого генерування знань та оновлення запасу наявних знань. У цьому процесі соціальні організації відіграють важливу роль в економіці, заснованій на інформації чи знаннях.

Кук виділяв наступні ознаки, якими характеризуються знання в економіці: знання швидко старіє і нові знання постійно замінюють старі;

наукові (включаючи суспільно-наукові) знання високо цінуються, а масштаби та економічне проникнення наукових знань збільшуються через наступні фази економічного розвитку;

економіка знань особливо характеризується експлуатацією нових знань з метою створення більш нових знань;

знання використовуються під час виробництва товарів та послуг, а також підвищення їх якості соціального добробуту своїх громадян.

Характеристика та ідентифікація знань є складним процесом. Існують різні види знань, які важливі для економіки, заснованої на знаннях. Види знань можуть змінюватись від економіки до економіки, від фірми до фірми, або від регіону до регіону, і немає чіткого розуміння того, що є різними видами знань.

Аналіз та обговорення економіки, що базується на знаннях, може відбуватись у двох категоріях. Дж. Шумпетер казав, що по-перше, акцент робиться на рівні фірми, де знання вважають фактором або частиною, а фактор виробництва, відомий як "економіка знань". У другій категорії, яку виділив Д. Сахал – фокус – це агрегація фірм в межах географічного регіону з необхідною інфраструктурою для використання повного потенціалу економіки знань, також відомий як економіка, заснована на знаннях.

І. Нонака та К. Такеучі у своїх працях зауважували, що у будь-якій економіці фірми відіграють важливу роль. Однак у економіках, заснованих на знаннях, фірми відіграють вирішальну роль, оскільки вони (фірми) є сховищем знань. Фірми мають тенденцію до швидшого зростання, оскільки їх сховище знань зростає і збільшується його використання у виробничих процесах.

Протягом багатьох років досліджень вдалося розробити критерії для вимірювання нематеріальної природи знань у регіонах та зокрема у фірмах. Останнім часом Д. Санчез та ін. розробили методологію для вимірювання знання фірми шляхом більш детального розгляду нематеріальних ресурсів, нематеріальної діяльності та показників ефективності. Рівень активності або

запас ідентифікованої змінної нематеріальних активів почали вимірювати за допомогою співвідношень чи чисел. Отримані результати порівнювали між підприємствами, регіонами та економіками країн.

Розглянувши детально наведені визначення поняття “економіка знань” можна виділити найбільш вагомі характеристики:

- виробництво послуг, інформації, культури відіграють головну роль;
- провідна роль галузей, що не спираються на фізичну інфраструктуру;
- накладання елементів нової інфраструктури на старі життєздатні інфраструктури та поступове витіснення останніх;
- постійне зростання частки науково-дослідних робіт у сукупних витратах держави та приватних фірм;
- стабільне зростання капіталізації високонаукових фірм;
- перетворення людини, яка вміє творчо мислити, на «ресурс», головну складову національного багатства;
- пріоритетність інвестицій у розвиток фундаментальних знань особистості;
- домінуюча роль жінки у різних сферах діяльності, у тому числі у сферах творчості та культури;
- географічні зрушення виробничих потужностей, концентрація розвитку навколо центрів освіти та досліджень.

В економіці знань провідну роль починає відігравати інтелектуальна власність, що охоплює об’єкти, джерела, процеси та результати наукової й інноваційної діяльності. Втілений у правах інтелектуальної власності і належним чином кількісно оцінений інтелектуальний ресурс знаходить реальне застосування на ринку чи в суспільстві, формуючи інтелектуальний капітал.

Отже, можна зробити висновок, що економіку, що ґрунтується на фізичній праці та сільському господарстві, змінила епоха індустріальної економіки, що ґрунтується на використанні природних ресурсів, яку в свою чергу змінює інформаційна економіка, а згодом – економіка знань. Насамкінець необхідно зазначити, що при всій різноманітності розглянутих теорій сучасного і майбутнього суспільства вони не стільки заперечують одна одну, скільки доповнюють. Оскільки інформація та знання як якісно новий виробничий ресурс стають головним чинником економічного зростання, то розвиток економіки знань має стати національною метою для України. Для цього необхідно формувати середовище, що сприятиме розвитку економіки знань, змінити напрям економічних досліджень, від аналізу матеріальних чинників переходити до аналізу формування і використання інформації та знань, а також впроваджувати практичне застосування «економіки знань».

Література

1. Alfred Marshall, Principles of Economics (1890) Palgrave Macmillan UK, 731 с
2. Schumpeter 1911: Farsighted Visions on Economic Development The American Journal of Economics and Sociology Vol. 61, No. 2 (Apr., 2002), pp. 387-

403 (17 pages)

3. Antonelli C. Innovation, new technologies and structural change. http://www.fondazionerosselli.it/DocumentFolder/Innovations_new_technologies.doc

4. Romer, P. M. (1986). Increasing returns and long-run growth. Journal of Political Economy, 94(5).1002-1037. <https://doi.org/10.1086/261420>

УДК 336.5

Драгунов Д.М. - аспірант

Науковий керівник – д.е.н., проф. М.М. Забаштанський

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобальні процеси проникають в усі структури суспільства і впливають на всі його соціальні діяльності, в тому числі і охорону здоров'я.

Пріоритетним завданням кожної країни світу є збереження здоров'я нації і формування трудового потенціалу необхідного для забезпечення економічного розвитку. Рішення даного завдання знаходиться в площині фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я, що дозволяє підтримувати її технічне і фінансове становище на належному рівні, оскільки саме достатність фінансових ресурсів визначає здатність сфери здійснювати оновлення основних засобів, впроваджувати передові досягнення в медицині, що сприятиме поліпшенню стану здоров'я і підвищуватиме рівень життєдіяльності суспільства.

В даний час фінансові ресурси спрямовані на сферу і використовуються за напрямками: медична продукція та обладнання; поліклініки і амбулаторії, швидка допомога; спеціалізовані поліклініки; стоматологічні поліклініки; станції швидкої та невідкладної допомоги; фельдшерсько-акушерські пункти; лікарні та санаторно-курортні установи: лікарні загального профілю; спеціалізовані лікарні та інші спеціалізовані установи; пологові будинки; дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я; станції переливання крові та інші заходи.

Напрями використання бюджетних коштів в процесі фінансового забезпечення охорони здоров'я різних країн мають свої особливості. У менш розвинених країнах розподіл фінансових ресурсів направлено на розвиток служб первинної ланки, а в економічно розвинених країнах акцент робиться на впровадженні нових медичних технологій, вдосконалення адміністративно-управлінських механізмів і підвищення якості медичної допомоги. Тому проблеми фінансового забезпечення охорони здоров'я не втрачають своєї

актуальності.

Для ефективного розвитку держави потрібна підтримка соціальної сфери і формування дієвої системи охорони здоров'я в країні. Країни, в яких основними показниками здоров'я є середня тривалість життя, яка включає в себе дитячу смертність і ряд інших умов пов'язаних з здоров'ям людини вважаються розвиненими. У трійку провідних країн за основними показниками здоров'я на сьогодні відносять Японію, Німеччину і США.

Система охорони здоров'я в Японії – одна з найрозвиненіших у світі. Орієнтація на профілактику і реабілітацію дозволила істотно знизити витрати на охорону здоров'я і підвищити її якість. Фінансова система охорони здоров'я ґрунтується на повному охопленні всього населення медичним страхуванням, забезпечуванім державою і роботодавцями приватного сектора. Існують кілька моделей фінансового забезпечення охорони здоров'я.

Модель соціального забезпечення, поширена в Японії. Джерелом фінансування є обов'язкові відрахування, пов'язані з рівнем доходів. В Японії основними системами фінансового забезпечення є система страхування здоров'я, вона охоплює в основному дрібних власників і членів їх сімей, інвалідів та інших непрацюючих осіб. Друга система страхування осіб найманої праці, що охоплює найманих працівників, є найбільшою в Японії [1].

Модель соціального страхування, фінансується за рахунок страхових внесків. Саме в Німеччині вперше було запроваджено обов'язкове соціальне медичне страхування, яке, за оцінками європейських дослідників, відповідає найвищим міжнародним стандартам якості [2].

Приватна модель, найпотужнішим джерелом фінансування є приватні джерела. У США все тримається на фінансове забезпечення системи приватного страхування. Значну роль в забезпеченні частини населення медичною допомогою грає некомерційне страхування, яке є державною програмою підтримки для окремих верств населення [3].

Бюджетна модель, основними джерелами фінансування є податкові надходження національних бюджетів. Така модель отримала поширення в Великобританії, Швеції, Фінляндії, Іспанії, Канаді, Австралії, Греції і Україні, де держава фінансує більше 80% всіх витрат на охорону здоров'я [4].

Глобалізація створює широкі можливості для економічного зростання і розвитку, а зарубіжний досвід країн з розвиненими системами охорони здоров'я доводить той факт, що медична сфера може ефективно і якісно функціонувати тільки за умови існування медичного страхування. Накопичений десятиліттями світовий досвід у цій сфері свідчить про високу ефективність різних моделей і систем обов'язкового медичного страхування. Саме тому кожна країна повинна створити власну модель медичного страхування з урахуванням національної специфіки, тенденцій і особливостей свого соціально-економічного розвитку, що сприятиме зростанню сильної і здорової нації, як наслідок, у подальшому ефективної економіки.

Література:

1. Матвієнко Ю. Система охорони здоров'я в Японії / Ю.Матвієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://msvitu.com/archive/2013/november/article-10.php?print=1> (дата звернення: 03.11.2019).
2. Ettelt S. Основы политики. Планирование оказания медицинской помощи. Обзор международного опыта / S. Ettelt, E. Nolte, S. Thomson, N. Mays and International Healthcare Comparisons Network. – М. : Реал Тайм, 2009. – 64 с. 40.
3. Зеленевиц В.О. Зарубіжний досвід фінансування охорони здоров'я / В.О. Зеленевиц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/zelenevich-vo-ktn-kuzmin-aizarubizhniy-dosvid-finansuvannya-ohoroni-zdorovya/> (дата звернення: 29.12.2019).
4. Мних М.В. Медичне страхування за кордоном та можливості його реалізації в Україні // Держава і економіка. – 2006. - №6. с. 39-41.

УДК 338.2

Ковальчук Н.О. – к.е.н., доцент

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОБОРОТНІ АКТИВИ»

В економічній літературі різноманітні погляди на економічну суть оборотних активів. Проведення аналізу різноманітних наукових джерел та досліджень дало змогу виявити, що на даний момент серед вітчизняних вчених існує певна неузгодженість у трактуванні таких економічних термінів як «оборотні активи», «оборотний капітал», «оборотні фонди», «оборотні засоби», «оборотні кошти», «поточні активи». Разом з тим дуже часто ці поняття ототожнюють між собою, що вносить невизначеність як в теоретичне, так і в практичне вирішення проблем підвищення ефективності діяльності підприємства.

Для високоефективного використання оборотних активів першочерговим завданням є чітке визначення сутності даного поняття. Підходи до трактування оборотних активів наведені у табл. 1.

Деякі дослідники вважають поняття «оборотні активи», «оборотний капітал», «оборотні засоби», «оборотні кошти», «оборотні фонди», «поточні активи» синонімами, інші об'єднують лише деякі поняття, окремі зазначають, що економічний зміст зазначених вище понять різний, саме тому ототожнювати їх неприпустимо і помилково.

Науковий підхід до визначення сутності «оборотних активів»

Автор	Визначення
НП (С) БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2]	Оборотні активи – це «гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу».
Господарський кодекс України [1]	Оборотними засобами є сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого і невиробничого призначення, що віднесено законодавством до оборотних засобів.
Гриньова В.М., Коюда В.О. [3, с. 189]	Оборотний капітал – це кошти, що обслуговують процес господарської діяльності, які беруть участь одночасно у процесі виробництва, і в процесі реалізації продукції.
Партин Г.О., Загородній А.Г. [4, с. 182]	Обігові кошти (оборотний капітал) – це кошти, витрачені на придбання чи виготовлення оборотних активів підприємства, які необхідні для забезпечення на підприємстві безперервності процесу виробництва і реалізації продукції та отримання прибутку.
Янковська В. В. [50]	Оборотні активи як сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес і цілком споживаються протягом одного операційного (виробничо-комерційного) циклу.

Національне положення чітко дає визначення терміну оборотні активи з акцентом на строках їх використання. Розглядаючи визначення оборотних активів за Господарським кодексом варто відмітити їх назву – оборотні засоби. Досить спірним є також можливість застосування такого визначення, яке трактує оборотні активи як такі, які зношуються. Таке визначення є неприпустимим до тієї складової активів, яка повністю споживається протягом одного операційного циклу та вартість якої повністю підлягає включенню до собівартості продукції.

Партин Г.О., Загородній А.Г. оперують поняттями обігові кошти (оборотний капітал), тобто мова йде про складові капіталу, що є джерелами формування такої складової майна як оборотні активи. Гриньова В.М., Коюда В.О. також визначають оборотний капітал як кошти, спрямовані на формування оборотних активів.

Характеризуючи дану економічну категорію різні науковці все таки більше використовують поняття власний капітал, а тому числі власні оборотні кошти, позиковий капітал, залучений капітал. Поняття «оборотні» здебільшого застосовується по відношенню до майна та активів.

Досить вдалим є визначення Янковської В.В., яка акцентує увагу на оборотних активах як складовій майна, що повністю споживається протягом операційного циклу. Воно частково відображає визначення згідно національного стандарту, але не дублює його та підкреслює роль даної складової майна для поточного господарського процесу.

Отже, існують відмінності категорій «оборотні активи» і «оборотні кошти», які є повністю самостійними, тому ототожнювати їх не правильно.

Оборотний капітал виступає джерелом формування складових оборотних активів, тобто він фіксується в пасиві балансу, тоді як оборотні активи відображають характер їх розміщення і є частиною активу балансу.

Література:

1. Господарський кодекс України: від 16 січня 2003 р. № 3436-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 11.11.20).
2. Про затвердження Національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”: наказ від 7 лютого 2013 № 73/ Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 11.11.20).
3. Гриньова В.М., Коюда В.О. Фінанси підприємств: навч. посіб. Вид.3-тє, стер. Київ: Знання -Прес, 2006. 423 с.
4. Партин Т.О., Загородній А.Г. Фінанси підприємств: навч. посіб. 2-ге вид., перер. і доп. Київ: Знання, 2006. 379 с.
5. Янковська В.В. Економічна сутність оборотних активів підприємства. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2016. Випуск 1(16). URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/51630/47490> (дата звернення 11.11.20).

УДК 336.1

Макодай Т.С. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

*Науковий керівник – к.е.н., с.н.с., доцент, доцент кафедри фінансів імені
Л.Л. Тарангул Коляда Т.А.*

Університет державної фіскальної служби України

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ

Термін «публічні фінанси» увійшов до української фінансової науки не так давно та був використаний, зокрема, при розгляді фінансових систем зарубіжних країн такими вченими, як В.П. Гориним, Т.О. Кізімою, О.П. Кириленко, Н.Я. Кравчук, а також при розгляді економіки державного сектору О.В. Длугопольским та ін. Теоретичні основи державних (публічних) фінансів були запропоновані І.В. Розпутенком в його навчальному посібнику «Публічні фінанси» ще у 2008 році.

Загалом у науковій та навчальній літературі публічні фінанси ототожнюються з державними. Структура державних фінансів розглядається традиційно, з огляду на практику у сфері державних фінансів, з урахуванням українського законодавства. Однак, вважаємо, що вартує дещо переглянути як підхід, який прийнято використовувати при дослідженні фінансів публічної

(державної) влади на всіх її рівнях, зокрема звернувшись до західної фінансової науки та практики, так і уточнити застосування термінів та здійснити огляд структури публічних фінансів, що формується останнім часом з урахуванням нинішніх економічних реформ, що започатковані в Україні.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів становлення та розвитку публічних фінансів в Україні, а саме розкрити їх зміст та описати їх структуру з урахуванням сучасних тенденцій розвитку та нового бачення «new public finance», представленого в західній фінансовій науці та практиці.

Щодо змісту публічних фінансів варто наголосити, що українська практика та ряд науковців ототожнюють публічні фінанси з державними фінансами в широкому сенсі, включаючи до останніх місцеві фінанси, що було адекватним до українських реалій протягом багатьох років (див. зокрема: [1, с.15]). Однак є вчені, які почали використовувати термін «публічні фінанси» та визначають їх як такі, що охоплюють доходи і видатки центрального та місцевого уряду, а також структурні взаємозв'язки між ними, визначення яких відбувається у середовищі представницької влади [2, с.178].

Західна фінансова наука, що представлена в підручниках з публічних фінансів, в структурі публічних фінансів вирізняє декілька складників в залежності від того, про економіку якої країни йде мова. Якщо розглядаються США, то визначають:

- 1) федеральні урядові фінанси (federal government finance);
- 2) регіональні (на рівні штатів) (state government finance);
- 3) локальні урядові фінанси (local government finance) [3].

Якщо ж розглядаються європейські країни, то найчастіше публічні фінанси розглядають на рівні: 1) загальнонаціональному, тобто на рівні центральних органів влади – центральні фінанси (central finance) та 2) субнаціональному, тобто на рівні органів місцевого самоврядування – фінанси місцевої влади (local finance). Фінанси місцевого самоврядування (локальні) – це фінанси територіальних громад і їх об'єднань, а в широкому сенсі місцеві фінанси – це також фінанси регіонів (областей, воєводств, земель, країв тощо). Фактично в усіх країнах місцеві фінанси – це сума фінансів усіх суб'єктів місцевого самоврядування.

Варто наголосити, що якщо розглядати публічний сектор економіки в Україні, використовуючи класифікацією інституційних секторів економіки (KICE) [1], можна з'ясувати, що його структура загалом відповідає методологічним засадам МВФ. Однак публічний сектор (public sector) перекладено з англійської як державний, а публічні корпорації (public corporations) – аналогічно, як державні, що, на наш погляд, є не досить коректним і вимагає адекватності сучасним реаліям світової практики.

До сектору загального державного управління в Україні входять: 1) центральні органи державного управління, 2) регіональні та місцеві органи державного управління та 3) фонди соціального страхування. До державних фінансових корпорацій належать НБУ, банки з державною часткою (понад 75%)

(за новими критеріями 2019 року [2]) та інші організації (див. за КІСЕ: державні корпорації, що приймають депозити, державні фонди грошового ринку, державні інвестиційні фонди негрошового ринку, інші державні фінансові посередники, крім страхових корпорацій та пенсійних фондів, державні допоміжні фінансові корпорації, державні кептивні фінансові корпорації, державні страхові корпорації, державні пенсійні фонди). Державні нефінансові корпорації представлені державними корпораціями в різних галузях економіки, основним видом діяльності яких є виробництво ринкових товарів чи надання нефінансових послуг, зокрема й підприємства з державними корпоративними правами, які загалом забезпечують у публічному секторі понад 90% обсягу реалізованої продукції [4].

Слід врахувати також те, що однією із складових сучасного корпоратизму в розвинутих країнах є муніципальний корпоратизм, суб'єктами якого є автономні об'єднання громадян (територіальні колективи, общини, комуни тощо) за місцем їх компактного проживання з віковими традиціями здійснення місцевого самоврядування, здатні забезпечити власне життєзабезпечення та відстоювати інтереси перед державою та світовим співтовариством [5, с.77]. Ті з них, що пройшли свій історичний шлях від простого об'єднання громадян за місцем проживання до інституалізації їх як корпоративного об'єднання, в адміністративній науці та практиці місцевого управління називаються «муніципалітаріями» або «муніципальними корпораціями». Тобто «муніципалітарії» – міські поселення, що мають статус «муніципальної корпорації», який надає їхнім жителям право самим управляти своїми справами [6].

На шлях формування подібних автономних об'єднань громадян, в українському варіанті – громад, що в майбутньому мають вирости в «муніципальні корпорації», нещодавно стала Україна, започаткувавши реформу децентралізації влади, й логічно – бюджетної децентралізації.

Варто звернути особливу увагу на специфічне місце в структурі публічних фінансів України ще однієї складової, що представлена публічними коштами спеціальних (цільових) позабюджетних фондів, як державних: Пенсійного фонду України та інших фондів соціального забезпечення, так і фондів місцевого самоврядування.

Пенсійний фонд за КІСЕ відноситься до категорії державних фінансових корпорацій (організацій), а публічні фонди коштів соціального забезпечення можуть бути окремим підсектором публічного сектору, як нині в Україні за КІСЕ, або вбудовані в «традиційні» складові, як це показано вище, за методологією МВФ і, на наш погляд, це було б більш адекватним, враховуючи процеси реорганізації фондів соціального страхування у зв'язку з реформою, що відбувається нині та, насамперед, стосується утворення єдиного Фонду соціального страхування України.

Спектром діяльності цього новоутвореного державного цільового фонду вже визначено здійснення управління: 1) загальнообов'язковим державним

соціальним страхуванням від нещасного випадку, 2) у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та 3) медичним страхуванням. Стосовно ж позабюджетних цільових фондів місцевого самоврядування, то вони нині потребують свого відновлення та розвитку в Україні з огляду на реформи, що запроваджуються, і логічно мають бути [1].

Загалом можна констатувати, що «традиційні» складові в структурі публічних фінансів, нині мають цілий спектр негативних проявів у своєму розвитку, які пов'язані з майже 25-річною фінансовою практикою зі значною тінізацією, корупційними схемами та ін., зокрема, як на рівні бюджетного процесу при формуванні та виконанні Державного бюджету, так і на рівні місцевих бюджетів, тому відносно них задекларовані і почали реалізуватися ряд необхідних реформ. Деякі інші складові публічних фінансів ще до кінця не усвідомлені як вагомі їх елементи, тому що знаходяться на початку свого становлення, зокрема публічні фінанси, що розкривають відносини суб'єктів державно-приватного партнерства, формування фінансової складової муніципальних утворень, зокрема громад, надання їм необхідної фінансової автономії у зв'язку з реформою бюджетної децентралізації, також зі становленням ринку місцевих запозичень (як внутрішніх, так і зовнішніх), процесами міжмуніципального співробітництва і т.д.

Окремі складові публічних фінансів ще чекають свого часу, зокрема шляхом створення та розвитку муніципальних корпорацій, так званих «муніципалітаріїв» – корпоративних об'єднань громадян за прикладом країн Західної Європи, Північної Америки та ін. [6], а також шляхом формування місцевого фінансового інституту позабюджетних фондів та цільових фондів у рамках бюджетів місцевого самоврядування (резервних, страхових, гарантійних та інших спеціалізованих) на прикладі Чехії, Словаччини, Польщі та інших країн [6, с. 82], що відкриє можливості щодо формування власних фінансових ресурсів та для залучення альтернативних джерел доходів.

Література:

1. Фінанси зарубіжних країн: навчальний посібник / [Кізіма Т.О., Кравчук Н.Я., Горин В.П. та ін.]; за ред. О.П. Кириленко. Тернопіль. Економічна думка. 2013. 287 с.
2. Длугопольський О.В. Теорія економіки державного сектора: навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2007. 488 с.
3. Jonathan Gruber. Public Finance and Public Policy. Massachusetts Institute of Technology. United States of America. 2011. Worth Publishers. URL: <http://www.google.com.ua/url?url=http://www.gbv.de/dms/zbw/615217605.pdf>
4. Куценко Т.Ф. Бюджетно-податкова політика. КНЕУ. 2006. 508 с.
5. Коляда Т.А. Вплив суспільних фінансів на регіональний розвиток: теоретичний вимір. Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. 2015. № 11 (231). С. 75-89.
6. David N. Hyman. Public Finance: A Contemporary Application of Theory to

*XVII міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

Policy. 10 Edition. 2011 South-Western, Cengage Learning. URL:
<http://www.google.com.ua/>
[/www.uv.mx/personal/clelanda/files/2014/09/Hyman%
David%2011%Public%Finance.pdf](http://www.uv.mx/personal/clelanda/files/2014/09/Hyman%David%2011%Public%Finance.pdf) url?url=http://

СЕКЦІЯ 2. Проблеми податкової, інвестиційної, бюджетної політики в Україні та шляхи її вдосконалення

УДК 336.2:336.5

Башинська А.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр факультету економіки та управління

Науковий керівник – д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів І.М. Пріхно

Черкаський державний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ НЕЗБАЛАНСОВАНOSTІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

У кожній країні основу державних фінансів становить бюджет, а точніше – бюджетна система, яка включає державний бюджет і бюджети відповідних адміністративних одиниць (місцеві бюджети).

Державний бюджет є головним централізованим фондом держави. Він представляє собою систему грошових відносин, що виникають між державою та фізичними і юридичними особами. За допомогою бюджету держава концентрує певну частку валового внутрішнього продукту та централізовано розподіляє її на розвиток національної економіки, для соціального захисту населення, утримання органів державної влади та управління, оборони країни. Кожен рік Верховна Рада України розглядає і затверджує закон про державний бюджет на наступний рік.

Державний бюджет України складається з двох частин: доходів та видатків.

Доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ) [1].

Відповідно до Бюджетного кодексу України, доходи бюджету складаються з податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом, трансфертів (рис. 1) [1].

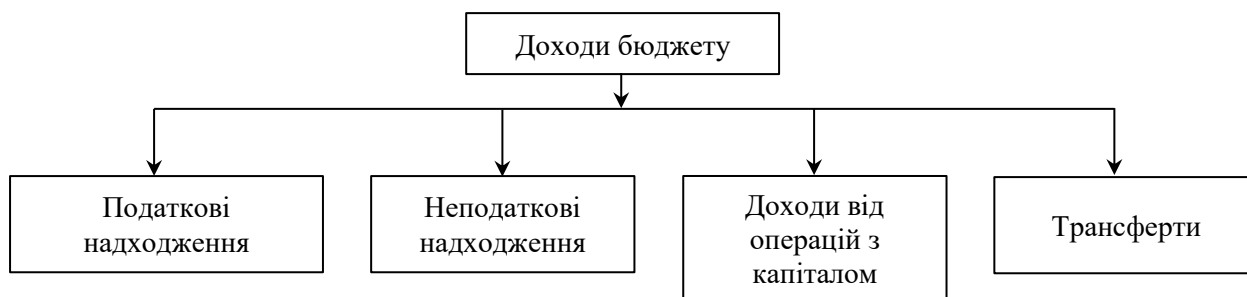

Рис. 1. Класифікація доходів Державного бюджету України

Видатки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом [1].

Відповідно до Бюджетного кодексу України, видатки бюджету характеризуються за ознаками, які указані на рис. 2 [1].

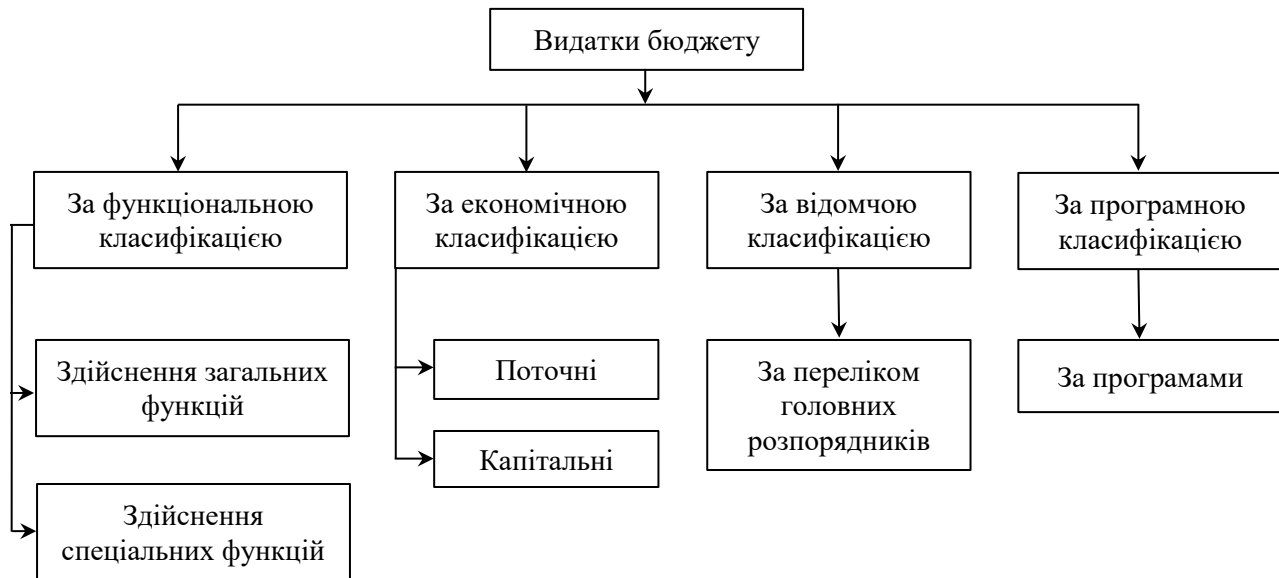

Рис. 2. Класифікація видатків Державного бюджету України

При порівнянні доходів і видатків створюється одна з ситуацій: доходи перевищують видатки, або видатки перевищують доходи. Перша ситуація називається бюджетний профіцит, а друга – бюджетний дефіцит, тобто говорять про незбалансованість бюджету. Проблема незбалансованості бюджету (бюджетного дефіциту) є актуальною для низки країн, зокрема й для України.

У табл. 1 виконано аналіз доходів та видатків Державного бюджету України у 2015-2019 рр. [2, с. 16, 18].

Таблиця 1

Доходи та видатки Державного бюджету України у 2015-2019 рр., млн. грн.

	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Доходи	652 031,0	782 859,5	1 016 969,5	1 184 290,8	1 289 849,2
Видатки	679 871,4	835 832,1	1 056 973,1	1 250 189,5	1 372 350,6
Дефіцит	27 840,4	52 972,6	40 003,6	66 898,7	82 501,4

За цими даними можна прослідкувати як хід бюджету ускладнюється через все зростаючий дефіцит. Доходи зросли з 651 031,0 млн. грн. у 2015 р. до 1 289 849,2 млн. грн. у 2019 р., тобто на 98,1 %. Видатки зросли з 679 871,4 млн. грн. у 2015 р. до 1 372 350,6 млн. грн. у 2019 р., тобто на 101,9 %. Маючи ці данні, було розраховано бюджетний дефіцит, який у 2015 році становив 27 840,4 млн. грн., а в 2019 році виріс до 82 501,4 млн. грн., тобто практично в 3 рази. Таке значне зростання дефіциту Державного бюджету України пов'язано зі зростанням видатків бюджету більшими темпами порівняно зі зростанням доходів бюджету.

Таким чином, незбалансованість (дефіцитність) Державного бюджету України має хронічний характер. Основними причинами дефіциту Державного бюджету України є:

- низька ефективність суспільного виробництва, яка зумовлена високим рівнем собівартості виробництва товарів;
- зростання видатків без урахування фінансових можливостей та нерационально складена структура бюджетних витрат;
- скорочення доходів через кризове становище країни;
- корупція в державному секторі;
- неефективна податкова політика і, як наслідок, розвиток тіньової економіки;
- інфляційні процеси, розбалансування грошового обігу та системи розрахунків, недосконалість податкової, інвестиційної та кредитної політики [3, с. 65].

Для того щоб зменшити незбалансованість Державного бюджету треба провести реформи у таких сферах:

- соціальна;
- економічна;
- адміністративна та ін. [3, с. 66].

Варто приділити увагу податковій системі, житлово-комунальній системам та стратегії соціальної політики.

Також не треба забувати про мало розвинуті статті доходів, такі як операції з капіталом та цільові фонди. Якщо збільшити частку доходів від цих статей, то залежність державного бюджету від податків зменшиться.

При плануванні видатків необхідно приділяти більше уваги обсягу доходів, і лише виходячи з них розподіляти фінанси. Важливим є посилення контролю над рухом коштів та збільшення відповідальності за неефективне використання бюджетних ресурсів [4].

Окрім того, варто було б збільшити фінансування тих статей, що забезпечать відродження економіки держави. Такими статтями можна вважати розвиток інфраструктури, освіти, науки, охорону здоров'я. Також важливою статтею є забезпечення безперебійного функціонування державної інфраструктури.

Ефективна фінансова політика повинна базуватися на оптимізації фінансових ресурсів держави та їх ефективному використанні.

Отже, можна зробити висновок, що Державний бюджет, його доходи і видатки, мають значний вплив на економіку України, саме тому необхідно здійснювати виважену бюджетну політику, яка сприятиме збільшенню дохідної частини бюджету й раціональному розподілу видатків з метою підвищення економічного зростання в країні та підвищення рівня добробуту громадян. Збалансованість Державного бюджету є важливим фактором для зростання економіки держави, вона допоможе економіці вийти на новий рівень. Запропоновані напрями зменшення дефіцитності Державного бюджету України сприятимуть позитивним змінам в економіці, таким як: зниження інфляційних

процесів, збільшення надходжень до бюджету, зменшення видатків з бюджету та стабільності економіки в цілому.

Література:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#n223> (дата звернення: 20.11.2020).
2. Бюджет України 2019 : статистичний збірник / Міністерство фінансів України. Київ, 2020. 297 с. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (дата звернення: 20.11.2020).
3. Сьомченко В. В., Денисенко А. А. Доходи та видатки бюджету в системі соціально-економічного розвитку України. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 4 (15). С. 61-66.
4. Західна О. Р., Петик Л. О., Щур-Живко О. С. Аналіз доходів та видатків Державного бюджету України. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 714-718.

УДК 336.5

**Дорошенко Я.О. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки та управління**

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри фінансів Л.В. Бережна

Черкаський державний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Однією з головних функцій держави є забезпечення належних умов і стандартів життя та досягнення гідного добробуту громадян. Воєнні дії на сході країни, падіння виробництва, зростання безробіття зумовили масове зубожіння населення та загострили потребу в проведенні активної політики соціального захисту населення. Обсяги фінансування соціальної сфери визначаються поєднанням елементів соціальної та бюджетної політики держави. Таке фінансування здійснюється шляхом поєднання коштів державного і місцевих бюджетів, а також державних цільових фондів. Удосконалення фінансового забезпечення соціального захисту населення є досить актуальним завданням та сприятиме розвитку економіки й піднесенню рівня життя.

Протягом 2017-2019 рр. обсяги видатків на соціальне забезпечення збільшувалися (див. табл. 1). Згідно з даними Державної казначейської служби України, обсяг видатків на соціальне забезпечення у 2018 р. порівняно з 2017 р збільшився на 7,62 %, у 2019 р. приріст становив 3,86 % у порівнянні з 2018

роком. Найбільшою за обсягом видатків є категорія пенсіонерів внаслідок зростання частки людей пенсійного віку в загальній структурі населення України [1].

Таблиця 1

Видатки зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення за 2017-2019 рр.*

Показники	Роки		
	2017	2018	2019
Зведений бюджет України (млрд грн)	1056,9	1250,2	1372,4
Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення (млрд грн)	285,76	309,36	321,78
Питома вага у Зведеному бюджеті України, %	27,03	24,74	23,44

**Побудовано автором на основі джерела [2]*

Проаналізувавши питому вагу видатків у таблиці 1 на соціальне забезпечення у Зведеному бюджеті України за 2017-2019 рр., можна дійти висновку, що зростання показника видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення хоч і є, але це нівелюється нестабільною соціально-економічною та політичною ситуацією в країні, трансформаційними процесами у сфері економіки соціального забезпечення. Питома вага видатків на соціальне забезпечення та соціальний захист у Зведеному бюджеті України становить від 23,44% до 27,03% і має тенденцію до зменшення, що пов'язано зі скасуванням низки соціальних гарантій та виплат з метою стабілізації економічної ситуації в країні [2].

Проте обсяг видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, що відображається у зведеному бюджеті, не розкриває реального обсягу всього бюджетного фінансування. Це пояснюється тим, що, відповідно до чинної системи бухгалтерського обліку, деякі складники видатків на фінансування соціальних послуг та виплат включаються до інших видаткових статей бюджету, а саме: видатків на житлово-комунальне господарство, освіту, охорону здоров'я, оборону тощо.

Видатки на соціальне забезпечення можуть здійснюватися за рахунок бюджетних джерел (державний бюджет, місцеві бюджети) та позабюджетних джерел (цільові позабюджетні фонди, кошти суб'єктів, некомерційні організації).

До основних проблем у сфері соціального захисту населення, які потребують вирішення, можна віднести:

- високий рівень участі держави у сфері соціального захисту, проте слабка участь в її функціонуванні населення;
- дефіцит фінансових ресурсів, що виникає внаслідок скорочення чисельності активного населення, що працює;
- недосконалість нормативно-правової бази соціального захисту;
- повільний розвиток системи соціального захисту;
- неефективність бюджетного управління наявними фінансовими

ресурсами головними розпорядниками та соціальними установами;

– відсутність системності у встановленні соціальних гарантій. Доходи багатьох категорій населення встановлюються на рівні прожиткового мінімуму, який методологічно є недосконалим і не відповідає необхідним вимогам [1, 3].

Для розв'язання розглянутих проблем пропонуємо такий комплекс заходів:

– модернізація системи соціального обслуговування;

– контроль за процесом виконання Державного бюджету України на всіх рівнях;

– організація соціального моніторингу діяльності державних та органів місцевого самоврядування;

– встановлення економічно обґрунтованих розмірів соціальних виплат відповідно до рівня заробітку, стажу трудової діяльності і розмірів перерахованих страхових внесків;

– адресність розподілу видатків на соціальний захист;

– удосконалення нормативно – правової бази соціального захисту населення; – активне залучення недержавного сектору надання соціальних послуг населенню;

– удосконалення ведення обліку та моніторингу виявлення вразливих верств населення, що потребують надання соціальних послуг;

– прискорення процесу впровадження пенсійної реформи з формуванням механізмів інвестиційного використання коштів пенсійних фондів [1, 4].

Висновки. Проблема фінансування соціального захисту населення є актуальним питанням для кожної держави. Дефіцит державного бюджету, високий темп інфляції, нестабільна економічна та політична ситуації в Україні мають значний вплив на розвиток соціальної сфери економіки. Впровадження запропонованих заходів щодо вдосконалення фінансування видатків на соціальний захист дозволить ефективно використовувати бюджетні кошти, а також залучати нові джерела фінансування. Соціальне забезпечення – це основа стабільного розвитку економіки будь-якої держави.

Література:

1. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.treasury.gov.ua/ua>.

2. Офіційний сайт міністерства фінансів України, розділ статистичні збірники [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>

3. Роледерс В. В. Проблеми фінансування сфери соціального захисту населення в Україні та шляхи їх подолання [Електронний ресурс] / В. В. Роледерс, Г. С. Кукель // Інвестиції: практика та досвід. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: 10.32702/2306-6814.2019.10.49.

4. Шевчук Ю. В. Сучасний стан і структура джерел фінансового забезпечення соціального захисту населення України [Електронний ресурс] / Ю. В. Шевчук // Збірник наукових праць Національного університету державної

*XVII міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

податкової служби України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2016_2_21.

УДК 336.143

Лободіна Зоряна Миколаївна – д. е. н., професор

Західноукраїнський національний університет

Паньків Андрій Романович – аспірант

Західноукраїнський національний університет

Осадчук Федір Юрійович – здобувач вищої освіти

Західноукраїнський національний університет

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ БЮДЖЕТНОГО МЕХАНІЗМУ СТІЙКОГО ІНКЛЮЗИВНОГО ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВИ

Важливою передумовою стійкого інклюзивного зростання держави загалом та адміністративних територій зокрема є формування фінансово самодостатніх територіальних громад та їхніх об'єднань.

З огляду на територіальні відмінності географічного розташування, природно-кліматичних умов і екологічного стану спостерігається нерівномірність регіонального розвитку. Відмінності соціально-економічного розвитку регіонів слугують причиною різного податкового потенціалу адміністративних територій, від якого залежить дохідна база місцевих бюджетів, неоднакової потреби у бюджетних ресурсах для реалізації повноважень органів місцевого самоврядування, різної вартості суспільних послуг, які вони надають, та ін.

Поряд із регіональними відмінностями у соціально-економічному розвитку та дохідній спроможності місцевих бюджетів в умовах децентралізації управління в результаті передачі значних функцій держави на місцевий рівень спостерігається недостатність обсягу власних та закріплених доходів місцевих бюджетів для фінансування виконання повноважень органів місцевого самоврядування. Тому при розробці та реалізації бюджетної політики, спрямованої на стійке інклюзивне зростання держави, виникає необхідність застосування такого фінансового інструменту бюджетного механізму як міжбюджетні трансферти (рис. 1).

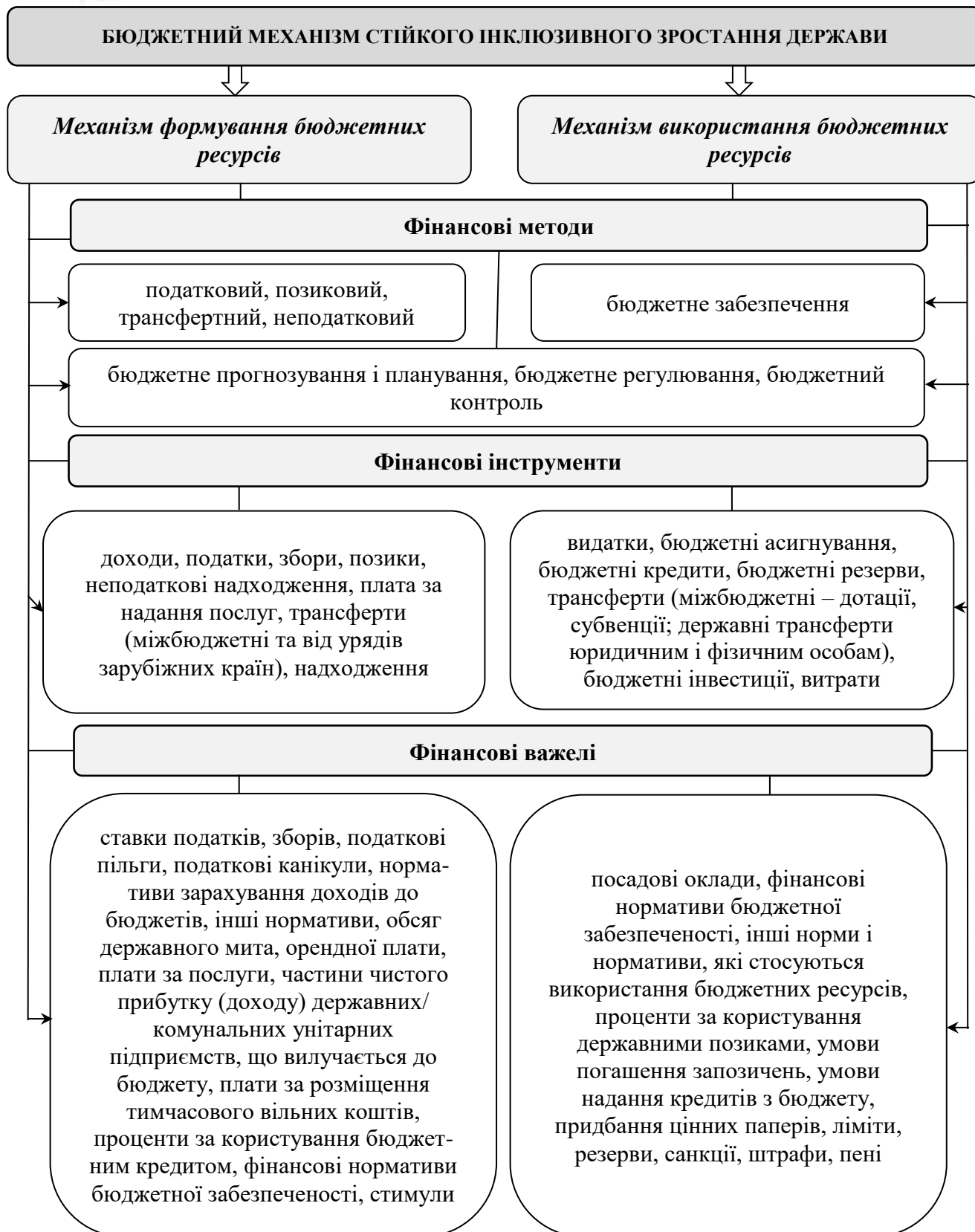

Рис. 1. Складові бюджетного механізму стійкого інклюзивного зростання держави

Водночас, міжбюджетні трансферти є не тільки інструментом забезпечення гарантій надання суспільних благ, а й важелем політичної еліти, за допомогою

якого можна впливати на суспільну думку. Центральний уряд може використовувати інструменти фінансового вирівнювання не відповідно до економічних потреб, а залежно від політичної необхідності, щоб перед виборами діяльність такого уряду постала в найбільш вигідній позиції з погляду виборців [3, с. 244–245].

Надання міжбюджетних трансфертів відбувається на етапі перерозподілу ВВП, а в окремих випадках і національного багатства, тому вони є вагомим інструментом підсистеми бюджетного механізму стійкого інклюзивного зростання держави – механізму використання бюджетних ресурсів.

За допомогою трансфертного методу бюджетного механізму, який передбачає формування бюджетних ресурсів у трансфертній формі, мобілізуються доходи бюджетів у вигляді трансфертів від урядів зарубіжних країн: кошти, отримані від секретаріату ООН, НАТО, ЄС, ОБСЄ або іншої міжнародної організації за участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, гранти (дарунки), надходження в межах програм допомоги ЄС (надходження в межах програм секторальної бюджетної підтримки ЄС, інша допомога) та міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого [1].

З огляду на те, що практично з усіх бюджетів одночасно надаються і до усіх бюджетів надходять дотації і субвенції, особливість міжбюджетних трансфертів як елементу бюджетного механізму полягає у тому, що вони є інструментом не тільки механізму використання бюджетних ресурсів, а й механізму їхнього формування.

Надання міжбюджетних трансфертів відбувається у результаті перерозподілу ВВП під час використання централізованого фонду фінансових ресурсів. Тому вони відображаються у видатковій частині бюджету, з якого надаються та слугують інструментом механізму використання бюджетних ресурсів (які сформовані за допомогою податкового, позикового, неподаткового методів). Водночас міжбюджетні трансферти є доходами бюджету, який їх отримує, а, отже, вони належать до інструментів механізму формування бюджетних ресурсів. Власне кажучи, тому трансфертний метод акумулювання міжбюджетних трансфертів поряд із такими основними методами, як податковий та позиковий, до певної міри відіграє важливу, хоча і другорядну роль.

Водночас трансфертний метод є основним методом формування бюджетних ресурсів на місцевому рівні, який полягає у передачі з державного бюджету місцевим субвенцій та дотацій. Підвищення ролі міжбюджетних трансфертів як інструменту бюджетного механізму супроводжується посиленням впливу органів державної влади на соціально-економічні процеси та відповідальності держави за бюджетне забезпечення реалізації делегованих повноважень органам місцевого самоврядування. Зумовлене низькою податкоспроможністю більшості регіонів України збільшення частки міжбюджетних трансфертів у складі доходів місцевих бюджетів (з 31,2% у 2002 р. до 46,44% у 2019 р.) та перевищення темпу приросту трансфертів, одержаних

місцевими бюджетами з державного бюджету, над темпом приросту доходів місцевих бюджетів свідчить про зниження фінансової незалежності органів місцевого самоврядування і суперечить цілям реформи бюджетної децентралізації. Міжбюджетні трансферти як джерело здійснення видатків місцевих бюджетів суттєво впливають на їхню структуру, оскільки основну частку у складі трансфертів становлять субвенції, надання яких передбачає визначені напрямки витрачання бюджетних ресурсів. За рахунок міжбюджетних трансфертів з державного бюджету здійснювалося від 41,67% у 2004 р. до 46,69% у 2019 р. обсягу видатків місцевих бюджетів, у т. ч. субвенцій відповідно – від 18,61% до 46,05% [2].

Дія трансфертів як інструменту бюджетного механізму стійкого інклюзивного зростання держави посилюється або послаблюється такими фінансовими важелями, як: фінансові нормативи бюджетної забезпеченості (використовується для розрахунку освітньої субвенції), нормативне значення індексу податкоспроможності, при якому надається місцевому бюджету базова дотація або перераховується до державного бюджету реверсна дотація, коефіцієнт вирівнювання, умови використання субвенцій тощо.

Таким чином, будучи інструментом бюджетного механізму, дія міжбюджетних трансфертів спрямована на фінансове вирівнювання бюджетної забезпеченості соціально-економічного розвитку адміністративних територій.

Література:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Звіти Державної казначейської служби України про виконання Державного та місцевих бюджетів України з пояснювальними записками за 2004–2019 рр. URL : <http://www.treasury.gov.ua>.
3. Савчук Н. В. Бюджетні пріоритети України у контексті суспільного вибору : моногр. К. : КНЕУ, 2014. 325 [3] с.

УДК: 304.42

Лубкей Н.П. – к.е.н., доцент

Західноукраїнський національний університет

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Україна проголосила себе соціальною правовою державою, тому одним із основних пріоритетів національної державної політики є забезпечення високого рівня соціального захисту населення. Не дивлячись на задекларовані цілі, з ряду

об'єктивних та суб'єктивних причин система соціального захисту населення в Україні залишається недостатньо ефективною. Насамперед такий стан справ пов'язують із незадовільним фінансовим забезпеченням, яке проявляється не тільки у браку коштів, але й у неефективному перерозподілі фінансових ресурсів через бюджетну систему, відсутності політичної волі у владних структур в процесі затвердження бюджету, неналежному контролі за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів.

Варто вказати, що фінансове забезпечення системи соціального захисту населення є багатоканальним та включає: кошти державного і місцевих бюджетів, державних й недержавних соціальних фондів, суб'єктів господарювання та добродійних фондів [1]. Реалізується таке фінансове забезпечення шляхом перерозподілу певної частини вартості валового внутрішнього продукту на основі соціальної солідарності, що передбачає своєрідну взаємодопомогу саме через перерозподіл коштів між різними соціально-демографічними та соціально-економічними групами населення. Виділяють три складові соціальної солідарності:

- по-перше, забезпечується об'єднанням різних ризиків при однакових страхових внесках;

- по-друге, передбачається міжчасовий (інтертемпоральний) перерозподіл. Це так званий договір поколінь, відповідно до якого відбувається перерозподіл доходів від працездатних до літніх та непрацездатних членів суспільства;

- по-третє, соціальна солідарність є основою інтерперсонального (міжособистісного) перерозподілу. У цьому разі перерозподіл прибутків здійснюється: між найбагатшими й найбіднішими соціальними групами; безпосередньо між застрахованими суб'єктами; між застрахованими й незастрахованими учасниками системи соціального захисту [2, с. 38].

В міжнародній практиці відмічається тенденція до поступового переходу на систему перерозподілу, котра передбачає рух коштів не від багатих до бідних членів суспільства, а від однієї фази життєвого циклу особи до іншої. Тобто пріоритет надається таким розподільчим відносинам, які базуються на принципі самозабезпечення особистого захисту кожним індивідом шляхом безпосередньої його участі у формуванні відповідних фондів.

Серед основних проблеми, що впливають на ефективність фінансового забезпечення соціального захисту населення відзначають неефективне управління соціальними процесами у суспільстві та низький рівень фінансування соціальної сфери. Зазначені проблеми пов'язані із впливом таких макроекономічних факторів, як: недосконала законодавча база, затягування процесу розробки відповідних соціальних стандартів, другорядне ставлення держави до розвитку соціальної сфери та надмірна залежність формування бюджетних ресурсів від світових економічних тенденцій.

Основу фінансового забезпечення системи соціального захисту населення, незважаючи на розгалуженість його джерел, складають бюджетні кошти. Тому фінансовому забезпеченню соціального захисту населення притаманні усі

негативні моменти, які пов'язані із бюджетним фінансуванням. Це, перш за все, неефективне використання бюджетних коштів, несправедливий розподіл ресурсів, зокрема на соціальні потреби, відсутність належного бюджетного контролю та прозорості у використанні коштів. В Україні склалась ситуація, за якої соціальні допомоги часто отримують не ті громадяни, які найбільше їх потребують.

Сьогодні значна частка державних зобов'язань реалізується через місцеві бюджети органами місцевого самоврядування. Однією із причин неефективного забезпечення соціальних гарантій є недоліки у визначенні планових обсягів фінансових ресурсів для їх забезпечення. Вітчизняна практика бюджетного планування на місцевому рівні часто містить суттєві недоліки. Також відсутня система взаємоузгодження стратегічних пріоритетів державного і регіонального розвитку. Таким чином, необхідно вдосконалювати механізм бюджетного планування на місцевому рівні. Зміцнення фінансової бази і розширення фінансової незалежності місцевих бюджетів виступає ключовим елементом підвищення ефективності фінансового забезпечення системи соціального захисту населення України [3, с. 49].

Незважаючи на значні суми державних видатків, що спрямовуються на соціальні програми, широкий перелік видів соціальної підтримки, якою в Україні користується значна частина населення, не всі заходи виявляються ефективними.

Отож, фінансування національної системи соціального захисту населення супроводжується значною кількістю проблем і недоліків, котрі вимагають якнайшвидшого усунення. В означеному аспекті, перш за все, необхідно трансформувати цілі та завдання, які вирішуються у процесі реалізації соціальної політики держави. Потрібно поступово переходити від політики побудови розгалуженої та заплутаної системи державних допомог, яка часто стимулює утриманство та безвідповідальність населення, до політики, що спрямована на зростання індивідуальних доходів громадян, щоб кожен працюючий міг забезпечити себе та свою родину самостійно. Зазначена політика сприятиме економії бюджетних коштів, а видатки бюджетів на соціальну сферу можна буде перерозподілити на користь соціально незахищених верств населення.

Література:

1. Мальований М. І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні: монографія. Умань: Видавець "Сочінський М. М.", 2016. 496 с.
2. Насібова О. В. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення соціального захисту населення. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 35–40.
3. Вознюк О. В. Оптимізація системи фінансового забезпечення соціальних гарантій громадян. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2016. № 3. С. 46–54.

*XVII міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

УДК 352.07:005.336.3:006.83

Одінцов О.М. – д.е.н., професор

Черкаський державний технологічний університет

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Важливою умовою ефективного розвитку вітчизняних сільськогосподарських підприємств є підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу. Водночас потрібно враховувати ключові фактори розвитку, включаючи податкове навантаження на галузь, тому важливо дослідити питання впливу податкового навантаження на економічні результати діяльності сільськогосподарських підприємств, знайти й обґрунтувати оптимальне податкове навантаження, яке забезпечить достатні доходи бюджету та створить умови для економічного зростання галузі. Сьогодні сільське господарство займає особливе місце в економіці України, відноситься до числа провідних галузей країни та забезпечує продовольчі потреби внутрішнього ринку, чим підтримує умови продовольчої безпеки країни.

Для забезпечення підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу важливо врахувати ключові фактори розвитку, такі як інвестиційна та інноваційна політика держави, досягнення науково-технічного прогресу, продуктивність праці працівників галузі тощо. Разом з тим, значимим є застосування в галузі передових макроекономічних стимулів, ключовим з яких можна вважати оптимальне податкове навантаження. В контексті даного питання цікавою є теорія А. Лаффера, яка дає теоретичний й методологічний матеріал для прогнозування та оцінки оптимального податкового навантаження, за якого буде отримано збільшення податкових надходжень з одночасним економічним зростанням галузі. Отже, актуальним є дослідження питань впливу податкового навантаження на економічні результати діяльності сільськогосподарських підприємств, як основи сільського господарства України, пошук та обґрунтування оптимального податкового навантаження, яке забезпечить достатні надходження до бюджетів і створить умови для економічного зростання галузі.

Податкова складова присутня майже у всіх економічних сферах життя та діяльності суспільства, тому для науковців і практиків досить цікавими є всебічні дослідження впливу податкової політики: на розвиток економіки країн, галузей економіки, територій, фірм тощо. У зв'язку з цим окреслилася сучасна тенденція до поділу досліджень податкової системи на три підходи: економічний, адміністративний і політекономічний [1].

Всі існуючі на даний час економічні школи мають своє бачення механізму впливу податків на економіку. Особливою увагою у світі користується вивчення

впливу податків на поведінку фірм. Початок цього напрямку було покладено в роботах Ф. Модільяні і М. Міллера, які присвячені дослідженню структури капіталу і вартості джерел фінансування [2]. Нині більшість досліджень спрямовано на вивчення впливу податків на різні аспекти інвестиційної поведінки фірм: інвестиційні ефекти податків на дивіденди, податковий кредит, інтеграції корпоративних і особистих податків. Наприкінці 20 ст. А. Лаффер узагальнив і запропонував новітню фіскальну концепцію розвитку економіки. А. Лаффер та ряд його послідовників неодноразово підкреслювали той факт, що дана концепція є логічним продовженням накопичених знань в економічній науці [3].

В працях вітчизняних вчених є спроби дослідити податкові впливи, зокрема доводилось, що підвищення капіталоінтенсивності виробництва супроводжується активізацією обсягів виробництва на основі додаткового вкладення капіталу та на цій основі пропонується шляхом побудови виробничих функцій сільськогосподарського сектору регіону відшукувати граничну продуктивність виробничих фондів галузі [4, с. 60–64]. В іншій праці пропонується використати ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств та забезпечити раціональне використання земельних ресурсів в аграрному секторі економіки країни [5, с. 43–49]. Оцінюючи значний внесок наведених та інших дослідників щодо проблеми пошуку ефективного впливу податкового навантаження на економічне зростання економіки, то слід зазначити, що залишається потреба в подальших дослідженнях даного напрямку, особливо з врахуванням особливостей розвитку сільськогосподарського виробництва в умовах трансформаційної української економіки.

На розвиток сільськогосподарського виробництва впливають основні фактори його відтворення: праця, капітал і земля. Управління цими факторами на рівні державного економічного регулювання здійснюється на основі наступних важелів:

- інвестиційно-інноваційної політики, спрямованої на відновлення і розвиток матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств, підвищення їх ефективності;
- фіскальної політики, спрямованої на забезпечення оптимального формування і перерозподіл фінансових ресурсів з метою забезпечення розширеного відтворення інтенсивного типу;
- політики держави в галузі оподаткування і державних витрат, що є провідним механізмом впливу на економічне зростання, оскільки від нього залежить рівень заощаджень населення і держави, мотивація праці і підвищення інвестиційної активності.

Визначення перспективних напрямів розвитку сільського господарства потребує оцінки впливу ресурсного потенціалу галузі на розвиток і підвищення ефективності його функціонування. Методично це можливо здійснити за допомогою оцінки кількісних і якісних взаємозв'язків між величиною залучених у виробництво ресурсів і обсягом отриманої продукції. Процес формування

результатів сільськогосподарського виробництва можна змоделювати за допомогою виробничої функції Кобба-Дугласа. У класичному варіанті функція Кобба-Дугласа має два фактори: працю і капітал. На нашу думку, з метою адаптування даної методики до моделювання результатів впливу податкового навантаження на економічний розвиток сільськогосподарських підприємств доцільно її розширити за рахунок експоненційного множника земельних ресурсів, витрат на інноваційну діяльність та параметрами державного регулювання податковим навантаженням.

Для виявлення комплексного впливу ресурсного потенціалу сільськогосподарського виробництва з урахуванням податкового навантаження на розвиток і зростання галузі нами на основі типової виробничої функції Кобба-Дугласа, побудована розширена чотирифакторна інституційно-виробнича функція. До даної функції включено фактори: заробітну плату, капітальні інвестиції, земельні ресурси, обсяги фінансування інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки та податкове навантаження на галузь.

На основі побудованої інституційно-виробничої функції розраховуються точки Лаффера першого та другого порядків, за допомогою яких стає можливим визначати і прогнозувати максимальні можливі обсяги виробництва продукції (Y) і податкових надходжень (Q). Формули вирахування точок Лаффера першого (T^*) та другого (T^{**}) порядків з урахуванням фінансування інноваційної діяльності мають наступний вигляд:

$$T^* = -\frac{1}{2} \times \frac{a \ln L + c \ln K + m \ln M + \ln I}{b \ln L + d \ln K + n \ln M + \ln K}, \quad (1)$$

$$T^{**} = \pm \frac{\sqrt{(aL + cK + mM)^2 - 3(bL + dK + nM + \ln I)B} - (aL + cK + mM + \ln I)}{3(bL + dK + nM + \ln K)}, \quad (2)$$

де,

T^* , T^{**} – точки Лаффера першого порядку та другого порядку;

L – заробітна плата;

K – капітальні інвестиції;

M – земельні ресурси;

I – витрати на інноваційну діяльність;

$a, b, c, d, m, n, i, k, B$ – економетричні параметри інституційно-виробничої функції.

Обсяги факторів виробництва у вартісній оцінці корегуються на річні індекси інфляції. З наведених формул видно, що дана виробнича функція відображає залежність між виробництвом продукції і значеннями факторів праці, капіталу, землі й інновацій. Тобто, за допомогою економетричної формули функції можна прогнозувати обсяги виробництва при різних значеннях факторів виробництва і ставок оподаткування.

Заробітна плата є основним доходом переважної частини населення країни і відповідно до макроекономічних джерел економічного зростання функція виробництва пов'язує обсяги виробництва товарів з вхідними факторами виробництва та рівнем технології. З функції виробництва випливає, що обсяги

виробництва залежать від вхідних факторів капіталу і робочої сили та досягнутого рівня технології. Тобто, зростання пропозиції факторів виробництва, їх продуктивність й взаємодія та рівень технології спричиняють зростання виробництва.

Дослідження на основі чотирифакторної виробничо-інституційної функції підтверджують цю закономірність стосовно функціонування вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Тобто це є доказом того, що сільськогосподарські підприємства мають ще не повністю використаний економічний потенціал, який при зростанні фактору заробітної плати може давати значний приріст виробництва. В соціально-економічному розвитку заробітна плата сільськогосподарських виробників виступає, з одного боку, в якості доходу населення, і є основним матеріальним джерелом життєзабезпечення працівників та їх сімей, з іншого боку, формуючи платоспроможний попит населення, виступає в якості фактору підтримання й розвитку сільськогосподарського виробництва. Рівень оплати праці формує купівельну спроможність населення і дає можливість розвиватися в цілому економіці, і, зокрема, сільськогосподарському виробництву. Заробітна плата є також фактором, що разом із податковим механізмом формує макроекономічні умови для здійснення капіталовкладень і визначає привабливість і конкурентоспроможність сільськогосподарського виробництва. Зростання зарплатоємності стимулює підвищення капіталоємності сільськогосподарського виробництва і, відповідно, валового регіонального продукту сільськогосподарських підприємств.

Висновок: Вітчизняні сільськогосподарські підприємства мають ще не повністю використаний економічний потенціал, який може проявитися за умови оптимізації податкового навантаження та збільшення оплати праці в галузі. Оптимізація податкового навантаження на сільськогосподарські підприємства дає можливість спрямовувати наявний ресурсний потенціал на зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції і тим самим створює підґрунтя для збільшення обсягів податкових надходжень з галузі.

Література:

1. Di John J. The Political Economy of Taxation and Tax Reform in Developing Countries / J. Di John // Institutional Change and Economic Development / H.-J. Chang (ed.). – New York: Anthem Press & United Nations University Press, 2007. – P. 135–155.
2. Modigliani F., Miller M. H. Corporate income taxes and the cost of capital: a correlation. The American Economic Review, 1963, vol. 53, no. 3, pp. 433–443.
3. Laffer A. Return to Prosperity: How Amerika Can Regain Its Economic Superpower Status / A. Laffer, S. Moore. – Threshold Editions. – 2010. – 326 p.
4. Шарко І.О. Застосування апарату виробничих функцій для оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських

Величко О.В. Використання виробничих функцій в дослідженнях ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств / О.В. Величко // Вісник університету біоресурсів і природокористування України. – 2015. – № 1-2. – С. 43–49.

УДК 336.2

Онопрієнко Ю.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр

*Науковий керівник – старший викладач кафедри фінансів
Н.М. Пелешко*

Київський національний торговельно-економічний університет

НЕПРЯМЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

У ринкових умовах важливого значення набувають непрямі методи втручання держави в економіку. Серед основних інструментів державного регулювання ринкової економіки чільне місце посідають податки.

Непрямі податки – це важливий елемент будь-якої системи оподаткування. Система непрямого оподаткування в Україні представлена трьома видами податків:

- податок на додану вартість (ПДВ) – порядок справляння регламентується Розділом V Податкового кодексу України (ПКУ) [1];
- акцизний податок – порядок справляння регламентується Розділом VI ПКУ;
- мито - порядок справляння регламентується ПКУ та Митним кодексом України (МКУ) [2].

Розглянемо структуру доходів зведеного бюджету України (див. табл. 1).

Аналіз структури доходів Зведеного бюджету України (ЗБУ) за 2018-2020 рр. вказує на те, податкові надходження – це головне джерело доходів ЗБУ. Варто відмітити, що у 2020 р. співвідношення часток прямих та непрямих податків у доходах ЗБУ є рівнозначним. Так, частка прямих податків становить – 38,25% (286 млрд. грн.) загального обсягу доходів ЗБУ, а частка непрямих – 38,73% (290 млрд. грн.). Найвищого рівня частка непрямих податків у структурі доходів ЗБУ досягала у 2018 р. і становила 45% (528 млрд. грн.). Такий значний розмір частки непрямих податків у доходах ЗБУ суперечить практиці оподаткування країн з сучасною ринковою економікою, в яких розмір непрямих податків в загальних доходах бюджету становить не більше 10–15 % [3].

Структура доходів зведеного бюджету України

Джерело доходів	2018 р.		2019 р.		на 01.08.2020 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Податкові надходження	986348,50	83,29	1070321,80	82,89	575474,30	76,98
<i>Прямі податки</i>	458005,90	38,67	530792,30	45,62	285930,90	38,25
<i>Непрямі податки</i>	528342,60	44,62	539529,50	37,27	289543,40	38,73
ПДВ	374508,20	31,62	378690,20	24,80	198238,20	26,52
Акцизний податок	126757,80	10,71	130753,30	10,14	75972,90	10,16
Мито	27076,60	2,29	30086,00	2,33	15332,30	2,05
Неподаткові надходження	192703,90	16,27	212789,20	16,50	169184,00	22,63
Усього доходів	1184278,10	100,00	1289779,80	100,00	747541,50	100,00

Джерело: розроблено на основі [4]

Ключову роль серед непрямих податків у наповненні ЗБУ становить ПДВ, рівень якого становить не менше 25% від загального обсягу доходів щороку. Так, у 2018 р. розмір ПДВ становив 375 млрд. грн. (32%), у 2019 р. – 379 млрд. грн. (25%), а станом на 01.08.2020 р. – 198 млрд. грн. (27%).

Другий за величиною бюджетних надходжень непрямий податок – акцизний податок. Частка акцизного податку у 2018-2020 рр. є майже незмінною і становить 10% загального обсягу доходів ЗБУ щорічно.

Найменшу фіскальну ефективність демонструє мито. Частка мита у наповненні ЗБУ у 2018-2020 рр. знаходиться на рівні 2% від загального обсягу надходжень.

Переваги непрямих податків пов'язані насамперед з їх постійністю надходжень через наявність постійної потреби населення у споживанні товарів і послуг. Також непрямі податки застраховані від ризику їх несплати у разі нерентабельного виробництва, оскільки не залежать від прибутку підприємства. Непрямі податки мають досить багато переваг і їх використання є цілком доцільним. Але об'єктивний підхід вимагає і розгляду їх недоліків.

Вітчизняна практика вказує на те, що реформи, проведені у сфері оподаткування не сприяли повному вирішенню ключових проблем справляння податків. То ж система справляння непрямих податків в Україні має цілу низку недоліків. До загальних проблем системи можна віднести:

- надмірне податкове навантаження,
- великі масштаби тіньової економіки та ухилення від сплати податків,
- обтяжливі податкові процедури,
- нестабільність податкового законодавства.

В розрізі адміністрування кожного з видів податків є свої недоліки:

- ПДВ: законодавчі суперечності щодо ПДВ; відносно висока базова ставка ПДВ; недосконалість діючого механізму відшкодування ПДВ із бюджету; надмірна кількість пільг із ПДВ; виникнення «тіньових» схем ухилення від сплати ПДВ;

- акцизний податок: недосконалість чинного податкового законодавства; поширеність на відповідні високорентабельні і монопольні товари; наявність галузевих пільг; виникнення «тіньових» схем ухилення від сплати акцизного податку;

- мито: складна нормативно-правова база; несприятливий митний контроль; значна диференціація у розмірах ставок увізного мита на однорідні товари; встановлення специфічних та комбінованих ставок ввізного мита без урахування специфіки поставок; застосування такої пільги зі сплати ввізного мита, як звільнення від оподаткування [2].

Серед напрямів трансформації оподаткування щодо ПДВ можна запропонувати наступні: подальше вдосконалення податкового законодавства та повна його адаптація до вимог ЄС; запровадження диференційованих ставок ПДВ; ліквідація неефективних пільг; забезпечення своєчасного відшкодування ПДВ; вдосконалення процесів адміністрування ПДВ [2], [3].

Подальше вдосконалення акцизного оподаткування передбачає: підняття рівня адаптації законодавства до вимог ЄС; розширення бази оподаткування; підвищення ставок акцизного податку з метою зменшення споживання підакцизних товарів; щодо пільг – перехід до застосування знижених ставок податку замість звільнення від нього [2], [3].

Основні заходи для вдосконалення митного оподаткування: розвиток митного законодавства України відповідно до стандартів, розроблених міжнародними структурами; уніфікація порядку справляння мита та інших супутніх платежів; посилення контролю над митницею; створення чіткого механізму застосування спрощеного порядку проведення процедур митного оформлення [2], [3].

Обов'язковою умовою ефективної реалізації податкової реформи мають стати супроводжувальні, але не менш важливі заходи, насамперед:

- забезпечення стабільності податкового законодавства України;
- спрощення процедур адміністрування податків;
- створення дієвої системи податкового контролю;
- подолання корупції та підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів.

Висновок. Система непрямого оподаткування в Україні представлена трьома видами податків: ПДВ, акцизний податок, мито. Непрямі податки відіграють помітну роль у формуванні державного бюджету України. Система справляння непрямих податків в Україні має цілу низку недоліків. Удосконалення непрямого оподаткування має відбуватися шляхом гармонізації податкового, валютного, митно-тарифного, зовнішньоекономічного та цивільного законодавства.

Література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Кміть В. М. Непряме оподаткування в Україні та шляхи його вдосконалення / В. М. Кміть, В. В. Сусяк // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління. - 2018. - Т. 29(68), № 1. – С. 91-96. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2018_29_1_19
3. Сотніченко О. А. Вдосконалення фіскальної ефективності непрямих податків в Україні / Сотніченко О. А. // Економіка підприємств. Макроекономіка. – 2019. – Т. 3, № 4 (47). - С. 45-50. - URL: <http://journals.uran.ua/tarp/article/view/171683/173624>
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. - URL: <https://minfin.com.ua/>

УДК 316.4

**Письменна Т. В. – кандидат економічних наук, доцент кафедри
фінансового менеджменту та страхування**

Західноукраїнський національний університет

СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ У ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ: ЕФЕКТ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У сьогоденній час суспільні явища носять багатоваріантний, ймовірнісний характер, а також відзначаються суперечливістю і стихійністю. У таких умовах проходить життя людини, яка на кожному етапі свого існування стикається з ризиком як можливістю будь-якої небезпеки. Звідси слідує, що ризик є постійним елементом життєдіяльності людини та може виявляти свою негативну дію у будь-якій її сфері. Зокрема, впродовж свого життя людина може стикнутися з соціальними ризиками втрати здоров'я, непрацездатності, безробіття, малозабезпеченості й бідності.

Як загально визнано, здоров'я людини є її найбільшою цінністю, невід'ємною складовою людських прав, а також важливим чинником, що впливає на формування людського капіталу в цілому й трудового капіталу зокрема. Проте, стан здоров'я людини може змінюватися під дією різних факторів, серед яких: наявні умови та спосіб життя, реалії навколишнього природного середовища, недостатній рівень медичного обслуговування тощо. Водночас, здоров'я людини може погіршитися, ускладнитися, а також мати особливий стан, що свідчить про дію соціального ризику, пов'язаного з втратою здоров'я.

Як зазначає Суханова А. В., за умови виникнення соціального ризику, пов'язаного з втратою здоров'я, можна очікувати, щонайменше, на два такі наслідки: понесення витрат на медичні послуги з метою відновлення здоров'я, реабілітації та догляду; втрата трудового доходу, викликана неможливістю продовжувати професійну діяльність через захворювання [1, с. 152].

Описаний вище соціальний ризик, пов'язаний з втратою здоров'я, з легкістю трансформується у соціальний ризик втрати людиною працездатності. Спершу процитуємо визначення працездатності людини, яке пропонує Раневич О. Ю., кажучи, що це здатність кожної людини виконувати суспільно-корисну працю завдяки своїм природним і соціальним характеристикам. У дану дефініцію закладено два аспекти – природний та соціальний, які дають змогу широко розкрити суть працездатності людини [2, с. 172].

У продовження попередньої думки зазначимо, що у колі наукової спільноти втрату працездатності розглядають як динамічний процес, що призводить до зниження у людини здатності виконувати суспільно-корисну працю через її природні та соціальні характеристики. Натомість, непрацездатність – це такий біологічний або соціальний стан, в якому перебуває людина, що характеризується повною, частковою чи тимчасовою втратою нею здатності виконувати суспільно-корисну працю. Вважається, що непрацездатність є наслідком втрати працездатності, тобто соціальним ризиком, з яким пов'язується виникнення у людини права на соціальний захист [2, с. 173].

За нашим умовиводом, у разі своєї довготривалої дії соціальний ризик втрати працездатності людини може спричинити безробіття. Так, безробіття як соціальний ризик, за словами Горобець А. С., характеризується загрозою відсутності заробітку або інших доходів, які є джерелами існування людини, а також економічними, організаційними та психологічними труднощами під час наступного пошуку безробітним гідної роботи [3, с. 105].

Доречно зауважити, що захист від безробіття є невід'ємною складовою державної політики та спрямований на вирішення таких важливих соціально-економічних завдань: перше – збереження і максимально повне використання трудового потенціалу населення; друге – зниження соціальної напруженості, пов'язаної з наявністю у суспільстві груп населення, які втратили дохід і погіршили свій соціальний статус [3, с. 104].

З появою соціального ризику безробіття може виникнути соціальний ризик малозабезпеченості. Так, Сокол М. В. пов'язує цей різновид соціального ризику з ймовірністю настання складної життєвої обставини на рівні окремої сім'ї [4, с. 61]. Тому перед соціальним захистом як одним з пріоритетних завдань у ході реалізації державної політики стоїть важлива мета, яка полягає у підтримці осіб, що потрапили у складні життєві обставини, підвищенні та забезпеченні належного рівня життя як окремої сім'ї, так і населення у цілому.

Наведемо найбільш поширене визначення малозабезпеченості як соціального ризику, згідно з яким це такий матеріальний стан, за якого

індивідуальний дохід особи чи середньомісячний сукупний дохід сім'ї з незалежних від них причин, а також з урахуванням коштів від використання майна є нижчим за прожитковий мінімум, установлений у державі.

До основних економічних факторів, які впливають на виникнення такого соціально-економічного явища як бідність, відносять наступні: низький рівень заробітної плати й доходів населення, безробіття, регіональні відмінності, недостатня професійна кваліфікація. Як можемо бачити у наведеному переліку, таке негативне соціально-економічне явище як безробіття може призвести до соціального ризику та поставити людину на межу бідності.

На думку Потабенко Л. В., бідність потрібно розглядати не лише як матеріальну незабезпеченість особи, але і як стан людини, що характеризується стійким або хронічним позбавленням ресурсів, можливостей вибору й безпеки, необхідних для досягнення належного рівня життя, а також задоволення соціальних, економічних, культурних і політичних прав. Через те, що бідність є складним явищем, її пов'язують, по-перше, з доходами, коли останні отримуються у розмірі, меншому за необхідний мінімальний бюджет для задоволення основних потреб; по-друге, з людським розвитком, що проявляється депривації харчування, охорони здоров'я, освіти, житлового забезпечення і соціального забезпечення; по-третє, з соціальною ізоляцією, яка полягає у маргіналізації, дискримінації та виключенні з соціальних відносин [5, с. 180].

За нашим спостереженням, соціальні ризики, які можуть виникнути на тому чи іншому етапі життєдіяльності людини, володіють такою характеристикою як здатність трансформуватися в інші види соціальних ризиків. Це наглядно видно на рис. 1, на якому можна простежити за тим, як соціальний ризик, що пов'язаний з втратою здоров'я, через проходження етапів реалізації соціальних ризиків непрацездатності, безробіття й малозабезпеченості, може трансформуватися у соціальний ризик бідності.

Таким чином, результати проведеного наукового дослідження дають змогу зробити висновок про те, що соціальні ризики, з якими стикається людина, відзначаються багатогранністю прояву та можуть реалізовуватися у всіх сферах її життєдіяльності. Такі характеристики соціальних ризиків обумовлюються їх здатністю трансформуватися в інші види соціальних ризиків. Так, соціально-економічний стан людини може погіршитися внаслідок втрати здоров'я, настання непрацездатності, відсутності попиту на свою працю, тобто безробіття, що спричиняє виникнення матеріальної малозабезпеченості й, можливо, незабезпеченості взагалі внаслідок втрати заробітку. Саме тому, поряд зі соціальним страхуванням, набувають актуальності заходи державної політики у частині надання соціальної допомоги й соціальної підтримки, встановлення гарантій, пільг і компенсацій потребуючим громадянам й цілим соціальним групам.

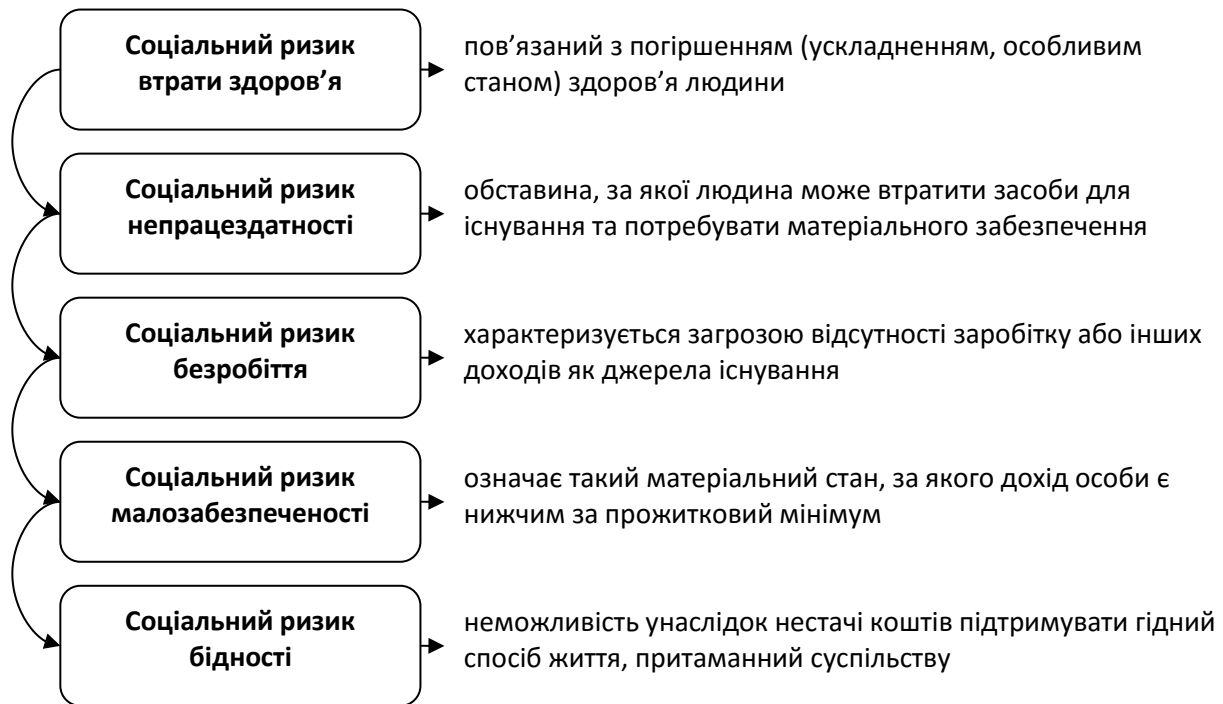

Рис. 1. Трансформація соціальних ризиків у життєдіяльності людини
Примітка. Побудовано автором самостійно.

Література:

1. Суханова А. Соціальний ризик втрати здоров'я як елемент системи страхового захисту здоров'я. *Збірник наукових праць ЧДГУ. Економічні науки*. 2013. Ч. II, Вип. 35. С. 147–153.
2. Раневич О. Право на соціальне забезпечення у разі втрати працездатності: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2018. Вип. 66. С. 170–178.
3. Горобець А. С. Безробіття як вид соціального ризику. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право*. 2018. Т. 1, Вип. 40. С. 102–105.
4. Сокол М. В. Сім'я як суб'єкт соціально-забезпечувальних правовідносин у сфері державних соціальних допомог. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 2 (31). С. 60–64.
5. Потабенко Л. В. Бідність – нестраховий соціальний ризик. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 175–180.

УДК 029

Погоріла Ю. В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Науковий керівник – Анісімова О. М., д. е. н., професор, завідувач кафедри інформаційних систем управління

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ НА СВІТОВОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКАХ

В часи яскраво вираженого розвитку глобалізації, а також – економічного розвитку, більшість сфер людської діяльності переходять на інформаційно-новий рівень осначеності й взаємодії з іншими сферами буття, більшість отримують кращі результати та встановлюють нові партнерські відносини на світовій платформі, і серед більшості – транснаціональні корпорації, підживлені глобалізацією, розвиток яких тримає першість серед найбільш обговорюваних тем економістами, політологами, соціологами тощо. Варто зосередитися на детальному дослідженні тенденцій розвитку транснаціональних корпорацій, їх загальній характеристиці, з'ясуванні специфіки діяльності різних компаній як на теперішній час, так і перспективи розвитку на майбутнє. Доцільно також виокремити проблеми питання для розгляду: проаналізувати тенденції розвитку транснаціональних компаній, типи та види, визначити сутність поняття тощо; схарактеризувати транснаціональні корпорації на світовому ринку; ознайомитися із українськими транснаціональними корпораціями. Основою дослідження теми транснаціональних корпорацій є вивчення специфіки стратегічних програм, методики дослідження діяльності компаній з різною спеціалізацією: технологічною, логістичною, консалтинговою, харчовою тощо.

Транснаціональні корпорації повноцінно увійшли в торгово-економічний потік транснаціональні компанії досить нещодавно. Чому? Тому що транснаціональні компанії – це сучасні інформатизовані інвестиційні велетні, що займаються, безпосередньо, виготовленням товарів та послуг на місці локального розташування. Іншими словами – ядро корпорації прив'язане до одного місця, робочі підрозділи можуть поширюватися на будь-яку точку планети, впливаючи при цьому на розвиток ринкових відносин тієї чи іншої країни, з якою вони взаємодіють. По суті, ТНК це не потрібно, тому що їхня мета – черпати доходи з продажу товарів чи послуг відповідно до розробленого заздалегідь плану. [3]

Якщо транснаціональна компанія, то яка? Доцільно схарактеризувати поділ ТНК із визначенням типів зв'язку. Типів є 4: етноцентричний, поліцентричний,

регіоцентричний і геоцентричний. Кожному виду ТНК приналежний певний тип взаємовідносин, наприклад: [5]

1. Інтернаціональні корпорації – окремі монополії, основані на зарубіжних активах, мають більш самостійний характер у виготовленні продукції та в науково-дослідній роботі, проте контроль прийняття управлінських рішень належить виключно материнській компанії, так звана – централізація. Розвиток економіки дочірніх компаній для такого виду ТНК є основним способом доходу та розвитку. Тут більше акцентується увага на поставці дешевої сировини та забезпечення стабільних ринків збуту. Тип взаємозв'язку – етноцентричний.

2. Багатонаціональні корпорації або МНК – корпорації, які об'єднують компанії, що спеціалізуються на окремому виді виробництва, різних держав. Їхня особливість у тому, що вони продають товари, виготовлені не, безпосередньо, материнською компанією, а на місці розташування в тій чи іншій країні, враховуючи потреби місцевого ринку. Тут прослідковується більш децентралізований тип управління й допустиме делегування повноваженнями дочірніми фірмами. Тип зв'язку – або поліцентричний, або регіоцентричний.

3. Глобальні корпорації – корпорації, що об'єднують види діяльності різних країн в єдине ціле. Це наймасовіший різновид ТНК, що розглядає материнську компанію на одному рівні із дочірніми та взаємодіє глобально по всьому світу. Тип взаємозв'язку – геоцентричний.

Важко одразу визначити, до якого з видів належить та чи інша компанія, адже, розвиваючись, вона може, наприклад, із інтернаціональної перерости в глобальну корпорацію тощо. Не важко визначити інше – ТНК мають свої переваги та недоліки: [2]

Таблиця 1

Переваги та недоліки транснаціональних корпорацій

Переваги	Недоліки
1) Підвищення ефективності та конкурентоспроможності;	1) Захоплення сегментів національної економіки;
2) Доступ до ресурсів іноземних держав;	2) Нестійкість інвестиційного процесу;
3) Використання у власних інтересах особливостей державної податкової політики в різних країнах;	3) Тиск на уряди країн;
4) Продовження життєвого циклу своїх технологій і продукції;	4) Дестабілізація цін;
5) Уникнення торговельних бар'єрів за допомогою прямих іноземних інвестицій;	5) Монополізація ринків.
6) Використання трансфертних цін.	

На світовому ринку представлена велика кількість компаній-велетнів, які під тиском глобалізації та інформатизації посилили розвиток. А загалом ще у XIX столітті проговорювалося поняття ТНК, і протягом всього часу й аж до сьогодення воно розвивалося. ТНК у світі об'єднуються в так звані «альянси»,

що займаються координацією економічної діяльності корпорацій з метою реалізації масштабних виробничих проєктів, поліпшення доступу на певні ринки тощо. Проте ТНК представлені не лише у формі альянсів – це і картелі, і синдикати, пули, трести, концерни, консорціуми. [4]

Загалом, наводячи приклади транснаціональних компаній, варто зосередитися на тому, що кожна транснаціональна компанія має свою спеціалізацію, особливості, стратегії розвитку. Наприклад,

1. PricewaterhouseCoopers International Limited – транснаціональна корпорація, розподілена на 4 частини, кожна з яких є самостійною юридичною особою, що пропонує людям послуги у сфері консалтингу, аудиту, податкової та правової сфери у більш як 150 країнах світу. Штаб-квартира розташована у Лондоні. PwC працюють із приватними особами, допомагаючи в реалізації бізнесу. В Україні філіали працюють у найбільших містах: Києві, Львові та Дніпрі.

2. Microsoft Corporation – транснаціональна корпорація, що займається виготовленням електроніки та програмного забезпечення у 102 країнах світу. Штаб-квартира розташована у Вашингтоні. Компанія пропонує наступну продукцію: операційні системи, інтернет-портали, кабельну телевізійну мережу, апаратне забезпечення, розважальні продукти. В Україні корпорація діє з 2003 року, просуваючи програмне забезпечення та продукцію Microsoft, підтримуючи замовників продукції, поширюючи новітні технічні розробки та різного роду соціальні проєкти.

3. The Coca-Cola Company – транснаціональна корпорація, спеціалізована на виготовленні безалкогольних напоїв, концентратів та сиропів у 193 країнах світу. Компанії належить 5 із 6 найбільш продаваних світових брендів безалкогольних напоїв – Coca-Cola, Diet Coke, Fanta, Schweppes і Sprite. В Україні філіал корпорації розміщений у Києві та має назву Coca-Cola Beverages Ukraine Ltd.

4. Sony Group – японська транснаціональна корпорація, що спеціалізується на виготовленні побутової техніки та електроніки. Є найбільшою медійною корпорацією, яка має власні: звукозаписну марку Sony BMG, кіностудію Columbia Pictures; гральні консолі Sony Computer Entertainment, мобільні телефони Sony Mobile Communications AB, ноутбуки Sony Vaio. Не лише в Україні, а й в інших країнах світу, вдало продає свою продукцію й досі, не втрачаючи першість

Щодо нашої держави, вона має перспективи до створення власних транснаціональних корпорацій, які полонять світ, деяким з вже створених компаній вже вдається це зробити. Наприклад,

1. ПриватБанк в нашій державі на сьогодні – другий за чисельністю мереж банкоматів та терміналів, найбільший емітент і еквайр платіжних карток. ПриватБанк має дочірні банки у Латвії, Італії, Португалії та Кіпрі. В рейтингу найбільших банків Центральної та Східної Європи посідає 16 місце та 627-ме в рейтингу топ-1000 світових банків. ПриватБанк можна віднести до

транснаціональних корпорацій, що пропонує людям багатьох країн фінансові послуги за допомогою електронного додатку «Приват24».

2. Перспективу транснаціоналізації мають більшість потужних металургійних, авіабудівних та господарських підприємств. Вирізняється ІСД або більш відома «Індустріальна спілка Донбасу» – одна із найбільших корпорацій України, холдингова компанія, що координує діяльність понад 40 підприємств не лише на Сході України, а й закордоном – Угорщині, Польщі тощо.

3. Варто згадати також і корпорацію Roshen – найбільшу кондитерську компанію в Україні, що має філіали й також закордоном – у Литві та Угорщині, а також постачає виготовлену продукцію у 35 країн світу.

Україна має перспективи у розвитку транснаціональних корпорацій тому, що нам є що запропонувати світові, є що постачати, є врешті-решт, чим пишатися. Не можна не згадати, що Україна є одним із найбільших експортерів меду у світі після Китаю та Аргентини, проте цим надбанням варто завдячувати приватним підприємцям, тому що як такої єдиної корпорації із переробки сировини – немає, принаймні найближчим часом. [1]

Отже, підводячи підсумок, визначимо, що транснаціональні корпорації – це не лише наше «сьогодні», це і наше «завтра». Розвиваючись, вони забезпечують потужність економіки не лише окремої країни, а й світової економіки.

Література:

1) Світовий ринок меду та його перспективи. URL: <https://shuvar.com/news/1958/Svitovyyrynokmedutayohoperspektyvy#:~:text=%D0%A1%D0%A8%D0%90.&text=%D0%94%D0%BE%20%D0%A2%D0%9E%D0%A0%2D5%20%D0%BD%D0%B0%D0%B9%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B8%D1%85%20%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2,%2C%20%D0%92%D1%94%D1%82%D0%BD%D0%B0%D0%BC%20%D1%82%D0%B0%20%D0%86%D0%BD%D0%B4%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 30.11.2020)

2) Переваги та недоліки діяльності ТНК. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/28292/1/Perevahy_ta_nedoliky.pdf;jsessionid=84CCBC92E07ACAB03911D6888A30E487 (дата звернення: 30.11.2020)

3) Визначення поняття транснаціональні корпорації file:///C:/Users/T420/Documents/%D0%94%D0%B8%D1%81%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B8/%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81/Npmap_2012_4_32.pdf (дата звернення: 30.11.2020)

4) Транснаціональні корпорації. Навчальний посібник. URL: <http://elib.hduht.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2672/1/%D0%A2%D0%9D%D0%9A%20%D0%B3%D0%B5%20%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf> (дата звернення: 30.11.2020)

5) ТНК: сутність, види, типи та тенденції розвитку. URL: <https://www.kursak.com/tnk-sutnist-vydy-tyru-ta-tendentsii-rozvytku/> (дата звернення: 30.11.2020)

УДК 332.132

Поліщук А.С. – аспірант кафедри міжнародної економіки та бізнесу

Науковий керівник – д.е.н., проф. Л. О. Петкова

Черкаський державний технологічний університет

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ РЕГІОНУ

Методологія економічного дослідження, незалежно від його рівня детальності й масштабів, ґрунтується на застосуванні загальних (філософських), загальнонаукових, специфічних, дисциплінарних і міждисциплінарних методів [1,2]. Усі названі групи методів мають складну структуру і можуть бути основою для формування комплексної методики дослідження розвитку економічного простору регіону, табл. 1.

Таблиця 1

Методи дослідження регулювання урбанізаційних процесів у регіоні*

Методи та принципи		Суть	Спосіб застосування
1		2	3
Загальні (філософські) методи	Руху і розвитку	Дослідження явищ і процесів з позицій динаміки та функціонування	Аналіз формування, динаміки та розвитку економічного простору регіону впродовж визначених часових проміжків; виявлення тенденцій розвитку
	Історизму	Аналіз кожного об'єкта, явища чи процесу як такого, що у розвитку проходить низку етапів (зародження, становлення, функціонування, переходу в інший якісний стан)	Дослідження впливу історико-культурних чинників на формування системи розселення регіону
	Взаємозумовленості й взаємозв'язку	Вивчення взаємозумовленості, особливостей взаємовідношень і взаємозв'язків між явищами та процесами	Розгляд взаємозв'язків перебігу регіональних процесів із економічними, демографічними, соціальними, екологічними й іншими процесами в суспільстві
	Причинності	Аналіз явищ і процесів об'єктивної дійсності	Обґрунтування чинників розвитку економічного простору регіону
	Об'єктивності	Розгляд явищ та процесів з такими, якими вони є в реальності, з усіма їхніми взаємозв'язками, суперечностями й тенденціями розвитку	Характеристика й оцінка рівня розвитку економічного простору регіону, вагомості цього показника та ступеня його впливу на інші суспільні явища і процеси

Загальнонаукові методи	Аналізу, синтезу	Характеристика структури досліджуваних об'єктів і явищ унаслідок розчленування на елементи (аналіз) та поєднання елементів об'єкта чи явища у (синтез)	Дослідження особливостей перебігу процесів розвитку економічного простору регіону
	Порівняння	Виявлення співвідношень між властивостями об'єктів і явищ з метою встановлення подібних та відмінних ознак	Визначення особливостей формування та перебігу процесів розвитку економічного простору унаслідок їхнього порівняння у різних регіонах
	Абстрагування, генералізації	Виокремлення і вивчення головних, найсуттєвіших властивостей об'єкта	Установлення особливостей перебігу процесів розвитку економічного простору на основі найсуттєвіших їхніх компонентів
	Системні	Вивчення об'єкта як складної системи взаємозв'язаних елементів	Аналіз специфіки формування та сучасного стану економічного простору
	Ідеалізації	Створення ідеальних моделей об'єкта чи явища та їхнього порівняння із реальним станом цього об'єкта	Розроблення ідеальних моделей регулювання розвитку економічного простору регіону
Дисциплінарні та міждисциплінарні методи	Статистичні	Вивчення кількісних показників демосоціальних явищ та процесів	Виявлення динаміки та особливостей розвитку міст регіону, здійснення кластерного, регресійного та факторного аналізу
	Соціологічні	Здійснення соціологічних досліджень з метою виявлення особливостей демосоціальних явищ та процесів	Використання й інтерпретація результатів соціологічних досліджень зі застосуванням методів анкетування та експертної оцінки
	Картографічні	Формування картографічних моделей об'єкта й отримання нових відомостей унаслідок їхньої інтерпретації	Розроблення серії карт, що відображають особливості розвитку економічного простору регіону та напрями управління ним
Специфічні методи	Територіально-суспільних систем	Аналіз особливостей структури та функціонування територіальних суспільних систем різних рангів	Дослідження розвитку економічного простору як одного з процесів функціонування територіально-суспільних систем регіонального та локального рівнів

*згруповано за [1-3]

Сучасна економічна теорія має справу з надто складними процесами, тому використовує так званий синергетичний підхід у дослідженнях. Цей підхід:

акцентує на процесах нестійкої рівноваги й нестабільності економічних систем; визнає складність і нелінійність соціально-економічної еволюції; припускає можливість впливу спонтанних змін в економіці на виникнення кризових ситуацій; аналізує множинність, різноспрямованість і різну якість внутрішніх та зовнішніх чинників, котрі можуть впливати на соціально-економічний розвиток; дотримується того, що один і той самий ефект в економічній системі може бути досягнутий під впливом різних імпульсів [2].

На особливу увагу під час аналізу розвитку економічного простору регіону, з нашого погляду, заслуговує використання системного підходу, суть якого полягає у трактуванні досліджуваних об'єктів як складних систем взаємозв'язаних елементів різного ієрархічного рівня. Також цілком обґрунтованим є використання комплексного підходу для розгляду розвитку економічного простору регіону, оскільки за таких умов вивчаються не лише кількісні функціональні залежності, які зумовлюють перебіг такого процесу, а й їх ґрунтовні якісні зміни [1].

Отже, використання перерахованих вище методів та підходів повинні сприяти всебічному дослідженню розвитку економічного простору регіону, а також забезпечувати достовірність отриманих результатів.

Література:

1. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження. Л. : Світ, 2001. 416 с.
2. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія. / З.С. Варналій, А.І. Мокій, О.Ф. Новікова та ін.; Нац. ін-т стратег. досліджень. К.: Знання України, 2005. 498 с.
3. Яцків М.І. Теорія економічного аналізу. Л. : Світ, 1993. 214 с.

УДК 336.1-049.5](477)

Пріхно І.М. – д.е.н., доц., професор кафедри фінансів

Черкаський державний технологічний університет

НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сучасний стан економічного розвитку в Україні характеризується наявністю стійкої і тривалої фінансово-економічної кризи. Про це свідчить дефіцитність бюджету, від'ємний платіжний баланс, наявність значної кількості збиткових підприємств, зростання цін, низькі доходи громадян і зменшення рівня платоспроможності населення. Масштабність, глибина і тривалість кризових явищ у фінансово-економічному секторі спричинює необхідність пошуку дієвих напрямів зміцнення фінансової безпеки України.

Проблемам забезпечення фінансової безпеки та розробці напрямів її зміцнення присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних вчених-економістів, таких як О. Василик, О. Баранецька, О. Барановський, З. Варналій, С. Воронцов, В. Геєць, А. Дробчак, М. Єрмошенко, О. Жаліло, О. Івашко, Я. Кириченко, В. Котковський, Ю. Лєскова-Годлевська, В. Мартинюк, В. Михайлюк, Р. Нешко, Н. Тараненко та інші.

Але, враховуючи наявність негативних чинників, які становлять реальну загрозу фінансовій безпеці України, тема дослідження не втрачає своє актуальності і потребує поглибленого вивчення.

Під терміном «фінансова безпека» будемо розуміти складову економічної безпеки країни (а отже, і національної безпеки), яка здатна створити умови для забезпечення ефективного функціонування фінансової системи, її стійкості до фінансових шоків та дисбалансів, про що свідчить система відповідних критеріїв і показників, з метою збалансованого і стабільного розвитку фінансової системи та збереження її цілісності та єдності [1, с. 66].

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [2], складовими фінансової безпеки є:

1) банківська безпека – рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов її функціонування;

2) безпека небанківського фінансового сектору – рівень розвитку фондового та страхового ринків, що дає змогу повною мірою задовольняти потреби суспільства в зазначених фінансових інструментах та послугах;

3) боргова безпека – відповідний рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для задоволення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує суверенітету держави та її фінансовій системі;

4) бюджетна безпека – стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції;

5) валютна безпека – стан курсоутворення, який характеризується високою довірою суспільства до національної грошової одиниці, її стійкістю, створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняної економіки, залучення в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках;

6) грошово-кредитної безпека – стан грошово-кредитної системи, що забезпечує всіх суб'єктів національної економіки якісними та доступними кредитними ресурсами в обсягах та на умовах, сприятливих для досягнення економічного зростання національної економіки [2].

XVII міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»

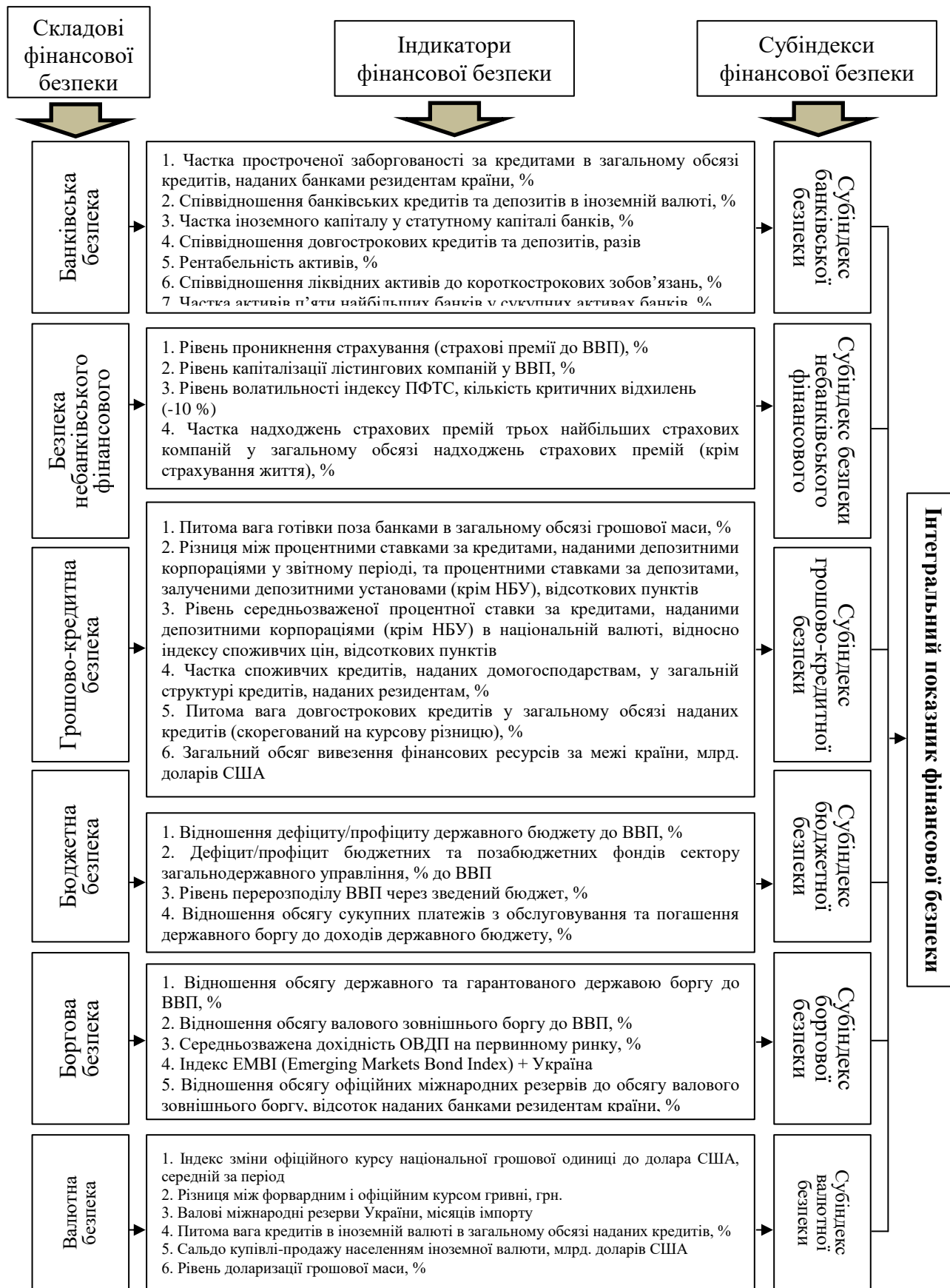

Рис. 1. Методика дослідження рівня фінансової безпеки в Україні

Аналіз кожної складової фінансової системи здійснюється за допомогою системи показників – індикаторів фінансової безпеки, на основі яких розраховуються субіндекси фінансової безпеки й інтегральний показник фінансової безпеки.

Методику дослідження рівня фінансової безпеки в Україні представлено на рис. 1. Запропонована методика дозволяє виявити проблеми у кожному секторі фінансової безпеки, а також оцінити загальний рівень фінансової безпеки. Можливість оцінювання кожного сектора фінансової безпеки окремо сприяє більш оперативнішому реагуванню на фінансово-економічні проблеми, що відбуваються в державі, та дають можливість швидше нейтралізувати або, принаймні, зменшити ступінь загрози фінансовій безпеці держави.

Аналізуючи динаміку зміни інтегрального показника фінансової безпеки України, доцільно зауважити, що протягом 2014-2019 рр. рівень фінансової безпеки дещо покращився, про що свідчить тенденція до зростання відображена на рис. 2.

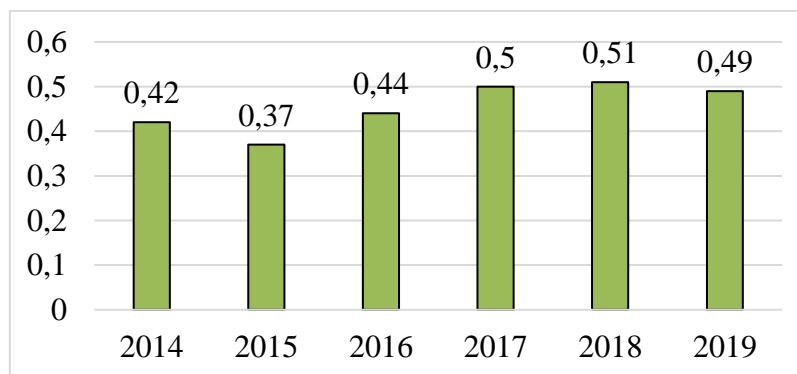

Рис. 2. Динаміка інтегрального показника фінансової безпеки України у 2014-2019 роках

Джерело: Складено автором на основі [1, с. 74; 3, с. 215; 4, с. 98]

Протягом досліджуваного періоду інтегральний показник фінансової безпеки України збільшився з 0,42 у 2014 році до 0,51 у 2018 р. Зауважимо, що у 2015 р. зафіксовано значний стрибок інтегрального показника фінансової безпеки України у бік зменшення – 0,37. У 2019 р. за найбільш імовірним сценарієм прогнозу також спостерігається незначне зменшення цього показника – до 0,49.

Отже, на основі наведених показників можна зробити висновок про те, що рівень фінансової безпеки України характеризується як загрозливий, що, в свою чергу, вимагає реалізації напрямів щодо зміцнення фінансової безпеки України.

Вважаємо, що пріоритетними напрямками зміцнення фінансової безпеки України повинні бути такі: 1) реформування бюджетного процесу на всіх рівнях бюджетної системи, зокрема, продовження проведення політики децентралізації з метою підвищення автономності місцевих бюджетів; 2) поетапне скорочення дефіциту Державного бюджету України шляхом забезпечення приросту власних

доходів та проведення раціональної політики витрачання бюджетних коштів; 3) розробка стратегії стабілізації національної грошової одиниці шляхом обмеження розмірів коливань валютного курсу та зниження рівня інфляції; 4) приведення золотовалютних резервів до оптимальної структури шляхом збільшення питомої ваги золота; 5) відновлення темпів економічного зростання, зокрема, шляхом здійснення зовнішніх запозичень і отримання фінансової допомоги на вигідних умовах; 6) зменшення зовнішнього боргу України шляхом пошуку фінансових джерел для погашення довгострокових запозичень; 7) створення сприятливих умов та затвердження правил функціонування та розвитку фінансових ринків, зокрема, ринку капіталів та ринку цінних паперів [1, с. 74].

Вважаємо, що комплексна реалізація запропонованих напрямів зміцнення фінансової безпеки України сприятиме суттєвому покращенню рівня фінансової безпеки України.

Література:

1. Пріхно І. М. Напрями досягнення оптимального рівня фінансової безпеки в Україні. *Теоретико-методологічні засади розвитку фінансової системи України на основі інноваційно-інвестиційних стратегій*: колективна монографія / [за заг. ред. Н. О. Слободянюк]; Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. С. 64-75.
2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : затв. наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. *Аналітично-правова система Zakon Online*. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/218014___218079 (дата звернення: 20.11.2020 р.).
3. Рекуненко І. І., Бочкарьова Т. О., Кононенко С. В. Оцінка рівня фінансової безпеки України. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 40. С. 211-216.
4. Котковський В. С., Дробчак А. Л., Лескова-Годлевська Ю. К. Оцінювання рівня фінансової безпеки України в умовах фінансової глобалізації. *Підприємництво та інновації*. 2020. Випуск 11-1. С. 94-101.

СЕКЦІЯ 3. Фінансова підтримка розвитку підприємницького сектору в Україні в реаліях сьогодення

УДК 334.7:36

Березіна О.Ю. – к.е.н., професор, професор кафедри фінансів

Черкаський державний технологічний університет

НЕФІНАНSOVA ЗВІТНІСТЬ КОРПОРАЦІЇ: СУТНІСТЬ ТА ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ

З метою збереження конкурентних позицій на глобалізованих ринках корпорації прагнуть вирішувати триєдине завдання: економічне, соціальне та розвитку, тому все частіше разом з традиційним фінансовим звітом вони оприлюднюють соціальні звіти, що забезпечує набуття додаткових конкурентних переваг. Соціальна звітність є добровільною нормою відповідальної господарської діяльності, проте більшість зарубіжних корпорацій готують щорічні соціальні звіти. Більше того, останнім часом для виходу на міжнародні фінансові ринки та проходження процедури лістингу, емітент повинен поряд з фінансовою звітністю надати також і соціальний звіт, рішення щодо доцільності кредитування суб'єкту ринку, міжнародні кредитно-фінансові установи приймають в тому числі і з огляду на соціальну відповідальність та наявність соціальних звітів юридичної особи.

Сьогодні існує біля 30 міжнародних стандартів, які можуть бути використані в процесі підготовки соціальних звітів корпорації, а саме :

– принципи та кодекси поведінки (принципи дотримання прав людини Amnesty International для компаній, принципи ОЄСР, Глобальний договір ООН та інші);

– системи управління та схеми сертифікації (схема екологічного менеджменту та аудиту EMAS), стандарти ISO 9000 та 14001, стандарт для оцінки соціальних аспектів управління Social Accountability 8000 (SA 8000), стандарт із соціальної відповідальності ISO 26000;

– рейтингові індекси (індекс Доу Джонса зі стійкого розвитку DJSI, «етичні індекси» FTSEGood та ін.);

– системи підготовки звітності (Глобальна ініціатива з надання звітності в області стійкого розвитку (Global Reporting Initiative – GRI) та процесний стандарт розробки звітів AccountAbility 1000 – AA1000SES);

– кодекси поведінки (описують як корпорації та їх співробітники повинні поводити себе та при цьому ні до чого не зобов'язують, та, як правило, не мають механізму підзвітності – Принципи Коуксу (Caux Principles), глобальні принципи Саллівана (Sullivan Principles), Кейданренська хартія (Keidanren Charter));

– загальні стандарти – це рамкові схема, за допомогою яких стейкхолдери можуть оцінити корпоративні кодекси поведінки («Принципи глобальної відповідальності бізнесу – точки відліку» (Principles for Global Corporate Responsibility –Benchmarks);

– кодекси, що підтримуються на національному рівні (рекомендації ОЕСР, Глобальний договір ООН та принципи МОП).

Сучасний підхід до використання соціального звіту як стратегічного інструменту управління, що безпосередньо пов'язаний з поняттям стійкого розвитку, передбачає наявність звітності з трьох аспектів (економічного, екологічного та соціального). Такий звіт, за умови його правильного застосування, забезпечує керівництво корпорації і суспільство достовірною інформацією про ступінь стійкості корпорації. Інтегрована звітність за системою триланкового ланцюжка цінностей передбачає, що три оцінки доданої вартості об'єднуються в одну загальну оцінку, з попереднім формуванням ряду оцінних ключових показників по кожній ланці та з врахуванням темпів розвитку корпорації.

Принциповою властивістю соціального звіту є його відкритість та доступність для всіх зацікавлених сторін, що надає можливість:

– побудувати засновані на спільних цінностях, довірі та чесності конструктивні взаємовідносини з зацікавленими сторонами;

– активно управляти ризиками, виявляючи найвигідніші для зацікавлених сторін сфери;

– збагачувати внутрішнє управління, визначаючи сфери покращення;

– збільшувати внесок корпорації у стійкий розвиток суспільства;

– знижувати операційні витрати та витрати, пов'язані з поверненням продукції;

– переймати найкращий досвід інших корпорацій галузі;

– розширювати можливості ринку за рахунок стимулювання інновацій та залучення нових клієнтів.

Міжнародний стандарт Глобальної ініціативи з надання звітності в області стійкого розвитку Global Reporting Initiative (GRI) – стандарт, орієнтований на результат. Система звітності GRI – це уніфікована система звітності, що описує економічні, екологічні та соціальні результати діяльності організації будь-якого розміру, галузі та місцезнаходження. Вона враховує особливості діяльності широкого кола організацій – від малих підприємств до багатогалузевих компаній, що працюють на глобальних ринках та включає як загальні (50), так і специфічні для окремих галузей (46) показники результативності, що визнані широким колом зацікавлених сторін у всьому світі як універсально застосовні для підготовки звітності про результати діяльності в області стійкого розвитку.

Поняття соціального звіту корпорації доцільно уточнити наступними чином: соціальний (нефінансовий звіт) – це систематизований та структурований опис досягнутих корпорацією результатів в царині соціальної відповідальності за трьома ключовими аспектами: економічним, соціальним та екологічним.

Соціальний звіт використовується управлінцями та зацікавленими особами корпорації з метою: співставлення та оцінки результативності соціальної відповідальності корпорації; унаочнення впливу корпорації на очікування в сфері стійкого розвитку, а також впливу цих очікувань на корпорацію; порівняння досягнутих результатів структурних підрозділів корпорації, тощо.

В процесі підготовки соціального звіту відповідальна особа повинна дотримуватись наступних принципів: у процесі визначення його змісту: суттєвості, врахування інтересів всіх зацікавлених сторін, соціально-відповідальної орієнтованості, повноти представлення інформації; під час відбору складових та показників звіту: збалансованості, порівнянності, точності, своєчасності, зрозумілості, надійності.

Оприлюднення соціального звіту відбувається шляхом його електронної публікації на офіційному сайті корпорації або шляхом видання у вигляді паперового документу. Вибір носія для оприлюднення звіту здійснюється з міркувань його досяжності для широкого кола зацікавлених сторін.

Обов'язковою умовою підготовки соціального звіту є визначення періодичності його виходу. В західній практиці такого роду звіти готуються та оприлюднюються корпораціями щорічно, за результатами звітного року, як правило, одночасно з фінансовою звітністю. Вітчизняним корпораціям слід рекомендувати поряд зі щорічним соціальним звітом регулярно публікувати поточну інформацію про власні досягнення в царині соціальної відповідальності у вигляді новин на власному сайті або в інших корпоративних виданнях, що забезпечить зацікавленим сторонам можливість своєчасного доступу до інформації.

З метою підвищення довіри до опублікованих звітів може бути застосована система внутрішніх інструментів, включаючи функції внутрішнього аудиту, як частина процесів управління інформацією та її публікації, або зовнішнє підтвердження звіту (шляхом залучення до процедури підтвердження професійних організацій, що виконують підтвердження, рад зацікавлених сторін, тощо). Зовнішнє підтвердження звіту формалізується у вигляді оприлюдненого висновку про якість звіту та наведеної в ньому інформації.

Література:

1. Березіна О. Ю. Соціальна відповідальність корпорацій: теорія та практика: монографія. Черкаський державний технологічний університет. Черкаси: Видавець Вовчок О.Ю., 2016. 331 с.
2. Березіна О. Ю. Сучасні моделі корпоративної соціальної відповідальності. Економічний простір : зб. наук. пр. Дніпропетровськ : ПДАБА, 2010. № 41. С. 194–202.
3. Global Reporting Initiative. URL: <http://www.globalreporting.org>
4. ISO Working Group on Social Responsibility (ISO/WG SR): ISO26000. URL: <http://www.iso.org/SR>.

УДК 336.66

Гаватюк Л.С. – к.е.н., доцент

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

В сучасних умовах розвиток економіки України та її інтеграції у світове економічне співтовариство зумовлюють необхідність ефективності управління активами підприємств, оскільки, коли українські підприємства зіштовхнулися з необхідністю самостійно визначати потребу в усіх оборотних активах та управляти ними практика показала що існуючі розробки не відповідають вимогам часу.

Питання управління оборотними активами підприємств стають все більш актуальними і підлягають дослідженню багатьох науковців, таких як Мордань Є.Ю. [2], Л. М. Солодовник, А. В. Басової, А. І. Шаповал [3], М. А. Шпонарської [4].

Згідно з НП(С)БО №1 оборотні активи – гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [1].

Сучасна господарська практика потребує прийняття як зважених так і нетрадиційних рішень щодо управління оборотними активами, які повинні базуватися на глибокому синтезі досягнень сучасної фінансової теорії та досвіді фінансового управління.

Система управління оборотними активами являє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, раціоналізації й оптимізації структури джерел їх фінансування.

Управління оборотними активами є одним із пріоритетних напрямів у системі фінансового менеджменту, оскільки воно впливає на ефективність прийнятих управлінських рішень щодо стратегічного розвитку підприємства та оперативного управління його фінансовими ресурсами [2, 27].

Сучасний стан більшості вітчизняних підприємств свідчить про неефективність прийняття рішень саме щодо управління оборотними активами, а саме не оптимальність складу і структури оборотних активів, неврахування факторів, які впливають на стан та ефективність використання оборотних активів підприємства [3, 105].

В складі активів вітчизняних підприємств переважають оборотні активи, на ріст обсягів яких вплинули як позитивні, так і негативні фактори. До позитивних факторів належить зростання кількості підприємств в економіці України, що

пов'язано з необхідністю залучення додаткових господарських засобів, перехід України до нових методів оцінки оборотних активів. До негативних факторів можна віднести не адаптованість України до ринкових умов господарювання і, як наслідок, наявність необґрунтованих розмірів запасів через неефективне управління ними, інфляційний вплив на економіку країни, що призводить до необхідності переоцінки матеріальних оборотних активів, зниження платоспроможності вітчизняних підприємств, що супроводжується зростанням такої складової оборотних активів як дебіторська заборгованість.

Для визначення ефективності формування оборотних активів підприємств необхідно визначити їх склад та структуру, яка наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Склад і структура оборотних активів вітчизняних підприємств у 2018-2019 роках [5]

Показники	2018 рік		2019 рік	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Запаси	683,6	22,3	654,1	20,0
Поточні біологічні активи	13,2	0,4	13,5	0,4
Дебіторська заборгованість	1778,1	57,9	1962,8	60,0
Поточні фінансові інвестиції	256,4	8,4	249,9	7,6
Грошові кошти	207,8	6,8	248,7	7,6
Витрати майбутніх періодів	44,8	1,5	60,5	1,8
Інші оборотні активи	85,1	2,8	82,6	2,5
Всього оборотних активів	3069,0	100,0	3272,0	100

В структурі оборотних активів підприємств України найбільшу питому вагу займає дебіторська заборгованість (60%), а також запаси (20%) (рис. 1). Варто зауважити, що структура оборотних активів характеризується значним зростання частки дебіторської заборгованості, що є негативним фактором для розвитку вітчизняних підприємств. Така частка дебіторської заборгованості пояснюється перш за все невиконанням фінансових зобов'язань контрагентів, порушенням нормального циклічного процесу, що охоплює перетворення такого активів у грошові кошти і, як наслідок – відбувається погіршення платоспроможності і ділової активності підприємств.

Наочно структура оборотних активів підприємств України наведена на рис. 1.

Оскільки фінансове становище підприємств знаходиться в прямій залежності від стану оборотних засобів і передбачає порівняння витрат з результатами господарської діяльності і відшкодуванням затрат власними засобами, підприємства зацікавлені в раціональній організації оборотних засобів, організації їх руху з мінімально можливою сумою для здобуття найбільшого економічного ефекту.

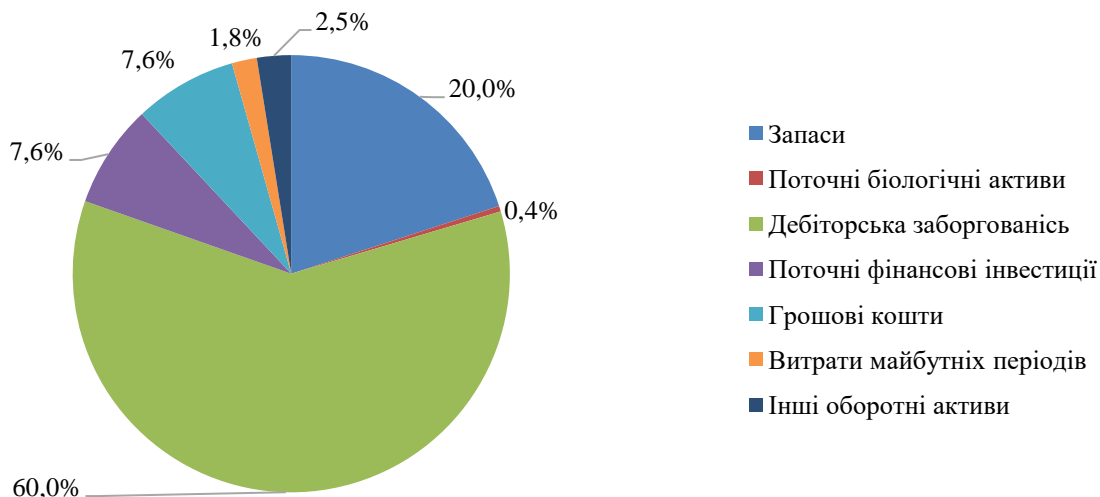

Рис. 1. Структура оборотних активів вітчизняних підприємств у 2019 році [5]

Без достатньої кількості оборотних активів неможливо забезпечити безперервний процес виробництва і платоспроможність підприємства, тому раціональне використання оборотних активів є однією з проблем, що має важливе значення для підвищення ефективності виробництва. Крім того, швидке зростання цін на продукцію, суттєве підвищення тарифів, збільшення вартості робіт і послуг, хоча і не значне, але підвищення заробітної плати працівникам зумовлюють неможливість установами обґрунтованих нормативних оборотних активів у вартісному виразі. Змінити негативні тенденції, що склалися, можливо за умови обрання раціональної політики формування оборотних активів і визначення джерел їх фінансування та необхідності контролювати їх роботу в практичній діяльності [2, 30].

Управління оборотними активами для багатьох підприємств є важкою задачею, оскільки управління запасами, дебіторською заборгованістю та абсолютно ліквідними активами потребує не тільки організації бухгалтерського обліку наявних активів, планування структури та обсягу відповідної групи оборотних активів, здійснення контролю за ефективністю та доцільністю їх використання, але і наявності відповідних ключових орієнтирів, що дозволять оцінити ефективність прийнятих управлінських рішень [3, 104].

В умовах високих темпів інфляції докорінно змінюється тактика підприємств щодо формування оборотних активів і їх нормування. По-перше, через швидке знецінення готівки підприємствам вигідно їх вкладати у виробничі запаси, створюючи якнайбільший наднормативний запас, оскільки втрати від заморожування коштів у цих запасах будуть меншими, ніж втрати, що зумовлюють знецінення готівки внаслідок інфляції. Крім того, існує дефіцит на окремі види оборотних активів промислового походження, насамперед на енергоносії, запасні частини, а при цій умові виникає невпевненість підприємств у можливості придбання цих ресурсів у потрібний момент. Це і штовхає підприємства на створення понаднормових запасів у будь-який час, коли виникає

можливість такого придбання. А це негативно впливає на формування виробничих запасів.

Ефективне використання оборотних коштів, насамперед, передбачає визначення їх оптимальної величини та складу, що дасть змогу забезпечувати безперебійне ефективне виробництво і мінімізувати наявність недіючих поточних активів. При низькому рівні оборотних активів можлива втрата ліквідності і як наслідок можливі перебої в роботі та втрата доходів. При деякому оптимальному рівні оборотних активів прибуток стає максимальним. Подальше зростання оборотних активів, приводить до того, що підприємство матиме в своєму розпорядженні вільні активи, утримання яких призводить до витрат і зниження прибутку. Таким чином, стратегія і тактика управління оборотними активами полягає в пошуку компромісу між ризиком втрати ліквідності та ефективності роботи підприємства [4, 262].

Основними шляхами вирішення цих та інших проблем повинні стати:

- визначення оптимального обсягу оборотних активів шляхом нормування;
- забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів;
- мінімізація витрат оборотних активів в процесі їх використання;
- використання можливих низькозатратних способів поповнення оборотних активів;
- економне використання оборотних коштів шляхом удосконалення технологій [2, 29].

Наслідком впровадження ефективної політики управління оборотними активами мають стати забезпечення безперебійної роботи підприємств, зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування, прискорення обороту оборотних активів, а також максимізація прибутку підприємств при збереженні їх ліквідності.

Таким чином, управління оборотними активами є складним процесом, який заслуговує особливої уваги вітчизняних підприємств, особливо за сучасних кризових умов, оскільки від ефективного використання активів залежить платоспроможність і прибутковість підприємства, а також конкурентоздатність на ринку. Великий обсяг дебіторської заборгованості, формування необґрунтованих розмірів виробничих запасів та неефективне використання оборотних активів є основними проблемами вітчизняних підприємств, які можна подолати шляхом визначення оптимальної структури оборотних активів, їх нормування, а також використання низькозатратних способів поповнення та удосконалення технологій їх використання.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ міністерства фінансів України від 07.02.2013 №73.
2. Мордань Є.Ю., Сумченко А.О. Методичний підхід до побудови системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник СумДУ. Серія*

<https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/20/3-24-34.pdf>

3. Солодовник Л.М. Дослідження питання підвищення ефективності використання фондів підприємства. *Економіка і регіон*. 2018. №3 (6). С. 102-107.

4. Шпонарська М. А. Ефективність управління оборотними активами підприємства. *Кримський економічний вісник*. 2016. №2. С. 260-263.

5. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України URL: www.ukrstat.gov.ua.

УДК 336.221

Громакова В.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр 1 курсу ФЗм-21

Науковий керівник - к.е.н. доц. О .А. Ягольницький

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ТЕНДЕНЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ ІТ ІНДУСТРІЇ

Україна займає провідні позиції у світі серед держав, які змагаються за розвиток ІТ-технологій та залучення нових інвестицій, і вже давно постала потреба створити конкурентні умови розвитку ІТ-індустрії в Україні.

На сьогодні ІТ-індустрія займає особливо важливе значення для України, зокрема лише за офіційними даними Державної служби статистики, у 2019 році українські компанії експортували за кордон ІТ-послуг на загальну суму 2,43 млрд. доларів. У порівнянні з 2018 роком, обсяг експорту українських комп'ютерних послуг зріс на 15% та станом на сьогодні складає 16 % експорту всіх послуг з України [1].

Стрімке зростання ІТ-індустрії здатне певною мірою згладити негативні явища загальної економічної кризи, викликані коронавірусною інфекцією, при цьому забезпечивши функціонування багатьох суміжних галузей. Однак, варто врахувати, що у попередні роки ІТ-індустрія розвивалася у рамках стабільної та зрозумілої фіскальної політики. Водночас, 2020 рік зіштовхує галузь не лише із викликами коронавірусної інфекції, а й з податковими нововведеннями законотворців.

"Модель ФОП в ІТ" – це коли програміст оформлений та сплачує податки як підприємець третьої групи єдиного податку. Охочі подискутувати про тонкощі знайдуть багато приводів: податок ФОП – це податок фізособи, а не компанії; податок на прибуток ІТ-компаній – не 5%, а 18%, як і для всіх компаній; ФОП платять не 5%, а близько 7%, якщо рахувати ЄСВ; робітники сфери ІТ, що працюють за трудовими договорами, платять понад 40%. Переважна частина ІТ-індустрії (70%) користується моделлю ФОП і платить

п'ятивідсотковий податок, що зручно та спрощує облік. Досить важко знайти щось більш конкурентне серед країн-сусідів. Наприклад, у Білорусії, де створена спеціальна економічна зона для ІТ, проте податок вищий: лише ПДФО становить 9%. Існуюча система оподаткування ІТ-сфери України дозволяє галузі бути конкурентною [4].

Починаючи з лютого 2019 року на громадське обговорення виносилися декілька законопроектів, які пропонують внести зміни до регулювання діяльності представників ІТ-сектору. Здебільшого головними мотивами таких ініціатив було переведення всіх ІТ-спеціалістів на трудові відносини або ж поступове збільшення ставки єдиного податку.

Попри те, що основна мета законопроектів 3379, 3379-1 – створення передумов для розвитку ІТ-індустрії та зменшення податкового навантаження на бізнес, ці проекти законів не можна вважати повністю завершеними, оскільки вони не враховують всі потреби та аспекти ІТ-індустрії в Україні [3].

У будь-якому разі без відкритого обговорення Законопроектів із представниками ІТ-індустрії, неможливо буде виробити єдину консолідовану модель оподаткування сектору, яка б забезпечувала інтереси бізнесу і створювала передумови для залучення міжнародних інвестицій [2].

Отже, в період економічної кризи безумовно змінить усталені моделі ведення бізнесу ряду галузей. Водночас, ІТ-індустрія - одна з небагатьох в Україні, яка у період кризових явищ може демонструвати стале зростання одночасно зі збільшенням податкових розмірів платежів до бюджетів. Тому, насамперед, важливо, аби у період кризи держава забезпечила стабільність тих умов, які стали складовими успіху ІТ-індустрії. Законодавчі ініціативи у сфері оподаткування, прийняті без належного обговорення з представниками індустрії, можуть призвести як до погіршення умов ведення бізнесу, так і до недоотримання податкових надходжень до бюджетів.

Література:

1. Державна служба статистики URL: (Електронний ресурс) http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2020/02/16.pdf?fbclid=IwAR38B6V8aXkgkliZx_ip-S8M63nVE0jLb-XbjtYaup672NyrzbGJQ4jObiQ
2. Тенденції оподаткування та розвитку ІТ-індустрії: до чого готуватися підприємцям. Ігор Пугайко, радник Hillmont Partners, керівник практики адміністративного і податкового права; Олександр Воронцов, юрист Hillmont Partners. URL: <https://chamber.ua/ua/news/tendentsii-opodatkovannia-ta-rozvytku-it-industrii-do-choho-hotuvatysia-pidprijemtsiam/>
3. Тенденції оподаткування ІТ-індустрії у 2020 році. Юрій Олійник, старший юрист KPMG Law Ukraine. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/194636_tendents-opodatkovannya-t-ndustr-u-2020-rots-covid-19-fopi-ta-beps-chi-ne-zabagato-dlya-odnogo-roku
4. Портрет ІТ-спеціаліста – 2019. Інфографіка. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/portrait-2019/>

УДК 339.1

**Даценко А. О. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр групи
МЕМ-019**

Науковий керівник – д.е.н., проф. Л. О. Петкова

Черкаський державний технологічний університет

РИНОК ЛАКОФАРБОВИХ МАТЕРІАЛІВ ЯК ЧАСТИНА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Лакофарбові матеріали (далі - ЛФМ) займають важливе місце серед товарів побутової хімії на споживчому ринку України, а також у структурі хімічної продукції. Динамізм випуску та споживання ЛФМ, наявність значної кількості виробників ускладнює оцінку ринку цього товару, його аналіз та відстеження тенденцій. Український ринок ЛФМ становить 0,5–0,6% світового ринку, але значною мірою залежить від тенденцій на ньому.

Загалом в 2019 році Україна виготовила 255 000 тонн різноманітних покриттів, що на 7% більше порівняно з попереднім роком, за даними фахівців Асоціації УВЛП.

Усі прогнози, зроблені за останні кілька років, відзначають величезний потенціал для українського ринку покриттів. Місцеві компанії, надаючи ефект низької бази, вважають, що Україна має найсильніші можливості зростання серед усіх європейських ринків.

Офіційні дані Держкомстату до обсягів виробництва ЛФМ включають продукцію розділу 20 "Речовини хімічні та продукти хімічні" групи 20.30 "Фарби, лаки та продукція подібна, фарба друкарська та мастики" згідно з Номенклатурою промислової продукції. Найбільшу частку цієї продукції займають: фарби й лаки на основі полімерів, диспергованих або розчинених у водному середовищі (ВД ЛФМ, код 20.30.11), диспергованих або розчинених у неводних середовищах (ОР ЛФМ, код 20.30.12) та інші ЛФМ (фарби та лаки масляні; сикативи готові; мастики й шпаклівки малярні, суміші для ущільнення, невогнетривкі суміші для покриття поверхонь; розчинники та розріджувачі складні органічні; суміші готові для видалення фарб або лаків та інші, код 20.30.22) [1].

Окрім офіційної статистики, дані про виробництво та споживання ЛФМ в Україні контролює Асоціація УВЛП [2].

За даними Державної служби статистики, найбільший обсяг виробництва ЛФМ в Україні за останні 7 років зафіксовано у 2013 році – 253,4 тис. тонн. У наступні 2 роки спостерігається зменшення виробництва ЛФМ (% порівняно з

попереднім роком): у 2014 році - майже 10%, у 2015 році - понад 13%, що є найнижчим показником за останні 5 років. У той же час загальне зменшення виробництва ЛФМ у 2015 році порівняно з 2013 році становило майже 22%, що відображає тенденції в більшості галузей економіки України (рис. 1).

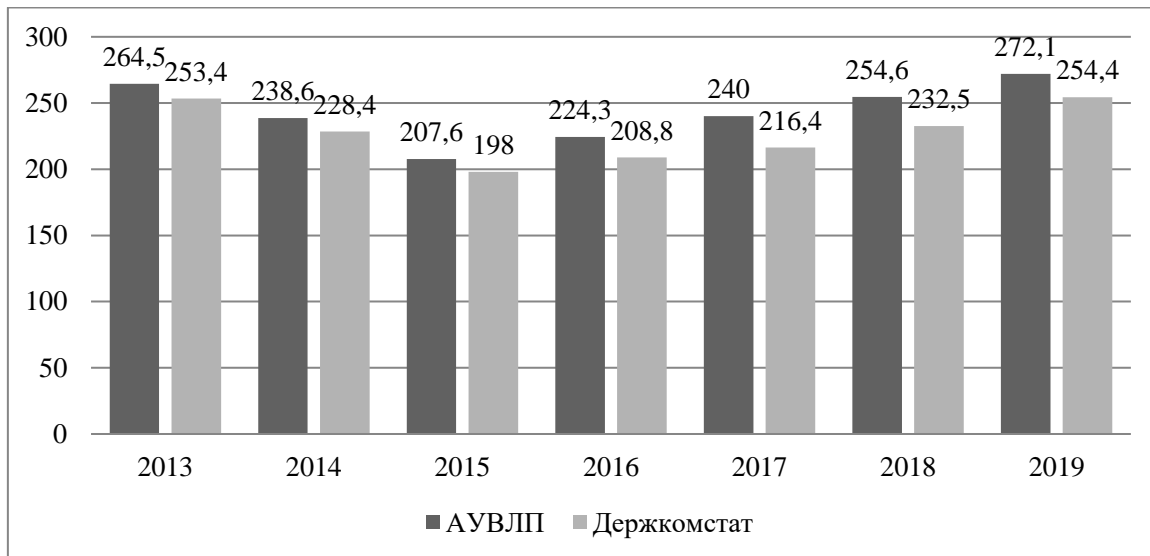

Рис. 1. Обсяги та динаміка виробництва ЛФМ у 2013-2019 роках, тис. тонн [2; 4]

У 2016–2017 роках відбувається поступове зростання виробництва ЛФМ, обсяг якого зріс на 9,2 % порівняно з 2015 роком, і вже до 2019 року перевищив показник 2013 року на 3%.

Варто звернути увагу на занижені показники офіційної статистики виробництва лакофарбових матеріалів в Україні, оскільки вона не враховує продукцію, вироблену на малих та приватних підприємствах, які не можуть подавати звіти до Держкомстату. Отже, за даними Асоціації УВЛП, обсяг виробництва лакофарбових матеріалів на 4,4-11,0% більше, ніж за офіційними даними.

Обсяг споживання лакофарбових матеріалів в Україні (з урахуванням даних АУВЛП про обсяги виробництва) коливався від 301,3 до 226,7 тис. тонн. Зниження споживання на 2013-2015 роки відбулося майже на 25% і в основному за рахунок ОР ЛФМ (рис. 2).

Також заслуговує уваги той факт, що в 2015 році вперше в історії аналізу даних обсяг споживання екологічно чистих лакофарбових матеріалів ВД ЛФМ перевищив ОР ЛФМ. Зростання обсягу та частки споживання лакофарбових матеріалів стало можливим завдяки позитивній оцінці відчутних переваг цього виду лакофарбових матеріалів українськими споживачами, що визначається їх екологічністю, практично відсутністю органічних розчинників у складі, простота використання, можливість полімеризації при кімнатній температурі, високі експлуатаційні властивості покриттів. Це призвело до значного зменшення споживання ОР ЛФМ лакофарбових матеріалів в Україні [3].

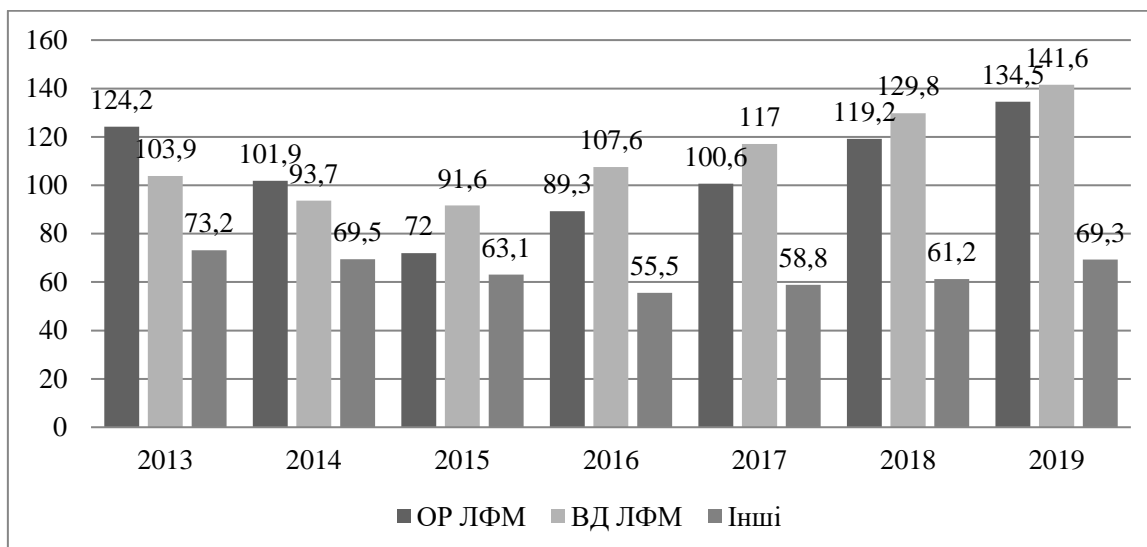

Рис. 2. Обсяги та структура споживання ЛФМ у 2013-2019 роках за видами, тис. тонн [2]

До проблем ринку ЛФМ в Україні можна віднести наступне:

1) державна статистика не відображає в повному обсязі коректні дані про обсяг і структуру виробництва і споживання ЛФМ в Україні. В результаті Асоціація УВЛП змушені збирати ці дані для чіткого і однозначного відстеження тенденцій і формування об'єктивних даних для іноземних інвесторів;

2) ця статистика не відображає обсяг і структуру виробництва і споживання ЛФМ по областям застосування, як це робиться в усьому світі. Асоціація УВЛП також повинна проявити ініціативу в цьому відношенні;

3) вітчизняним виробникам слід звернути увагу на наступні важливі сегменти ЛФМ за сферами застосування: промисловість в цілому; хімічна і харчова промисловість; автомобілебудування, машинобудування, суднобудування; антикорозійний; захист металоконструкцій ЛЕП та ін.;

4) невеликі сегменти ринку, що заслуговують на особливу дослідження і уваги з урахуванням стабільного попиту: порошок ЛФМ; друковані фарби.

Отже, вітчизняна лакофарбова промисловість є однією з небагатьох, яка забезпечує понад 80% внутрішнього ринку ЛФМ власного виробництва. Беручи до уваги залежність України від імпорту нафти та нафтопродуктів та неухильне зростання цін на них, доречним є зменшення обсягів виробництва вітчизняними підприємствами ОР ЛФМ та збільшення виробництва ВД ЛФМ. На обсяги виробництва та реалізації ЛФМ і надалі негативно впливатимуть витрати на імпорту сировину, які за останні 3-4 роки зросли майже в 3 рази через девальвацію національної валюти. Вартість імпортової сировини також сприяла значному зростанню ціни на вітчизняні ЛФМ. В цих умовах для українських виробників особливо важливо використовувати вітчизняну мінеральну сировину у складі ВД ЛФМ.

Література:

1. Про затвердження Номенклатури продукції промисловості : Наказ Державної служби статистики України від 17 грудня 2012 року № 5 0 (у редакції наказу Державної служби статистики України від 25.12.2019 № 367). URL : http://ukrstat.gov.ua/klasf/st_kls/op_npp.htm.
2. Про лакофарбову промисловість України (офіційний сайт Асоціації українських виробників лакофарбової продукції). URL : <http://auvlp.org.ua/about-our-industry.html>.
3. Караваєв Т. А. Водно-дисперсійні фарби: товарознавча оцінка: монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 288 с.
4. Виробництво основних видів промислової продукції у 2013–2019 рр. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.

УДК 338.2

Кеба А.П. – здобувач вищої освіти групи ФБ-17-1

*Науковий керівник – Бедринець М.Д., к.е.н., доцент - завідувач кафедри
фінансів імені Л.Л. Тарангул*

Університет державної фіскальної служби України

ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкових відносин підприємство несе повну економічну відповідальність за результати своєї діяльності. За рахунок власних активів воно має покривати свої поточні витрати, здійснювати інвестиції. Економічна життєдіяльність підприємства зумовлюється багатьма факторами, вона проявляється насамперед в ефективному використанні активів, у тому числі оборотних.

До основних завдань фінансового управління оборотних активів відносять забезпечення фінансовими ресурсами поточної діяльності підприємства, своєчасне здійснення поточних розрахунків, підтримування високої ліквідності підприємства, підвищення ефективності використання оборотних активів.

Для вирішення цих важливих питань потрібно обрати раціональну політику фінансування оборотних активів та контролювати її здійснення в практичній діяльності підприємства.

Потреба в оборотних активах залежить від багатьох факторів: розмірів підприємства, темпів збільшення розвитку виробництва, галузі та специфіки виробничо-господарської діяльності, матеріалоємності виробництва, терміну виробничого циклу.

Значне практичне значення має структура оборотних активів.

Активи використовуються ефективніше тоді, коли більша їх частина зайнята у сфері виробництва. Перебування оборотних активів у сфері обігу – лише необхідна умова безперервності процесу відтворення; проте ця, частина активів підприємства не бере безпосередньої участі у створенні вартості продукції, що виготовляється. За розрахунками багаторічних середніх величин, зокрема на промислових підприємствах України, частка оборотних активів у сфері виробництва становить 68% (у тім числі на виробничі запаси та незавершене виробництво припадає відповідно 48 і 20%), а у сфері обігу – біля 32% (з них близько 24% – вартість готової продукції, а 8% – грошові кошти).

Ефективна робота підприємства – це досягнення максимальних результатів при мінімальних витратах. Мінімізація витрат – це в першу чергу оптимізація структури джерел формування оборотних коштів підприємства, тобто розумне поєднання власних і кредитних ресурсів [3].

Політика управління оборотними активами полягає у визначенні достатнього рівня і раціональної структури поточних активів й у визначенні величини і структури джерел їх фінансування. Вибір відповідних джерел фінансування оборотних активів в остаточному підсумку визначає співвідношення між рівнем ефективності використання капіталу і рівнем ризику фінансової стійкості і платоспроможності підприємства [1, с. 130].

Наслідком впровадження ефективної політики управління оборотними активами мають стати [2]:

- забезпечення безперебійної роботи підприємства;
- зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;
- прискорення обороту оборотних активів
- максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності.

Головним завданням для фінансових менеджерів є вдосконалення шляхів залучення обігових коштів, при якому б підприємства мало мінімальні запаси сировини, матеріалів та готових виробів на складі, але найефективніше їх використовувало. Також важливим є визначення джерел формування у відсотковому розподілі між власними залученими та позиковими коштами. Необхідно чітко визначити та розрахувати всі вигоди та недоліки, які виникають при залученні коштів та вибір оптимального варіанту у структурі джерел фінансування.

Література:

1. Бедринець М. Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі [текст] навч. посіб./ М. Д. Бедринець, А. В. Сурженко. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 352 с.
2. Ізмайлова К. В. Аналіз джерел формування активів / К. В. Ізмайлова // *Фінанси України*. – 2005. – № 8. – С. 67–74.
3. Лунякіна Н. Управління ризиками підприємства / Н. Лунякіна // *Економіка і менеджмент культури* . - 2013. - № 2. - С. 70-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekmk_2013_2_17

УДК 336

Кішінець Д.С. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Коляда Т.А.

Університет державної фіскальної служби України

ЕМІСІЙНА ТА ДИВІДЕНДНА ПОЛІТИКА КОРПОРАЦІЇ

Емісійна політика корпорації включає широкий спектр організаційно-технічних, інформаційних, консультаційних і інших процедур, що входять до сфери діяльності фінансового директора.

Дана політика обмежена тільки випуском акцій як основного джерела формування статутного (акціонерного) капіталу корпорації на фондовому ринку. Емісія корпоративних облігацій належить до управління залученим капіталом.

1. Дослідження можливостей ефективного розміщення припустимої емісії акцій. Рішення приймається на основі аналізу кон'юнктури фондового ринку та оцінки потенційної інвестиційної привабливості власних акцій.

Аналіз кон'юнктури фондового ринку (біржового та позабіржового) включає характеристику стану попиту та пропозиції акцій, динаміку рівня цін їх котирування, обсягів продажу акцій нових емісій та інших показників. Результатом проведення такого аналізу є визначення рівня чутливості реагування фондового ринку на появу нової емісії та оцінка його потенціалу поглинання обсягів акцій, що емітуються.

2. Визначення цілей емісії. Цілі повинні бути достатньо вагомими з позиції стратегічного розвитку корпорації та можливостей суттєвого підвищення її ринкової вартості в майбутньому періоді. Основними цілями, якими корпорація керується, є:

а) реальне інвестування, пов'язане з галузевою та регіональною диверсифікацією виробничої діяльності (створення мережі нових філій, дочірніх підприємств, нових виробництв);

б) необхідність здійснення поліпшення структури капіталу, який використовується (збільшення частки власного капіталу з метою збільшення рівня фінансової стійкості; забезпечення високого рівня власної кредитоздатності та зниження за рахунок цього вартості позикового капіталу; підвищення суми ефекту фінансового левериджу та ін.);

в) намічуване поглинання інших підприємств з метою отримання ефекту синергізму;

г) інші цілі, що вимагають швидкого накопичення значного обсягу власного капіталу.

3. Визначення обсягу емісії. Треба виходити з попередньо розрахованої потреби в залученні власних фінансових ресурсів за рахунок зовнішніх джерел.

4. Визначення номіналу, видів і кількості емісійних акцій. Номінал акції визначається з урахуванням основних категорій майбутніх їх покупців. При цьому, якщо номінал попередньої емісії відрізняється від планової, необхідно провести деномінацію, тому що корпорація не може випускати акції з різним номіналом. В процесі визначення видів акцій (простих чи привілейованих) встановлюють доцільність випуску привілейованих акцій, та визначається співвідношення між цими акціями. Кількість акцій, що емітуються, встановлюється, виходячи з обсягу емісії та номіналу однієї акції.

5. Оцінювання вартості залученого акціонерного капіталу здійснюється за двома параметрами: а) припустимим рівнем дивідендів, б) витратами, пов'язаними з випуском акцій та розміщенням емісії (приведеним до середньорічного розміру). Розрахункова вартість залученого капіталу порівнюється з фактичною середньозваженою ціною капіталу та середнім рівнем ставки відсотка на ринку капіталу.

6. Визначення ефективних форм андеррайтингу (придбання цінних паперів нових випусків з метою подальшого розміщення на первинному ринку). У Законі України "Про цінні папери та фондовий ринок" андеррайтингом визначається розміщення (підписка, продаж) цінних паперів торговцем цінними паперами за дорученням, від імені та за рахунок емітента. Якщо не передбачений продаж акцій безпосередньо інвестором з підписки, для того, щоб швидко та ефективно провести відкрите розміщення акцій, які емітуються, необхідно визначити склад андеррайтерів, погодити з ними ступінь їх участі в розміщенні емісії, ціну початкового котирування акції та розмір комісійної винагороди, забезпечити регулювання обсягів продажу акцій у відповідно до потреб у потоці надходжень фінансових ресурсів, які забезпечать ліквідність уже розміщених акцій на початковому етапі їх обертання[1, с.1-2].

Емісійна політика корпорації спрямована на швидке й максимально вигідне залучення додаткового акціонерного капіталу з метою її розвитку й закріплення позицій на товарному і фінансовому ринках.

Дивідендна політика пов'язана з використанням прибутку в акціонерних компаніях. Головною метою дивідендної політики є встановлення оптимальних пропорцій між поточним споживанням прибутку, власниками і її майбутнім

зростанням, що збільшує ринкову ціну компанії і гарантує її стратегічний розвиток.

Формуванню оптимальної дивідендної політики в індустріально розвинутих країнах Заходу присвячені численні теоретичні дослідження. Найбільш відомою є теорія нарахування дивідендів за остаточним принципом. Вона була розроблена Ф. Модільяні та М. Міллером і одержала назву ММ теорії. Її послідовники вважають, що величина дивідендів не впливає на зміну сукупного доходу акціонерів. Тому оптимальна стратегія дивідендної політики полягає в тому, що дивіденди нараховують після того, як вивчені всі можливості капіталізації (реінвестування) прибутку. Отже, дивіденди виплачують лише в тому випадку, якщо за рахунок чистого прибутку профінансовано всі прийнятні інвестиційні проекти.

Теорія надання переваги дивідендам була створена М. Гордоном і Д. Літнером. Ці автори стверджують, що дивідендна політика безпосередньо впливає на сукупне багатство акціонерів. Основний сенс полягає в тому, що інвестори (виходячи з принципу мінімізації ризику) завжди надають перевагу поточним дивідендам перед можливими майбутніми доходами від приросту курсової вартості акцій.

Теорія мінімізації дивідендів (або теорія податкових переваг) полягає в тому, що ефективність дивідендної політики визначається критерієм мінімізації податкових виплат за поточними і майбутніми доходами акціонерів.

Сигнальна теорія дивідендів (теорія сигналів) ґрунтується на тому, що основні моделі оцінки поточної ринкової вартості акцій як вихідний елемент застосовують розмір сплачуваних за ними дивідендів.

Створено також ряд інших теорій, які визначають дивідендну політику корпорації («теорія клієнтури», «арбітражна теорія» С. Росса тощо) [2, с.2-3].

Література:

1. Емісія акцій та дивідендна політика корпорації - https://pidru4niki.com/88155/finansii/emisiya_aktsiy_dividendna_politika_korporatsiyi
2. Емісійна та дивідендна політика - <https://pravo.studio/knigi-finansoviy-менеджмент/emisiynna-dividendna-politika-46137.html>

УДК 338.1; 658.14

Колєдіна К.О. – к.е.н., доцент кафедри фінансів та кредиту

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

В сучасних мінливих умовах господарювання запорукою конкурентоздатності економіки будь-якої країни світу є її інноваційність. Реалізація моделі інноваційного розвитку національної економіки та її суб'єктів господарювання вирішальним чином залежить від наявності й доступності різноманітних джерел фінансових ресурсів [1, с.7]. З особливою гостротою ця проблема постає для вітчизняної промисловості, яка є фондоутворюючою й визначає рівень технологічного розвитку інших секторів економіки.

Питанням фінансової підтримки інноваційної діяльності промислових підприємств присвячено праці багатьох вчених, як вітчизняних, так і зарубіжних, а саме: В. Александрова, І. Алексєєв, О. Амоша, О. Волков, В. Геєць, А. Гриньов, М. Денисенко, С. Ілляшенко, С. Ільєнкова, А. Касич, С. Князь, В. Козик, Н. Краснокутська, О. Кузьмін, О. Лапко, П. Микитюк, Л. Михайлова, Й. Петрович, І. Скворцов, Ю. Стадницький, Б. Твісс, Т. Товт, Л. Федулова, П. Харів, В. Хобта, М. Хучек, Н. Чухрай, Й. Шумпетер, Ю. Яковець, О. Ястремська та інші. Однак, незважаючи на значну кількість публікацій з цієї тематики, низка питань стосовно фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств вимагає уточнення та нових підходів, що обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Продуктивне реформування промислових підприємств України неможливе без значних фінансових ін'єкцій, оскільки вони є найважливішим фактором економічного зростання й відновлення даної галузі, що забезпечує модернізацію діючих виробництв, створення і впровадження новітньої техніки й технологій, сучасних систем організації та управління економічними процесами [2, с. 287-292].

Динаміку обсягів фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств України протягом 2017-2019 років представлено в табл. 1, а їх структуру за роками наведено на рис. 1.

На основі даних табл. 1 та рис. 1, можна зробити наступні висновки. Так, основним джерелом фінансування інноваційної діяльності були та залишаються власні кошти промислових підприємств, яких завжди не достатньо для розвитку. Їх обсяг у 2019 році досяг позначки в 12474,9 млн. грн., що відповідає 87,7% від загального обсягу фінансування технологічних інновацій. У той же час питанню фінансової підтримки інноваційного розвитку промислових підприємств країна приділяє недостатньої уваги, про що свідчить розмір надходження інвестицій з

державного бюджету. Так, в структурі фінансового забезпечення даний показник за останні роки склав в середньому 474,3 млн. грн. (3,9 % від загального обсягу фінансування). Така ситуація потребує радикальних змін, оскільки існуюча структура джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України є вкрай не раціональною з майже 85% вкладанням підприємствами власних коштів і фактичною відсутністю підтримки, як з боку державного бюджету, так й зацікавленістю вітчизняних та іноземних інвесторів.

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств у період 2017-2019 рр., млн. грн. (складено на основі даних [3])

Джерела фінансування	Роки		
	2017	2018	2019
Витрати на інновації, у тому числі за рахунок:	9117,5	12180,1	14220,9
Власні кошти підприємств	7704,1	10742,0	12474,9
Кошти державного бюджету	227,3	639,1	556,5
Кошти інвесторів	107,8	107,0	42,5
Кошти інших джерел	1078,3	692,0	1147,0

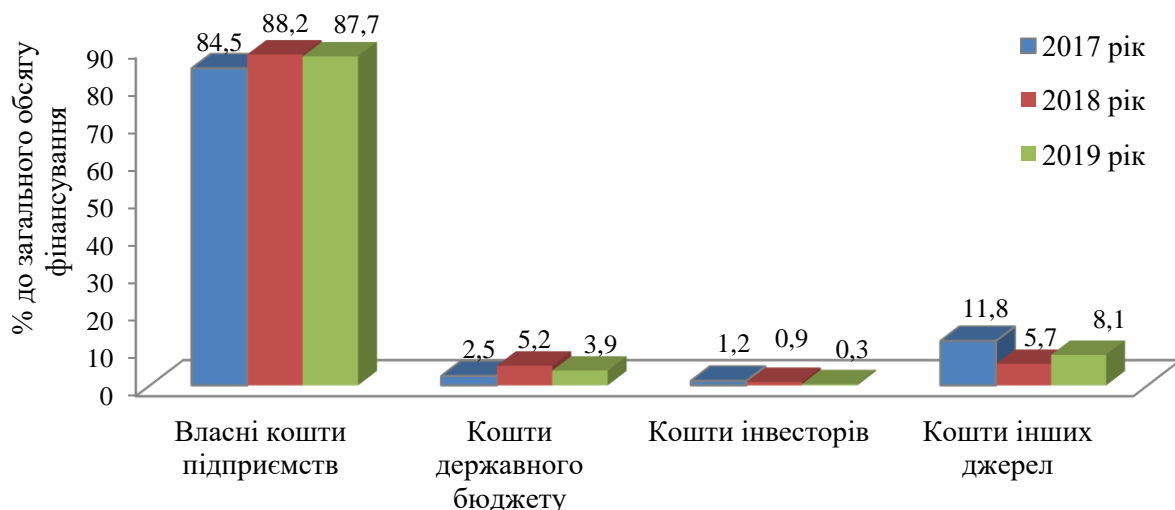

Рис. 1. Структура фінансового забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств України за 2017-2019 рр. (складено на основі даних джерела [3])

Таким чином, основною перешкодою на шляху до інноваційного розвитку як окремо взятого суб'єкта господарювання, так й економіки України в цілому, є недостатність фінансового забезпечення для повсюдної розробки, впровадження та реалізації інновацій. Нині фінансовою основою будь-яких інноваційних зрушень на вітчизняних промислових підприємствах виступають власні кошти. При нестачі власних та фактичній відсутності державних інвестицій в інноваційну діяльність підприємств їх джерелом фінансування можуть стати іноземні інвестиції. Проте, залучення прямих іноземних інвестицій як фактора прискорення інноваційних процесів на промислових підприємствах

країни є вкрай проблематичним у зв'язку з цілою низкою зовнішніх та внутрішніх факторів, що свідчить про необхідність подальших досліджень даного питання.

Література:

1. Коледіна К.О. Економічна оцінка інноваційного розвитку промислових підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» (за видами економічної діяльності) / Інститут економіки промисловості. Київ. 2018. 27 с.

2. Товт Т.Й. Методичні підходи до обґрунтування системи показників оцінювання інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності машинобудівних підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України: Зб. наук.-техн. праць*. Львів, 2011. Вип. 21.5. С. 287-292.

3. Наукова та інноваційна діяльність України [за 2019 рік]: стат. зб. Київ: Інформаційно-видавничий центр Держстату України, 2020. 100 с. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 24.11.2020).

УДК 330.567.

Крамарчук С.П. – к.е.н., доц. кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу

Стрижак В.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр з освітньої програми Менеджмент закладів охорони здоров'я

Мушинський А.А. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр з освітньої програми Менеджмент закладів охорони здоров'я

Західноукраїнський національний університет

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Політичні й соціально-економічні перетворення в українському суспільстві, утвердження демократичних засад, формування нової концепції державного управління в галузі охорони здоров'я вимагають наукового обґрунтування й удосконалення механізмів державного управління перебудовою галузі відповідно до суспільних потреб та міжнародних норм і стандартів. Серед невідкладних завдань, що стоять перед вітчизняною системою охорони здоров'я, на перший план виступає вдосконалення фінансового забезпечення у сфері охорони здоров'я.

Фінансове забезпечення є найвагомішою складовою ресурсного забезпечення системи охорони здоров'я. Наявність кадрів, оплата праці, соціальний добробут, матеріально-технічне та технологічне забезпечення

трудового процесу обумовлюють належний рівень надання медичної допомоги населенню.

Удосконалення механізму фінансового забезпечення закладів охорони здоров'я покликане забезпечити ефективну діяльність медичної галузі. Це підтверджують і міжнародні експерти, які зазначають, що для усунення ризиків на шляху досягнення національних і глобальних цілей у сфері охорони здоров'я необхідно створити ефективний механізм фінансового забезпечення у сфері охорони здоров'я.

Ефективний механізм фінансового забезпечення медичних установ має бути спрямований на покращення результативності діяльності як окремого медичного працівника, так і системи охорони здоров'я в цілому. Стратегія вироблення фінансової політики повинна ґрунтуватися на реальних потребах медичної галузі. Саме тому для забезпечення ефективного впровадження системних змін у медичній сфері особливу увагу слід приділяти питанню фінансування.

Необхідність визначення стану та перспектив розвитку фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я в Україні зумовлюється реальними політичними та соціально-економічними процесами, а також низькою економічною ефективністю використання ресурсів охорони здоров'я, недосконалою системою оплати праці лікарів та інших працівників сфери охорони здоров'я.

Сьогодні перед більшістю країн світу постали значні проблеми у сфері охорони здоров'я, що пов'язані з демографічними і епідеміологічними зрушеннями, посиленням соціально-економічних нерівностей, дефіцитом ресурсів, розвитком технологій і запитами населення, які постійно зростають.

Саме тому експерти Європейського регіону ВООЗ закликають керівництва країн до запровадження державних програм щодо покращення здоров'я населення та доступності медичних послуг.

Проблеми, пов'язані з кадровими ресурсами охорони здоров'я, фахівці ВООЗ визначають одними з основних перешкод досягнення цілей тисячоліття в сфері розвитку.

Проблеми фінансування сучасних закладів охорони здоров'я напряду пов'язані із проблемою кадрового забезпечення медичної сфери. Що стосується України, кадрове забезпечення вітчизняної сфери охорони здоров'я має певні проблеми, а саме:

– скорочення чисельності медичних працівників (як лікарів, так і працівників середньої ланки) [1, с. 12];

– неукомплектованість посад як лікарів, так і середнього медичного персоналу (відсоток укомплектованості лікарями становив 78,25 % (за даними автоматизованої бази даних МОЗ України), при цьому відсоток укомплектованості лікарями закладів місцевого підпорядкування – 79%, лабораторних центрів МОЗ України – 59%, закладів, безпосередньо підпорядкованих МОЗ України – 70% [3];

– регіональна диспропорція в кадровому забезпеченні (між різними регіонами країни, а також міською та сільською місцевостями);

– незадовільна ситуація з кадровим забезпеченням управлінської ланки сфери охорони здоров'я, яка характеризується не стільки браком фізичних осіб (управлінців, скільки рівнем їхньої підготовки. В медичній галузі України дуже малий відсоток підготовлених менеджерів з охорони здоров'я, фахівців з державного управління охороною здоров'я, адже управлінські посади у сфері охорони здоров'я повинні займати особи, які пройшли відповідну підготовку з питань економіки, фінансування, державного управління тощо [2];

– значне зниження якості кадрів системи охорони здоров'я України, яке проявляється у низькій конкурентоспроможності випускників вищих медичних навчальних закладів України та збільшенням числа кваліфікованих працівників, які залишають вітчизняну сферу охорони здоров'я за рахунок міжгалузевої та трудової міграції (щорічно з України за кордон виїжджають понад 6 тис. медиків [4].

Значна частина досліджених проблем може бути подолана шляхом запровадження адекватного механізму фінансування медичної галузі. Зазначимо, що сфера охорони здоров'я в усіх країнах фінансується з таких основних джерел:

- оподаткування;
- внески в систему соціального страхування;
- внески на добровільне медичне страхування;
- прямі платежі населення.

Як зазначає Н.В. Авраменко, світова практика показує, що найбільший рівень соціального захисту населення (за зіставних витрат на утримання) досягається там, де усі елементи тріад (пенсійне забезпечення, соціальне страхування, медичне обслуговування) мають державний характер і підпорядковані одному органу управління.

Як зазначають автори наукової праці “Фінансування охорони здоров'я у Європейському Союзі”, аналіз, що ґрунтується лише на механізмах збору ресурсів для охорони здоров'я, має обмежене значення, оскільки не відображає увесь спектр функцій, цілей і принципів фінансування охорони здоров'я [5, с. 25].

Функції фінансування охорони здоров'я включають:

- збір коштів;
- об'єднання коштів;
- закупівля послуг;
- надання послуг.

Країни ЄС під час здійснення фінансування охорони здоров'я спираються на цілі, сформульовані ВОЗ [5, с. 28]:

– фінансовий захист (загальний захист від фінансових ризиків, пов'язаних з поганим станом

здоров'я, направлений на те, щоб люди не ставали бідними в результаті користування послугам охорони здоров'я);

– принцип соціальної справедливості у фінансуванні (потребує від

забезпеченіших людей більше платити за медичне обслуговування (у % від доходу) порівняно з малозабезпеченими;

– рівність доступу до медичного обслуговування (ґрунтується на потребі, а не на здатності платити);

– підвищення прозорості і підзвітності системи охорони здоров'я (боротьба з корупцією, контроль за діяльністю закладів охорони здоров'я і оцінка якості їх діяльності);

– нагорода за високу якість медичної допомоги і розроблення стимулів рентабельної організації медичного обслуговування;

– підтримка управлінської ефективності (скорочення дублювання функцій у сфері фінансування охорони здоров'я і уникнення витрат, які не спрямовані на досягнення вищеперахованих цілей.

Отже, доцільно запозичувати зарубіжний досвід у фінансуванні сфери медицини з метою проведення трансформації галузі охорони здоров'я України у якіснішу та продуктивнішу. Для цього необхідно сформувати ефективну систему фінансування охорони здоров'я. Найприйнятнішою, з нашої точки зору для України є бюджетно-страхова модель. Джерелами фінансування у цій моделі є бюджет та фонд соціального медичного страхування. Проте в період переходу до бюджетно-страхової моделі та на початках її існування фінансування може бути недостатнім, тому варто залучати додаткові джерела, такі як: кошти, що акумулюються на основі надання певних платних медичних послуг (стоматологічні послуги для прикладу), кошти добровільного медичного страхування, кошти, отримані на основі спонсорської та благодійної допомоги.

Література:

1. Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 2016 році. Статистичний бюлетень. Київ. 2017. С. 11–14.

2. Звіт Рахункової палати України про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, передбачених на виконання державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою вищими медичними та фармацевтичними навчальними закладами України. URL: [http://www.ac\(rada.gov.ua/doccatalog/document/16750191](http://www.ac(rada.gov.ua/doccatalog/document/16750191)

3. Короленко В.В., Юрочко Т.П. Кадрова політика у сфері охорони здоров'я України в контексті європейської інтеграції. К.: КІМ. 2018. 96 с.

4. Україна – донор медичних кадрів для багатьох країн. URL: <http://health.unian.net/ukr/detail/223513>

5. Финансирование здравоохранения в Европейском союзе. Проблемы и стратегические решения: науч. изд. / S. Thomson, T. Foubister, E. Mossialos; Европейская обсерватория по системам и политике здравоохранения. Копенгаген: ВОЗ, 2010. 241 с.

УДК 336.1:336.5

**Настенко О.Р. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки та управління**

Науковий керівник – к.е.н., проф. О.Ю. Березіна

Черкаський державний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Ефективність функціонування соціальної сфери вимірюється рівнем якості життя населення, що передбачає можливість задоволення матеріальних і духовних потреб, можливість отримувати якісну й доступну освіту й медичне обслуговування, наявність дієвого механізму соціального захисту населення. Забезпечити ефективне функціонування соціальної сфери можливо лише за наявності достатнього обсягу фінансових ресурсів. Враховуючи дефіцитність бюджетних коштів, які є основним джерелом фінансування соціальної сфери, актуальним є пошук напрямів вирішення проблем фінансового забезпечення соціальної сфери та розробка сучасних механізмів фінансування соціальної сфери.

Проблеми фінансового забезпечення соціальної сфери є предметом дослідження значної кількості як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема, В. Андрущенко, У. Беверидж, І. Бентам, А. Бойко, В. Бурда, С. Буковинський, Дж. Б'юкенен, А. Вагнер, О. Василик, О. Величко, В. Геєць, Л. Ерхард, Т. Євась, О. Жукова, В. Козак, В. Кравченко, Є. Красняков, О. Люта, А. Мюллер-Армак, В. Опарін, А. Пігу, Н. Пігуль, Д. Полозенко, А. Поддєрьогін, Д. Роулс, В. Сенчагова, М. Фрідман, А. Шеремет, С. Яблочников та інші. Але зниження життєвого рівня населення, низькі доходи населення (в т.ч. пенсії та інші соціальні виплати) зумовлюють необхідність продовжувати дослідження цього напрямку.

Під фінансовим забезпеченням соціальної сфери варто розуміти цілісну систему організації фінансових відносин, які включають відповідні форми, методи та інструменти їх реалізації, в процесі мобілізації та розподілу фінансових ресурсів з метою створення умов для ефективного функціонування соціальної сфери в Україні на основі вирішення відповідних завдань, зумовлених соціальними функціями держави [1].

Особливістю фінансового забезпечення основних галузей соціальної сфери (таких як освіта, соціальне забезпечення, охорона здоров'я, культура) є те, що ці галузі переважно фінансуються за рахунок бюджетних коштів.

На рис. 1 проілюстровано структуру видатків Зведеного бюджету України у 2017-2019 рр. [2, с. 34-36].

Таким чином, можна констатувати, що найбільшою статтею видатків

Зведеного бюджету України протягом досліджуваного періоду є видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення, хоча і спостерігається незначне зменшення у структурі загальних видатків досліджуваного бюджету: з 27,0 % у 2017 р. до 23,4 % у 2019 р.

Рис. 1. Структура видатків Зведеного бюджету України у 2017-2019 рр.

Другою за значимістю у структурі видатків Зведеного бюджету України є видатки на освіту (16,8 % у 2017 р. – 17,4 % у 2019 р.). На третьому місці – фінансування охорони здоров'я (9,7 % у 2017 р. – 9,4 % у 2019 р.).

Фінансування духовного та фізичного розвитку та фінансування житлово-комунального господарства є незначним і становить по кожній статті видатків близько 2-2,5 %.

У цілому видатки Зведеного бюджету України на соціальну сферу становлять більше 50 %, але мають тенденцію до незначного зменшення: з 58,4 % у 2017 р. до 55,0 % у 2019 р., тобто на 3,4 відсоткових пункти.

У табл. 1 наведено обсяги видатків на соціальну сферу зведеного бюджету України з деталізацією на видатки державного й місцевих бюджетів [2, с. 33].

Як свідчать дані, наведені у табл. 1, соціальна сфера фінансується переважно за рахунок місцевих бюджетів. Так, видатки місцевих бюджетів на соціальну сферу збільшилися з 407 179,0 млн. грн. у 2017 р. до 436 043,4 млн. грн. у 2019 р., тобто на 7,1 %. У свою чергу, видатки Державного бюджету

України на соціальну сферу збільшилися з 210 420,6 млн. грн. у 2017 р. до 318 926,8 млн. грн. у 2019 р., тобто на 51,6 %. Таке суттєве зростання видатків державного бюджету на соціальну сферу порівняно з видатками місцевих бюджетів на соціальну сферу спричинили значну зміну у співвідношенні питомої ваги відповідних бюджетів у зведеному бюджеті. Так, питома вага видатків місцевих бюджетів на соціальну сферу зменшилася з 65,9 % у 2017 р. до 57,8 % у 2019 р., тобто на 8,1 відсоткових пунктів, а питома вага видатків державного бюджету на соціальну сферу відповідно збільшилася з 34,1 % до 42,2 %.

Таблиця 1

**Обсяг видатків Зведеного бюджету України на соціальну сферу
у 2017-2019 рр.**

(млн. грн.)

Видатки на соціальну сферу		2017		2108		2019	
		млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Житлово-комунальне господарство	<i>зведений бюджет</i>	27 187,5	100,0	30 345,5	100,0	34 490,0	100,0
	державний бюджет	16,9	0,1	296,9	1,0	108,0	0,3
	місцеві бюджети	27 170,5	99,9	30 048,5	99,0	34 382,0	99,7
Охорона здоров'я	<i>зведений бюджет</i>	102 392,4	0,2	115 852,0	100,0	128 384,6	100,0
	державний бюджет	16729,4	16,3	22 618,0	19,5	38 566,6	30,0
	місцеві бюджети	85 663,0	83,7	93 233,9	80,5	89 818,0	70,0
Духовний та фізичний розвиток	<i>зведений бюджет</i>	24 343,3	100,0	28 993,1	100,0	31 550,1	100,0
	державний бюджет	7 898,1	32,4	10 107,1	34,9	9 967,0	31,6
	місцеві бюджети	16 444,2	67,6	18 886,0	65,1	21 583,2	68,4
Освіта	<i>зведений бюджет</i>	177 915,8	100,0	210 032,3	100,0	238 758,7	100,0
	державний бюджет	41 297,3	23,2	44 324,3	21,1	51 656,6	21,6
	місцеві бюджети	136 618,5	76,8	165 708,0	78,9	187 102,1	78,4
Соціальний захист та соціальне забезпечення	<i>зведений бюджет</i>	285 761,7	100,0	309 363,6	100,0	321 786,7	100,0
	державний бюджет	144 478,9	50,6	163 865,6	53,0	218 628,6	67,9
	місцеві бюджети	141 282,8	49,4	145498,0	47,0	103 158,1	32,1
Всього	<i>зведений бюджет</i>	617 600,7	100,0	694 586,5	100,0	754 970,1	100,0
	державний бюджет	210 420,6	34,1	241 211,9	34,7	318 926,8	42,2
	місцеві бюджети	407 179,0	65,9	453 374,4	65,3	436 043,4	57,8

За рахунок коштів державного бюджету фінансується більше 50 % видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення: 50,6 % у 2017 р. (144 478,9 млн. грн.) – 67,9 % у 2019 р. (218 628,6 млн. грн.). Другими за пріоритетністю фінансування за рахунок державного бюджету (більше 20 %) є видатки на освіту: збільшилися з 41 297,3 млн. грн. у 2017 р. до 51 656,6 млн. грн. у 2019 р. Видатки державного бюджету на охорону здоров'я становили у 2017 р. 16 729,4 млн. грн. (16,3 % загальних видатків на охорону здоров'я), у 2018 р. такі видатки збільшилися до 22 618,0 млн. грн. (19,5 % загальних видатків на охорону здоров'я), а у 2019 р. суттєво зросли до 38566,6 млн. грн. (30,0 % загальних видатків на охорону здоров'я).

Отже, можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду фінансування соціальної сфери збільшилося за всіма напрямками, що є свідченням особливої уваги держави до соціальної підтримки громадян України та намаганням здійснення відповідних реформ. Проте ситуація у соціальній сфері залишається досить критичною у зв'язку з катастрофічною нестачею грошей у бюджетах всіх рівнів.

З метою покращення механізмів фінансового забезпечення соціальної сфери пропонуємо:

- інтегрувати всі види соціальної підтримки в єдину комплексну систему;
- здійснити перехід від фінансування установ до фінансування послуг;
- поширити практику соціального замовлення;
- запровадити механізми державно-приватного партнерства;
- продовжувати розширення автономії органів місцевого самоврядування з надання соціальних послуг;
- створити правові та економічні умови для розвитку ринку соціальних послуг [3].

Таким чином, підвищення ефективності фінансування соціальної сфери в умовах обмеженості бюджетних ресурсів потребує впровадження нових підходів до планування соціальних видатків; вдосконалення міжбюджетних відносин; визначення ступеня участі та повноважень основних партнерів у фінансуванні та адмініструванні соціальних програм; диверсифікації системи надання соціальних послуг; завершення впровадження соціальних стандартів; впровадження системи критеріїв та індикаторів для моніторингу та оцінки досягнення визначених цілей.

Література:

1. Яблочников С. Л., Євась Т. В., Жукова О. А. Стан та проблеми фінансового забезпечення соціальної сфери в Україні. *Ефективна економіка*. 2016. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5172>.

2. Бюджет України 2019 : статистичний збірник / Міністерство фінансів України. Київ, 2020. 297 с.

3. Геєць В. Інноваційна Україна – 2020: основні положення національної доповіді. Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 23 травня 2019 року. *Вісник НАН України*. 2019. № 7. С.18-22.

УДК 336.5

Осян А.Є. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр факультету економіки та управління групи ФKM-019

Науковий керівник – к.е.н. доцент кафедри фінансів Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Створення сприятливого середовища для ведення бізнесу та розвитку малого та середнього підприємництва (МСП) є одним із середньострокових напрямів реформування, зазначених у Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» та одним із актуальних завдань сьогодення [1]. Державна фінансова підтримка МСП надається за рахунок державного та місцевих бюджетів.

Основним нормативно-правовим документом у даному напрямі є ЗУ «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва» від 22.03.2012 р. № 4618-VI. Частиною 1 ст. 15 цього Закону визначено, що державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва включає фінансову, інформаційну, консультативну підтримку, зокрема підтримку у сфері інновацій, науки, промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів для ведення бізнесу [2].

Також з 02.08.2017 р. набрав чинності Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014 р. № 1555-VII, який встановлює правові засади проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання, здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції, спрямований на забезпечення захисту та розвитку конкуренції, підвищення прозорості функціонування системи державної допомоги [3].

Цікавим для контролю за наданням державної допомоги є «Портал державної допомоги», розроблений Антимонопольним комітетом України за підтримки проекту міжнародної технічної допомоги ЄС для збору інформації про чинну та нову державну допомогу, що містить реєстр державної допомоги, реєстр рішень, реєстр справ тощо [4].

Стратегічні напрямки визначені у Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року, схваленій розпорядженням КМУ від 24.05.2017 р. № 504-р [5].

Щодо підтримки малого і середнього підприємництва на державному рівні, то вона полягає в:

1. Наданні фінансових продуктів та програм допомоги МСП з боку державних банків (АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АБ «Укргазбанк»);

2. Залученні безробітних до організації підприємницької діяльності, що є однією з активних форм підтримки безробітних, яка здійснюється Державною службою зайнятості у разі відсутності на ринку праці підходящої роботи;

3. Підтримці АПК з боку Мінагрополітики (це, наприклад, бюджетна програма КПКВК 2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» обсягом 945 млн грн.) [5].

Сьогодні напрямками державної політики у сфері розвитку малого підприємництва в Україні є:

- запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності;
- залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних, соціально-економічних програм, здійснення постачання продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб;

- забезпечення фінансової державної підтримки малих підприємств шляхом запровадження державних програм кредитування, зокрема, надання гарантій для отримання кредитів, часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами тощо;

- сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва, спрощенню дозвільних процедур, процедур здійснення державного нагляду (контролю), отримання документів дозвільного характеру для суб'єктів малого підприємництва;

- гарантування прав суб'єктів малого підприємництва під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності;

- організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого підприємництва;

- упровадження механізмів сприяння та стимулювання до використання у виробництві суб'єктами малого підприємництва новітніх технологій та технологій, що забезпечують підвищення якості товарів (робіт, послуг) [2].

Отже, як показує закордонний досвід та національні реалії, розвиток малого бізнесу є необхідною умовою стабільного функціонування. Сутнісні особливості суб'єктів малого підприємництва вимагають державної підтримки, що має здійснюватися в межах витрат державного, місцевих бюджетів, позабюджетних фондів, міжнародних грантів тощо. Основними напрямками державної підтримки малого бізнесу є просвітницький, фінансовий, дозвільний, координаційний. Рівень підтримки суб'єктів малого підприємництва, що існує сьогодні, не є задовільним. Широке використання регіональних програм підтримки зі зміною їх методології здатне покращити ситуацію із розвитком малого бізнесу в країні. Пошук конкретних напрямів реалізації державної підтримки вітчизняних суб'єктів малого підприємництва буде напрямом подальших досліджень.

Література:

1. Стратегія сталого розвитку «Україна–2020». Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України № 4618-VI від 22.03.2012 р. за станом на 25.03.2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
3. Про державну допомогу суб'єктам господарювання. Закон України від 01.07.2014 р. № 1555-VII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>
4. Портал державної допомоги. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pdd.amc.gov.ua/main/home/amkuforms>
5. Деякі питання реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-realizaciyi-strategiyi-rozvitku-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva-v-ukrayini-na-period-do-2020-roku>

УДК 336

Пожар Є.П. – к.е.н, викладач кафедри фінансів

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

В сучасних економічних умовах більшість підприємств мають складне фінансове становище. Епідеміологічна ситуація у світі залишається досить складною. Міжнародні резерви України за вересень 2020 р. скоротилися на 8,7 % – до 26,53 млрд. дол. Падіння ВВП України в першому кварталі склало 1,3 %, в другому кварталі 2020 р – 11,4 %, в третьому кварталі 2020 р. – 3,5 %. Базова інфляція на продовольчі товари прискорилося до 3,4 % р/р. [4]. Карантин спричинив значний злам в економіці. Основний удар припав на малий та середній бізнес. Багато підприємств вимушені були закритися, всі інші змушені були пристосовуватися до нинішніх реалій.

Проте, на діяльність підприємства негативно впливають не лише фактори зовнішнього середовища, але й відсутність відповідного рівня фінансової стійкості підприємства. Отже, саме зараз, у період нинішньої кризи головним завданням будь-якого підприємства є забезпечення та управління його фінансовою стійкістю.

Фінансова стійкість підприємства – це здатність здійснювати господарську діяльність в умовах підприємницького ризику і мінливого середовища бізнесу з

метою зміцнення конкурентних переваг організації з урахуванням інтересів суспільства і держави та максимізації добробуту власників [1].

Фінансова стійкість підприємства є однією з важливих складових фінансового аналізу, підтвердженням цьому є наступне: фінансово стійке підприємство має перевагу перед своїми конкурентами в залученні інвестицій, отриманні кредитів, у виборі найбільш вигідних постачальників і в залученні найбільш кваліфікованих кадрів, також дане підприємство не має заборгованості перед державою, у вигляді сплати податків і внесків до соціальних фондів, банками, у вигляді своєчасної і в повному обсязі сплати відсотків і погашення основної суми боргу, страхових компаній, у вигляді своєчасної і в повному обсязі сплати страхових внесків, акціонерами, у вигляді виплати дивідендів, працівниками, у вигляді виплати заробітної плати, в повному обсязі і у встановлений термін.

Для визначення рівня фінансової стійкості підприємства потрібно провести аналіз:

- складу і розміщення активів господарського суб'єкта;
- динаміки і структури джерел фінансових ресурсів;
- наявності власних оборотних коштів;
- кредиторської заборгованості;
- наявності і структури оборотних коштів;
- дебіторської заборгованості;
- платоспроможності.

Головне завдання аналізу фінансової стійкості – це визначення спроможності підприємства протистояти негативній, дії внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на його фінансовий стан. В результаті підприємство повинно зробити висновок про свою спроможність вести прибуткову діяльність за нестабільних економічних умовах.

При оцінці фінансової стійкості слід приділити увагу визначенню саме запасу фінансової стійкості, так як він дасть реальне уявлення про обсяг реалізації, що забезпечить стабільну і беззбиткову діяльність підприємства.

Існує ряд різних факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства. Факторами, що мають найбільший вплив на фінансову стійкість є зовнішні, до них відносять [1]:

- становище підприємства на ринку товарів та послуг;
- економічні умови господарювання;
- платоспроможний попит споживачів;
- економічна та фінансово-кредитна політика законодавчої й виконавчої влади;
- соціальна та екологічна ситуація в суспільстві тощо.

Проте особливістю зовнішніх факторів є те, що підприємство не має можливості їх корегувати чи контролювати.

З огляду на нинішню ситуацію в державі можна зазначити наступне:

– Значно збільшилася кількість безробітних. Якщо виокремити період карантину – з 12 березня по 1 жовтня 2020 року і порівняти його з таким самим періодом минулого року, то побачимо тенденцію: кількість зареєстрованих безробітних у 2020 році зросла втричі (відповідно, 10 тис. у 2019-му і 30,5 тисячі – у 2020-му) [3]. Відповідно платоспроможний попит споживачів знизився.

– Складна епідеміологічна ситуація

– Нестабільна, важка економічна ситуація в країні. Лише за 1 квартал 2020р. підприємства отримали у 5 разів більші збитки, ніж у 2019 році.

Саме тому при управлінні фінансовою стійкістю, основну увагу треба зосереджувати на внутрішніх факторах, тобто тих факторах, які повною мірою залежать від самого підприємства.

Ключовими внутрішніми факторами, що впливають на фінансову стійкість підприємства є:

- структура та склад майна, фінансових ресурсів;
- розмір оплаченого статутного капіталу;
- структура продукції і її частка в загальному платоспроможному попиті;
- галузева належність суб'єкта господарювання.

Для досягнення внутрішньої стійкості підприємства головним є своєчасне та гнучке управління внутрішніми факторами його діяльності.

Основна роль в системі антикризового управління повинна належати широкому застосуванню внутрішніх механізмів фінансової стабілізації.

Етапи фінансової стабілізації підприємства в умовах кризи:

- усунення неплатоспроможності;
- відновлення фінансової стійкості;
- забезпечення фінансової рівноваги у тривалому періоді.

Основні механізми фінансової стабілізації : оперативний, тактичний, стратегічний [2].

Оперативний механізм фінансової стабілізації – система заходів, спрямованих як на зменшення розміру зовнішніх і внутрішніх поточних фінансових зобов'язань у короткостроковому періоді, так і на збільшення грошових активів, що забезпечують термінове погашення цих зобов'язань. Тобто, скорочення негативного грошового потоку у короткостроковому періоді та збільшення позитивного грошового потоку для термінового погашення зобов'язань.

В основі цього механізму лежить принцип «відсікання зайвого», скорочення розмірів як поточних потреб, так і окремих видів ліквідних активів, являє собою захисну реакцію підприємства на несприятливий фінансовий розвиток і позбавлений будь-яких наступальних управлінських рішень.

Тактичний механізм фінансової стабілізації - система заходів, спрямованих на досягнення фінансової рівноваги підприємства в майбутньому періоді. Цей механізм являє собою наступальну тактику, яка спрямована на вирішення несприятливих тенденцій фінансового розвитку і забезпечення фінансової

рівноваги підприємства.

Стратегічний механізм фінансової стабілізації – це система заходів, спрямованих на підтримку досягнутої фінансової рівноваги підприємства в тривалому періоді. Це наступальна стратегія фінансового розвитку, яка забезпечує оптимізацію необхідних фінансових параметрів, для прискорення всього економічного росту підприємства.

Отже, враховуючи нестабільну економічну ситуацію в Україні і прогнозуючи можливі карантинні обмеження, які пов'язані з пандемією *COVID-19*, підприємства повинні максимально пристосуватися до роботи в нових умовах, переосмислити стандартні підходи до роботи, врахувати як зовнішні, так і внутрішні фактори впливу, проводити постійний моніторинг показників фінансової стійкості, а також застосовувати внутрішні механізми фінансової стабілізації підприємства.

Література:

1. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навч. посібник / В.О.Подольська, О.В.Яріш. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 102 с.
2. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: навч. посібник / О.О.Шеремет. – К.: Кондор, 2009. – 74 с.
3. <http://minfin.com.ua>
4. <http://ukrstat.gov.ua>

УДК 336

Сабліна Н. В. – к.е.н., доцент

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

СИСТЕМА ЗБАЛАНСОВАНИХ ПОКАЗНИКІВ У ФУНКЦІОНУВАННІ СТРАТЕГІЧНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ

Стабільне функціонування підприємств у сучасній економіці, що характеризується проявами кризових ситуацій і зростанням невизначеності, потребує впровадження в управлінський процес фундаментальних змін та адекватного економічного інструментарію для їх забезпечення. Ефективне впровадження управлінських заходів неможливе без формування системи, яка забезпечуватиме об'єктивність оцінки та аналіз ефективності функціонування підприємства в цілому і його бізнес-процесів. Сучасною ефективною системою управління на підприємствах є система фінансового контролінгу, яка забезпечує інтеграцію окремих функцій фінансового управління. Інструментарієм інтегрованої системи контролінгу є модель *Balanced Scorecard (BSC)*, що в перекладі означає "система збалансованих показників".

На початку 90-х років минулого століття Д. Нортон – президент компанії

Balanced Scorecard Collaborative і Р. Каплан, професор Harvard Business School, запропонували модель, яка надала можливості відобразити найважливішу інформацію у вигляді системи, що поєднала в собі показники, які реалізували принцип збалансованості [4]. Модель Balanced Scorecard з'явилася як результат дослідження дванадцяти провідних підприємств, які намагалися вдосконалити свою систему управління шляхом включення в них показників нефінансового характеру, що дало їм змогу розширити базу для ухвалення управлінських рішень.

Система збалансованих показників дозволяє:

пов'язати стратегічне управління з поточним і оперативним на основі ключових показників ефективності і причинно-наслідкових зв'язків між ними та підвищити ефективність функціонування підприємства;

враховувати основні аспекти діяльності підприємства, а саме: фінансовий, споживчий, господарський та інноваційний;

перевести цілі, поставлені перед підприємством, у кількісні показники, тобто зробити їх більш зрозумілими для всіх співробітників;

виявити бізнес-процеси, які здійснюють позитивний або негативний вплив на результати діяльності підприємства;

графічно інтерпретувати фінансові та нефінансові сторони діяльності підприємства;

ініціювати позитивні процеси на підприємстві в процесі розроблення та впровадження BSC;

забезпечити прив'язку механізму заохочення як до фінансових, так і до інших показників діяльності підприємства [1].

Модель Balanced Scorecard, реалізуючи збалансований підхід до управління підприємством, включає чотири складові:

фінансову (формування показників, що відображають сучасний стан підприємства та виявляють резерви його покращення),

маркетингову або клієнтську (моніторинг зовнішнього середовища підприємства),

внутрішніх бізнес-процесів (заходи щодо вдосконалення організації та виробництва продукції з метою задоволення клієнтів);

якості та розвитку персоналу (формування нових навичок персоналу підприємства з метою забезпечення функціонування виробничого процесу).

Основною складовою системи Balanced Scorecard є фінансова, оскільки саме вона включає цілі, досягнення яких відображає успішність підприємства в очах його власників (зростання доходів або зниження витрат, зростання ринкової вартості підприємства, його платоспроможності). Маркетингова або клієнтська складова характеризується переважно якісними показниками, які здебільшого є суб'єктивними. Показники складової бізнес-процесів за своєю сутністю є попереджувальними й відображають результати внутрішніх технологічних та операційних бізнес-процесів. Якісні показники, що формуються в аспекті складової розвитку персоналу, відображають задоволеність співробітників, як

матеріальну, так і моральну. На жаль, на сучасних підприємствах цій складовій не приділяється достатньої уваги.

Л. М. Малярець та А. В. Штереверя сформувавши перелік якісно-кількісних показників складових збалансованої системи, за допомогою яких доцільно проводити оцінювання діяльності підприємства (табл. 1) [2].

Погоджуючись із дослідженнями [2] зазначимо, що велика кількість деталізованих показників знижує корисність збалансованої системи показників загалом. Тому для кожної складової оптимальною є така кількість показників: фінансова складова: чотири-п'ять показників (22 %); маркетингова (клієнтська) складова: чотири-п'ять показників (22 %); складова внутрішніх бізнес-процесів: вісім-десять показників (34 %); складова якості та розвитку персоналу: чотири-п'ять показників (22 %). Отже, близько 80 % усіх показників, що входять у збалансовану систему, мають бути нефінансовими.

Збалансована система показників, що розробляється підприємством, спрямована на вдосконалення стратегії його діяльності шляхом узгодження потенціалу підприємства із зовнішнім середовищем його функціонування. Такий зв'язок відображено у стратегічних картах підприємства.

Стратегічна карта збалансованої системи показників є моделлю поєднання нематеріальних активів і процесів створення вартості на основі функціонального зв'язку цілей складових стратегічної карти.

Аналіз наявних підходів дає змогу стверджувати, що стратегічні карти – це інструмент, що дозволяє менеджменту підприємств формулювати й відображати те, як можна ефективно створювати цінність, погоджуючи стратегічні цілі через ланцюг причинно-наслідкових зв'язків. Доцільність використання стратегічних карт у практичній діяльності полягає в тому, що вони дають змогу керівництву підприємства отримувати необхідну для управління підприємством інформацію, що є вимірною і введеною до стратегічної карти та має стратегічну спрямованість. Вчасно отримана інформація сприяє ефективному оцінюванню показників діяльності підприємства і забезпечує ухвалення зважених та обґрунтованих управлінських рішень. Стратегічна карта деталізує систему показників, ілюструючи динаміку стратегічного розвитку і роблячи акцент на основних напрямках діяльності підприємства, даючи змогу здійснювати контроль за стратегією у межах усього підприємства. Тобто стратегічна карта надає універсальний і послідовний спосіб опису стратегії так, щоб можна було не лише встановити цілі та показники, а й управляти ними [5].

Система Balanced Scorecard, що запропонована Д. Нортоном та Р. Капланом, є найпопулярнішою серед методик стратегічного управління та інструментів фінансового контролінгу. Проте існують також інші методи й підходи, що набули значного поширення й визнання, як наприклад, ЗСП-модель Мейсела (спрямована на оцінювання інновацій, навчання та освіти, розвитку продукції та послуг, компетентності та корпоративної культури); піраміда ефективності (має на меті зв'язок клієнтоорієнтованої корпоративної стратегії з фінансовими показниками; визначення зовнішньої та внутрішньої ефективності

підприємства); система управління на основі показника EVA (дозволяє моделювати, відстежувати, проводити й оцінювати ухвалені рішення в єдиному ключі: додавання вартості до інвестицій акціонерів; підвищення вартості компанії); модель EP2M (спрямована на забезпечення впровадження стратегії компанії; формування корпоративної культури, у якій постійно відбуваються зміни (модернізації) і т.і. [3].

Таблиця 1

Перелік показників складових збалансованої системи

Фінансова складова	Маркетингова складова
1. Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності). 2. Коефіцієнт покриття (загальної платоспроможності). 3. Коефіцієнт абсолютної платоспроможності. 4. Коефіцієнт рентабельності продажів. 5. Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку підприємства. 6. Коефіцієнт рентабельності активів	1. Критичний обсяг реалізації. 2. Коефіцієнт привабливості товару. 3. Комплексний показник виконання договірних зобов'язань. 4. Коефіцієнт рентабельності каналу розподілу. 5. Частка ринку. 6. Кількість конкурентів. 7. Кількість клієнтів. 8. Своєчасність постачання
Складова внутрішніх бізнес-процесів	Складова якості та розвитку персоналу
1. Коефіцієнт рентабельності продукції. 2. Рентабельність основних фондів. 3. Виробнича потужність. 4. Коефіцієнт ритмічності. 5. Забезпеченість підприємства трудовими ресурсами та ефективність їх використання. 6. Забезпеченість підприємства основними виробничими фондами та ефективність їх використання. 7. Забезпеченість підприємства сировиною і матеріалами та ефективність їх використання. 8. Коефіцієнт придатності основних виробничих фондів	1. Коефіцієнт плинності робочої сили. 2. Продуктивність праці. 3. Коефіцієнт стабільності кадрів. 4. Коефіцієнт забезпеченості кадрами. 5. Коефіцієнт кадрового потенціалу. 6. Коефіцієнт інтелектуального потенціалу

Слід зазначити, що впровадженню в діяльність підприємства збалансованої системи показників фінансового контролінгу повинні передувати певні підготовчі заходи, такі як, сформувані стратегічні напрями функціонування підприємства; сформувані ключові цінності підприємства для ринку; зорієнтувати менеджерів різних рівнів на зростання вартості підприємства як

ключового чинника забезпечення його існування; використовувати в управлінському процесі широкий взаємодоповнюючий інструментарій спрямовуючи дії на підвищення вартості підприємства; при оцінці вартості бізнесу, використовувати метод дисконтованих грошових потоків з урахуванням коригувань на рівень ризиків; розробити систему стимулювання персоналу з метою орієнтації його на вирішення завдань довгострокового створення вартості.

Таким чином, діяльність підприємств в середовищі невизначеності, потребує пошуку та практичного використання результативних аналітичних засобів підвищення ефективності функціонування. В якості найбільш перспективного аналітичного засобу доцільно розглядати систему збалансованих показників. Вона дозволяє співвідносити між собою сукупність фінансові і нефінансові показники та корегувати діяльність підприємства з метою досягнення стратегічних цілей. Збалансованої системи показників надає змогу керівництву оцінити та прийняти ефективні управлінські рішення фінансового характеру, рішення що до вдосконалення маркетингової політики, ефективного розвитку внутрішніх бізнес-процесів, а також, розвитку підприємства та управління персоналу.

Література:

1. Карпушенко М.Ю. Особливості оцінки бізнес-процесів, персоналу, фінансових та маркетингових компонентів із застосуванням збалансованої системи показників / М.Ю. Карпушенко // Комунальне господарство міст, – Т. 2: Управління та адміністрування. – 2019. – № 148. – С. 89-93.
2. Малярець Л. М. Збалансована система показників в оцінці діяльності підприємства : наукове видання / Л. М. Малярець, А. В. Штереверя. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2008. – 188 с.
3. Мельник Ю. М. Проблеми застосування збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах / Ю. М. Мельник // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 1. – С. 192–202.
4. Пан Л. В. Збалансована система показників (Balanced Scorecard – BSC) як інструмент ефективного управління стратегією організації / Л. В. Пан // Наукові записки. Національний університет "Кієво-Могилянська Академія". – Т. 21: Економічні науки / НаУКМА ; Редкол. : В. Брюховецький та ін. – Київ. – 2003. – С. 56–63.
5. Сабліна Н. В. Формування стратегічних карт у рамках реалізації процесу управління фінансовою безпекою підприємства / Н. В. Сабліна, Т. Б. Кузенко // БІЗНЕС ІНФОРМ. – 2013. – № 4. – С. 326–331.

УДК 338.012

Фенна М.М. – аспірант

Науковий керівник - д.е.н., доцент Роговий А.В.

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В сучасних умовах туризм виступає однією з високодохідних галузей господарювання, яка в умовах глобалізації безперервно та динамічно розвивається, сприяючи вирішенню цілого комплексу соціально-економічних проблем. Розвиток туризму відіграє важливу роль у вирішенні соціально-економічних проблем. У багатьох країнах світу саме за рахунок туризму створюються робочі місця, підтримується високий рівень життя населення, формуються передумови для поліпшення платіжного балансу країни. Таким чином, туризм у сучасній світовій системі господарювання повинен займати провідні позиції та виступати драйвером розвитку світової економічної системи.

В умовах пандемії більшість держав світу з метою збереження туристичної індустрії повинні докласти максимум зусиль для необхідної фінансової та матеріальної підтримки даної сфери, формуючи потенціал її розвитку шляхом активізації внутрішнього туризму.

В Україні сформовані всі передумови для розвитку туристичної сфери. Значна культурна спадщина, вигідне географічне розташування, сприятливий клімат, різноманітний рельєф, унікальне поєднання природно-рекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини, розгалуження санаторно-курортної бази - всі ці фактори зумовлюють можливість подальшого розвитку туристичної індустрії та збереження за нею провідної ролі в забезпеченні стабільного функціонування національної економіки.

Основними перепонами, що перешкоджають розвитку туристичної сфери України в умовах сьогодення є: військова агресія на сході держави; політична нестабільність, кризові диспропорції управлінського, економічного, екологічного та культурного характеру.

До позитивних тенденцій функціонування ринку туристичних послуг України можна віднести: надання переваги більшістю регіонів розвитку в'їзного туризму; поступове збільшення обсягу частки реалізації внутрішнього туристичного продукту та вирівнювання диспропорцій у співвідношенні підприємств та регіонального розподілу туристичних продуктів; нарощення обсягів реалізації ширшого асортименту продуктів туристичними підприємствами. Серед негативних тенденцій можна виділити такі: менші темпи нарощування експорту туристичного продукту, порівняно з їх імпортом; зростання амплітудної хвилі сезонності обсягів кількості обслуговуваних

туристів та реалізації турів; скорочення кількості туристів з розрахунку на одиницю суб'єкта господарювання туристичної сфери України; нерівномірний розподіл продажу туристичних продуктів, невідповідність заявленої якості туристичних послуг її фактичному рівню.

Разом з тим, поступове скорочення чисельності іноземних туристів, а також зменшення кількості внутрішніх туристів загострює проблему збереження наявного персоналу, необхідного для підтримки функціонування туристичної інфраструктури.

За даними наявної офіційної статистики станом на кінець 2017 року кількість громадян, які виїжджали за кордон в порівнянні з 2000 роком зросла майже вдвічі. Так, в 2017 році зазначений показник перевищив 26,4 млн. осіб, а темп зазначеного зростання становить 196%.

Протягом зазначеного періоду відбувається також зростання і кількості іноземців, які відвідали Україну. Загальна чисельність осіб зазначеної категорії станом на кінець 2017 року перевищила 14,2 млн., а темп її зростання становить 221,2%. Кількість туристів обслуговуваних туроператорами та туристичними агентами протягом 2000-2017 років також має тенденцію до зростання з 2,01 млн. осіб до 2,8 млн. осіб, темп росту яких відповідно становить 139,3%.

Зростання обсягів туристичних потоків протягом аналізованого періоду, на жаль, не сприяло зростанню якості надання туристичних послуг, що обумовлено наступними причинами:

- відносно невеликий термін окупності капіталу в цій сфері призводить до того, що в гонитві за швидкими фінансовими результатами більшість туристичних підприємств працюють без стратегії розвитку на майбутні періоди;
- відсутність інвестицій в інноваційний розвиток туристичної інфраструктури;
- наявність високого рівня ризику фінансування туристичного бізнесу;
- відсутність єдиного механізму державного регулювання та належної державної підтримки туристично-рекреаційного сектору економіки.

З урахуванням глобалізаційних викликів, які постали перед туристичною індустрією в умовах поширення пандемії, питання забезпечення якості туристичних послуг набувають особливого значення та переходять зі сфери комфорту туристичних послуг у площину забезпечення комфорту та безпеки життя.

Література:

1. Захожай В.Б., Чорний А.Ю. Статистичне забезпечення управління якістю: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / В.Б. Захожай, А.Ю. Чорний. – К.: ЦНЛ, 2005. - 339 с.
2. Момот О.І. Менеджмент якості та елементи системи якості: навч. посібник / О.І. Момот. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 368 с.
3. Ткаченко Т.І. Управління якістю готельних послуг: монографія / Т.І. Ткаченко, С.В. Мельниченко, М.В. Новак. – К.: КНТЕУ, 2006. – 234 с.

4. Шаповал М.І. Менеджмент якості: підручник / М.І. Шаповал. – К.: Знання; КОО, 2007. – 457 с.

УДК 334.732.2

Шептуха О.М. – к.е.н., доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ

Сільське господарство – одна з галузей вітчизняної економіки, що не постраждала від міжнародної фінансової кризи 2008 року і навіть наростила обсяги експорту. При цьому в ньому є значний потенціал для розвитку. В умовах імпортозаміщення сільськогосподарські кредити все більше затребувані агропромисловими виробниками.

Українські банки налаштовані кредитувати сільське господарство, але на практиці кредитування відбувається повільно, потреби агробізнесу у фінансових ресурсах задовольняються лише частково. Малі і середні сільгоспвиробники значно обмежені в доступі до фінансування. Найбільшою перешкодою є відсутність або недостатність заставного забезпечення. Тут головними труднощами є те, що фермери-позичальники не завжди можуть надати банкам адекватні застави. В Україні нині діє мораторій на продаж землі, тому вона не може бути заставним забезпеченням за кредитом. Решта видів застав банкам не так цікаві, тому кредитування залишається ризиковим і дорогим [4].

Додатковою перешкодою в напрямі отримання фермером кредиту у банку є проблеми в отриманні відшкодування частини процентної ставки за позицію зі сторони держави.

Станом на 1.10.2020 р. серед банків України, що надають кредити суб'єктам господарювання в галузі «Сільське господарство», можна виділити Райффайзенбанк Аваль – 13,2 млрд. грн., Прокредитбанк – 9,6 млрд. грн. та Приватбанк – 6,6 млрд. грн. [5].

Кредитування будь-якого підприємства і будь-якої галузі економіки пов'язано з ризиками, не є винятком і малий агробізнес. Дійсно, аграрному сектору притаманні специфічні ризики, і в цілому ця галузь є більш ризикованою, ніж інші галузі економіки [4].

Легкий доступ до кредитів для розвитку суб'єкта господарювання є одним із ключових факторів розвитку, як у мікроекономічному, так і в макроекономічному сенсі. Це стосується і фермерських господарств. Він домінує у сільському господарстві у світі самофінансування, але досвід країн з найвищим рівнем розвитку цього сектора доводить, що без зовнішнього капіталу, включаючи позики, немає можливості великого інвестиційного прогресу і

досягнення нової структурної якості у сільському господарстві.

Досвід багатьох країн світу, серед яких: Німеччина, Австрія, Франція, Нідерланди, Польща, Італія, уже показав ефективність діяльності кооперативних банків.

Кооперативний банкінг у Польщі має понад 160-річну традицію. Він розпочався з ініціатив освічених людей, які, створюючи організації самопомоги, намагалися полегшити долю найбідніших селян. Ці ініціативи називаються докооперативними формами кредитної організації. З часом були створені перші польські ощадно-позикові кооперативи. На хід їх розвитку впливали такі фактори, як політична, соціально-економічна ситуація та правове середовище. Однак, незважаючи на різноманітність форм та організаційних принципів, їх об'єднувала головна мета – боротьба з лихварством.

Нинішнім спадкоємцем цих кооперативів є кооперативні банки. В кінці 2018 року в Польщі діяло 549 кооперативних банків, з них 349 були пов'язані з BPS SA у Варшаві та 196 – з SGB-Bank SA у Познані. Місія кооперативного банку полягає у ефективному задоволенні фінансових потреб клієнтів в умовах індивідуальної та інституційної напруженості у місцевому середовищі. Основним мотивом функціонування в умовах ринкової економіки є досягнення прибутку. У випадку кооперативних банків, їх організаційно-правова форма і міцний зв'язок з місцевою економікою вимагають включення крім суто комерційних причин, також фінансові прагнення місцевих громад, особливо потреби капіталу в сільському господарстві у результаті фінансування структурних перетворень в цьому секторі. Донедавна існуюче сільське господарство було природною операційною базою кооперативних банків, отже, у стратегіях планування фінансування, реструктуризації та модернізації сектору не можна не помітити їх участі. Це особливо важливо в галузі структурно фрагментованої сільської економіки, що виходить за межі сфери інтересів великих комерційних фінансових посередників, а через низьку рентабельність та накопичувальну здатність ферм, які не мають здатності фінансувати процеси реструктуризації самостійно.

Традиційно у Польщі кооперативні банки спеціалізуються на обслуговуванні фермерів. Також сферою їх діяльності є пільгові позики, обслуговування прямих платежів та ведення ощадних рахунків для фермерів. Ці банки вжили багато заходів щодо зміни функціонування аграрного сектору. Було створено консультативні пункти, розпочалася співпраця з муніципалітетами та сільськими органами самоврядування, сільськогосподарськими консультативними центрами та Агентством з реструктуризації та модернізації сільського господарства.

Нинішня модель бізнесу польських кооперативних банків суттєво відрізняється від попередньої форми його ведення. Сьогодні серед кооперативних банків стає все більше універсальних банків, які мають повний асортимент комерційних продуктів, і багато кооперативних банків намагаються скласти конкуренцію комерційним банкам. Більшість із них – банки малі, які

мають свої офіси у сільській та міській місцевості. Діяльність близько до місцевого клієнта надає цим банкам переваги знань про потреби поточних та майбутніх клієнтів банку в їх середовищі. Однак найважливішою перешкодою для зростання та розвитку польського сільського господарства є брак капіталу у фермерських господарств, особливо у випадку невеликих сімейних фермерських господарств.

Ці обставини впливають на прийняття власниками рішень щодо фінансової діяльності активів з власним капіталом, джерелом яких є зароблений дохід від проведеної діяльності. З низькими можливостями накопичення, власний капітал цих ферм зростає повільно, що в свою чергу обмежує розвиток та інвестиційну діяльність суб'єктів. Шанс подолати ці обмеження – придбання зовнішнього капіталу у формі банківських позик. Позики, надані кооперативними банками, сприяють зміцненню технічної, виробничої та соціальної інфраструктури у сільській місцевості, таким чином підвищуючи конкурентоспроможність сільського господарства. Більше того, вони відповідають потребам фінансових ресурсів для місцевого населення та установ, що сприяє вдосконаленню управління та розвитку сільського господарства, ремесел та дрібної переробки. Кооперативні банки розглядаються як найважливіші фінансові установи, що надають послуги фермерам та переробникам сільськогосподарської сировини.

Пільгові позики, в свою чергу, є позиками з фінансовою допомогою Агентства у поверненні пільгових позик. Допомога Агентства полягає у виплаті ним частини відсотків, належних банку, або поверненні частини позики.

Кредитування сільського господарства кооперативними банками в Україні має індивідуальний шлях розвитку, але міжнародний кооперативний рух створює сприятливі умови для інтеграції та співробітництва, що має стати головним вектором подальшого реформування вітчизняної кооперативної кредитної системи.

Література:

1. Артем'єва О.О. Банківське кредитування агропромислового комплексу: сучасний стан та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 21. Част. 1. С. 13-18.

2. Вдовенко Л.О. Механізм банківського кредитування в аграрній сфері: монографія. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2013. 378 с.

3. Гомза В.М. Сучасний стан кредитування аграрних підприємств: проблеми та шляхи їх вирішення. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6. Част. 2. С. 137-141.

4. Лупенко Ю.О., Андрос С.В. Банківське кредитування аграрного сектору економіки. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2019. С. 196-207.

5. Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання в національній та іноземній валютах за видами економічної діяльності, що класифікуються за розділами, з них непрацюючих у визначенні, наведеному в Положенні №351. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#3> (дата звернення 1.12.2020 р.)

СЕКЦІЯ 4. Фінансові ринки, фінансові посередники

УДК 368:330

Alekseyenko Lyudmyla – Dr. of Econ., Prof.

*Ivano-Frankivsk Research and Development Institute of Management
West Ukrainian National University*

Tulai Oksana – Dr. of Econ., Prof.

West Ukrainian National University

PRUDENTIAL REGULATION OF INSURANCE ACTIVITIES IN THE IMPLEMENTATION OF FINANCIAL INCLUSION

A stable financial system requires protection of the interests of policyholders and beneficiaries. The insurance industry is changing under the influence of global, social and technological changes in the economy. The world economy has accumulated vast international experience in insurance supervision and the formation of a prudential insurance regulation system. In formalizing the system of financial regulation of insurance activities, the mechanism of prudential regulation should be used.

The use of instruments of state regulation of insurance should be consistent with the strategic goals of economic and financial market development [1]. In the economic literature there are three levels of state regulation in insurance:

- macroregulation – adoption of legislation governing the implementation of insurance activities; development of programs, of insurance development strategies; provision of state guarantees;

- ensuring a fair competition;

- microregulation – state supervision of the activities of insurance entities.

Regulation in institutional theory is presented in the form of a “principal-agent”. The state as a principal gives authority to the agent represented by the mega-regulator.

At the international level, in the field of supervision in the financial services sectors, relevant international regulations, standards and guidance are applied.

The type of regulation of insurance activity is prudential (from the English *prudential* – prudent, cautious) regulation, through which the state monitors compliance by insurance companies with the norms and rules of insurance activities, compulsory licensing, as well as the supervision of insurance organizations in order to identify and to deter violations.

The Solvency 2 mandate requires insurance agencies: 1) to hold capital comparable to their risk profiles to ensure that they have enough money related assets to withstand monetary challenges; 2) insurance companies need to set up a sufficient and straightforward administration framework; 3) insurance companies need to lead

their own risk and solvency evaluation all the time. The mandate empowers managers to survey and assess whether insurance agencies agree to the principles; requires these organizations to answer to administrative specialists and uncover data freely.

Guideline (EU) 2015/35 (known as the Solvency 2 appointed guideline), sets out itemized necessities for applying the Solvency 2 system. It is the center of the single prudential guideline book for protection and reinsurance firms. The Solvency 2 appointed guideline covers, in addition to other things: 1) resources and liabilities valuation, including the long-term ensure measures; 2) how to set the degree of capital for resource classes an insurer is planning to invest in; 3) the qualification of insurers' own reserves to cover capital prerequisites; 4) how insurance agencies ought to be overseen and represented; 5) evaluating the proportionality of non-EU nations' solvency systems with EU standards; 6) standards on the utilization of 'inward models' to compute prerequisites on solvency capital; 7) explicit standards identified with insurance companies; 8) streamlined strategies and exclusions to make Solvency 2 simpler to apply for smaller assurers.

Solvency 2 standards acquaint prudential prerequisites custom fitted with the particular dangers which every assurer bears. They advance transparence, interpersonal comparisons and competitive capacity in the insurance division. The system comprises of a directory, executing rules and technical rules. The Solvency 2 order (corrected by the Omnibus 2 mandate), turned out to be completely relevant to European insurers and reinsurers on 1 January 2016. It covers 3 primary zones, identified with capital prerequisites, risk administration and administrative standards [2].

The mandate requires insurance agencies 1) to hold capital according to their risk profiles to ensure that they have enough monetary assets to withstand money related challenges; 2) insurance agencies need to set up a sufficient and straightforward administration framework and direct their own risk and solvency evaluation all the time. The order empowers directors to survey and assess whether insurance agencies conform to the guidelines, requires these organizations to answer to administrative specialists and unveil data freely.

Under the Solvency 2 order the European Commission: 1) can embrace designated and actualizing acts, including specialized measures and data for the figuring of specialized arrangements and fundamental own assets; 2) the Commission is at present thinking about checking on the Solvency 2 designated guideline. The Solvency 2 assigned guideline was changed by Regulation (EU) 2016/467 as a major aspect of the Commission's capital markets association activity to expel hindrances to interest in the EU and channel cash-flow to foundation and long-term feasible ventures. In the context of financial globalization, there is a reassessment of economic processes, revision of basic concepts and proposed forecasts.

Література:

1. Global Financial Stability Report. April 2020. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2020/04/14/global-financial->

2. Risk management and supervision of insurance companies (Solvency 2). URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/insurance-and-pensions/risk-management-and-supervision-insurance-companies-solvency-2_en (дата звернення: 10.11.2020).

УДК 336.71(477)

Алексєєнко Максим Дмитрович – д.е.н., професор

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

В умовах нової економічної реальності, зумовленої наслідками масштабної пандемії COVID-19, встановлено, що національні економічні системи потребують переходу до сучасних інноваційних моделей розвитку цифрової економіки, заснованих на традиційних для кожного суспільства цінностях. Національний банк здійснює заходи скеровані на створення стійкої фінансової системи для сталого розвитку економіки, розширення “зелених” інвестицій у економіку, підтримку фінансових продуктів, які мають позитивний вплив на клімат, а також розширює Мережу сталого банкінгу [1]. Співпраця в межах Мережі сталого банкінгу сприятиме досягненню однієї зі цілей до 2025 року – підвищення якості управління ризиками у фінансовому секторі, а саме запровадження системи оцінки соціальних та екологічних ризиків позичальників.

Аналітики Міжнародного валютного фонду в праці «Криза, невпевнене відновлення» визнають, що світове співтовариство здійснює узгодження національних ініціатив щодо подолання кризових ситуацій та підтримки ділової активності [2]. Проте у світовій економіці відбулося різке зниження доходів внаслідок колапсу економічної активності, цін на активи й прибутковості банківського сектору, а також зросли витрати, пов’язані з бюджетним стимулюванням економік й підтримкою фінансового сектору. В Україні прибуток банків за квітень-червень 2020 року скоротився до 7,7 млрд грн, а за I півріччя 2020 року він був на 23,4% меншим від результату за аналогічний період минулого року, і становив 23,8 млрд грн [3].

Визначення курсу грошово-кредитної політики базується на виборі однієї із двох концепцій грошово-кредитного регулювання (кейнсіанської або монетаристської). Вибір заходів грошово-кредитного регулювання має враховувати стан економіки країни, тому відстежується періодична зміна центральним банком курсу грошово-кредитної політики для підтримки

сприятливої макроекономічної ситуації з урахуванням зміни кон'юнктури і тенденцій циклічності розвитку економічної системи з метою мінімізації негативних наслідків від можливих кризових явищ (масштабної пандемії COVID-19).

В Основних засадах грошово-кредитної політики на 2020 рік та середньострокову перспективу визначено, що НБУ сприятиме ефективному функціонуванню ключових елементів інфраструктури грошово-кредитного ринку, зокрема валютного і кредитного ринків, для сприяння фінансовій стабільності та зниженню інфляції в умовах плаваючого обмінного курсу [4]. Ефективна взаємодія центрального банку і банківських установ дозволяє реалізувати дієву грошово-кредитну політику, що оперативно впливає на фінансову систему країни. До основних напрямів реалізації грошово-кредитної політики відносять такі: операції на відкритому ринку (грошово-кредитне регулювання у процесі емісії і розміщення державних цінних паперів); процентна/облікова політика (регулювання банківської системи за допомогою управління ставками відсотків, зокрема рефінансування); політика резервних вимог (встановлення центральним банком розмірів обов'язкових банківських резервів); валютна політика (має бути спрямованою на зміцнення позиції національної валюти в міжнародних економічних відносинах).

За допомогою процентної політики центральні банки спроможні впливати на ситуацію на грошовому ринку й ринку капіталів. Важливу роль відіграють ставки рефінансування. Загалом обліковий механізм має, по-перше, сприяти пристосуванню кредитної системи до сучасних потреб економічного розвитку. По-друге, він є важливим інструментом впливу центрального банку на кредитну діяльність. По-третє, має забезпечувати активніше використання інших засобів грошово-кредитної політики. У 2020 році Правління Національного банку України ухвалило рішення залишити облікову ставку на рівні 6% річних. Збереження ключової ставки на рівні 6% стримає зростання цін в умовах відновлення економіки в 2021-2022 роках, а також залишить достатній простір для подальшого зниження вартості кредитів до однозначного рівня.

Перспективними подальшими розвідками є запровадження нових фінансових продуктів для корпорацій, малого бізнесу та громадян; розширення доступу до рахунків та кредитів у фінансових установах; доступність та якість фінансових послуг, а також забезпечення захисту прав споживачів фінансових послуг у процесі кредитно-інвестиційної діяльності банків.

Література:

1. Національний банк долучився до Мережі сталого банкінгу для розширення стійких інвестицій в Україні. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-doluchivsya-do-mereji-stalogo-bankingu-dlya-rozshirennya-stiykih-investitsiy-v-ukrayini> (дата звернення: 25.10.2020).

2. International Monetary Fund. A Crisis Like No Other, An Uncertain Recovery. URL:

<https://www.imf.org/ru/Publications/WEO/Issues/2020/06/24/WEOUpdateJune2020>
(дата звернення: 09.10.2020).

3. Кредитний портфель банків скоротився, а прибуток зменшився внаслідок COVID-19 та карантину – Огляд банківського сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kreditniy-portfel-bankiv-skorotivsvya-a-pributok-zmenshivsvya-vnaslidok-covid-19-ta-karantinu--oglyad-bankivskogo-sektoru> (дата звернення: 09.10.2020).

4. Основні засади грошово-кредитної політики на 2020 рік та середньострокову перспективу. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG_2020-mt.pdf?v=4 (дата звернення: 09.10.2020).

УДК 339.7

Бережна Д.А. – здобувач вищої освіти

Київський національний університет ім. Т.Г.Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Однією із нагальних проблем для України є продовження співпраці з міжнародними фінансовими інституціями, такими як МВФ, Світовий банк та інші. Адже саме це визначає можливість нашої країни подолати виклики, які стоять перед українською та світовою фінансовою системою через пандемію COVID-19. І саме співпраця з МВФ допомагає вирішити проблеми фінансування дефіциту платіжного балансу та державного бюджету за рахунок зовнішніх запозичень. Відомою є аксіома, що Міжнародний валютний фонд – це не лише дешеві ресурси, але й сигнал іншим міжнародним інституціям та інвесторам щодо можливості кредитування країни. В цьому аспекті співпраця з МВФ є стратегічно важливою для України.

У червні 2020 року Рада директорів МВФ ухвалила нову програму співпраці з Україною – так звану угоду Stand-By на суму близько 5 мільярдів доларів США тривалістю 18 місяців. Однак, виплата другого траншу позики залежить від подальшого впровадження програми реформ [1].

Аналіз послідовної політики Національного банку України дозволяє зробити висновок, що, не зважаючи на зміну керівника, Національний банк продовжує проводити реформи у фінансовому секторі, які тривають вже не один рік та які розпочато за головування Я. Смолія. Зобов'язання, взяті в межах програми Stand-by, передбачали незалежність Центрального банку, продовження

реалізації програми фінансових і антикорупційних реформ. На виконання цих умов МВФ щодо поточного фінансування для України Національний банк проводить монетарну політику, дотримується режимів інфляційного таргетування та гнучкого курсу гривні, а також посилює реформу корпоративного управління в державних банках. Поряд з цим, в межах роботи з проблемними кредитами, Національний банк затвердив трирічні плани зниження таких кредитів у державних банків. Потрібно зазначити, що тільки за вересень 2020 р. частка проблемних кредитів у банках знизилася з 48% до 45,6%.

Однак, питанням поки залишається антикорупційна реформа. Після рішення Конституційного суду щодо скасування кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації, Україна отримала сигнал від МВФ про можливе припинення подальшого кредитування. Адже одним із важливих елементів взаємодії МВФ і України в межах різних програм упродовж останніх років стало посилення ефективності всіх антикорупційних органів у державі, створення ефективної антикорупційної бази та запровадження системи підзвітності державних чиновників через е-декларування. Тому з метою активізації взаємодії з МВФ цю проблему Україні необхідно негайно вирішити.

Необхідно також звернути увагу й на довготривалі відносини та підтримку, яку Група Світового банку надає як Національному банку України зокрема, так і Україні загалом. Спільним пріоритетом при цьому виділяють зміцнення фінансового сектору України, закладення основ для надійного розвитку кредитування та підтримання незалежності регулятора. Потрібно зазначити, що отримана технічна допомога від СБ значною мірою сприяє імплементації нових практик та міжнародних стандартів, розвитку та надійності банківської системи.

Серед інших спільних проєктів, які на сьогодні реалізуються Національним банком за технічної та консультативної підтримки Світового банку, можна віднести:

- реформування державного банківського сектору,
- реформування небанківського фінансового сектору («спліт»),
- реформування національної платіжної системи,
- удосконалення системи врегулювання неплатоспроможних банків,
- впровадження наглядових технологій (SupTech),
- зниження частки непрацюючих кредитів у банках [2].

Необхідно відмітити, що Національний банк України брав також участь у підготовці та впровадженні проєкту Світового банку «Гарантія на підтримку державної політики у сфері економічного зростання та фіскально стійких послуг» на суму 750 млн дол. США. У результаті Міністерство фінансів України у I кварталі 2019 року під цю гарантію залучило кредитні кошти загальним обсягом 100 млн дол. США для фінансування загального фонду Державного бюджету.

Особливої уваги також заслуговує багаторічна співпраця України з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC).

Національний банк та IFC спільно працювали над створенням кредитного

реєстру НБУ, підвищенням доступності фінансових послуг в Україні, зокрема упровадженням нових фінансових продуктів та цифрових послуг, захистом прав споживачів.

Новими проектами, які мають стати продовженням тісної взаємодії між цими двома фінансовими інституціями, є:

✓ розвиток сталого зеленого фінансування в Україні [3]. Адже саме під егідою IFC створена мережа сталого банкінгу (Sustainable Banking Network), яка є об'єднанням фінансових регуляторів і банківських асоціацій з країн, що розвиваються. Серед перших кроків у розвитку зеленого фінансування, які вже наразі зробив Національний банк, – створення для банків гнучких умов для реструктуризації боргів виробників зеленої електроенергії;

✓ удосконалення роботи публічного кредитного реєстру;

✓ посилення функції захисту прав споживачів;

✓ підвищення рівня фінансової грамотності;

✓ розроблення Національної стратегії фінансової інклюзії України;

✓ поширення досвіду ЄС стосовно віддаленої ідентифікації та верифікації клієнтів фінансових установ;

✓ зменшення частки держави в банківському секторі. Так, сьогодні найближчим до часткової приватизації серед держбанків є Укргазбанк. Угода з IFC із групи Світового банку перебуває в процесі реалізації, переговори зараз зосереджені на технічних аспектах, тому Національний банк очікує на успішне закриття угоди [3].

Також потрібно наголосити на постійній співпраці Національного банку України з іншими міжнародними організаціями, зокрема Європейським Союзом, Європейським банком реконструкції та розвитку, центральними банками та регуляторами фінансового сектору інших країн світу.

За їх допомоги та підтримки відбуваються реформи у фінансовому секторі України в умовах світової пандемії, зокрема проекту «спліт»; упродовж 2020 року розпочалась робота чотирьох нових та триває робота трьох діючих проектів міжнародної технічної допомоги [4].

Висновки. Національний банк України співпрацює з міжнародною фінансовою спільнотою задля зміцнення та стабільності фінансової системи України. Він діє узгоджено з міжнародними організаціями та центральними банками інших держав, інтегруючись до світового фінансового простору та наближаючись до Європейського Союзу.

При цьому хочеться сподіватись на збереження найближчими роками довготривалих конструктивних відносин України з міжнародними фінансовими установами. Адже співпраця з ними та їх підтримка є важливим елементом успіху нашої держави. Кошти, які можуть бути ними виділені, допоможуть країні впоратися з економічними викликами, спричиненими пандемією COVID-19, і розв'язати питання платіжного балансу та бюджетного фінансування.

Література:

1. Голова Національного банку Кирило Шевченко обговорив з МВФ продовження співпраці під час візиту до США. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/golova-natsionalnogo-banku-kirilo-shevchenko-obgovoriv-z-mvf-prodovjennya-spivpratsi-pid-chas-vizitu-do-ssha>
2. Голова Національного банку Кирило Шевченко обговорив зі Світовим банком співробітництво у межах поточних та майбутніх проєктів. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/golova-natsionalnogo-banku-kirilo-shevchenko-obgovoriv-zi-svitovim-bankom-spivrobitnistvo-u-mejah-potochnih-ta-maybutnih-proyektiv>
3. Голова Національного банку обговорив з ІФС проєкти з підвищення доступності фінпослуг. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/golova-natsionalnogo-banku-obgovoriv-z-ifc-proyekti-z-pidvischennya-dostupnosti-finposlug>
4. Національний банк обговорив продовження міжнародного співробітництва з партнерами з 30 інституцій. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-obgovoriv-prodovjennya-mijnarodnogo-spivrobitnistva-z-partnerami-z-30-institutsiy>

УДК 336.76

Кльок О.В.- здобувачка вищої освіти освітнього ступеня магістр

Науковий керівник – к.е.н., с.н.с., доцент Т.А. Коляда

Університет Державної фіскальної служби України

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

Сучасний фінансовий ринок є складною структурою з багатьма учасниками, що оперують різноманітними фінансовими інструментами та виконують широкий набір функцій з обслуговування та управління усіма економічними процесами. У структурі фінансового ринку особливо виділяється ринок цінних паперів (рис 1), який поєднує відносини з приводу емісії та купівлі-продажу специфічного товару – цінних паперів.

Ринок цінних паперів є багатофункціональною системою, яка сприяє акумуляції капіталу для інвестицій у виробничу і соціальну сфери, структурній перебудові економіки, позитивній динаміці соціальної структури суспільства, покращенню добробуту громадян за рахунок володіння і вільного розпорядження цінними паперами, підготовленості населення до ринкових

відносин. Ринок цінних паперів дійсно є складною організаційно – економічною системою взаємодії багаточисельних учасників стосовно обігу цінних паперів.

Рис. 1. Ринок цінних паперів у структурі фінансового ринку [1]

На ринку цінних паперів складаються відносини з приводу володіння і кредитування специфічними фінансовими інструментами є цінні папери. Цінні папери як грошові документи характеризуються наступними ознаками:

- документарним характером;
- матеріальною формою;
- наявністю певного набору взаємних прав і обов’язків, що витікають із власності на цінний папір.

Документарний характер цінного паперу має те ж саме значення, що і офіційний характер. Тобто, при випуску цінних паперів емітент офіційно заявляє про умови випуску, офіційно виявляє готовність взяти на себе певні обов’язки і офіційно надає інвесторам певні права. Матеріальна форма цінного паперу означає форму або вид матеріального носія, на якому виконаний документ. Такий носій може бути паперовим або мати форму комп’ютерного запису. В залежності від виду цінних паперів між емітентами та інвесторами можуть виникати різноманітні права та обов’язки.

Виходячи з цього, цінний папір як грошовий документ являє собою закріплену на матеріальному носіїві офіційну інформацію емітента, що передбачає виникнення взаємних прав і обов’язків між емітентом і власником даного документа. Цінний папір вважається своєрідним аналогом грошей у вигляді документа, що дає його власникові гарантоване право на одержання визначеної суми грошей або засвідчує його право майнового володіння у встановленому для даного виду документів порядку.

В основу функціонування ринку цінних паперів покладено загальні принципи, серед яких:

- упорядкованість (наявність чітких правил ринкової взаємодії, контроль за їх дотриманням);

- прозорість (доступність інформації про емітентів, угоди, стан попиту і пропозиції та ін.);

- відкритість (відсутність перешкод для входу на ринок і виходу з нього);
- збалансованість (відповідність масштабів оптового ринку роздрібному).

Одним із головних принципів розвитку фондового ринку є його контрольованість, тобто створення надійно діючого механізму обліку і контролю, запобігання і профілактики зловживань та злочинності на ринку цінних паперів.

Основні контрольні функції на ринку цінних паперів виконує Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, функції якої зараз передано до компетенції Національного банку України.

На Українській фондовій біржі розвивається вторинний ринок торгів цінними паперами, на яких представлені: акції підприємств, венчурних компаній, державні цінні папери, облігації підприємств, ощадні, інвестиційні сертифікати та деривативи [2].

Та на сьогодні Українська фондова біржа не стала місцем концентрації попиту та пропозиції на цінні папери. Система біржової торгівлі потребує подальшого розвитку та організації. Не дивлячись на певний прогрес у розвитку фондового ринку України, у сфері випуску, розміщення та обслуговування обігу цінних паперів залишається ще цілий ряд невирішених проблем, серед яких можна виділити: недосконале та нестабільне законодавство, низький технологічний рівень функціонування ринкової інфраструктури, недостатність надійних фінансових інструментів, низький рівень прозорості фондового ринку.

Потрібно внести зміни до Закону України «Про акціонерні товариства», в якому передбачити вдосконалення існуючої в Україні системи корпоративного управління, створення умов для сприятливого правового клімату функціонування фондового ринку з метою залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів та посилення захисту прав інвесторів, особливо дрібних [3].

Модернізації потребує й Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок», де передбачити у новій редакції встановлення основних принципів, за якими повинен функціонувати фондовий ринок України, визначення порядку реєстрації емісії та обігу цінних паперів, встановлення вимог до забезпечення відкритості та рівних можливостей для усіх осіб, що діють на фондовому ринку, визначення правових основ випуску та обігу похідних цінних паперів [4].

Вітчизняний фондовий ринок на сьогоднішній день ще не є спроможним для ефективного залучення коштів внутрішніх інвесторів. Ринок цінних паперів повинен стати потужним механізмом мобілізації, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, сприяти акумулюванню інвестиційних капіталів у виробничу та соціальну сфери. Подальший його ефективний розвиток насамперед потребує:

– підвищення конкурентоспроможності шляхом розбудови інфраструктури фондового ринку, універсалізації діяльності фінансових установ, перетворення їх у стійкі, що надаватимуть широкий перелік фінансових послуг;

– удосконалення інфраструктури фондового ринку шляхом оптимізації структури Національної депозитарної системи та функцій її прямих учасників і створення ефективної системи організованих ринків;

– розвиток інститутів спільного інвестування, страхових та пенсійних фондів з метою залучення та ефективного розміщення фінансових ресурсів на ринку цінних паперів.

Державне регулювання фондового ринку України повинно здійснюватися на принципах гнучкої та ефективної системи регулювання, надійно діючого механізму обліку та контролю, запобігання і профілактики зловживань та злочинності на ринку цінних паперів.

Важливою проблемою є підготовка професіоналів фондового ринку, які б відповідали міжнародним стандартам кваліфікації. Першочергове значення тут має здійснення фінансового та науково-методичного забезпечення для створення відповідної мережі навчальних закладів і центрів. Саме створення необхідного навчально-методичного та інформаційного забезпечення є одним із першочергових завдань удосконалення системи підготовки фахівців для ринку цінних паперів.

Велике значення має також забезпечення доступу до міжнародної наукової інформації та співробітництва з міжнародними науковими школами та проходження практики і стажування в діючих брокерських, депозитарних і розрахунково-клірингових компаніях, інвестиційних банках, на фондових біржах і позабіржових торговельно-інформаційних системах.

Отже, необхідно здійснювати перехід від роздробленості та безсистемності фондового ринку до його централізації, посилення державного регулювання, широкого застосування систем електронного обігу цінних паперів. Адже тільки впорядкований і конкурентоспроможний ринок цінних паперів може стати каталізатором стабілізації фінансового становища у державі.

Література:

1. Аксьонова О.О. Інформаційне забезпечення як основа продуктивного функціонування фондового ринку. *Фінанси України*. 2000. № 8. С. 138-143.

2. Бенч Л.Я., Коляда Т.А., Бай А.О. Функціонування ринку внутрішніх державних запозичень в Україні. *Бізнес Інформ*. 2020. № 6. С. 259-266.

3. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 №514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>

Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006. №3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

УДК 334.723

Коломенська А.Р. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., с.н.с., доцент Коляда Т.А.

Університет державної фіскальної служби України

ДЖЕРЕЛА ТА ІНСТРУМЕНТИ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ КОРПОРАЦІЇ

Основна перевага великої корпорації як форми організації бізнесу – простота передачі прав власності і порівняно швидке отримання додаткових грошових коштів за допомогою емісії нових пакетів акцій. Дана перевага реалізують на фінансовому (фондовому) ринку, який грає важливу роль в корпоративному фінансуванні економічно розвинених країн (США, Великобританії, Канади, Японії та ін.).

На фондовому ринку представлені емітенти корпоративних цінних паперів (акцій і облігацій) та інвестори, що купують ці папери самостійно або через фінансових посередників (дилерів). Корпорації-емітенти прагнуть залучити додаткові кошти для розвитку свого бізнесу (промислового, будівельного, торговельного та ін.). Корпорації-інвестори переслідують власні цілі. Портфельні інвестори вкладають свій капітал у різноманітні фінансові інструменти з метою отримання прийняттого поточного доходу (у формі дивідендів і відсотків) або доходу від приросту курсової вартості цінних паперів.

Будь-яка корпорація вправі залучати капітал трьома основними способами: за допомогою використання власних доходів (виручки від продажів), через випуск акцій і, нарешті, шляхом залучення кредитів і позик в різних формах [1].

Внутрішнє (за рахунок чистого прибутку і амортизаційних відрахувань) і зовнішнє (за рахунок кредитів, позик і емісії акцій) фінансування тісно взаємопов'язані. Однак це не означає взаємозамінності джерел коштів. Так, зовнішнє боргове фінансування не повинно підміняти залучення і використання власних коштів. Тільки достатній обсяг власного капіталу (понад 50%) здатний забезпечити розвиток корпорації, зміцнити її фінансову незалежність і посилити довіру до неї акціонерів, кредиторів та інших контрагентів. У критичній ситуації тільки власні засоби здатні забезпечити повернення кредитів і позик. Однак на окремих етапах життєвого циклу корпорації виникає потреба в зовнішньому запозиченні (наприклад, при сезонних коливаннях обсягу виробництва і продажів, дострокове створенні запасів та ін.) [2, с.7]. Заборгованість пом'якшує можливість конфлікту між менеджментом корпорації і її власниками, знижує ризики. З іншого боку, заборгованість загострює конфлікт між власниками і кредиторами.

Причина полягає в дивідендній політиці. Збільшення суми дивідендних виплат акціонерам при зниженні чистого прибутку призводить до відносного

зменшення власного капіталу порівняно з позиковим в його загальному обсязі, що вимагає від корпорації нових запозичень у банків та інших кредиторів і зростання витрат з обслуговування боргу (у формі сплачених відсотків). У банків відбувається своєрідне знецінення виданих кредитів, оскільки раніше надані позички, як правило, пролонгують.

На практиці використовують чотири основних способи зовнішнього фінансування:

- закриту підписку на акції;
- відкриту підписку на акції;
- залучення позикових коштів у формі кредитів і позик (емісії корпоративних облігацій);
- змішаний (комбінований) спосіб.

Перший спосіб обмежений у застосуванні через можливий дефіцит грошових коштів у акціонерів або ухилення їх від подальшого фінансування корпорації. Критерієм вибору між другим і третім варіантами є зведення до мінімуму ризику втрати контролю над корпорацією. Змішане фінансування відрізняє переважання тих чи інших переваг чи недоліків, характерних для зазначених вище способів.

Грошові кошти, отримані корпорацією з фінансового ринку, використовують на наступні цілі:

- кошти, що надійшли від первинної емісії акцій, служать джерелом утворення статутного капіталу, передбаченого установчими документами;
- кошти, отримані від додаткової емісії акцій, направляють на збільшення статутного капіталу;
- кошти, виручені від продажу корпоративних облігацій, можуть бути спрямовані на фінансування необоротних активів (капіталовкладень);
- емісійний дохід корпорації служить джерелом поповнення додаткового капіталу;
- комерційні векселі виступають у формі платіжного засобу у взаєминах з партнерами;
- кошти, отримані за депозитними сертифікатами, можуть служити джерелом поповнення оборотного капіталу [3, с. 357].

Отже, кошти, що надійшли корпораціям з ринку, підвищують їх фінансову стійкість і платоспроможність, а також створюють додатковий фінансовий потенціал для економічного зростання. Важливе значення для зміцнення ресурсної бази інституційних учасників фінансового ринку має відновлення довіри населення до різних видів фінансових інструментів, включаючи і корпоративні цінні папери.

Література:

1. Ковалев В.В., Ковальов Віт.В. Корпоративні фінанси та облік: поняття, алгоритми, показники: навчальний посібник. 2018. 880 с.

2. Коляда Т.А. Привлечение инвестиций в государственный сектор экономики: особенности и тенденции развития. *Бізнес Інформ*. 2007. № 5. т. 2. С. 6-8.

3. Бочаров В.В., Леонтьев В.С. Корпоративні фінанси: навчальний посібник. СПб. 2017. 592 с.

УДК 336.1

Костіна О.Є. - здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

*Науковий керівник – Коляда Т.А., к.е.н., с.н.с., доцент кафедри фінансів імені
Л.Л. Тарангул*

Університет державної фіскальної служби України

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ

Стрімкий розвиток публічних фінансів є однією з необхідних умов функціонування національної економіки. Визначення факторів та особливостей, що забезпечують стимулюючий вплив публічних фінансів на соціально-економічний розвиток країни надає змогу удосконалити модель суспільного розвитку, впроваджувати дієві механізми та інструменти досягнення макроекономічної стабілізації у сучасних умовах.

Публічні фінанси, що представляють собою сукупність економічних відносин, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням централізованих фондів фінансових ресурсів на рівні держави з метою задоволення суспільних інтересів, відіграють роль забезпечувальної сфери, від ефективності управління якою залежить результативність усієї управлінської діяльності держави [1, с. 7].

Система публічних фінансів в Україні має розгалужену структуру, яка відповідно до національного законодавства, а саме Закону України «Про відкритість використання публічних коштів», включає: кошти державного бюджету та місцевих бюджетів, кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії; кошти Національного банку України, державних банків, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування; кошти суб'єктів господарювання державної та комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності [2].

Для того, щоб визначити основні напрями реформування публічних фінансів в Україні спочатку необхідно розглянути основні проблеми у даній сфері. Так, до них можемо віднести :

- відсутність нових джерел фінансових ресурсів в умовах

кризи;

- не раціональне використання бюджетних коштів;
- недостатній контроль за цільовим використанням бюджетних коштів;
- відсутність довіри до державних цінних паперів;
- неузгодженість нормативно-правових актів, що призводить до втрат бюджетних надходжень, тощо.

З метою рішення вищевказаних проблем, у державі започатковано ряд реформ майже в усіх сферах суспільних відносин.

Серед реформ у сфері публічних фінансів можна виокремити:

- розвиток програмно-цільового методу у бюджетному процесі. Програмно-цільовий метод – підхід до бюджетування, де акцент ставиться не на обсягах коштів, які необхідні державі на виконання своїх функцій, а на те, яких результатів планується досягти, використовуючи кошти бюджету. У грудні 2018 року до Бюджетного кодексу України було внесені зміни, що створили правове підґрунтя для запровадження середньострокового бюджетного планування, подальшого розвитку програмно-цільового методу [3, с.331];

- покращення управління фіскальними ризиками. Фіскальні ризики – чинники, що можуть призводити до зменшення надходжень бюджету та/або спричинити його додаткові витрати, а відповідно й збільшити бюджетний дефіцит та державний борг порівняно з плановими показниками;

- розвиток державного внутрішнього фінансового контролю. Однією із ключових передумов для підвищення рівня прозорості в управлінні державними фінансами є впровадження управлінської підзвітності, коли керівники різних рівнів повною мірою усвідомлюють та несуть відповідальність за забезпечення ефективного управління державними фінансами. Тому серед основних завдань Стратегії реформування системи управління державними фінансами визначено підвищення рівня управлінської підзвітності та ефективності внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в органах влади;

- підвищення прозорості бюджету. Публічні кошти – це гроші бюджету, тобто гроші платників податків. Це гроші громадян України, і саме вони мають право їх контролювати [4].

Підсумовуючи вищезазначене, можна прийти до висновку, що система управління публічними фінансами є недосконалою, також існують фактори, які перешкоджають ефективному соціально-економічному розвитку, як окремих регіонів, так і країни в цілому. Зазначені реформи дозволяють підвищити ефективність управління публічними фінансами, а також підвищити якість послуг, які надаються державою та органами місцевого самоврядування.

Література :

1. Корнєєв В.В., Хомутенко А.В. Можливості удосконалення управління державними фінансами України в контексті Угоди про асоціацію Україна – ЄС. Формування ринкових відносин в Україні . 2015. № 12 (175). С. 7-10.

2. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 № 183-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19>.

3. Muzychenko G., Koliada T., Churkina I. Impact of European integration processes on the necessity of long-term budget planning introduction in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. Vol 3, No 5. P. 329-333.

4. Онишко С.В. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів: монографія / за заг. ред. д.е.н., професора С.В. Онишко. Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України. 2016. 452 с.

УДК 339.7

Кравцова В. В. - здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»

*Науковий керівник – к.е.н., с.н.с., доцент Коляда Т.А.,
доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул*

Університет державної фіскальної служби України

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Міжнародний фінансовий ринок, який виник у ХХ ст. та забезпечує акумуляцію та перерозподіл капіталу на міжнародному рівні, – це ринок вільних, придатних для інвестування за межами свого утворення та походження грошових ресурсів, міграція яких знаходиться під дією попиту та пропозиції, існуючих в окремих країнах та регіонах, а також під контролем держав та міжнародних валютно-фінансових центрів.

Сьогодні міжнародні фінансові ринки – це величезні фінансові центри, які мобілізують та перерозподіляють в усьому світі значні обсяги фінансових ресурсів, головні центри яких розташовані в Нью-Йорку, Токіо, Лондоні, Цюриху, Люксембурзі, Франкфурті-на-Майні, Сінгапурі[1].

У складі міжнародного фінансового ринку виділяють чотири головні сегменти: 1) міжнародний валютний ринок; 2) міжнародний ринок прав власності; 3) міжнародний ринок боргових зобов'язань; 4) міжнародний ринок похідних інструментів.

Вкладниками на міжнародному ринку є суб'єкти, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, інституційні інвестори, приватні особи, державні фінансові установи тощо. Всі вони при цьому ставлять різні цілі і мають різні можливості залежно від умов регулювання відповідних національних ринків. Центральні банки та державні фінансові установи розміщують на міжнародному ринку свої валютні резерви. Підприємства

використовують тимчасово вільні грошові кошти для отримання доходу.

Позичальниками на міжнародному ринку виступають великі багатонаціональні корпорації, державні та приватні підприємства, центральні й комерційні банки, уряди та державні фінансові установи. При цьому більша частина всіх кредитно-депозитних операцій сконцентрована на міжбанківському ринку, тобто учасниками таких операцій є винятково банки, а більшу частину позичальників останніми роками становлять резиденти промислово розвинених країн. Це стало наслідком неплатоспроможності країн з ринками, що формуються та які становлять значну частину позичальників на міжнародному ринку [2]. Основними операціями міжнародних банків є оптові операції на міжбанківському ринку, операції з фінансування міжнародної торгівлі, фінансування окремих держав [3].

Вважаємо, що до основних чинників, що можуть сприяти розвитку міжнародного фінансового ринку можна віднести наступні: зростання обсягів зовнішньої торгівлі; дерегулювання грошових, капітальних потоків, валютних курсів за рахунок міграції трудових ресурсів; посилення ролі та значення міжнародних фондових бірж та фінансових інститутів в результаті впровадження новацій в торгівлю фінансовими інструментами; концентрація та посилення конкуренції на міжнародних фінансових ринках тощо [4].

Література:

1. Петрашко Л.П. Міжнародні фінанси.- К: КНЕУ, 2003.- 221 с.
2. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: підручник.- К: Знання, 2008.- 535 с.
3. Книга А.С., Пархаєв В.Н. Європейська інтеграція.- Барнаул: АлтГТУ, 2004.-124 с.
4. Коляда Т.А., Прозоров Ю.В. Зміна інституційних умов функціонування ринків капіталу після запровадження оподаткування фінансових трансакцій у Єврозоні. Економічний аналіз. 2012. Вип. 10. Ч. 2. С. 278-283. URL: http://econa.at.ua/Vypusk_10/ea10-2.pdf

УДК 338.2:336.02

Лоцман С.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр другого року навчання, гр. ФKM-19

Науковий керівник – к.е.н., проф. О.Ю. Березіна

Черкаський державний технологічний університет

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗОВНІШНЬОГО ФІНАНСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Одним з основних чинників своєчасного та всеосяжного реформування економіки є відповідність обсягів фінансових ресурсів, що залучаються, а також їх вчасне надходження та цільове використання. В умовах та с Результативність економічних реформ в Україні безпосередньо обмеженості бюджетних коштів, що можуть бути використані для здійснення реформ, важлива роль відводиться мобілізації ресурсів від міжнародних фінансових організацій (МФО). Одним із стратегічних завдань у напрямі мобілізації фінансових ресурсів із зовнішніх джерел є впровадження нових механізмів поєднання кредитних ресурсів МФО та грантових ресурсів, донорів, розширення участі вітчизняних виробників і постачальників у реалізації спільних з МФО проектів.

Сьогодні Україна співпрацює з переважною частиною найважливіших міжнародних фінансових організацій. Міжнародний валютний фонд (МВФ) є найбільшим серед міжнародних організацій кредитором України, його частка становить 60%. Кредити МВФ почали надходити в Україну коли її економіка перебувала в загрозовому стані. Завдяки ним вдалося приборкати гіперінфляцію та ввести в обіг нову грошову одиницю – гривню. Стабілізація гривні в 2000-2001 рр. відбулася також за допомогою МВФ [3].

Серед міжнародних кредитно-фінансових організацій Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) є другим кредитором України. Його частка становить 33% всіх позик. Кошти, що надходили від МБРР, використовуються на реалізацію довгострокових інвестиційних проектів, підтримку українських підприємств, страхування імпорту тощо.

Третьою за обсягом надання кредитів організацією є Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР), позики якого спрямовуються на розвиток виробництва, причому значна їх частка – на підтримку приватних малих і середніх підприємств. Якщо брати по галузях, то ЄБРР інвестує переважно видобуток нафти й газу, телекомунікації, портове господарство, агробізнес, харчову промисловість, а також вкладає кошти у фінансову сферу [1].

Співпраця України з МФО в рамках реалізації проектів у значній мірі підпорядковується зовнішнім процесам. Зокрема узагальнення прогнозів провідних міжнародних організацій щодо розвитку країн Єврозони на

середньострокову перспективу засвідчує збереження істотних ризиків для фінансової стабільності [2, с.75].

Врахування викликів і загроз, які формуються в країнах Євросони, при співробітництві з МФО повинно відповідати мінімізації фінансових ризиків для України. У зв'язку з цим цільові орієнтири співпраці з міжнародними фінансовими організаціями мають визначатися :

1. Впровадженням нових фінансових інструментів для реалізації проектів. Доцільно передбачити інноваційні фінансові механізми, зокрема тимчасові чи постійні, з участю держави і МФО для забезпечення довгострокового фінансування пріоритетних проектів, насамперед у машинобудуванні, сучасних проектів пріоритетних галузей промислового виробництва, в умовах ускладнення доступу до міжнародних фінансових ринків.

2. Вивченням зовнішніх ризиків і загроз. Доцільно створити механізм раннього попередження негативних наслідків системних ризиків і загроз для національних державних фінансів, які генеруються сферою міжнародних фінансів.

Для розвитку співробітництва України з МФО необхідно:

- забезпечити доступ українських виробників і постачальників до участі в тендерних закупівлях при організації матеріального постачання та обслуговування в рамках проектів МФО;

- створити кредитний інструментарій МФО для України у зв'язку з розвитком фінансових інструментів, номінованих у національній валюті;

- розробити критерії ініціювання та цільові орієнтири результативності проектів, які реалізуються з використанням ресурсів МФО, в державному секторі України.

Важливим заходом для поліпшення ситуації в національній економіці є запровадження стратегічного партнерства зі світовими фінансовими організаціями. Новий підхід, закладений у стратегії партнерства передбачає наступне:

- увага до ризиків і можливостей, пов'язаних з питаннями боротьби з корупцією, за допомогою попередніх діагностичних досліджень, залучення широкого загалу до консультацій і досягнення консенсусу з метою пом'якшення ризиків, пов'язаних з питаннями економічної політики;

- підготовка пілотних ініціатив, що дають змогу залучити недержавних учасників як партнерів у проектах Світового банку і які у середині періоду впровадження підлягатимуть оцінці та подальшому розширенню;

- приділення більшої уваги готовності до впровадження з використанням аналізу («фільтр готовності»).

Водночас для України в сучасних умовах зростання зовнішнього боргу важливо забезпечити ефективну систему запобігання кризовим явищам, що передбачає:

- запровадження механізмів компенсації фінансування економіки на випадок погіршення кон'юнктури на зовнішніх ринках;

- дослідження найбільш імовірних сфер і механізмів трансферу зовнішніх криз, зокрема боргової кризи Єврозони, у національну фінансову систему;

- оптимізацію джерел зовнішнього фінансування та розширення можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу, враховуючи розвиток сучасних фінансових механізмів;

- формування неборгових джерел погашення державного боргу.

Література:

1. Проблеми сталого розвитку суспільства: погляд очима різних поколінь: монографія / [за заг. ред. О. Ю. Березіної, Ю. В. Ткаченко]; Національна мережа ВНЗ-партнерів спільного Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»; Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2016. 714 с.

2. Черевко О.В., Березіна О.Ю. Годлевська А.А. Пріоритети регіональної політики соціально-економічного розвитку. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Черкаси: ЧДТУ, 2014. Вип. 36. Ч. III. С. 147-152.

3. Goncharenko I., Berezina O. Financial Unity As The Framework For Global Partnership. Global Partnership for Local Sustainable Development: Modern Trends and Best Practices: monograph / [ed. by L. O Petkova, O. Yu. Berezina, A. Kryński]. Czestochowa, 2018. pp. 36-42.

УДК 339.7

Осадченко І.О. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр, спеціальність 051 Економіка освітня програма «Міжнародна Економіка»

Науковий керівник – д.е.н., проф. Л.О. Петкова

Черкаський державний технологічний університет

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ RIO TINTO GROUP

Для здійснення інвестиційної діяльності компанії змушені залучати капітал. Це може бути як акціонерний капітал через перше розміщення акцій (ІРО) або додаткова їх емісія, так і позиковий капітал через банківські позики, облігації, векселі тощо.

Ріо Тінто – це міжнародна гірничорудна корпорація, головні операції якої здійснюються в Австралії та Канаді [2, с. 6]. Здійснює свою діяльність використовуючи структуру «сіамських близнюків» або DLC (dual listed companies), тобто коли дві компанії зареєстровані у двох різних країнах

укладають угоду, що будуть здійснювати свою діяльність як одна компанія, зберігаючи статус двох різних юридичних осіб і маючи окремий лістинг на біржах. За цією структурою акціонери Rio Tinto plc (Англія) та Rio Tinto Limited (Австралія) ставляться в однакові умови, ніби вони володіють акціями однієї великої компанії [4].

Ріо Тінто використовує випуск облігацій для фінансування середньострокових фінансових потреб. Облігації розміщуються на американському ринку через механізм поличної реєстрації. Емітентами облігацій є Rio Tinto Finance (USA) plc – зареєстрована в Англії та Уельсі, Rio Tinto (USA) Limited – зареєстрована в Австралії та Rio Tinto Finance (USA) Inc. Тобто для Групи залучають кошти її дочірні фінансові компанії. Гарантами по облігаціям є ключові юридичні особи групи – Rio Tinto plc та Rio Tinto Limited. Довіреною особою та посередником по облігаціям у США є The Bank of New York Mellon [4].

Станом на 30 червня 2020 року корпорація має непогашені облігації на суму близько 7,2 мільярдів доларів США (рис. 1).

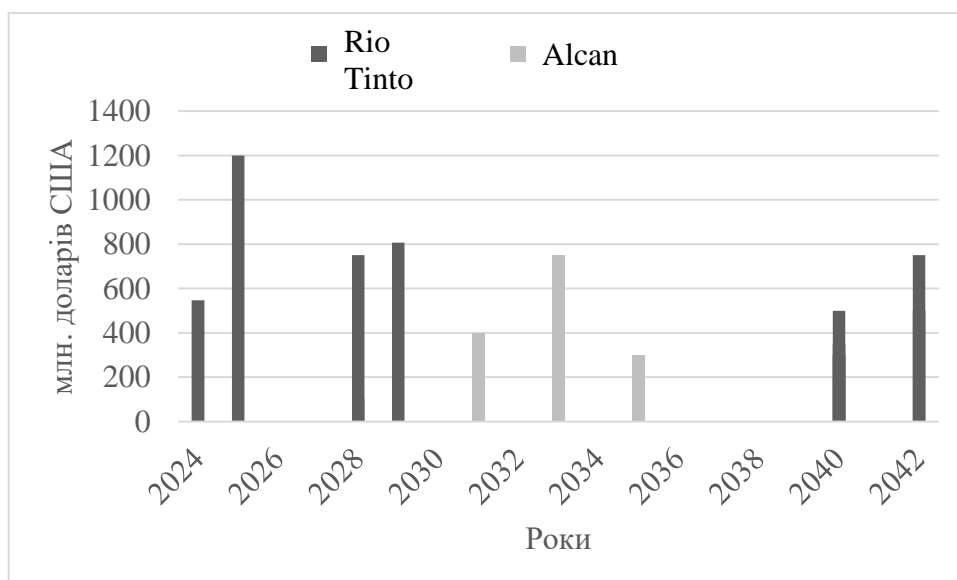

Рис. 1. Строки погашення облігацій Rio Tinto Group на 30 червня 2020

З них облігації загальною сумою 5,7 млрд належать безпосередньо фінансовій компанії Групи – Rio Tinto (USA) Limited, а ще 1,5 млрд – канадській дочірній компанії Alcan Inc., яка випустила їх до злиття з Rio Tinto у 2007 році (табл. 1) [3].

Лише близько 18,65% загальної суми випущених облігацій в фунтах та євро, а все інше запозичується в доларах США. Це показує сильну залежність Групи від американського ринку позичкового капіталу.

Європейська програма Rio Tinto по залученню коштів розрахована на 10 мільярдів доларів США, однак залучається лише близько 500 млн. Емітентами облігацій є Rio Tinto (USA) plc та Rio Tinto (USA) Limited. Організатором синдикованого запозичення є британський банк HSBC. У ролі дилерів

виступають транснаціональні банки, зокрема BNP Paribas, Citigroup, Credit Suisse, Deutsche Bank, HSBC, J.P. Morgan, Mizuho, Standard Chartered Bank тощо. Довіреною особою та посередником є Deutsche Bank [4].

Таблиця 1

Непогашені облигації Rio Tinto Group на 30 червня 2020 року

Емітент	Купон (%)	Дата видачі	Кінцева дата	Валюта (код)	Сума, млн.	Сума, млн. в дол. США
Rio Tinto Finance plc	2.875	04.12.2012	11.12.2024	EUR	416.7	546.7
Rio Tinto Finance (USA) Limited	3.750	16.07.2015	15.06.2025	USD	1,200.0	1,200.0
Rio Tinto Finance (USA) Limited	7.125	27.06.2008	15.07.2028	USD	750.0	750.0
Alcan Inc	7.250	28.10.1998	01.11.2028	USD	100.0	100.0
Rio Tinto Finance plc	4.000	04.12.2012	11.12.2029	GBP	500.0	806.6
Alcan Inc	7.250	23.03.2001	15.03.2031	USD	400.0	400.0
Alcan Inc	6.125	08.12.2003	15.12.2033	USD	750.0	750.0
Alcan Inc	5.750	31.05.2005	01.06.2035	USD	300.0	300.0
Rio Tinto Finance (USA) Limited	5.200	28.10.2010	02.11.2040	USD	500.0	500.0
Rio Tinto Finance (USA) Limited	5.200	17.05.2011	02.11.2040	USD	300.0	300.0
Rio Tinto Finance (USA) Limited	5.200	19.09.2011	02.11.2040	USD	350.0	350.0
Rio Tinto Finance (USA) plc	4.750	19.03.2011	02.03.2042	USD	500.0	500.0
Rio Tinto Finance (USA) plc	4.125	16.08.2012	21.08.2042	USD	750.0	750.0
Всього	-	-	-	USD	7253.3	-

Ріо Тінто використовує незабезпечені векселі, що реалізуються на ринку США для фінансування своїх короткострокових операцій. Обсяг виданих векселів напряму залежить від поточних потреб корпорації у коштах. Розмір програми залучення коштів через незабезпечені векселі складає 4 мільярди доларів США. Векселедавцями є Rio Tinto Finance (USA) plc, Rio Tinto (USA) Limited, Rio Tinto Finance (USA) Inc., а також Rio Tinto (Commercial Paper) Limited. Гарантами по векселям є головні організації групи. У ролі дилерів виступають такі банки: J.P. Morgan, Credit Suisse, Citigroup та RBC Bank.

Посередником є Bank of America.

Якщо Ріо Тінто здійснює свою діяльність у 36 країнах. Група залежна від валютних коливань і відкрита до валютного ризику. Внутрішня та зовнішня фінансова звітність, а також більшість залучених коштів, реалізація продукції здійснюються в доларах США [1]. Ключовим валютним ризиком є коливання австралійського долара до американського (AUD/USD), крім цього важливим є курс CAD/USD. Так, зміна в курсу в парі AUD/USD на 10% призводить до зменшення прибутку до оподаткування, сплати відсотків та амортизації (ЕВІТДА) компанії на 529 млн доларів США, а зміна в CAD/USD – на 200 млн [1, с. 29]. Група дотримується політики плаваючих ставок стосовно економічного ризику, тобто довгострокового ризику валютних курсів. При цьому в певних комерційних обставинах Ріо Тінто активно застосовує методи валютного захисту – ф'ючерсні, форвардні контракти та свопи. При цьому Ріо Тінто також дотримується політики «вільного плавання» стосовно запозичень, тобто бере позики за плаваючими ставками [4].

Досвід провідних міжнародних корпорацій, лідерів сучасного бізнесу, є корисним та має вивчатися вітчизняними підприємствами для перейняття принципів, методів та прийомів ведення бізнес-діяльності. Це є вкрай важливим для підвищення конкурентоздатності національного виробника на світовому ринку.

Література:

1. Annual Results 2019 [Електронний ресурс] // Rio Tinto Group. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.riotinto.com/-/media/Content/Documents/Invest/Financial-news-and-performance/Results/RT-Annual-results-2019.pdf>.
2. Rio Tinto Fact Book [Електронний ресурс] // Rio Tinto Group. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.riotinto.com/-/media/Content/Documents/Invest/Financial-news-and-performance/Fact-Book/RT-Fact-Book.pdf>.
3. Rio Tinto reaches \$38.1B US merger deal with Alcan [Електронний ресурс] // CBC News. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cbc.ca/news/business/rio-tinto-reaches-38-1b-us-merger-deal-with-alcan-1.652259>.
4. Офіційний сайт Rio Tinto Group [Електронний ресурс] // Rio Tinto Group – Режим доступу до ресурсу: www.riotinto.com.

УДК 336

Фісюк Е.В. – здобувач вищої освіти, група ФМД-20-1

Науковий керівник – доцент кафедри фінансових ринків Л.В. Діденко

Університет державної фіскальної служби України

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розвиток і становлення фінансового ринку України є необхідною умовою для розвитку інших секторів економіки держави. Добре функціонуючий страховий ринок, розвинені небанківські кредитні установи, пенсійні фонди та інші фінансові установи сприяють стабільному та прогнозованому розвитку всіх економічних процесів у суспільстві. При цьому фінансовий сектор так і не має єдиної політики свого розвитку, попри значну увагу до його функціонування з боку державних органів і міжнародних організацій.

Вагомий внесок у дослідження питань становлення та розвитку вітчизняного фінансового ринку зробили відомі вчені такі як: Л.М. Алексеєнко, О.Д. Василик, О.В. Герасименко, В.М. Гриньова, С.В.Онишко, В.М. Опарін, Я. Комаринський, В. Кравець, І. Яремчик та інші. Крім того, доцільним на даний час є аналіз тенденцій розвитку ринку і його сегментів для встановлення конкретного переліку загроз та обґрунтування напрямів подальшого розвитку.

Метою дослідження є визначення особливостей фінансового ринку України та тенденцій його розвитку.

Сьогодні фінансовий ринок є найважливішою складовою фінансової системи держави, яка може успішно розвиватися і функціонувати лише в ринкових умовах. Розвиток фінансового ринку відображає гнучкість фінансової системи країни та швидкість, з якою вона може пристосуватися до змін в економічному та політичному житті держави, а також до різноманітних процесів, які відбуваються за її межами [1, с.453]. Фінансовий ринок забезпечує свободу руху капіталів та інших фінансових суб'єктів у світовому масштабі. Фінансовий ринок виник, як наслідок, у результаті появи потреби в додатковій формі мобілізації коштів для фінансового забезпечення розвитку економіки держави.

Фінансовий ринок поділяється на :

– ринок цінних паперів (фондовий ринок), на якому об'єктом купівлі - продажу є усі види цінних паперів (фондових інструментів), емітованих підприємствами, державою, різними фінансовими інститутами;

– кредитний ринок (ринок банківських позик, позикового капіталу), тобто ринок на якому об'єктом купівлі -продажу є вільні кредитні ресурси, обіг яких здійснюється на умовах повернення, строковості, платності забезпеченості;

- валютний ринок, на якому об'єктом купівлі-продажу є іноземна валюта і фінансові інструменти, які обслуговують операції з нею;
- ринок золота та інших дорогоцінних металів (срібла, платини тощо), на якому об'єктом купівлі-продажу є дорогоцінні метали;
- ринок фінансових послуг як сукупність різноманітних форм мобілізації й переміщення фондів фінансових ресурсів із вільного обігу в сфері інвестиційного прикладання.

Розглянемо структуру фінансового ринку України в 2019 році.

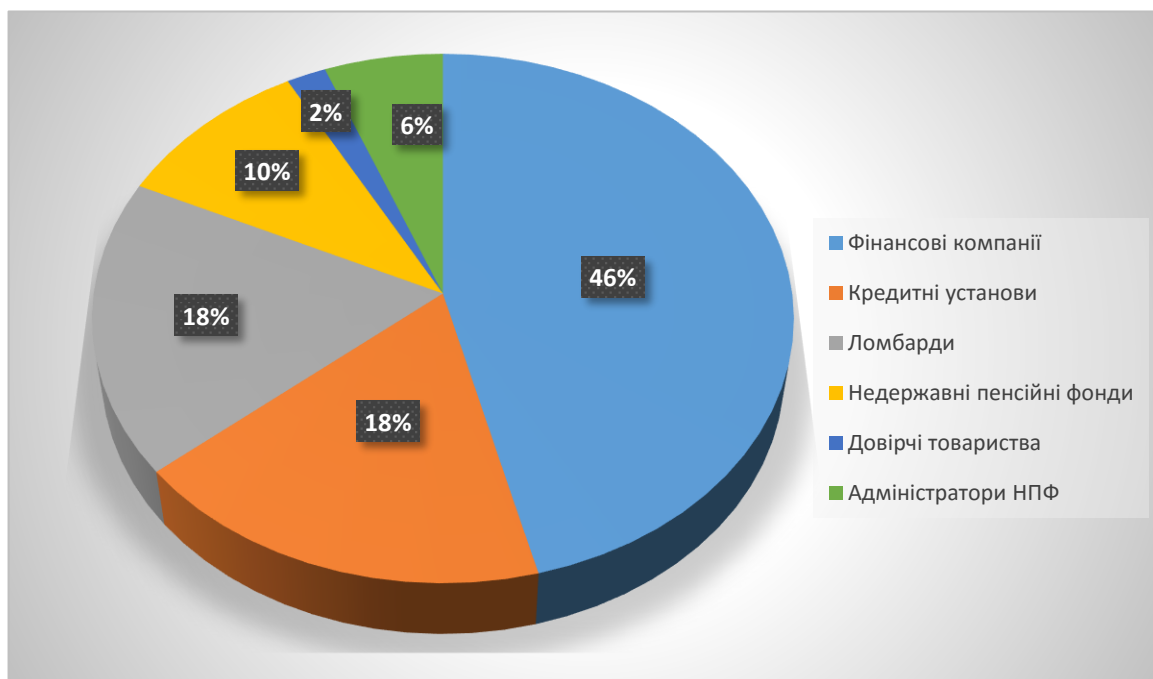

Рис.1 – Структура фінансового ринку України у 2019 році

Побудовано автором на основі джерела [2]

Таким чином, фінансові компанії складають вагому частину фінансового ринку України, а саме 46%, ломбарди та кредитні установи займають рівні позиції – 18%, решта припадає на недержавні пенсійні фонди, довірчі товариства та адміністраторів недержавних пенсійних фондів.

У 2019 році кількість фінансових установ зменшилась порівняно з 2018 роком, основною причиною чого є нестабільність економічного розвитку в Україні, економічні кризи, а також ліквідація фінансових установ. Зменшення кількості фінансових установ є позитивним для забезпечення їх надійності та ефективності, оскільки засвідчує очищення фінансової системи від фіктивних, недобросовісних та нерентабельних суб'єктів фінансового ринку [4, с.91-92].

Актуальними проблемами розвитку фінансового ринку України є :

- на фінансовий ринок великий вплив мають іноземні інвестори і вчинені ними фінансові операції;
- система державного регулювання фінансових ринків неефективна, а це негативно позначається на розвитку ринку;

– щороку зростає конкуренція зарубіжних банків з українськими банками, через це розвиток фінансового ринку відбувається набагато повільніше;

– проведена валютна політика неефективна, постійно нарощуються валютні резерви;

– відносно невеликий обсяг, і негармонійність проглядається в розвитку валютного ринку;

– українські банки багато в чому відстають від іноземних банків;

Також вагомою проблемою розвитку фінансового ринку України сьогодні є недосконалість законодавства, яке не в змозі гарантувати безпеку інвестицій у різні галузі економіки, зокрема у фінансовий ринок. Більшість іноземних інвесторів не хочуть робити істотні вкладення через невпевненість в тому, що їхні інвестиції повернуться, а також через безліч різних бюрократичних перепон і великого рівня корупції. Тому необхідно вдосконалювати українське законодавство і боротися з корупцією.

З огляду на це, в Україні необхідно впровадити цілісну довгострокову стратегію розвитку фінансового ринку, а саме: моніторинг діяльності фінансових установ з боку регуляторів задля своєчасне виявлення проблемних питань у поточній роботі фінансових установ та своєчасно реагувати на загрози; вирішення питання реструктуризації кредитів; оздоровлення фінансової системи через державну підтримку та підтримку з боку власників фінансових установ, впровадження механізмів конвертації депозитів в акції банків; стабілізація, яка потребує забезпечення функціонування системи ефективного нагляду, спрямованого на попередження виникнення загроз; посилення системи захисту прав інвесторів і споживачів шляхом впровадження відповідної законодавчої бази; відновлення довіри населення до банківської системи тощо [3, с.15].

З огляду на вищесказане, можна зробити висновок, що розвиток економіки є не можливим без розвинутого, стабільного, надійного та ефективного фінансового ринку нашої держави. Сучасні процеси, які відбуваються на фінансовому ринку, мають негативні тенденції та вказують на необхідність негайної розробки та впровадження заходів щодо стабілізації та покращення стану фінансового ринку.

Література :

1. Лукашенко Л.В. Оцінка ринку фінансових послуг. – Економіка інноваційної діяльності підприємств. – 2019. – Випуск №2. С.450-458

2. Національна комісія що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]– Режим доступу:<https://www.nfp.gov.ua/>

3. Благун І.І. Фінансовий ринок України - сучасний погляд на сутність поняття [Текст] / І.І. Благун // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2019. – № 2. – С. 13-20

*XVII міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

4. Діденко Л.В. Дослідження діяльності небанківських фінансових установ як учасників сучасного ринку фінансових послуг / Діденко Л.В., Кобзар І.Г., Ханалієва І.С. // Економічний аналіз: Збірник наукових праць (за редакцією О.В. Ярощука): наукове фахове видання України у галузі економічних наук (наказ МОН України від 09.03.2016 р. № 241) індексується в міжнародних каталогах та наукометричних базах Index Copernicus, WorldCat, Google Scholar, Open Academic Journals Index, CiteFactor. Тернопільський національний економічний Університет. – Том 28. № 4. – 2018. – С. 88–94.

СЕКЦІЯ 5. Інновації та сучасні фінансові технології

УДК 332

Березюк-Рибак І. Р. – к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА ЯК ДРАЙВЕР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

У доповіді ЮНЕСКО у 2013 році було зазначено, що креативна економіка є одним із найбільш динамічних секторів світової економіки, який має величезний потенціал в отриманні доходів, створенні робочих місць та збільшенні експорту [5].

Креативна економіка як особливий тип економіки є сукупністю соціально-економічних відносин, які виникають з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання благ, створених на основі нестандартних ідей, способів, заходів здатних забезпечити ефективне розв'язання соціально-економічних та екологічних проблем.

До основних рис креативної економіки можна віднести наступні: збільшення цінності ідеї, знань, інтелектуальної праці, інтелектуальної власності у сфері інновацій та технологій; домінування сфери послуг над сферою виробництва; розширення мережевих зв'язків між носіями і споживачами ідей у світовому масштабі; збільшення інвестицій в освіту тощо.

Продуктами креативної економіки є ІТ-застосунки, VR/AAR продукція, комп'ютерні ігри, медіа продукція, мистецтво та інші суміжні творчі індустрії. Тобто усі ті сфери діяльності, які знаходяться на перетині мистецтва, культури, бізнесу, інноваційних технологій.

Креативна економіка ґрунтується на інформації та знаннях, здатна створювати нематеріальні цінності, які здійснюють важливий внесок у забезпечення сталого розвитку, орієнтованого на людину. Саме завдяки розвитку креативної економіки можна пришвидшити темпи у досягненні Цілей сталого розвитку. Це можна пояснити тим, що креативна економіка передбачає генерацію і реалізацію нових ідей для розв'язання широкого кола проблем у соціально-економічній та екологічній сферах. Розвиток креативної економіки в Україні може забезпечити успіх у досягненні ЦСР 8 «Гідна праця та економічне зростання» та ЦСР 9 «Інновації та інфраструктура».

Першим, хто у своїх роботах торкнувся проблематики креативної економіки були Дж. Хокінс та Р. Флоріда. Джон Хокінс першим застосував термін «креативна економіка» у журналі Business Week у 2000 році. Він розробив концепцію креативної економіки, щоб описати економічні системи, в яких цінність залежить від оригінальності та креативності, а не від традиційних

ресурсів. Дж. Хокінс першим здійснив типізацію креативних галузей і виділив п'ятнадцять галузей креативної індустрії, до яких відніс рекламну діяльність, програмування, видавничу справу, виробництво комп'ютерних ігор тощо. На його думку, саме у цих індустріях створюється інтелектуальна власність у вигляді патентів, авторських прав, торгових марок та оригінальних розробок [3].

Річард Флоріда у своїй праці зазначав, що «креативний клас» є рушійною силою економічного розвитку постіндустріальних міст США. На його думку «...сучасна економіка по суті є креативною економікою, і розвинені країни переходять до типу економіки, яка ґрунтується на інформації та управляється знаннями...» [2, с. 58]. Автор також зазначає, що креативність вже давно вийшла за рамки індивідуума і тепер виступає у якості основного ресурсу економіки, оскільки дає змогу поєднати бізнес, культуру та інновації. Він стверджує, що саме креативність, а не інформація чи знання, відіграє важливу роль у сучасному процесі соціально-економічного розвитку [2, с. 59].

Лідерами по експорту креативної продукції є Великобританія, Німеччина, Італія, США, Китай. Ці країни домінують на світовому ринку креативних товарів та послуг.

Саме у Великобританії вперше дослідили потенціал креативного сектору та розробили урядову програму його розвитку. Ця програма передбачала створення агенцій підтримки креативного сектору, надання приміщень на пільгових умовах, гранти та доступні кредити, а також розширення мережі бізнес-ангелів як альтернативи стандартним формам інвестування.

Департамент культури, медіа, та спорту Великобританії дав наступне визначення креативних індустрій: «креативні індустрії – це індустрії, що походять із індивідуальної творчості, навичок, талантів та мають потенціал до формування добробуту і створення робочих місць через генерування та використання інтелектуальної власності» [4].

У 2016 році стартувала програма ЄС «Креативна Європа» з бюджетом 1,46 млрд. євро з метою розвитку креативних індустрій в країнах ЄС, посилення конкурентоспроможності креативного сектора у цій сфері.

Нині найпотужнішим елементом інфраструктури знань стали Google, Apple, Facebook та інші інноваційні розробники. Вони є прикладом компаній з найвищою ринковою капіталізацією. У свій час, Google, Apple та Amazon.com були найкращими проектами бізнес-ангелів.

Таким чином, креативна економіка ґрунтується на інтелектуальній праці, яка приносить дохід не лише від продажу кінцевого продукту, але і від торгівлі його результатами і правами на інтелектуальну власність.

Розвиток креативної економіки в Україні може генерувати вплив на її економічне зростання, може бути джерелом доходу, збільшувати доходи від експорту створювати робочі місця. Оскільки креативність є однією із найчастіше запитуваних компетенцій на ринку праці, розвиток креативних індустрій створює кар'єрні можливості для молоді. За статистичними даними European

Cluster Observatory, у 2016 році частка молоді у європейських креативних індустріях, була вище, чим в інших галузях економіки і складала 20,1% проти 18%.

Креативні індустрії здійснюють прямий та опосередкований вплив на розвиток економіки загалом. Прямий вплив креативних індустрій може здійснюватися через трансфер інноваційних ідей в інші галузі економіки, а опосередкований – через їх мультиплікативний вплив. Прямий та опосередкований вплив креативних індустрій на розвиток інших галузей економіки змінює якість життя людей та трансформує культурне, освітнє та бізнесове середовище у суспільстві.

Висновок. Для розвитку в Україні креативної економіки, яка ґрунтується на інтелектуальній праці і творчому колективному підході, здатної створювати креативні продукти та послуги шляхом комерціалізації ідей та інтелектуальної власності необхідно запровадити такі заходи:

- розробити Стратегічну програму розвитку креативної економіки до 2030 року, яка базуватиметься на принципах збалансованого розвитку;

- розробити механізм надходження інвестицій у сектор креативних індустрій, у тому числі через створення мережі бізнес-ангелів як альтернативного джерела інвестування у креативний бізнес;

- забезпечити захист прав інтелектуальної власності розробників креативної продукції шляхом удосконалення законодавства;

- з боку держави необхідно створити інфраструктуру та інституції з метою формування сприятливого середовища для утримання зайнятих у креативних індустріях;

- розробити політику активного залучення місцевих громад до розвитку креативного сектору економіки.

Література:

1. Сотнікова Ю.В. Креативна економіка в Україні: реальність чи перспектива // Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. – 2017 - №3 – с.123-127.

2. Флорида Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее / Р. Флорида. – М.: Издательский дом «Классика – XXI век», 2007. – 421 с.

3. Хокинс Дж. Креативная экономика / Дж. Хокинс – М.: Издательский дом «Классика – XXI век», 2011 – 256 с.

4. Creative Industries Mapping Documents 2001 [Електронний ресурс].- Режим доступу: URL: <http://www.gov.uk/publications>

The United Nations Creative Economy Report 2013 [Електронний ресурс].- Режим доступу: URL:<http://www.unesco.org/culture/pdf/creative-economy-report-2013.pdf>

УДК 005.336.4

Гончаренко А. С. – аспірантка

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

ВИКОРИСТАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Перехід до нової стадії глобального економічного розвитку ознаменувався тим, що сьогодні пріоритетними напрямками інвестицій стають інтелектуальні активи, які отримують форму капіталу в силу суспільної необхідності участі у створенні суспільних благ. Витісняючи на другорядні позиції інші ресурси підприємств, інтелектуальний капітал стає вирішальним фактором розвитку в умовах переходу сучасного суспільства до інформаційної економіки, де значно зростає якість життя населення, а всі сектори економіки перетворюються на наукомісткі. Отже, компанії інформаційної галузі основну ставку на перемогу в конкурентній боротьбі роблять саме на інтелектуальний капітал, вважаючи його запорукою своїх успіхів у створенні високодохідної інноваційної продукції на світових товарних ринках.

Пріоритетне значення інтелектуального (нематеріального) капіталу (знання, теорії, ідеї, проекти і т. д.) як головної продуктивної сили по відношенню до речового капіталу пояснюється його постійним примноженням і незношенням у процесі використання на відміну від позбавленого таких якостей речового (фізичного) капіталу

Інтелектуальний капітал є дуже важливою категорією, яка забезпечує формування унікальних конкурентних переваг підприємства. Вона залежить від наявності інтелектуальних ресурсів, що трансформуються в інтелектуальний потенціал підприємства, який використовується на даний конкретний момент часу. Але необхідно пам'ятати, що сама по собі категорія інтелектуального потенціалу є дещо ширшою, ніж інтелектуальний капітал й фінансові ресурси.

Інтелектуальний капітал підприємства об'єднує здібності й знання, що мають економічну цінність і використовуються на створення інноваційного потенціалу й одержання прибутку.

Управління інтелектуальним капіталом приносить достатні переваги підприємству, в тому числі скорочує час між появою ідеї та її реалізацією, заощаджує витрати та економить капіталовкладення, відновлює структурний та організаційний капітал, продукує вищу додану вартість завдяки покращенню коопераційних функцій, створенню нових цінностей, асоціацій та комбінацій ресурсів та продуктів.

Враховуючи сучасні розробки концепції інтелектуального капіталу, можна визначити такі тенденції формування інтелектуального капіталу:

надання пріоритетної ролі у структурі активів його нематеріальній частині;

концентрація зусиль розвитку технологічного капіталу на основі
вдо сконалення інституту інтелектуальної власності;

розвиток персонального капіталу засобами професійної підготовки персоналу, зміцнення здоров'я та посилення дії чинника стимулювання до творчої (інтелектуальної) діяльності;

посилення дії соціального капіталу на основі отримання мережевого ефекту від діяльності колективу підприємства між собою та із зовнішніми контрагентами;

формування добрих стосунків із постачальниками та споживачами на основі посилення дії соціального капіталу; удосконалення законодавства в частині створення та захисту об'єктів інтелектуальної власності;

створення та підтримка тісної взаємодії структурних складових засобами ефективного управління інтелектуальним капіталом підприємств сфери послуг [1].

Визначені тенденції притаманні країнам із розвинутою ринковою економікою. Тож вітчизняним підприємствам інформаційної галузі варто дотримуватися інноваційного шляху розвитку та впроваджувати дієві механізми управління складовими частинами інтелектуального капіталу.

Стійкі конкурентні переваги та примноження цінності підприємства в сучасному світі в першу чергу визначаються наявним інтелектуальним капіталом. Підприємства, які використовують інтелектуальний капітал в якості провідного чинника виробництва, дотримуються основних принципів успішного управління ним, а також розробляють методики ідентифікації наявного інтелектуального капіталу, планування його впливу на всі напрями діяльності, безпосереднього управління та звітності підтримують високий рівень фінансової стійкості і залишаються рентабельними.

Література:

1. Пелішенко В. П. Підвищення ефективності використання інтелектуального капіталу у розвитку підприємств сфери послуг / В. П. Пелішенко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2016. – № 1 (33). – С. 74–80.

2. Теоретико-методологічні основи управління формуванням структури капіталу підприємства з урахуванням інтелектуальної складової : монографія / І. В. Журавльова, І. Л. Латишева ; за заг. ред. канд. екон. наук, доцента Журавльової І. В. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2013. – 408 с. (Укр. мов.)

УДК 336.744:004

Дудченко Н.В. – к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ

В умовах швидкого розвитку інформаційної економіки відбуваються суттєві зміни у структурі та функціях банківських систем різних країн.

При цьому вплив інформаційної економіки на перспективи розвитку банківської системи країни є дуальним: разом із виникненням нових можливостей загострюються «традиційні» та формується низка нових ризиків.

Так одним з нових тенденцій розвитку грошової системи є поширення криптовалют.

Криптовалюта – різновид електронних грошей, функціонування яких засноване на децентралізованому механізмі емісії та обігу, що є системою інформаційно-технологічних процедур, побудованих на криптографічних методах захисту, регламентують ідентифікацію власників і фіксацію факту їх зміни [1].

Перевагами та новими можливостями використання криптовалют є:

- відсутність залежності надання послуг від робочих (банківських) днів;
- повна анонімність; потенційна можливість спрощення та прискорення міжнародних розрахунків, у т.ч. з використанням банківської інфраструктури;
- потенційна можливість отримання банками додаткових доходів за рахунок активно-пасивних операцій з використанням криптовалют та комісій за посередницькі послуги.

Ризики, пов'язані з використанням криптовалют, зводяться до наступного [2,3,4]:

- підрив монетарної монополії держави;
- зменшення сеньйоражу центрального банку;
- зменшення попиту на національну валюту, що зумовлює її знецінення та зміну швидкості обігу, що ускладнює здійснення грошово-кредитного регулювання; неможливість проведення ефективної грошово-кредитної політики, оскільки істотна частка грошової маси перебуватиме поза контролем регулятора;
- зменшення рівня впливу або усунення фінансових посередників (у першу чергу – банків);
- дестабілізація фінансового ринку загалом внаслідок падіння ринку криптовалют;
- проникнення на внутрішній ринок іноземних фінансових установ внаслідок загострення конкуренції та втрати ринкових позицій національними установами, що провокує втрату монетарного суверенітету країни;

- використання для відмивання «брудних» грошей, «втечі капіталу» за кордон, приховування корупційних джерел походження статків, нелегальних транзакцій; анонімність процесу транзакцій;

- невизначеність об'єктивної цінності криптовалюти, що має бути виражена в реальних товарах і послугах; протиріччя між емісією та реальним попитом на віртуальну валюту;

- відсутність державного гарантування, що унеможливорює безпечне накопичення криптовалюти; нульова внутрішня вартість, що означає можливість перетворення на «фінансову бульбашку»;

- загрози для екології внаслідок непродуктивних витрат електроенергії; висока волатильність курсу; відсутність гарантій збереження електронних криптогаманців (ризик втрати коштів внаслідок втрати паролю до електронного криптогаманця або його непрацездатності);

- можливість репресивних дій з боку регуляторів; падіння рентабельності майнінгу; можливість «електронного пограбування». Додатку містить аргументи «за» та «проти» поширення та легалізації криптовалют лідерів світової суспільної думки, що можуть бути враховані в процесі визначення державної політики України щодо ринку криптовалют.

Державна політика, спрямована на зниження ризиків та підтримку можливостей банківської системи України в умовах розвитку інформаційної економіки має передбачати наступне.

– Аналіз номенклатури безготівкових розрахунків в Україні, що трансформується під впливом розвитку ІТ-технологій, дозволяє визначити найбільш перспективні їх види, розвиток яких потребує всебічної підтримки на рівні НБУ: приватні транскордонні грошові перекази (що забезпечують до 10 % ВВП країни), електронні гроші, цифрова е-гривня, прийняття платежів готівкою для подальшого переказу, системи мобільних платежів, у першу чергу – безконтактних.

– Вразливість банківської платіжної інфраструктури України до кіберризиків (шахрайських дій та несанкціонованого втручання) потребує законодавчого врегулювання.

Також, з урахуванням напрацьованого досвіду подолання кіберзагроз та загроз інформаційній безпеці у банківській сфері, значного інституційного та кадрового потенціалу, до проекту даного Закону доцільно ввести положення про визначення НБУ єдиним органом, що несе відповідальність за забезпечення безпеки критичної інфраструктури у фінансовій сфері загалом.

– Чинна нормативно-правова база дає можливість розвивати діяльність електронних кредитних платформ без порушення законодавства України. Проте подальший розвиток P2P-кредитування за участі банків потребує законодавчого врегулювання на рівні Верховної Ради України та НБУ. Зокрема, є доцільним чітко окреслення відповідальності та повноважень кредиторів, позичальників та посередників (банків), визначення стандартизованих підходів щодо оцінки операційних та кредитних ризиків даної схеми. Для цього необхідне внесення

відповідних змін до Законів України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, яке вимагає від банків формувати страхові резерви не лише під кредитні операції, але й під позабалансові активи, різновидом яких є Р2Р-кредити, що надаються не банками безпосередньо, а лише за участі банків.

– Внесення змін до законодавства України щодо криптовалют має відбуватись на основі деталізованого дослідження цього явища, його впливу на фінансові ринки, зарубіжного досвіду та останніх рішень інших регуляторів. Заборона транзакцій з використанням криптовалют на сьогодні технічно є неможливою, отже і недоцільною. Тому у короткостроковій перспективі державі слід дотримуватись позиції нейтралітету щодо цих транзакцій. Ця позиція має включати попередження учасників ринку та інвесторів про наявні ризики та загрози. Дана позиція дозволить вивчати новий ринок, уникаючи державної відповідальності за негативні наслідки для його суб'єктів. Державний контроль фактично працюючого в Україні «сірого» ринку криптовалют у середньостроковій перспективі вимагає здійснення заходів, спрямованих на його впорядкування. Зокрема, на рівні Верховної Ради України доцільно внесення змін до чинного законодавства у сфері банківської діяльності та грошового обігу, зокрема до Законів України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

На рівні НБУ та КМУ необхідне формування докладної нормативно-правової бази, що має «розтлумачити» законодавчі зміни, ухвалені на рівні ВРУ. Також потребує вирішення на рівні НБУ та КМУ проблема формування інституційного (нові підрозділи) та кадрового забезпечення системи державного контролю ринку криптовалют.

Література:

1. Банківський менеджмент: інноваційні концепції та моделі : моногр. / за заг. та наук. ред. проф. Л. О. Примостки. – К. : КНЕУ, 2017. – 380 с.
2. Болгар Т.М. Переваги та недоліки криптовалют / Т.М. Болгар // Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність: матер. Міжнар. наук. Інтернет-конф. (м. Полтава, 11 трав. 2017 р.). – Полтава : ПолтНТУ, 2017. – С. 164–167.
3. Шаров О. М. Безпекові аспекти функціонування криптовалют: глобальна проблема та «український зв'язок» / О.М. Шаров // Стратегічні пріоритети. – 2018. – № 2 (47).
4. Пантелєєва Н. Нові форми грошей в умовах формування інформаційного суспільства // Вісник НБУ. – 2015. – № 5. – С. 25–31. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17795590>

УДК 657.05: 351.863

**Евдокимов Б. М. – аспірант кафедри міжнародного бізнеса і
економічного аналізу**

Научный руководитель – к. э. н., доцент О. В. Лебедь

*Харьковский национальный экономический университет
имени Семена Кузнеця*

КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ИНФОРМАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ АНАЛИТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Современные бизнес-процессы характеризуются высокой скоростью протекания и колоссальным объемом данных, которые они генерируют. Любое предприятие, осуществляющее финансово-хозяйственную деятельность, автоматически является поставщиком и потребителем сведений. Данные и сведения являются важнейшей составляющей бизнес-процессов. Они создают базис для принятия управленческих решений, в то же время сами являются следствием и формализованным результатом любого принятого ранее решения.

Настоящим вызовом для современного руководителя является организация и работа с информацией. Необходимо ответить на ряд вопросов, связанных с аналитическим обеспечением устойчивого функционирования предприятием по логической цепочке: какие сведения необходимы – как их получить – как проверить – как хранить – как обработать – как интерпретировать – как оценить влияние вышеперечисленного в процессе принятия решений? Обобщив опыт работы аналитика и работы авторов [1-7], можно представить такой перечень основных критериев оценки, и в то же самое время требований к информации: релевантность и степень значимости, доступность, корректность, глубина динамического ряда.

1. Релевантность и степень значимости информации. Формируя аналитическое обеспечение, важно:

во-первых, ответить на вопрос, какие именно данные нужны, какая информация имеет отношение (релевантна) к бизнес-процессу конкретного предприятия и имеет значение для его жизнедеятельности;

во-вторых, немаловажным будет ранжирование данных по степени значимости сведений для предприятия;

в-третьих, необходимо учесть, что разные виды информации (юридическая, техническая, финансовая и другие) имеют разные сроки «годности» (валидности), то есть их релевантность будет зависеть и меняться во времени.

2. Доступность информации – следующий важный критерий, который следует учесть в процессе формирования информационно-аналитической базы

данных, так как необходимо определить, каким образом, какими доступными средствами и способами будут получены (собраны) релевантные сведения, а также должны быть приняты во внимание стоимость и сроки получения (сбора, агрегирования) информации.

3. Корректность данных: любая собранная релевантная информация требует проверки своей точности, технические ошибки при транзите сведений, ложная или неподтвержденная информация не должны попадать на следующий этап работы. Также важным аспектом является срок проведения такого аудита.

4. Глубина динамического ряда – имеется в виду, что любая полученная информация имеет дискретный характер, то есть представляет собой ряд точек (срезов информации), которые характеризуют объект. Если это единожды полученная информация, то ею можно либо пренебречь, либо понимать, что ее влияние не такое значительное, как если бы информация была за длительный период времени. Также, очевидно, что чем длиннее ряд динамики, тем точнее будут прогнозы, сделанные на основе использования построенных соответствующих математических моделей.

В процессе формирования аналитического обеспечения устойчивого функционирования предприятия важно понимать, что есть критерии и требования к самой информации, есть факторы, связанные с субъектом или пользователем информации, а также – характеристики самой информационной системы и системы организации документооборота предприятия. И все они оказывают комплексное воздействие на качество аналитического обеспечения принятия решений и устойчивого функционирования предприятия.

Компетентность сотрудника, который работает как с исходными данными, так и обрабатывает информацию для дальнейшей работы и принятия решений является ключевым человеческим фактором аналитического обеспечения деятельности предприятия.

Следующим аспектом, который характеризует человеческий фактор аналитического обеспечения деятельности предприятия, является аспект **интерпретация информации.** Именно интерпретация информации фактически является основой, на которой будут приниматься те или иные управленческие решения, ключевым вердиктом для дальнейшего развития событий. Таким образом, кто является аналитиком-экспертом, «проблема предубеждений» или человеческий фактор в процессе «толкования» должны быть приняты во внимание.

Следующим субъективным аспектом и формирования, и использования аналитического обеспечения является определение **степени влияния информации.** Возможно, это самый субъективный и противоречивый пункт в списке, а именно, как определить влияние информации на правильность решений, что будет, если не иметь релевантную информацию и как доказать, что информация «имела значение».

Отдельным блоком вопросов к рассмотрению в процессе формирования аналитического обеспечения устойчивого функционирования предприятия

вынесены характеристики, относящиеся к самой системе работы с информацией и которые, по мнению автора, являются важными качественными характеристиками системы:

1. Адаптивность (гибкость) системы: возможность и легкость внесения изменений в систему работы с информацией при изменяющихся условиях среды или по заданным критериям.

2. Сбалансированность системы: какой уровень вовлечённых ресурсов будет достаточен и оптимален при работе с информацией в разрезе «затраты-эффективность»

3. Способы хранения данных и организация доступа к информации: хранение, сохранность полученной и аккумулированной информации, сроки хранения, система и организация доступа к данным являются жизненно важными, системообразующими звеньями в работе любого предприятия, так как недостатки и просчеты в данном вопросе могут иметь критические последствия.

4. Обработка информации, а именно как максимально быстро и качественно обработать собранные сведения, в какие сроки, какими техническими и программными средствами будет выполнена данная задача; какие людские ресурсы будут вовлечены.

Таким образом, сформирована первичная совокупность критериев оценки и проверки информации, минимальный набор человеческих и общесистемных факторов, влияющих на формирование и качественное использование аналитического обеспечения, необходимого для устойчивого функционирования предприятия. Дальнейшие исследования в данной сфере будут нацелены на структурирование вышеупомянутых критериев и формирование приоритетов их учета в процессе принятия решений.

Литература:

1. Будько О. В. Формування аналітичного забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 14. С. 14 – 18.

2. Бушуева Л. И., Дегтярева Т. Д. Статистическая оценка информационного обеспечения маркетинговой деятельности предприятий региона. *Экономика региона*. № 4. 2008.

3. Нуртдинова Э. Э. Роль информационного обеспечения в предпринимательской деятельности. *Креативная экономика*. 2014. № 4 (88).

4. Пуцентейло П. Н. Аналітичне забезпечення діяльності підприємства. *Сталий розвиток економіки. Міжнародний науково-виробничий журнал*. 2015. № 168–174.

5. Середенко Е. С. Неизмеримые выгоды от аналитических информационных систем: миф или реальность? *Бизнес-информатика*. 2010. № 3 (13).

6. Shari Littan. The COSO Internal Control Framework and Sustainability Reporting. <https://www.cpajournal.com/2020/09/03/icymi-the-coso-internal-control->

framework-and-sustainability-reporting.

7. Gregory F. Pashke. Evaluative Criteria for Management Information Needs
<http://www.vanamburggroup.com/planning.php/evaluative-criteria-for-management-information-needs/20/2091/126/517>.

УДК 368

Кондратенко Д.В. - к.е.н., доцент

Харківський національний університет будівництва і архітектури

ШЕРІНГ-ЕКОНОМІКА: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СТРАХУВАННЯ

Термін «шерінг-економіка» увійшов у широкий вжиток приблизно 10 років тому. Одним з перших їм почав користуватися гарвардський професор Лоуренс Лессиг, автор книги *Remix*, опублікованій в 2008 р У ній стверджувалося: з поширенням інтернету економіка стала «гібридною» [1]. Сама назва «шерінг» походить від англійського дієслова *to share*, що означає «ділитися», і несе в собі ідею про спільне використання речей, товарів і послуг.

Шерінгова економіка (*sharing economy*), або економіка спільного споживання (*Collaborative Consumption*) має багато синонімів: економіка поділу, економіка спільного споживання, мережева економіка, економіка довіри. За своєю суттю це економічна бізнес модель, пірінгова система, заснована на колективному використанні товарів і послуг, коли за допомогою технологій і онлайн платформ люди можуть обмінюватися активами, які вони не використовують.

Шерінг-економіка дозволяє безпосередньо пов'язувати ключових економічних агентів і розподіляти продукти і послуги між ними без участі посередників. Користувачам набагато простіше спілкуватися один з одним онлайн, вони готові здійснювати фінансові транзакції щоб отримати можливість тимчасового користування товаром чи послугами. Спільне споживання передбачає, що зручніше платити за тимчасовий доступ до благ, ніж володіти ними. Шерінгова економіка ґрунтуються на взаємній довірі.

У 2010 році концепцію спільного споживання описала Рейчел Ботсман в книзі «*What's mine is yours: the rise of collaborative consumption*» («Що моє – твоє: стрімке зростання спільного споживання»), назвавши довіру, на якій базується вся філософія шерінгової економіки, головною валютою майбутнього. У тому ж 2010 журнал *TIME* відніс цю концепцію до однієї з десяти глобальних ідей, які змінять світ [2].

Концепція є темою, яка викликає зацікавленість. Проте інтенсивний ріст популярності тренду почався пізніше, і часто пов'язується із кризовими явищами. Саме події 2008 року стають поштовхом для появи й розвитку таких

гігантів, як Airbnb та Uber. Винайм власності (наприклад, сервіс BlaBlaCar – символічний лідер у сфері оренди транспорту) є ключовою ілюстрацією для економіки шерінгу [3].

На підставі цієї моделі виникли різноманітні бізнеси: короткочасна оренда автомобілів (каршерінг), спільне використання автотранспорту (райдшерінг), спільне використання велосипедів (байкшерінг), спільне фінансування проектів (краудфандінг), співоренда офісів (коворкінг) і багато іншого.

Спільне користування будівельними інструментами, фотоапаратами, пральними машинами – уже звичне явище. Отримання доступу до велосипедів, лиж та скутерів перетворилося на процес, що тепер займає лічені хвилини. Отже, поняття шерінгу поєднує в собі розподіл ресурсів, соціальні зв'язки та екологічність [3].

В Україні цей напрям тільки починає формувати окремий сегмент економіки. Проте, вже зараз можна говорити про високий потенціал цього виду діяльності. 13 жовтня 2020 року Міністерство цифрової трансформації та Національний банк України презентували послугу передачі (або шерінгу) цифрових документів. Передача (шерінг) електронних паспортів у застосунку Дія – це послуга, що, зокрема, дозволяє громадянам ідентифікувати свою особистість у банку та надати свої документи у цифровому форматі, щоб відкрити банківський рахунок, не виходячи з дому. Послугу можна використовувати як на онлайн-ресурсах банку (мобільному застосунку чи сайті), так і у звичайному відділенні банку. На смартфоні клієнта автоматично генерується код доступу (QR-код та штрихкод), які зчитуються у банку. Далі клієнт підтверджує дозвіл на передачу власних даних з Дії, і банк може надавати необхідну клієнту послугу [4].

Найчастіше шерінг-платформи не мають паперових оригіналів документів з підписами фізичних осіб, які уклали угоду. Разом з тим, в ряді випадків, лише паперові версії визнаються оригіналами. Отже, шерінг цифрових документів дозволяє зняти перешкоди щодо отримання необхідних документів клієнтів завдяки застосунку Дія.

Зазначимо, що робота компаній економіки спільного споживання або маркетплейсів пов'язана з певними ризиками, які можна і потрібно страхувати. Головне визначити найбільш затребуваний страховий продукт та зняти перешкоди для такого виду страхування. Важливим фактором також є ємність і потенціал ринку, під який розробляється страховий продукт.

Згідно з міжнародним дослідженням фінансової групи Lloyds, страхування угод, що укладаються на шерінг-платформах – важливий драйвер розвитку шерінгу, який дозволяє залучити значну кількість нових користувачів. Так, 73% користувачів шерінг-сервісів мають очікування зі страхування угод, що укладаються. При цьому близько 70% респондентів, які ніколи не користувалися шерінг-сервісами, вказують, що страхування угод збільшить ймовірність їх включення в шерінг-економіку. Незважаючи на цей потенціал, шерінг-платформи (перш за все, що працюють в С2С) зазнають труднощів в залученні

страхових компаній для страхування угод [5].

Важливим трендом, розвиток якого ми спостерігаємо, є зміцнення довіри користувачів до шерінг-платформ. Серед інструментів для зміцнення довіри: верифікація користувачів за допомогою документів і страхування цивільної відповідальності виконавців послуг. Великий інтерес до шерінгу проявляють великі гравці, такі як ПриватБанк, Монобанк та А-Банк, вони інтегрують шерінг-сервіси в свої екосистеми.

Страховання зміцнює довіру. Це надзвичайно важливо в шерінгу, де сама модель заснована на довірі до незнайомих і феномен онлайн-репутації користувачів. Тією ж мірою, в якій шерінг-платформи виключають посередників, нові технології наближають страховиків до клієнтів, ведуть до створення нових бізнес-моделей. Споживачі очікують від страховиків таких же легких у використанні шерінг-сервісів, як ті, що надають технологічні лідери. Клієнтів приваблює зручність доступу до страхування за запитом і перспектива якісного врегулювання страхових випадків.

Згідно з прогнозом PwC, в 2019 році 15% населення планети, принаймні, один раз користувалися шерінговими сервісами. До 2025 року сукупний прибуток ринку загального споживання досягне \$335 млрд. За даними того ж звіту PwC, в найближче десятиліття в Європі сегмент спільного споживання буде рости на 35% в рік, захоплюючи нові сектори економіки [2].

Проблеми в захисті шерінгових інтернет-платформ, безпека шерінгових взаємодій може бути вирішена шляхом страхування. Можна очікувати, що шерінг стане привабливим сектором для вітчизняного страхового бізнесу.

Література:

1. Почему шеринг-экономика вырастет до \$335 млрд за ближайшие пять лет. URL: <https://www.vedomosti.ru/partner/articles/2020/02/13/822568-pochemu-shering-ekonomika>
2. Снітко А. Все спільне: як працює sharing economy. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/shcho-take-ekonomika-spilnogo-spozhyvannya-novi-biznes-modeli-50035050.html>
3. Шерінг: сучасний тренд, що відкриває майбутнє. URL: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/2087215>
4. НБУ та Мінцифри спільно працюють над цифровізацією банківської системи України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-ta-mintsifri-spilno-pratsuyut-nad-tsifrovizatsiyeyu-bankivskoyi-sistemi-ukrayini>
5. Всероссийский союз страховщиков обсудил с РАЭК страхование сделок, совершаемых на шеринг-платформах. URL: <https://raec.ru/live/raec-news/10585/>

УДК 334.02

Лещенко М.М. – к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

СУЧАСНІ ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У МІЖНАРОДНІЙ КОМЕРЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасні економіка, що функціонує на засадах діджиталізації – це якісно інша функціональна модель економічної системи. Вона надає нові основи для комунікації та управління, оцифрування процесів і структур призводить до створення нових форм економічної організації, які не тільки посилюють господарську діяльність, а і роблять її досконало іншою, зокрема, більш відкритою, контрольованою, визначеною, безпомилковою тощо. В сучасній економіці компанії цифрового сектору є джерелом інноваційних ресурсів та відправними точками у її зростанні. Якщо на початку двадцятого століття головними локомотивами світової економіки були підприємства нафтовидобувної, металургійної, машинобудівної галузей, то на сьогодні найбільшими учасниками світового ринку є компанії представники цифрової економіки.

Найбільш динамічно в сучасних умовах розвивається саме фінансовий аспект, який отримав назву «фінансова глобалізація». Вона в свою чергу визначає напрям економічного розвитку для багатьох країн світу. Для світової фінансової системи характерним є високий ступінь інтеграції національного фінансового сегменту, за рахунок чого, характерні для неї будь-які процеси швидко розповсюджуються, здійснюючи комплексний вплив на розвиток окремої країни.

Минулого року банки та інші інститути ринків капіталу прискорили свою трансформацію, зокрема цифрову. Без сумніву, більшість інституцій здійснили цифрову трансформацію по всьому ланцюгу вартості банківського ринку та капіталу. До того ж, на сьогодні видається досить сприятлива ситуація для впровадження фінансових технологій в банківську сферу (рис. 1). Технології, що забезпечують перетворення сучасної комерційної діяльності, стають не тільки більш потужними, але й більш доступними, легко реалізованими та більш економічними, ніж раніше.

Стрімкому розвитку нових фінансових технологій та продуктів сприяє досить швидкий процес цифровізації та розширення можливостей доступу до мережі Інтернет в усьому світі. На сьогодні сучасні фінансові технології – це вже не тільки стартапи, а й безліч досвідчених компаній, які пропонують широкий спектр фінансових послуг і працюють на глобальній арені. Споживачам подобається те, що вони отримують, в результаті. Впровадження нових фінансових технологій зростає і в динаміці. Так, частка FinTech-послуг зросла з

16% в 2015 році до 33% в 2017 році і до 64% в 2019 році [1]. Обізнаність про FinTech, включаючи навіть споживачів, які зазвичай такі технології не використовують, на сьогодні дуже висока.

Рис. 1. Напрями трансформації на фінансових ринках

Зокрема, у світі 96% споживачів знають принаймні про один альтернативний сервіс FinTech, який допоможе їм переводити гроші і здійснювати платежі. Адаптуючись до швидкого розвитку цієї динамічної та інноваційної галузі користувачами стали більш ніж 27 000 споживачів на 27 ринках на шести континентах, у порівнянні з 20 ринками в 2017 році [2].

Причинами стрімкого збільшення ролі фінансових технологій є розвиток сучасних їх інструментів для обробки даних, збільшення недовіри до традиційних представників фінансового сектору та збільшення кількості Інтернет-користувачів та зростання рівня проникнення цифрових технологій у повсякденне життя. Зокрема, слід відзначити ряд нових фінансових технологій, які допоможуть вдосконалити саме малий та середній бізнес (табл.1).

Таким чином, варто відзначити, що розвиток цифрових технологій створив сприятливе середовище для розвитку сучасних фінансових технологій, які в свою чергу підвищують ефективність фінансових послуг. Інноваційні фінансові компанії не лише склали гідну конкуренцію традиційним фінансовим установам, а й змусили їх переглянути власні стратегії, аби не втратити свою частку ринку.

Крім того, фінансова глобалізація є досить розвиненим та складним процесом, який тісно пов'язаний з розширенням фінансових зв'язків країн, характеризується лібералізацією фінансового законодавства, створенням

фінансових інститутів та активізацією інвестиційних потоків. Таким чином, глобалізація фінансової сфери проявляється у різних формах та має об'єктивний характер.

Таблиця 1

Перелік FinTech-послуг для малого та середнього бізнесу

Категорія	Послуга
Банківська справа і платежі	Онлайн-обмін валюти
	Цифровий дистанційний бізнес-банк
	Онлайн платіжна системи
	Мобільний пункт продажу (mPOS)
Фінансовий менеджмент	Інструменти онлайн-виставлення рахунків та управління ними
	Онлайн-інструменти управління грошовим потоком та ліквідністю
	Інструменти онлайн-бухгалтерії та розрахунку заробітної плати
Фінансування	Онлайн-кредитні платформи
	Інтернет-ринки та брокери
	Онлайн-акції та боргові цінні папери
	Фінансування онлайн рахунків-фактур та динамічне дисконтування
Страховання	Сайти порівняння страхових премій

Література:

1. Banking and Capital Markets Outlook: Reimagining transformation [Електронний ресурс] // Deloitte. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Financial-Services/gx-fsi-dcfs-2019-banking-cap-markets-outlook.pdf>

2. Global FinTech Adoption Index 2019: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fintechauscensus.ey.com/2019/Documents/ey-global-fintech-adoption-index-2019.pdf>

УДК 339.1

Стефанюк В.М. - здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

Науковий керівник – Коляда Т.А., к.е.н., с.н.с., доцент, доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул

Університет державної фіскальної служби України м. Ірпінь, Україна

**МЕТОДИ ОЦІНКИ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПРОДУКЦІЇ**

Конкурентоспроможність – багатовимірне економічне явище, отже, повинно виражатися системою показників. Зведення поняття до одного або кількох складових, спричинює неповноту його визначення та подальшого

оцінювання.

Однією з економічних категорій, що характерні для ринкової економіки є конкурентоспроможність продукції. Якщо під конкурентоспроможністю підприємства розуміють його здатність до ефективної господарської діяльності та забезпечення умов конкурентного ринку, то під конкурентоспроможністю продукції - сукупність її властивостей, що відображає міру задоволення конкретної потреби споживача.

Конкурентоспроможна продукція включає в себе багато параметрів, це можуть бути: відомість торгової марки, наявність супровідних послуг, органолептичні характеристики продукції тощо, але головною є якість продукції. Якість продукції, включає в себе декілька параметрів: новизна, технічне забезпечення, відсутність браку, надійність.

Дотримання стандартів якості – це є головним чинником утримання позицій на ринку та забезпечення максимального рівня продажів [1], відповідної стратегічної орієнтації, обґрунтування політики розвитку підприємств.

Конкурентоспроможність товару є більш широким поняттям, позаяк конкурентоспроможність продукції виникає тільки під час її реалізації в умовах конкурентного ринку.

Оцінка конкурентоспроможності дозволяє визначити не лише наявний стан показників, а і необхідні завдання для підвищення конкурентоспроможності продукції. Вона може відбуватися за наступними напрямками: дослідження кон'юнктури (попит та пропозиція, ціни на ринку, канали збуту), аналіз якісних та кількісних показників продукції, визначення основних конкурентних переваг товару, економічних показників для визначення конкурентоспроможності та обрання зразка для порівняння.

Аналіз літератури свідчить, що на сьогоднішній день розроблено значну кількість методів оцінки конкурентоспроможності продукції (табл.1), які можна класифікувати за різними критеріями.

Усі вони орієнтовані на отримання відповідних показників рівня конкурентоспроможності, але їх результати відображають лише деякі параметри продукції, важливі з погляду його підтримки чи підвищення.

Будь-який товар характеризується за трьома основними групами показників: якість, сервісні послуги, що надаються разом з товаром, економічні параметри товару. У разі відсутності такого товару або послуги для порівняння можуть бути взяті потреби покупців. Також на інтегральний показник конкурентоспроможності впливає економічне середовище [2, с. 42].

При розрахунку параметрів необхідно звернути увагу на те, що якщо елемент одиничних показників дорівнює 0, то товар не задовольняє обрану норму. Як наслідок груповий показник товару буде дорівнювати 0. Це свідчить про те, що дана продукція є не конкурентоспроможною і випуск на даний ринок є недоцільним.

Класифікація методів оцінки конкурентоспроможності продукції

Критерій	Види методів
За принципом, що використовується	<ul style="list-style-type: none">- органолептичні, реєстраційні, вимірювальні, соціологічні (вимірюють одиничні критерії конкурентоспроможності);- експериментальні (оцінюють одиничні параметри конкурентоспроможності на певний момент часу, є досить достовірними, проте витратними за часовим параметром);- розрахункові (використовують, якщо необхідно визначити груповий показник або узагальнений критерій);- статистичні (застосовують при оцінці конкурентоспроможності на основі обсягу продажу);- аналітичні (застосовують для оцінки групових критеріїв, а також для оцінки діяльності конкурентів);- маркетингові (застосовують для визначення загального рівня конкурентоспроможності);
За номенклатурою	<ul style="list-style-type: none">- прямі (можуть містити значну кількість критеріїв, з яких основними є якість та ціна, дають можливість розраховувати інтегральний показник якості чи оцінювати відношення якість/ціна);- непрямі (основними також є якість та ціна, що закладаються в основу оцінювання після прямого розрахунку);
За стадією життєвого циклу	<ul style="list-style-type: none">- методи, які використовуються переважно на етапі проектування та виробництва продукту;- методи, що переважно використовують на етапі реалізації та експлуатації продукції;
За способом відбору важливих аспектів товару	<ul style="list-style-type: none">- відбір проводиться суб'єктами оцінки;- відбір проводиться на основі експертного опитування з числа внутрішніх та зовнішніх експертів;- відбір проводиться на основі думки репрезентативної вибірки споживачів;
За показниками оцінки	<ul style="list-style-type: none">- диференційований;- комплексний;- змішаний;
За формою представлення результатів	<ul style="list-style-type: none">- розрахунково-аналітичний;- матричний метод (наприклад, "Матриця Нільсона");- графічний метод.

Джерело: [3]

Література:

1. Ахматова М., Попов Є. Теоретичні моделі конкурентоспроможності [Текст]: //М.Ахматова, Є. Попов //Маркетинг. - 2003. - № 4. - С. 25-38.
2. Кононенко І. Метод експрес-аналізу рівня конкурентоспроможності продукції [Текст] // І.Кононенко. Економіка України. - 2008. - №3 .
3. Трещов М.М. Методи оцінювання конкурентоспроможності продукції [Електронний ресурс] /М.М. Трещов //економічний простір. - 2009. -№23/1. - С. 118-126. - Режим доступу до журналу: <http://ww.nbu.gov.ua>

4. Koliada T., Muzychenko G. Evaluation of the State Intervention to the Country Economy by Global Democratic Markers. Scientific Development and Achievements. London. 2018. P. 421-432.

УДК: 330.341:336.71

Ярута В. І. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

*Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики
О. В. Немировська*

*Заклад вищої освіти Міністерства Фінансів України
«Державний Податковий Університет»*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН ЯК ЕЛЕМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Поширення процесу цифровізації супроводжується зростанням проникнення інновацій в усі галузі економіки. Фінансовий ринок не є винятком, і фінансові інновації тут проявляються через посилення впливу інформаційних технологій на прийняття рішень на всіх етапах функціонування суб'єктів фінансового ринку – від формування фінансового інституту, пошуку контрагента, до укладення угоди та подальшої взаємодії. Фактично, значна частина фінансових відносин переходить у цифровий простір, формуючись тепер в рамках концепції «інтернету речей».

Цифровізація є загальною характеристикою більшої частини сучасних фінансових інновацій і обумовлена зростанням впливу інформаційно-комунікаційних технологій в процесі виробництва та надання фінансових послуг. Її вплив є об'єктивним, з урахуванням підвищення впливу інформаційних технологій на життя людства в цілому, зростання інформатизації населення та кількості користувачів мережі Інтернет (середній темп зростання частки активних користувачів від всього населення планети з 2000 по 2019 рік складає 13,44 %) [1, с. 8.].

Розвиток фінансових технологій супроводжується трансформацією моделей діяльності організацій, що надають фінансові послуги: якщо раніше це були переважно банківські установи, то в даний час ініціативу перехоплюють фінтех-компанії, які, будучи небанківськими організаціями, здатні більш ефективно надавати аналогічні послуги. Тим часом, не відстають в розвитку і класичні банки. Захищаючи своє становище на ринку, вони створюють на базі вже діючих систем механізми технологічного розвитку, в тому числі поглинаючи небанківські організації.

Процеси цифровізації є прогресивними. Їх можна представити у вигляді

наступних етапів розвитку [2, с. 39-48.].

Перший етап збігся з активізацією трансформації фінансових технологій, розвитком нових фінансових інструментів, перш за все – деривативів, і викликав значну перебудову всієї світової фінансової системи.

Другий етап характеризується впровадженням мобільного банкінгу, мобільних платежів і соціальних мереж в банківську діяльність. В даному випадку фактично змінилися способи взаємодії клієнтів з банками.

Третій етап припав на останні роки. Він викликаний зростанням популярності технологій, що дозволяють надавати банківські послуги небанківським організаціям. Ці зміни стали значним викликом для банків, підштовхнувши їх до вступу в конкурентну боротьбу, в якій доступ до дешевих фінансових ресурсів і клієнтів не є запорукою остаточного успіху, але потрібні докорінні зміни в трансформації підходів до ведення бізнесу.

Фінансові технології в Україні розвиваються швидкими темпами, розробляються цікаві платіжні проекти, а Київ починає вважатися одним з головних інноваційних хабів Європи.

На ринку фінансових технологій України найбільш розвиненими напрямками є мікрокредитування та платіжні послуги. Головні фінансові інновації, які приніс Україні останній рік – розвиток в Україні Google Pay і поява Apple Pay. Тепер на касах магазинів набагато рідше можна зустріти людину, яка розплачується банківською картою.

Також заслуговують на увагу взаємопов'язані проекти діджитал, над якими працює НБУ. Зокрема, мова йде про:

– запровадження віддаленої ідентифікації та верифікації клієнтів без пред'явлення паспорту. Імплементация Євродирективи PSD2 відкриває доступ фінтех-стартапам до даних клієнтів банків;

– посилення регуляторного периметра в сфері кібербезпеки (хакерам важче буде атакувати фінансові транзакції) та інших інноваційних проектів.

В Україні незабаром можна очікувати розвиток сервісів децентралізованих фінансів, наприклад колективного кредитування або краудінвестування. Це технології, що найчастіше використовують блокчейн для прозорості та захисту від шахрайства, дозволяють пересічним громадянам отримувати кредити / інвестиції не від одного власника грошей, а відразу від спільноти. Інші перспективні напрямки – діяльність зі спільного інвестування в нерухомість, управління портфелями цінних паперів із залученням грошей дрібних інвесторів тощо.

Наведемо приклади найцікавіших фінтех-рішень, які існують на сьогоднішній день в світі [3, с. 68-72]:

– дебетова карта з дактилоскопічний датчиком для підвищення зручності оплати та підтримки інноваційного іміджу фінансової організації;

– віртуальна подарункова карта для оплати в ресторанах, що є способом підвищення лояльності поточних клієнтів, збільшення середнього чеку та залучення нових споживачів;

– технологія ідентифікації банківських клієнтів за допомогою голосової біометрії в режимі реального часу протягом телефонної розмови з оператором контакт-центру;

– тимчасове біоелектричне татування для здійснення безконтактних платежів, що підтверджуються спеціальним жестом;

– інтегрований сервіс, який використовує великі дані (Big Data) для аналізу бізнес-позицій підприємств малого та середнього бізнесу;

– онлайн конкурс у форматі електронної гри для просування вкладів банку;

– додаток, що дозволяє водіям оплачувати паливо та послуги паркування через приладову панель автомобіля Honda;

– сервіс мобільних платежів на базі ультразвуку для спрощеної оплати з бонусною програмою;

– ідентифікація мобільного клієнта за різними факторами – від біометричних до сили натискання на кнопки телефону;

– мобільний сканер розпізнавання відбитку пальця за допомогою ультразвукової технології 3D-сканування для додаткового захисту транзакцій.

Отже, цифровізація фінансових відносин є невід’ємним елементом трансформації не тільки фінансових ринків, а й економіки в цілому. Сервіси, що з’являються в результаті інтеграції інноваційних технологій і фінансових послуг, стають платформи-орієнтованими. У даних умовах виникає необхідність стандартизації методів доступу до даних і розвитку технологій по забезпеченню безпеки, захисту від нових ризиків.

Література:

1. Lukonga I. Fintech, inclusive growth and cyber risks: a focus on the MENAP and SSA regions // IMF. IMF working papers. – 2018. – P. 8.

2. Tiberius V., Rasche C. FinTechs Disruptive Geschäftsmodelle im Finanzsektor. // Wiesbaden: Springer Gabler. – 2016. – P. 39-48.

3. Седых И. А. РЫНОК ИННОВАЦИОННЫХ ФИНАНСОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И СЕРВИСОВ / Седых И. А. // Национальный исследовательский университет Высшая школа экономики. – 2019. – С. 68–72.

СЕКЦІЯ 6. Питання менеджменту і маркетингу у фінансовому секторі

УДК 338.2:336.02

**Березін І.С. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр,
гр. ФКМ-19**

Науковий керівник – д.н.держ. упр., проф. І. Г. Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

СТАЛИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Усі тенденції суспільного розвитку сьогодні свідчать про виникнення такої форми суспільного розвитку, як глобальна інтеграція. Саме вона виступає основним критерієм та принципом розвитку сучасного світу, а відповідно до цього й інституційним механізмом забезпечення його функціонування. Глобальна інтеграція визначає закономірності розвитку сучасного світу, оскільки під її впливом змінюється глобальна структура світоустрою, з'являються нові інтегративні структури, які забезпечують інтенсифікацію розвитку людства в цілому [1]. Глобальна інтеграція забезпечує форму єдності та цілісності сучасного людства, завдяки чому різні прагнення та інтереси держав можуть привести до глобальної єдності світу [2]. Основу такої єдності закономірно являє солідарність як «свідома, внутрішня духовно-моральнісна та соціальна організація, яка забезпечує всезагальну спільність людства» [1]. Основу глобальної інтеграції становить загальнооб'єднувальна, всесвітньоглобальна система цінностей (загальнолюдські, глобалізаційні, національно-регіональні та індивідуальні), яка за необхідності має схвалюватися всіма суб'єктами глобального об'єднання.

Потреба забезпечення сталого розвитку України в умовах глобальної інтеграції викликана низкою причин, зокрема: комплексною та різнобічною природою місцевого розвитку; законодавчими вимогами; ефективним і результативним управлінням місцевими справами і ресурсами; розвитком демократії, децентралізації та належного управління на місцевому рівні; визначенням довготермінової спільної цілі та її пов'язаністю з регіональними і національними пріоритетами; формуванням динамічних партнерських відносин. Основними викликами сьогодення є: економічна криза та зубожіння населення, зростання безробіття й посилення нерівності, низький рівень розвитку інфраструктури; відсутність почуття безпеки у людей та регіональна нерівність, втрата самоповаги та соціальне виключення; загроза біорізноманітності; брак водних ресурсів; деградація ґрунтів, забруднення повітря, незадовільні засоби утилізації твердих, небезпечних та токсичних відходів, підвищений рівень шуму, забруднення води; обмежений доступ до безпечних джерел енергії, тощо [3].

Більшість із наведених проблем і викликів тісно пов'язані між собою, що посилює необхідність застосування інтегрованого стратегічного підходу до забезпечення сталого розвитку. Стратегія сталого розвитку – це комплекс узгоджених механізмів і процесів, які передбачають активну участь зацікавлених сторін у розробці загальної мети (бачення), цілей і завдань сталого місцевого розвитку та у координації їх досягнення і перегляду. Стратегія не може бути одноразовою ініціативою; вона повинна стати безперервним процесом, що передбачає участь зацікавлених сторін в її укладанні, реалізації, моніторингу, аналізі та постійному вдосконаленні. Комітет з демократичних ініціатив ОЕСР визначає стратегію як “узгоджений комплекс процесів аналізу, обговорення, зміцнення потенціалу, планування та інвестування, заснованих на участі й постійному удосконаленні, що поєднують економічні, соціальні та природоохоронні завдання суспільства та сприяють досягненню компромісу, якщо таке поєднання не є можливим”. Ефективна стратегія сталого розвитку об'єднує сподівання і спроможність влади, громадянського суспільства та приватного сектору сформулювати чітке бачення майбутнього, а також розробити і втілити тактику просування до цього майбутнього. Вона визначає, які напрямки роботи є ефективними, і підтримує їх, поліпшує інтеграцію різних підходів та забезпечує можливості оптимального вибору там, де інтеграція неможлива [4].

Залежно від обставин, стратегію сталого розвитку можна розглядати як систему, що включає такі складові:

- регулярні форуми за участі всіх зацікавлених сторін та прийоми досягнення домовленостей на національному і децентралізованих рівнях, зв'язки між різними рівнями;
- спільне бачення та комплекс широких стратегічних завдань;
- набір гнучких механізмів виконання цих завдань (система інформації; комунікаційні можливості; аналітичні процеси; міжнародні зобов'язання; узгоджені засоби інтегрування політики, бюджетного процесу, моніторингу та звітності);
- принципи і стандарти функціонування секторів та діяльності зацікавлених сторін, запроваджені через законодавство, добровільні дії, ринкові інструменти, тощо;
- пілотні проекти, що дозволяють здобувати досвід і виносити уроки, розбудовувати потенціал та посилювати відповідальність за результат;
- секретаріат та інші органи, уповноважені координувати зазначені механізми;
- відповідні повноваження, делеговані на місцевий рівень органами влади вищого рівня та, наскільки можливо, організаціями громадян і бізнес асоціаціями.

Політика сталого розвитку в Україні впроваджується упродовж тривалого часу та відображається в численних програмних документах. Так, розроблений проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 р. Перехід до сталого

розвитку – це процес зміни ціннісних орієнтацій багатьох людей. Визнаними міжнародними фундаментальними цінностями розвитку є свобода, рівність, солідарність, толерантність, повага до природи, спільна відповідальність. Національні цілі сталого розвитку базуються на політичних, економічних, соціальних, екологічних, моральних і культурних цінностях, властивих українському суспільству. Вони визначають спрямованість стратегії на турботу про спільне благо та захист національних інтересів України.

Стратегія сталого розвитку України до 2030 року орієнтована на вектори, визначені в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»:

вектор розвитку – забезпечення сталого розвитку країни, проведення структурних реформ, забезпечення економічного зростання екологічно невиснажливим способом, створення сприятливих умов для ведення господарської діяльності;

вектор безпеки – забезпечення безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій та приватної власності, забезпечення миру і захисту кордонів, чесного та неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Пріоритетом є безпека життя та здоров'я людини, що неможливо без ефективної системи охорони громадського здоров'я, надання належних медичних послуг, захищеності соціально вразливих верств населення, безпечного стану довкілля і доступу до якісної питної води й санітарії, безпечних і якісних харчових продуктів та промислових товарів;

вектор відповідальності – забезпечення гарантій кожному громадянину, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, мати доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах;

вектор гордості – забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт [5].

Отже, реалізація Стратегії спрямована на подолання бідності шляхом ефективної зайнятості населення, високої вартості робочої сили, накопичення людського і соціального капіталу, розвитку підприємницької активності населення, зміцнення середнього класу, підвищення соціальних стандартів і гарантій, а також надання необхідної соціальної підтримки вразливим групам населення. Пріоритетом політики сталого розвитку є забезпечення гідних умов життя та праці у власній країні .

Відповідно до розробленої Стратегії, інструментарій сталого розвитку включає такі інструменти: нормативно-правові, фінансові, економічні, інформаційно-комунікаційні, освітні та просвітницькі.

Для успішної реалізації довгострокової стратегії сталого розвитку України важливим залишається міжнародне співробітництво, як ефективний важель розбудови потужної та ефективної економічної моделі сталого розвитку України.

Література:

1. Войтович Р. В. Глобальна інтеграція як нова форма суспільного розвитку URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10vrvfsr.pdf>.
2. Гончаренко І. Г. Особливості прояву фінансової глобалізації як економічного феномену. Збірник наукових праць Львівського національного університету імені Івана Франка «Формування ринкової економіки в Україні». 2018. Вип.40. Ч. 1. С. 77-81.
3. Планування місцевого сталого розвитку: Посібник з формулювання стратегії місцевого сталого розвитку. URL: http://msdp.undp.org.ua/data/publications/losd_manual_ukr.pdf
4. Проблеми сталого розвитку суспільства: погляд очима різних поколінь: монографія / [за заг. ред. О. Ю. Березіної, Ю. В. Ткаченко]; Національна мережа ВНЗ-партнерів спільного Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»; Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2016. 714 с.
5. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf

УДК 339.1

Глушко В.С. - здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

*Науковий керівник – Коляда Т.А., к.е.н., с.н.с., доцент, доцент кафедри
фінансів імені Л.Л. Тарангул*

Університет державної фіскальної служби України м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

У процесі свого економічно розвитку Україна, як країна колишнього Радянського Союзу, здійснила перехід від командно-адміністративної економічної системи, що визнавала існування лише державної власності на засоби виробництва та забороняла підприємницьку ініціативу індивіда, від системи, в якій держава, за допомогою централізованого управління, визначає обсяги виробництва, систему розподілу товарів, використання ресурсів і методологію ціноутворення до системи, що характеризується поєднанням характерних чистого капіталізму та командно-адміністративної економіки, тобто до змішаної економіки. Змішана економіка передбачає співіснування різних форм власності та два складових елементи регулювання економічних процесів: як ринкове саморегулювання так і державне втручання в економічні процеси [1].

Об'єктивними причинами необхідності державного регулювання сучасного ринкового господарства є:

– відсутність досконалої конкуренції. Оскільки, у багатьох галузях існують переваги для великого виробництва, це може призводити до утворення монополій або олігополії. Прикладом ринку де відсутня досконала конкуренція є ринок житлового-комунальних послуг, незважаючи на останні перетворення ринку, за встановлення тарифів на суспільно важливі послуги відповідає уповноважений державний регулятор.

– для певної категорії товарів ціновий механізм не працює. Сектор національної оборони, «товар», якому не можна давати ціну і продавати його на ринку; з цих причин держава бере на себе відповідальність за виробництво такого «колективного» товару і змушує громадян водночас оплачувати продукцію;

– стосовно деяких виробництв ціни і витрати виробництва не відображають суспільного ефекту продукції: охорону навколишнього середовища, розвиток освіти, охорону здоров'я. Держава у таких випадках втручається у механізм ціноутворення або виділяє дотації на виробництво таких товарів і послуг;

– наявність ринків, де адаптація здійснюється повільно і досить болісно порівняно з класичною моделлю саморегулювання. Наприклад, ринок робочої сили.

Об'єктивна необхідність державного регулювання економіки зумовлена також тим, що державні та міждержавні інститути покликані зберігати такі цінності, як стабільність, і гармонійність суспільства, збереження і відтворення середовища існування народів – природного, національно-історичного, культурного [2].

Забезпечити стабільність і розвиток економічної системи держава може за допомогою методів прямого та опосередкованого впливу на учасників ринку, реалізацію правових, адміністративних та економічних ініціатив (Табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика методів державного регулювання економіки

Метод	Характеристика	Приклади
Прямого впливу	Передбачає здійснення заходів із застосуванням інструментів адміністративного регулювання та використання бюджету в частині державних асигнувань	<ul style="list-style-type: none">• визначення стратегічних цілей розвитку економіки;• державне цільове фінансування;• надання цільових дотацій; встановлення та обмеження цін;• встановлення квот на виробництво, ввезення і вивезення продукції;• ліцензування діяльності та операцій з експорту та імпорту;• проведення державної експертизи та встановлення державних стандартів;• встановлення нормативних вимог до якості та сертифікації технологій і продукції

*XVII міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

Опосередкованого впливу	Передбачає вплив держави на економічні інтереси інструментами фінансово-бюджетної, грошово-кредитної, цінової, інвестиційної та іншої політики, що має на меті спонукати підприємців діяти в потрібному для держави напрямі	<ul style="list-style-type: none">• встановлення системи податків, рівнів оподаткування, пільг в оподаткуванні, диференціювання податків;• надання пільг у кредитуванні;• маніпулювання обліковою ставкою, ставкою рефінансування;• митне регулювання експорту й імпорту;• регулювання валютного курсу національної грошової одиниці;• встановлення валютних курсів та умов обміну валют тощо.
Правовий	Діяльність держави щодо встановлення обов'язкових норм (правил) поведінки суб'єктів ринку	<ul style="list-style-type: none">• система законодавчо-нормативних актів: Конституція України; закони України;• укази та розпорядження Президента України; постанови та інші нормативні акти Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України;• нормативні акти центральних органів виконавчої влади;• нормативні акти місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.
Адміністративний	Ґрунтуються на силі державної влади і поділяються на заходи заборони, дозволу і примусу	<ul style="list-style-type: none">• квотування;• лімітування;• ліцензування;• нормування;• стандартизація;• державне замовлення
Економічний	Використовують з метою створення економічного середовища, яке спонукає суб'єктів ринку діяти в необхідному для суспільства напрямі та розв'язувати завдання соціально-економічного розвитку країни.	<ul style="list-style-type: none">• методи фінансово-бюджетного, грошово-кредитного, цінового та валютного регулювання.

Джерело: складено автором за матеріалами [3].

Таким чином, комплексне чи одиничне застосування того чи іншого методу державного регулювання конкурентного середовища дозволить створити та забезпечити баланс між усіма зацікавленими сторонами економічного процесу [4]. Чим далі суспільство від економічно стабільності та розвитку, тим міра державного втручання є ширшою та масштабнішою, при цьому держава регулює ті сфери і процесу, які ринок виконує недостатньо ефективно чи не в змозі

ВИКОНАТИ ЗОВСІМ.

Література:

1. Третяк Г. С. Державне регулювання економіки та економічна політика: навчальний посібник / Г. С. Третяк, К. М. Бліщук. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 128 с.
2. Яковенко Р. В. Економічна теорія : конспект лекцій та тестові завдання / Р. В. Яковенко. – Кропивницький: ЦНТУ, 2019. – 98 с.
3. Методи державного регулювання економіки [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://goo-gl.su/2tiZKNCf>.
4. Koliada T., Muzychenko G. Evaluation of the State Intervention to the Country Economy by Global Democratic Markers. Scientific Development and Achievements. London. 2018. P. 421-432.

UDC 336.1

Mann R. – doctor of economics, professor at the department of the economics and management,

Slynko M. – lecturer at the department of the economics and management, candidate of the educational and scientific level of higher education of Ph.D. by specialty 051 “Economics”

Cherkasy State Technological University

BUDGETING AND PLANNING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

In the condition of the competition in the educational services market in front of the higher education institutions actualized such tasks, as the strengthening of the competitive advantages, an increase of the investment attractiveness, optimization of the using the financial resources.

We cannot disagree with the opinion of Varpayeva I.A. and Treushnikov R.V. that, as a subject of the services market, the higher education institutions are subject to the principles and the laws of the market economy, in which the degree of the state social goals achievement in education is largely determined by the success of universities commercial activities [1]. This circumstance dictates the need to form in higher education institutions an effective financial planning system based on budgeting, focused on improving the efficiency of the resources (financial, material, labor), involvement in the planning process of free economic responsibility centers, coordination of their interests, increasing financial stability higher education.

As an integral part, one of the management functions - planning - budgeting is the developing process, monitoring, adjusting, and evaluating the implementation budgets in the implementation of various activities of the higher education institutions and the

consolidated budget as a whole. The budgeting system provides in higher education institutions:

- strategic financial planning;
- medium-term budgeting of the projects and the programs aimed at forming the competitive advantages of the university;
- optimization of the university structure based on the rational distribution of functions between its various divisions and the formation of responsibility centers for budget execution [2].

The practice of the activities the higher education institutions shows that the centers of responsibility can be administrative and service departments, departments (cost centers), libraries, dormitories (income centers), dining room (profit center), administration (investment center), and others [3]. Shalayeva N.I. and co-authors note that such responsibility centers, as a rule, independently conduct planning and accounting work, and have their own budget [4].

The objects of the budgeting are the statutory activities of the higher education institutions, the costs functional areas (eg, marketing, personnel management, information support, investment, etc.), as well as performance indicators of the higher education institutions.

As indicated by M.A. Batkivskiy, the task of budgeting the activities of the higher education institutions can be summarized:

- to the orientation the financial policy of the university on the solution the specific problems of its development;
- to implement all functions of the financial management in real-time;
- to note all financial flows that reflect the income and expenses of the university, in a single balance;
- to fix budgets for university departments;
- to ensure the material interest of the higher educational institution staff in the work result;
- to the comprehensive implementation planning of the educational institution activity [5].

Anyhow, budgeting should be considered as a component of the planning system, a link between strategic goals and operational objectives of the financial planning of the university. When developing the budget process, the university management should take into account such factors as the general level of the management culture, the nature of the delegation the powers and budgets. However, regardless of the chosen model of the budgeting system, it is necessary to ensure compliance with its principles such as targeted use of budget funds, completeness, unity, reliability, clarity, balance and budget approval, and also efficiency and economy of its use [6]. Obviously that, the budgeting system will be considered effective in case of excess of revenues over expenditures when performing their functions in higher education institutions. Thus stages the introduction of the budgeting in the financial planning system of the activity the higher educational institutions are:

- preparation - use in determining current and future prices, analysis of the financial position of the higher education institution, identification of its long-term operation and necessary costs, risk assessment, defined indicators for budget evaluation, and timing of its implementation;

- planning - the current and operational planning, which includes procedures for developing forecasts of income and expenditure of the higher education institutions, estimating the size and timing of cash gaps and liquidity surplus;

- functioning, formation, and approval - involve ensuring the functioning of the university as a whole and its individual units through funding from extra-budgetary sources, taking into account the established structure of expenditures, budget formation, and approval, as well as management of the higher education institutions taking into account budgets [7].

In the process of planning and budgeting, the activities of the higher education institutions are formed such types of plans as:

- income plan in terms of the activities, sources of financial support, types of services, and centers of financial responsibility;

- cost plan that reflects the planned need for various resources;

- plan the incomes and expenses in terms of activities;

- sources of the financial support and functional areas, which reflects the planned results of higher education institutions;

- cash flow plan, which reflects the planned receipts, payments, and planned cash balance, in terms of receipts and payments, activities, sources of financial support, and functional areas;

- investment plan in sources terms of the financial support and functional areas, which reflects the planned investment;

- procurement plan, which reflects the general need of the university in the procurement of the resources, goods, works, services necessary for the implementation of certain areas of its activities[8].

The formation of these plans is carried out to implement a program-targeted approach to budget planning in higher education institutions, based on the justification of the plan to achieve the result and the necessary resources. At the same time, the obvious advantage of such an approach is the shift of the emphasis from control over the targeted use of budget funds to the efficiency of their use.

Thus, budgeting is a key element of the financial planning and management decisions in higher education institutions, assessing the effectiveness of resources in the implementation the various activities, ensuring financial stability, management unity, and reconciling the interests of individual departments with the interests, goals, and objectives of the strategic development of the higher education in general.

References:

1. Astrakhantseva E.A. Accounting consulting from the standpoint of economic security // In the collection: Development of management consulting in the regions

*XVII міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

Collection of scientific articles on the materials of the II International scientific-practical conference. 2015. pp. 153–157.

2. Astrakhantseva E.A. The impact of professional ethics of an accountant on the economic security of the enterprise // Bulletin of the Siberian University of Consumer Cooperation. 2016. № 2 (17). pp. 20-23.

3. Batkivskiy M.A. The influence of budgeting the activities of universities on its efficiency and effectiveness / MA Batkivsky // New science: current state and ways of development. - 2016. - №7 (1). - p. 101-104

4. Varpayeva I.A. Indicators effectiveness in the system of budgeting the activities of the university / I.A. Varpayeva, RV Treushnikov // In the collection of scientific articles "Actual problems of economics and accounting". - Nizhny Novgorod, 2017. - p. 143-147

5. Goncharova N.A. Statement of the budgeting system in the university / H.A. Goncharova / In the collection of materials of the correspondence scientific-practical conference "Professionalization of the personality: theoretical and applied problems of psychology, professional education and economy". - Ekaterinburg, 2015. - p. 31-40

6. Жилина М.М. Implementation of the principles the corporate budgeting in the system of the financial planning of universities / MM Zilina // Economics and management: problems, solutions. - 2014. - №5 (29). - p. 2024

7. Makarcheva O.A. University budgeting / O.A. Makarcheva // In the collection of scientific works following the results of the international scientific-practical conference "Saratov region - 80 years: history, development experience, growth prospects" / Resp. ed. N.S. Yashin. - Saratov, 2016. - p. 22-23

8. Perestoronin S.A. Methodical aspects of the formation the risk-oriented system of financial planning and budgeting in high school / S.A. Perestoronin, VG Anuidinova // Economics, and management: problems, solutions. - 2016. - Vol.2. №8. - p. 253-258

УДК 336.1

Мороз Л. О. – здобувач вищої освіти групи ФБ-17-1

*Науковий керівник – Бедринець М.Д.,
к.е.н., доцент - завідувач кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул*

Університет державної фіскальної служби України

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Розвиток України зумовлений взаємодією різноманітної кількості чинників, які впливають на соціально-економічний розвиток країни. Глобалізація та перехід до постіндустріального суспільства, розвиток інновацій та цифрових

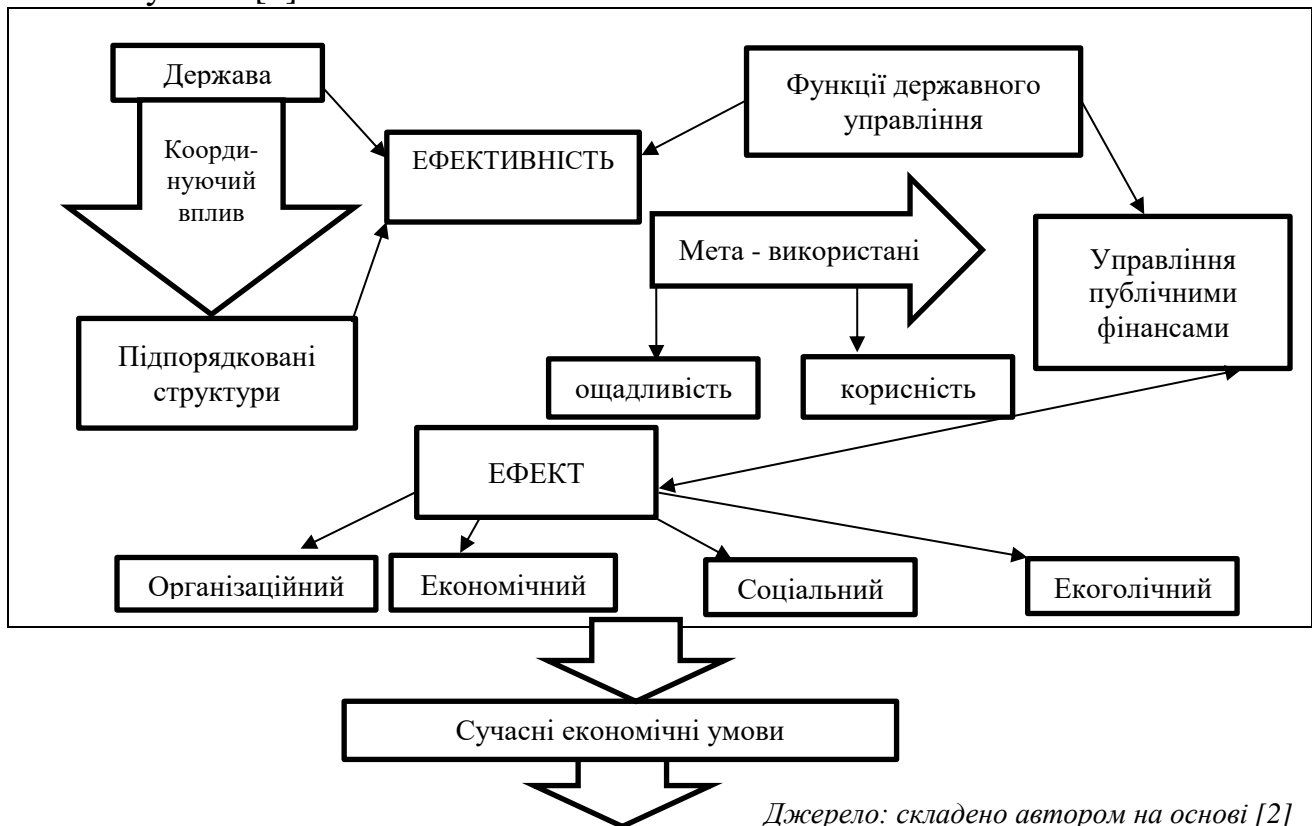

технологій дають підстави стверджувати, що світова економіка переходить на нові умови функціонування. Також треба пам'ятати про продовольчу, техногенну та екологічну кризи, які в умовах світового колапсу, зумовленого пандемією, привертають все більше уваги світової громадськості. Ці та інші фактори впливають на суспільні процеси в Україні.

З огляду на це, першочерговою є проблема ефективності управління публічними фінансами, яка в нових економічних умовах набуває вагомого значення.

Управління публічними фінансами є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, цікавими є напрацювання таких дослідників, як М. Гончаренко, М. Кужелєв, Т. Куценко, О. Молдован, А. Нечипоренко та ін. Однак питання є актуальним й у сучасних умовах, а тому потребує подальших наукових розробок.

Система публічних фінансів є основним інструментом, який характеризує результативність діяльності органів державної влади, а також основою для функціонування національної економіки загалом. Тому важливо, щоб управління цією системою було ефективним і здатним відповідати на ті виклики, які виникають у сучасних економічних умовах, зумовлених нестабільністю і кризовою ситуацією в економіці України та глобальними трансформаційними змінами у світі [1].

Джерело: складено автором на основі [2]

Рис. 1. Ефективність управління публічними фінансами в сучасних економічних умовах.

Ефективність управлінського процесу зростає за умови якісного виконання необхідних правил, максимального використання управлінського потенціалу та збільшення продуктивності діяльності державних органів за одночасного зниження рівня бюрократії в середовищі державного управління [2].

Категорія ефективності є ключовою в управлінні публічними фінансами, оскільки управлінський процес безпосередньо пов'язаний із цільовим використанням коштів на потреби держави та суспільства в інтересах населення [3].

Досягнення найвищого рівня ефективності управління публічними фінансами забезпечується за допомогою координуючого впливу держави на підпорядкованих їй суб'єктів, які повинні реалізовувати управлінські функції. Також потрібно очікувати отримання організаційного, економічного, соціального та екологічного ефектів.

Таким чином, ефективність управління публічними фінансами, потрібно розглядати як здатність управлінської системи держави діяти так, щоб максимально відповідати вимогам та викликам зовнішнього середовища, забезпечуючи достатнє, раціональне та економічно обґрунтоване використання фінансових ресурсів на потреби внутрішнього середовища (населення) [4].

На сьогодні сумнівно стверджувати, що управління публічними фінансами в Україні є достатньо ефективним, оскільки у цій сфері існує надто багато проблем, а саме: бюджетні програми передбачають фінансування державних установ замість фінансування оплати послуг, які надаються цими установами; неефективна система контролю, моніторингу та аудиту використання коштів держави; високий рівень корупційності державних органів влади; високі показники державного боргу та бюджетного дефіциту; недостатнє нормативно-правове, інституційне та методологічне забезпечення процесу управління публічними фінансами.

Задля подолання проблем в цій галузі, необхідно провести ряд реформ в правовій та фінансовій системах, а також особливу увагу варто приділити процесу бюджетування та механізму контролю.

Література:

1. Гончаренко М. В. Європейські стандарти антикризового управління публічними фінансами. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. № 2. С. 1 – 6.
2. Куценко Т. Ф Публічні фінанси в Україні в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. *Економіка та держава*. 2016. №6. С. 62 – 66
3. Молдован О. О. Модернізація системи публічних фінансів та запровадження нової моделі управління. *Стратегічні пріоритети*. 2014. №2. С.35 – 42.
4. Брітченко І. Г., Кужелєв М. О. Формування системи державного

управління інвестиційним процесом як головна передумова економічного зростання в Україні. *Вестник ДонГУЕТ. 2001. №12. С. 15 – 22.*

УДК 336.67

Нагорний Д. О. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр групи МЕМ-20, кафедри міжнародної економіки та бізнесу

Науковий керівник – д.е.н., проф. Л. О. Петкова

Черкаський державний технологічний університет

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ APPLE

Складність і динамічність процесів, які відбуваються в світовому господарстві, визначають нові передумови для більш ретельного проведення аналізу фінансового стану компаній, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. На сучасному етапі формування ринкових відносин основними факторами підвищення значення фінансового аналізу є: збільшення розмірів фірми і ускладнення форм її діяльності, посилення ролі інформації в процесі прийняття управлінських рішень, нестабільність зовнішніх чинників впливу, поступова зміна підходів до управління персоналом.

Проведення фінансового аналізу сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства як на національному, так і на іноземних ринках. Існує велика кількість методів щодо виконання даного виду діяльності, які з позицій різних аспектів дають об'єктивне уявлення про економічний стан досліджуваного об'єкта

Взагалі, під фінансовим аналізом необхідно розуміти дослідження фінансового стану, фінансових відносин і результатів компанії, які складаються під впливом його господарської діяльності. Відповідно фінансовий стан підприємства означає її здатність профінансувати власну виробничу, комерційну та фінансову діяльність. Дане поняття характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, ефективністю їх розміщення і використання в процесі взаємодії з іншими суб'єктами ринкових відносин [1, с.27].

Фінансовий аналіз дає змогу вирішити наступні завдання [2, с. 11]:

- аналіз структури майна організації та джерел його формування;
- дослідження збалансованості фінансових ресурсів та контроль за їх рухом;
- оцінка показників кредитоспроможності, платоспроможності, фінансової стабільності та інвестиційної привабливості компанії, аналіз їх динаміки;
- оцінка оптимальності використання власного капіталу підприємства;

- надання потрібної інформації керівництву щодо фінансового становища компанії з метою прийняття правильних управлінських рішень;
- визначення показників прибутковості компанії, щоб порівняти їх з аналогічними даними основних конкурентів, а також визначення ринкової вартості компанії;
- виявлення факторів та оцінка їх впливу на фінансові результати діяльності фірми, прогноз окремих фінансових показників.

Тобто, фінансовий аналіз є необхідним інструментом для визначення об'єктивного стану господарсько-фінансової діяльності компанії (невідповідність фактичних показників цільовим), формулювання пропозицій щодо підвищення ефективності фінансового менеджменту, виявлення додаткових можливостей та резервів фірми, а також оцінки майбутнього потенціалу підприємства (прогноз місця компанії на зарубіжних ринках).

Метод фінансового аналізу - це спосіб дослідження наявності взаємозв'язку між різними господарсько-фінансовими процесами та явищами. Відповідно комплекс методів і методики становлять методологічну основу фінансового аналізу (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація методів фінансового аналізу

Вид аналізу	Характеристика методу
Горизонтальний	розгляд показників фінансових звітів в динаміці (темп росту, темп приросту) зазвичай, за два роки або на початок і кінець звітного періоду
Вертикальний (структурний)	оформлення фінансового звіту у вигляді відносних показників, що дозволяє побачити питому вагу кожної статті балансу в його загальному підсумку
Трендовий	порівняння кожної позиції фінансової звітності з рядом попередніх періодів та виявлення тренду, головної тенденції динаміки показника, очищеної від випадкових впливів і індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренда формуються можливі значення показників в майбутньому (прогнозний аналіз)
Метод фінансових коефіцієнтів	розрахунок відношень між окремими даними балансу підприємства, звіту про фінансові результати та інших форм звітності.
Порівняльний	метод співставлення фактичних показників або коефіцієнтів, що характеризують господарську діяльність компанії із цільовими, середніми значеннями певних галузей або окремих конкурентів
Факторний	метод системного виміри впливу факторів на величину результативного показника за допомогою прийому елімінування. Він дозволяє виміряти вплив окремого фактора на узагальнюючий показник при виключенні дії інших чинників

Джерело: складено автором на основі [1]

Щодо компанії Apple, то станом на сьогоднішній день (20 листопада 2020 року), її ринкова капіталізація становить близько 1,99 трлн. дол. США. З таким

показником, вона займає 2 місце у світовому рейтингу, після нафтогазової компанії “Saudi Aramco” [3].

На ринкову вартість акцій впливає безліч факторів. Найбільш важливими є такі чинники як попит, пропозиція, «настрій» ринку, чистий прибуток компанії, випуск нових продуктів та обсяг продажів. В даному випадку, значна роль у визначенні вартості акцій належить усталеності бренду, за рахунок якого компанія стала фаворитом широкого кола споживачів.

Проте іноді ринкова позиція компанії може змінюватися, при невдалому випуску продуктів, некоректній маркетинговій кампанії, оголошенні негативних корпоративних новин, а також діяльності інших компаній.

Саме тому, актуальним є здійснення горизонтального та коефіцієнтного аналізу фінансового стану компанії Apple. Спочатку проаналізуємо показники фінансового звіту про доходи та збитки за останні 5 років.

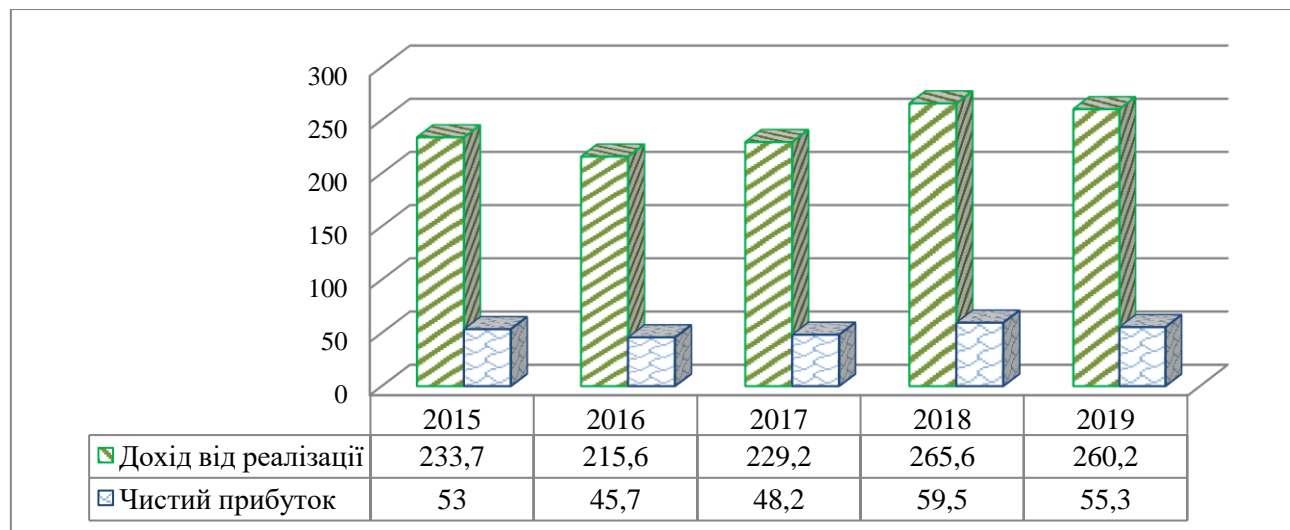

Рис.1 Дохід від реалізації та чистий прибуток компанії Apple в період 2015-2019 рр., млрд. дол. США

Джерело: складено автором на основі [4]

Таким чином, протягом 2015-2019 років, вищезазначені показники мають позитивну динаміку. За даний період дохід від реалізації зріс на 26,5 млрд. дол. США (11,3%), а чистий прибуток на 2,3 млрд. дол. США (4,3%). Однак, фінансові результати 2019 року дещо зменшилися порівняно з 2018, на 2,1% та 1,1% відповідно. Це пояснюється відсутністю революційних продуктів, що випускаються компанією, і модифікацією старих моделей.

Щодо коефіцієнту рентабельності чистого прибутку, то у 2019 фінансовому році він склав 21,24%. Даний показник компанії Apple є значно більшим, ніж середнє галузеве значення (приблизно 14%), що вказує на результативність фінансової стратегії, сильну ринкову позицію компанії, а також правильний підхід до маркетингову менеджменту (позиціонування товару, цінова стратегія).

Далі дослідимо показники балансової звітності компанії (табл. 2).

Основні показники балансу компанії Apple, млн. дол. США

Рік	2015	2016	2017	2018	2019	Зміна 2019/2015
Активи	290,345	321,686	375,319	365,725	338,516	16,60%
Зобов'язання	170,99	193,437	241,272	258,578	248,028	45,10%
Акціонерний капітал	119,355	128,249	134,047	107,147	90,488	-24,20%
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,11	1,35	1,28	1,13	1,54	-
Коеф. фінансового левериджу	0,47	0,62	0,77	0,96	1,13	-

Джерело: складено автором на основі [4]

На основі вищеподаної таблиці можна зробити висновок, що коефіцієнт поточної ліквідності протягом досліджуваного періоду збільшився з 1,11 у 2015 році до 1,54 у 2020. Такі показники означають, що ліквідність компанії покращується (наближення коефіцієнта до норми - 2), і відповідно здатність компанії відповідати за поточними зобов'язаннями за допомогою оборотних активів (погасити короткострокові зобов'язання) також.

Проте коефіцієнт фінансового левериджу має негативну тенденцію, оскільки в 2015 році він склав 0,47, а в 2020 – 1,13 (нормативне значення - <1). Це свідчить, що загальний борг компанії зростає швидше, ніж власний капітал, тобто мають місце підвищення кредитного ризику компанії та порушення її фінансової стабільності. Також, збільшення даного коефіцієнту вказує на те, що компанія не сплачує вчасно свої борги, для того щоб ефективніше управляти потоком грошових коштів.

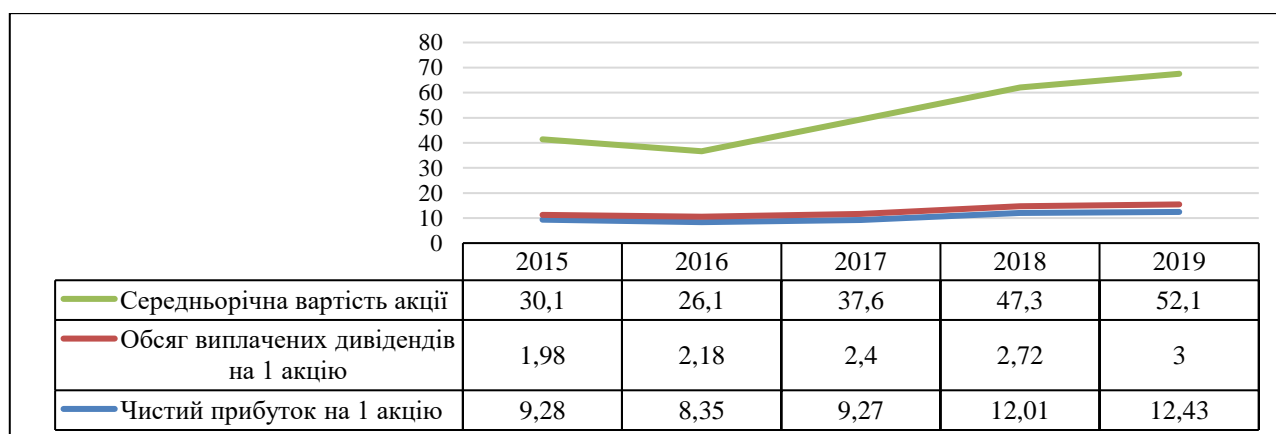

Рис.2 Основні показники фондової діяльності Apple, 2015-2019 рр., дол. США
Джерело: складено автором на основі [4]

Не дивлячись на те, що деякі фінансові показники в 2019 році мали негативну динаміку порівняно з 2018, довіра до компанії з боку інвесторів залишається позитивною, що продемонстровано на рис. 2.

Так, за 2015-2019 роки, вартість 1 акції компанії збільшилась на 22 дол.

США (72%), а загальна ринкова вартість зросла більш ніж у 2 рази. Щодо чистого прибутку та обсягу виплати дивідендів на 1 акцію, то дані показники збільшились на 33,4% і 51,2% відповідно, що лише підвищує рівень очікування та впевненість інвесторів щодо подальшої прибутковості компанії.

Література:

1. Джеппарова С. С., Харченко В. О. Сучасні аспекти аналізу фінансового стану підприємства. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 252. С. 26-31. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/91499> (дата звернення: 19.11.2020). – Назва з екрана.
2. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава : ПДАА, 2016. 430 с.
3. Компанія Apple : веб-сайт. URL: <https://www.apple.com/> (дата звернення: 19.11.2020). – Назва з екрана.
4. Apple annual report pursuant to section 13 or 15(d) of the securities exchange act of 1934 For the fiscal year ended September 28, 2019 URL: [https://s2.q4cdn.com/470004039/files/doc_financials/2019/ar/_10-K-2019-\(As-Filed\).pdf](https://s2.q4cdn.com/470004039/files/doc_financials/2019/ar/_10-K-2019-(As-Filed).pdf) (дата звернення: 19.11.2020). – Назва з екрана.

УДК [005.332.4:332.122]:330.3 (477)

Сергієнко О.А. – здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти спеціальності 075 «Маркетинг»

Черкаського державного технологічного університету

КОНКУРЕНТНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ РЕГІОНІВ У ПРОСТОРОВОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Сучасні тенденції економічного розвитку свідчать про те, що перспективи в глобальній конкуренції отримують ті регіони, які мають ресурсний потенціал та сприяють зростанню мобільності своєї економіки завдяки просуванню на ринок більш ефективних компаній та видів діяльності. Теоретичним підґрунтям змістових характеристик конкурентоспроможності є той факт, що у будь-яких змаганнях виграє більш сильний, спритний та мобільний економічний суб'єкт, у тому числі і регіони. Саме ці характеристики повинні стати базисом управління конкурентоспроможністю регіону та формування його конкурентних переваг. Конкурентоспроможність регіону виступає як сукупність характеристик сили, швидкості, спритності та висоти.

Проявом сили є здатність нарощувати соціально-економічний потенціал; швидкості – просування до мети, швидкість отримання необхідних характеристик та адаптація до змін внутрішнього та зовнішнього середовища

регіону; спритності – здатність адаптуватися до мінливих обставинами і забезпечувати на цій основі відповідність параметрів регіональної соціально-економічної системи до умов конкуренції; висоти – здатність забезпечувати лідируючі (порівняно з регіонами-конкурентами) позиції у різних сферах і галузях діяльності[1]. Змістовні характеристики конкурентоспроможності регіону формуються на основі його конкурентних переваг і є об'єктами регіонального економічного управління. Під конкурентними перевагами розуміють реалізовану за допомогою ринкових відносин і визнану (оцінену) ринком можливість суб'єкта зайняти лідируючі позиції у ринковому просторі країни та світу, позиціонуватися у якості лідера. Отже, головною метою суб'єктів ринкових відносин є здатність не тільки формувати конкурентні переваги, використовувати їх в інтересах сталого розвитку, а й постійно утримувати та оновлювати завдяки підвищенню інноваційної активності.

Підвищення інноваційної активності регіонів та територій відбувається завдяки:

- створенню переваг перед іншими учасниками ринку за допомогою активного використання у виробництві та управлінні інноваційних рішень та розробок;
- оперативному і максимальному використанні інноваційних продуктів в інтересах розвитку, збільшення виробництва товарів та послуг, підвищенню їх якості та зниженню витрат;
- утриманню створених переваг за рахунок постійного інноваційного оновлення виробництва та розширення ринкових можливостей [2].

Зміцнюють свої конкурентні позиції і території, які активно формують і реалізують свої нематеріальні активи, включаючи привабливий імідж і позитивну репутацію, які дозволяють їм успішно конкурувати у ринковому середовищі. Завоювати лідируючі конкурентні позиції регіонам дозволяють критерії, фактори та індикатори конкурентоспроможності.

На думку Ф. Котлера, бренд території – це сукупність унікальних якостей, вічних загальнолюдських цінностей, що відображають своєрідність, неповторні оригінальні споживчі характеристики даної території, відомі широкому загалу, одержали суспільне визнання та користуються стабільним попитом споживачів даної території [4]. Відповідно до теорії «гуру» в галузі брендингу Саймона Анхольта існує шість елементів сучасного бренду території: туризм, експортні бренди, політика, бізнес та інвестиції (прибуткова складова), культура та населення (соціальна складова).

Висновки. Сучасний просторовий розвиток України характеризується посиленням територіальних дисбалансів та втратою конкурентних позицій окремими регіонами. Бренд допомагає території вирізнитися, насамперед, своєю яскравою індивідуальністю, яка у неї є в реальності або яку фахівці – розробники бренду цілеспрямовано створюють у масових уявленнях. Успішний та сильний бренд може сприяти популярності регіону, привертати до нього увагу,

позиціонувати переваги саме цього місця серед безлічі інших. Розробка стратегії подальшого соціально-економічного розвитку регіональних систем на основі регіонального маркетингу та впровадження дієвого механізму підвищення конкурентоспроможності територій дозволить діагностувати конкурентні якості, виявляти нові резерви конкурентоспроможності, а також формувати адекватні управлінські рішення. Дієвими складовими відновлення лідируючих позицій повинні стати маркетингові інструменти, зокрема позиціонування бренду території, який стане передумовою для прискорення соціально-економічного розвитку території та підвищення рівня і якості життя населення.

Література

1. Головихин С.А. Методические подходы к оценке конкурентоспособности региона / С. А. Головихин // Вестник ЮУПИ. – 2013. – №1 (10). – С. 61–71.
2. Хрипко С. В. Критерии и факторы формирования конкурентоспособной экономики региона // Современные тенденции в экономике и управлении: новый взгляд. 2011. №7. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/kriterii-i-factory-formirovaniyakonkurentosposobnoy-ekonomiki-regiona> (дата обращения: 14.02.2016).
3. Герасимчук З.В. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика: монографія / З.В.Герасимчук, Л.Л.Ковальська. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 248 с.
4. Котлер Ф. Маркетинг мест / Ф. Котлер, К. Асплунд, И. Рейн. – Издательство : Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 418 с.

УДК 336.5

Худенко М. М. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр, гр.
ФКМ-19

Науковий керівник – к.е.н., проф. О.Ю. Березіна

Черкаський державний технологічний університет

ЄВРОПЕЙСЬКІ МОДЕЛІ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Європейський вектор інтеграції України у світове співтовариство визначає необхідність вивчення та імплементації європейського досвіду в процесі забезпечення ефективного місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування в країнах ЄС у процесі реалізації державної регіональної політики постають як:

1. Об'єкт державної регіональної політики. Засоби регіональної політики держави в європейських країнах спрямовуються на зміцнення місцевого самоврядування як необхідного елемента демократії; створення його належної фінансової, матеріальної та правової основи; забезпечення надання населенню усіх регіонів певного гарантованого державою рівня державних та громадських послуг шляхом використання механізму вирівнювання територіального розвитку та формування життєздатної територіальної громади.

2. Суб'єкт державної регіональної політики. Органи місцевого самоврядування, здійснюючи управління соціальним та економічним розвитком підпорядкованих їм територій, залучаються в процес реалізації регіональної політики. Це є практичним дотриманням принципів субсидіарності та системної єдності державної та представницької влади. Так, згідно з принципом субсидіарності, що є базовим положенням організації владних структур країн Європи, питання, які можна ефективно вирішувати на низових рівнях управління, немає сенсу передавати наверх, переобтяжуючи центральні органи влади локальними проблемами. Держава на основі програмно-цілевих функціональних методів, забезпечуючи органи місцевого самоврядування необхідними фінансовими ресурсами, підвищує зацікавлення самоврядних утворень у виконанні заходів, передбачених індикативними планами та комплексними програмами регіонального розвитку.

Такий своєрідний дуалізм місцевого самоврядування сприяє формуванню держави як цілісного організму, запобігає виникненню сепаратистських тенденцій, забезпечує побудову моделі громадянського суспільства на засадах соціально-орієнтованої ринкової економіки, демократизації та верховенства права.

Вивчення досвіду країн Європи може, на нашу думку, допомогти уникнути окремих хибних підходів, характерних для сучасної вітчизняної практики управління економічним розвитком територіальних громад базового рівня із центру. Серед них: фрагментарність управлінських рішень у сфері управління територіальним розвитком, що є наслідком відсутності концепції державної регіональної політики; відсутність науково обґрунтованого розуміння поняття «депресивна територія» та механізмів подолання диспропорцій територіального розвитку; надмірне одержавлення управління регіональним розвитком на основі формування ієрархії державних адміністрацій.

Об'єктивна суперечність між глобалізацією та регіоналізацією породжує проблему пошуку альтернативних механізмів розвитку регіональних утворень в умовах стирання економічних та політичних кордонів.

Досвід країн із розвиненою демократією свідчить, що система місцевого самоврядування може бути ефективною лише завдяки налагодженню конструктивного діалогу з інституціями громадянського суспільства. Якщо ці відносини здійснюватимуться на постійній і довготривалій основі, то це сприятиме посиленню демократичних основ розвитку суспільства, прозорості та

відкритості системи місцевого управління [1;4]. Необхідність вироблення дієвих механізмів такої співпраці зумовлена потребами докорінної трансформації моделі регіональної влади України у напрямі децентралізації державного управління та зміцненні демократичних основ місцевого самоврядування.

На жаль, в Україні і досі громадськість не бере активної участі у процесі вироблення місцевої соціально-економічної політики. Це насамперед пояснюється відсутністю сталої демократичної традиції в Україні, особливостями процесів суспільно-політичної трансформації. В умовах слабкої структуризації суспільства, відсутності стабільно організованих груп інтересів недержавні організації виступають водночас і як лобістські організації, і як групи тиску на владні структури, і як канали взаємодії держави та суспільства.

Разом з тим потрібно зазначити, що сьогодні в Україні вже накопичено певний досвід співпраці органів місцевого самоврядування та недержавних організацій. Серед дієвих форм співпраці громадського та комунального секторів доцільно виділити соціальне партнерство, основною характеристикою якого є розуміння його як соціальної дії, що базується на почуттях людської солідарності та розподілу відповідальності за проблему. Засобом реалізації соціального партнерства є соціальне замовлення, у визначенні науковців [2;3] – це комплекс заходів організаційно-правового характеру з розроблення та реалізації загальнодержавних і місцевих соціальних програм та соціальних проектів за рахунок бюджетних та інших коштів шляхом укладення соціальних контрактів на конкурсній основі. Організаційною основою соціального замовлення є цільова соціальна програма або її складова – соціальний проект. Процес формування соціального замовлення та оцінки його результатів можна розділити на таю основні стадії: виявлення та формування соціальної проблеми цільової соціальної групи; конкурс замовників соціального замовлення серед підрозділів влади та серед некомерційних організацій (на розроблення найкращих варіантів цільової соціальної програми та на право стати її виконавцем); укладення соціального контракту; виконання всіх умов та процедур, що передбачені соціальним контрактом; здійснення моніторингу стану цільової соціальної групи, на задоволення потреб якої було спрямоване виконання соціального замовлення.

Література:

1. Бабаєв В.М. Управління великим містом: теоретичні і прикладні аспекти: [монографія]. Харків : ХНАМГ, 2010. 307 с.
2. Забезпечення сталого розвитку України в контексті глобального партнерства : монографія / [за заг. та наук. ред. Л. О. Петкової, О. Ю. Березіної, І. Г. Гончаренко]; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : видавець Третяков О. М., 2019. 335 с.
3. Камінська О.В., Березіна О.Ю. Концептуальні засади управління ризиками інноваційної діяльності в регіоні. Науковий вісник Херсонського

*XVII міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

державного університету. Херсон: ХДУ, 2014. Вип. 7. Ч. 4. С. 53-56. (Серія: Економічні науки).

4. Черевко О.В., Березіна О.Ю. Годлевська А.А. Пріоритети регіональної політики соціально-економічного розвитку. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Черкаси: ЧДТУ, 2014. Вип. 36. Ч. III. С. 147-152. 20.

СЕКЦІЯ 7. Актуальні питання розвитку банківської системи та забезпечення її фінансової стабільності

УДК 336.7

Бережна Л.В. – к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕТАПІВ ЄДИНОЇ ПРОЦЕДУРИ НАГЛЯДОВИХ ПЕРЕВІРОК ТА ОЦІНКИ SREP НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Фінансова стабільність банківської системи України особливо в умовах коронакризи, є актуальним питанням. Одним із елементів забезпечення безпеки є здійснення Національним банком України нагляду і регулювання банків. Адже саме банківський нагляд надає користувачам фінансових послуг упевненість у тому, що банки надійно працюють, своєчасно та повністю виконують зобов'язання.

Із 1 жовтня 2020 року Національний банк України почав застосовувати єдину процедуру й методологію процесу наглядових перевірок та оцінки SREP (Supervisory Review and Evaluation Process), яка хоч і скасувала застосування з 1998 р. оцінки діяльності банків за рейтинговою системою CAMELSO, проте враховує її компоненти [1].

Необхідно відмітити, що ще з 2018 року Національний банк почав запроваджувати наглядові інструменти SREP, які базуються на ризик-орієнтованому та forward-looking підходах. Ґрунтуються вони на настановах Європейського банківського органу щодо єдиних процедур та методології процесу наглядових перевірок і оцінки. У їх основу покладено оцінку ризиків та якості управління цими ризиками в банку, питань корпоративного управління, у тому числі оцінки колективної придатності колегіальних органів та системи внутрішнього контролю, а також здатність установи забезпечувати безперервність діяльності.

Методологія SREP базується на оцінці ризиків із урахуванням аналізу поточного стану банку, його стратегії, бізнес-моделі, а також розвитку та оцінки того, як поведе себе банк в майбутньому.

Необхідно відмітити, що концепція SREP була вперше введена у 2004 році за положеннями Базельської конвенції, визначеної Базельським комітетом з банківського нагляду (Pillar I). Оновлені правила впроваджені у 2006 р. (Pillar II). Ця система будується у значній мірі на професійному судженні, із урахуванням певних визначених правил. SREP впроваджено у 19 країнах Єврозони і найбільші банки ЄС, які контролюються безпосередньо ЄЦБ, тепер розуміють чого очікувати завдяки прозорості процесу.

Процес оцінки за методикою SREP є безперервним та здійснюється

одночасно за всіма банками шляхом оцінки розміру ризиків та якості управління ними на підставі інформації, отриманої від підрозділів НБУ, аналізу наявних тенденцій в діяльності банків, у т.ч. з порівнянням ключових показників діяльності банку з «peer-group» подібних банків.

До основних етапів наглядного процесу SREP можна віднести (рис. 1):

Етап 1. Категоризація банків. Передбачає розподіл банків з урахуванням їх розміру в банківській системі, структури та складності операцій. Розподіл банків за категоріями з урахуванням системного впливу здійснюється за такими ознаками:

Категорія 1 – банки, які визначені Національним банком системно важливими, та інші банки, які впливають на систему з урахуванням їх розміру, структури та внутрішньої організації, а також характеру та складності операцій.

Категорія 2 – великі банки (крім тих, що не віднесені до категорії 1), які здійснюють значний обсяг операцій, у тому числі на міжнародних ринках, і надають широкий спектр кредитних і фінансових послуг роздрібним і корпоративним клієнтам.

Категорія 3 – середні та малі банки, що не можуть бути віднесені до категорій 1 і 2, та надають переважно обмежений спектр банківських і фінансових послуг роздрібним та корпоративним клієнтам.

Категорія 4 – інші малі банки, що здійснюють свою діяльність у межах країни і не можуть бути віднесені до категорій 1 – 3, мають несуттєву частку в банківській системі за відповідними напрямками та обмежений спектр банківських і фінансових послуг.

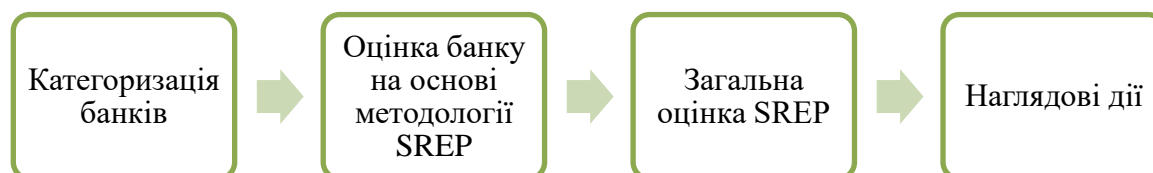

Рис. 1. Етапи наглядного процесу SREP

При цьому виділяють такі бізнес-моделі банків:

Універсальна – суттєві частки в активах та зобов’язаннях займають операції з юридичними, фізичними особами, іншими банками та небанківськими фінансовими установами.

Роздрібна – основну частку в активах та зобов’язаннях займають операції з фізичними особами.

Корпоративна – основну частку в активах становлять кредити, надані юридичним особам, у зобов’язаннях превалюють кошти, залучені від юридичних осіб.

Корпоративна з роздрібним фінансуванням – основну частку в активах займають кредити, надані юридичним особам, у зобов’язаннях превалюють кошти, залучені від фізичних осіб.

Обмежене кредитне посередництво – частка наданих кредитів юридичним та фізичним особам є незначною (менше 30 відсотків), або основна частка кредитів надана обмеженому колу осіб, або активні операції профінансовано власними коштами.

Етап 2. Оцінка банку на основі методології SREP. Проводиться за такими елементами:

2.1. Аналіз та оцінка бізнес-моделі банку (BM). Бальна оцінка 1-4 та F, де 1 – ризик низький, 4 – ризик високий, F – характеризує безпосередній ризик для життєздатності банку. Здійснюється за такими основними напрямками:

- життєздатність бізнес-моделі, яка характеризує її спроможність генерувати прибутки прийняттого рівня протягом одного року;
- стійкість бізнес-моделі, яка характеризує її спроможність генерувати прибутки прийняттого рівня упродовж мінімум 3 років, що оцінюється на підставі стратегічних планів та фінансових прогнозів.

2.2. Оцінка корпоративного управління та системи внутрішнього контролю (CG). Бальна оцінка 1-4, де 1 – ризик низький, 4 – ризик високий. Ґрунтується на результатах оцінювання ефективності функціонування:

- системи корпоративного управління в цілому;
- корпоративної культури та культури прийняття ризику;
- організаційної структури та функціонування органів управління (наглядова рада та правління банку);
- політики та практики винагород;
- системи управління ризиками;
- системи внутрішнього контролю;
- ризику AML.

2.3. Оцінка ризиків капіталу (кредитного, ринкового, процентного, операційного) та його достатності для їх покриття упродовж наступних 12 місяців (CAP). Бальна оцінка 1-4, де 1 – ризик низький, 4 – ризик високий. На цьому етапі визначаються також заходи для врегулювання потенційної недостатності капіталу.

2.4. Оцінка достатності ліквідності (LIQ). Бальна оцінка 1-4, де 1 – ризик низький, 4 – ризик високий. Передбачає оцінку достатності ліквідних активів для покриття ризиків ліквідності та фінансування. При цьому визначаються заходи, які необхідні для врегулювання потенційного дефіциту ліквідності.

Етап 3. Загальна оцінка SREP.

- ✓ Характеризує рівень загрози для життєздатності банку та вказує на потребу вжиття наглядових дій, зважаючи на ризики в діяльності;
- ✓ Ґрунтується на результатах оцінки 4-х елементів, без застосування «автоматичного» підрахунку;
- ✓ Застосовується професійне судження;
- ✓ Враховує наявну в НБУ інформацію щодо банку: звітність, результати перевірок, результати моніторингу, самооцінка банку щодо якості корпоративного управління та внутрішнього контролю (опитувальник);

✓ Впливає на стратегію нагляду за банком, розподіл наглядових ресурсів, у тому числі на формування плану інспекційних перевірок банків.

Етап 4. Наглядові дії. За результатами оцінки банків (SREP) визначається:

- вимога докапіталізації для покриття ризиків (за результатами оцінки стійкості);
- рекомендації щодо покращення ліквідності, організації корпоративного управління;
- ініціювання інспекційної перевірки;
- діалог з банком, контроль виконання вимог НБУ;
- стратегія нагляду за банком, у т.ч. потреба в заходах раннього втручання;
- життєздатність банку на наступні 12 місяців та стійкість стратегії – на 3 роки.

Таким чином, аналіз етапів наглядового процесу SREP, який використовує Національний банк України, дозволяє зробити висновки. Запровадження SREP забезпечує консолідацію дій всіх підрозділів пруденційного блоку для визначення єдиної стратегії нагляду за банками. Це, в свою чергу, підвищує ефективність використання наглядових ресурсів шляхом застосування принципу пропорційності у визначенні обсягу, періодичності та застосуванні наглядових дій щодо банків залежно від рівня їх ризиків та системного впливу. Застосування SREP дозволяє провести оцінку банків України з урахуванням підходів, які використовуються в країнах Європейського Союзу, що створює можливість порівнювати українські банки із банками інших країн, з точки зору їх життєздатності. Але, найголовніше, в умовах ризик-орієнтованого підходу, Національний банк України отримав можливість посилити наглядове реагування на ранніх стадіях ідентифікації ризиків банку.

Література:

1. Здійснено перехід до єдиної процедури наглядових перевірок та оцінки SREP. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zdiysнено-perehid-do-yedinoyi-protseduri-naglyadovih-perevirok-ta-otsinki-srep>

УДК 336.71.078.3

**Глазков Н.А. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки та управління гр.ФКМД-019**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Дудченко Н.В.

Черкаський державний технологічний університет

ОСНОВНІ ОБМЕЖЕННЯ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ БАЗЕЛЬ ШІІІ

Ефективний банківський нагляд є істотним компонентом здорового економічного клімату. Це обумовлено ключовою роллю банківської сфери в економіці країни. Стабільність банківської системи має першорядне значення для макроекономічної стабільності. Удосконалення регулювання банківської діяльності та системи банківського нагляду - одне з основних напрямків забезпечення державою умов для поступального розвитку банківського сектора країни.

У світовій банківській практиці спостерігається тенденція до поступової уніфікації системи банківського регулювання та нагляду. Ця тенденція пов'язана з діяльністю Міжнародного комітету з банківського нагляду, який більше відомий як Базельський.

Зупинимось більш детально на основних змінах вимог до капіталу Базель – ШІІІ, які можна розглядати з позиції підвищення вимог до капіталу, формування буферів (резервів) для підтримки достатності капіталу, відрахування з капіталу.

Слід зазначити, що ефективність нових стандартів буде визначатися часом. Зосередимось на основних обмеженнях до реалізації Базель ШІІІ, які визначено В. Ворочек [1].

По-перше, одного посилення вимог до банківського капіталу недостатньо для того, щоб гарантувати недопущення фінансових криз в майбутньому, – необхідно ретельніше контролювати кредитну діяльність банків, вдосконалювати регулювання фінансового сектору в цілому.

По-друге, успішність впровадження Базель ШІІІ безпосередньо пов'язана з посиленими наглядом та регулюванням за іншими напрямками, зокрема, формуванням фінансової звітності учасників ринку. Окремі положення національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) та фінансової звітності (МСФЗ) потребують перегляду з метою повного та достовірного відображення суттєвої інформації.

Компанії повинні засвоїти урок фінансової кризи 2008-2009 років, коли задекларована згідно МСБО частка проблемних кредитів була нижча, ніж за оцінками аналітиків. Стандарти фінансової звітності різних країн потребують подальшої конвергенції з метою співставності та зрозумілості широким колом користувачів фінансової інформації.

По-третє, впровадження нових, жорсткіших правил неминуче призведе до гальмування розвитку банківської системи, що нарешті починає активізуватись після масштабних потрясінь. Проте значні труднощі очікують на невеликі банки, що наразі не витримують норм, встановлених Базель III.

По-четверте, аналітики застерігають щодо негативного впливу мінімальних вимог до достатності капіталу на загальне економічне зростання.

Банки, що не відповідають таким вимогам, відчуватимуть тиск з боку інвесторів та будуть змушені збільшувати розмір капіталу ще до граничного терміну у 2019 році. Це, в свою чергу, обмежуватиме банки в можливостях кредитування в той час, коли в країнах G-20, і не тільки, ще не розв'язані проблеми високого рівня безробіття та спаду активності бізнесу [2,3].

По-п'яте, існує ризик, що разом із встановленням нових правил збільшиться рівень «тінізації» на ринку фінансових послуг, що, посилить ймовірність розгортання чергової фінансової кризи.

Відповідно до проведених Базельським комітетом досліджень реалізація нових стандартів буде відбуватися поетапно, що дозволить акумулювати капітал і при цьому забезпечувати фінансування кредитно-інвестиційних операцій.

Починаючи з 2013 року, проводиться реформа вимог щодо структури активів і капіталу банків. Водночас буде посилено вимоги щодо частки акціонерного капіталу в структурі регулятивного капіталу, які мали бути виконані до 2019 року. Запровадження буферів збереження капіталу та проциклічного резерву розпочато з 2016 року.

Література:

1. Ворочек В. Г. Перспективи застосування «Базеля III» як інструменту попередження фінансових криз / В. Г. Ворочек [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20110225/ek2_vorochek.htm.
2. Мізіна І. В. Банківське регулювання та нагляд в умовах фінансової кризи в Україні / І. В. Мізіна // Прикарпатський юридичний вісник. – 2016. – Вип.1 (10). – С. 165 –168.
93. Мірошніченко Г. О. Напрями розвитку механізму стабілізації банківської системи в умовах невизначеності / Г.О. Мірошніченко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – No 9 (147). – С.182–189.

УДК 336.7

**Дядюра В.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки та управління**

***Науковий керівник – д.н. з держ. управління, професор, завідувач кафедри
фінансів Гончаренко І.Г.***

Черкаський державний технологічний університет

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ ОПЕРАЦІЙ ТА МЕХАНІЗМ ЇХ ЗДІЙСНЕННЯ

За останні роки в економіці і банківській системі України відбулися радикальні зміни, обумовлені досягненням Україною політичної та економічної незалежності і переходом до розбудови соціально-орієнтованої ринкової економіки. Система валютних розрахунків між різними суб'єктами господарювання, забезпечення безперервності платежів та залучення валютних коштів є найважливішими умовами нормального функціонування економіки. Діяльність банків в сучасних умовах вимагає нових підходів до рішення питань удосконалення і розвитку валютних операцій. Перед банківською системою постає задача сприяти активізації попиту населення на банківські послуги. Щоб забезпечити виконання цього завдання, необхідно створити такі умови, щоб кожен споживач міг отримати надані послуги в зручний час, в обраному їм місці і з мінімальними витратами [1].

Банки виконують важливу функцію мобілізації тимчасово вільних грошових ресурсів і перетворювання їх у реальний капітал. Банки це саме та галузь, яка повинна бути спрямована на прогнозування економічної кон'юнктури, найшвидше реагувати на будь-які зміни фінансового ринку. Сьогодні не має самостійних суб'єктів будь-якої галузі економіки, фінансова діяльність яких не перебувала б в постійній взаємодії з банківською діяльністю.

Це потрібно чітко усвідомлювати. Ніхто не звертається до валютного ринку заради споглядального інтересу. Мотивацією є інтерес матеріальний, економічна потреба. Тому, звертаючись до цієї економічної інституції, слід чітко собі уявляти, що валютний ринок не є установою благодійною. Йому притаманні атрибути будь-якого ринку. Йдеться, принаймні, про дві речі.

По-перше, маємо враховувати, що валютний ринок виступає завжди як конкурентний ринок. Конкуренція є інструментом одержання доходу. Суб'єкти ринку конкурують між собою з приводу одержання якнайбільшого доходу.

По-друге, будь-які обмінні операції на валютному ринку містять у собі елементи валютного ризику. Йдеться не лише про суто спекулятивні операції, пов'язані з «грою» на валютних курсах, що в принципі є також природною атрибутикою будь-якого ринкового механізму. Валютний ризик органічно

пов'язаний з конкуренцією, з дією стихійних сил, з елементами невизначеності економічної кон'юнктури, нарешті, з обов'язковою присутністю елементів суб'єктивності в поводженні контрагентів, що їх не завжди повною мірою можна прогнозувати [2].

Тому важливим атрибутом валютного ринку є запровадження функціональних елементів його регулювання.

Операції з використанням іноземної валюти на території України потребують індивідуального ліцензування.

Вони впливають на формування доходів, витрат і фінансових результатів, тому розвитку їх видів приділяється першорядне значення.

Основними напрямками вдосконалення валютного регулювання в Україні мають бути: забезпечення стабільності української гривні; зменшення рівня долларизації української економіки через підвищення привабливості гривневих активів; стимулювання експорту та забезпечення рівноваги платіжного балансу; вдосконалення структури внутрішнього ринку з урахуванням міжнародних практики та запровадження нових видів міжнародних розрахунків; створення сприятливих умов для інвестування в національну економіку; забезпечення стабільності нормативної бази НБУ; поглиблення процесу капіталізації банку; удосконалення діяльності валютного та фондового ринків; подальше реформування банківської системи, накопичення власного капіталу, вдосконалення регулювання НБУ діяльності банків [3].

Проведені дослідження показали, що для удосконалення банківських операцій суттєвого значення набуває пошук системи підвищення ефективності валютного контролю. Найважливішою функцією такої системи є попередження впливу національних активів як однієї із серйозних загроз економічній безпеці банку і країни.

Підвищення ефективності виконання банком функцій агента валютного контролю пов'язане з удосконаленням організації цієї функції на рівні банку та оптимізацією нормативної бази валютного контролю.

Особливе місце у системі валютного контролю банку належить відділу розрахунків за експортно-імпортними операціями і валютного контролю.

Таким чином, побудова системи валютного контролю з використанням принципів організації служби внутрішнього контролю дасть змогу забезпечити її ефективну діяльність.

Література:

1. Валютний ризик. Поняття валютного ризику та його види [Електронний ресурс] // Навчальні матеріали онлайн. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1754090659748/finansiv/valyutniy_rizik. – Назва з екрану.
2. Кулицький С. Обмінний курс гривні в січні 2017 року та оцінка його динаміки на найближчу перспективу [Електронний ресурс] / С. Кулицький // Центр досліджень соціальних комунікацій. – Режим доступу: http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2664:

3. Богацька Н. М., Дуржинська А. Ю. Критерії ефективності діяльності підприємства //Вінницький торговельно-економічний інститут. – 2019. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_KAND_2019/ Eco

УДК 336.7

Заболотня В.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

***Науковий керівник – Коляда Т.А., к.е.н., с.н.с., доцент,
доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул***

Університет державної фіскальної служби України м. Ірпінь, Україна

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В умовах реалій існування України як незалежної, демократичної, соціальної та правової держави постає проблема вдосконалення фінансової системи. У цій системі, як переконує світовий і вітчизняний досвід, важливе місце, насамперед, за силою впливу на фінансові ринки та економічну систему загалом посідає фінансова політика. Одним із основних елементів держави, який є показником розвитку, функціонування та ефективності державної політики є фінансова система.

Значний вклад у розвиток фундаментальних теоретичних та методологічних основ становлення та розвитку фінансової системи, внесли такі вчені як: В.Л. Андрущенко, І.В. Бураковський, О.Д. Василик, А.І. Даниленко, В.М. Федосов, І.О. Луніна та багато інших.

Метою статті є розкриття особливостей розвитку фінансової системи України в сучасних умовах та визначення основних напрямів її модернізації.

Фінансова система, явище об'єктивне. Це зумовлено тим, що фінансова система виникла з появою держави і нерозривно пов'язана з її функціонуванням. Наразі в Україні діють чимало фінансових установ та інститутів, поступово розвивається валютний ринок та ринок цінних паперів, що, безперечно, є наслідком певного позитивного економічного зрушення в економіці держави. Крім того, постійно зростає роль банківських структур у залученні інвестицій у реальний сектор економіки. Незважаючи на усі ці позитивні зміни, стан розвитку фінансової системи України не відповідає сучасним вимогам задля прискореного розвитку економіки країни [1, с.33].

Серед основних проблем, з якими стикається держава на шляху до ринкового типу фінансової системи можна виділити наступні: розширення тіньової економіки, що приховує справжній фінансовий стан багатьох підприємств, сюди слід віднести незахищеність прав інвесторів на ринку

фінансових послуг, повільні темпи ринкових перетворень реального сектору. Крім того, для України характерна невизначеність моделі розвитку фінансової системи, недостатній рівень капіталізації інститутів фінансової системи, низька якість і конкурентоспроможність фінансових послуг, відсутність консолідованого нагляду за фінансовими установами, відсутність системного підходу до реструктуризації фінансової системи, надто повільний темп реформ, нечітка визначеність з конкретним напрямом реформ, відсутня стратегія і тактика, відсутність ефективності функціонування фінансової системи. Негативним явищем є відсутність чіткої політики вищих органів влади, складна політична ситуація, зміна керуючих та посадових осіб.

На розвиток фінансової системи впливає чимало факторів, які потрібно вирішувати, щоб не допустити застою і кризових явищ. По-перше, удосконалити функціонування грошової, кредитної, банківської систем. По-друге, всі сфери фінансів та їх ланок, діяльність органів та інститутів, які функціонують в сфері фінансів необхідно модернізувати. Стратегія і тактика реформування фінансів має полягати у поступовій реструктуризації, яка передбачатиме подальшу трансформацію [2, с.8].

Першочерговими завданнями модернізації фінансової системи в Україні є:

- створити групу потужних банків;
- зменшити податковий тиск;
- упорядкувати фінансові потоки;
- розпочати структурно-інституційні перетворення банківської системи, ефективну реорганізацію підприємств [3, с.28].

На це повинні бути спрямовані всі зусилля органів законодавчої та виконавчої влади.

Отже, на сьогодні в Україні у реальній економіці державний і приватний сектори мають однакову питому вагу щодо обсягів виробленої продукції (товарів, робіт, послуг), тому виникає необхідність проведення бюджетної реформи задля корегування їхнього внеску у формування доходів держави. Заходи бюджетної реформи повинні спрямовуватись на використання бюджетних інструментів для скорочення системи субсидій і стимулювання інвестицій, а також на раціоналізацію бюджетного режиму щодо міжнародної торгівлі та змін у валютній політиці [4, с.23].

Література:

1. Стукало Н.В. Глобалізація та розвиток фінансової системи України. 2005. №5. С. 29-35.
2. Луніна І.О. Проблеми і перспективи розвитку системи державних фінансів в Україні. Фінанси України. 2010. № 2. С. 3-12.
3. Череп А.В. Особливості розвитку сучасної фінансової системи в ринкових умовах. Економіка та держава. 2006. № 6. С.28-30.

4. Коляда Т.А. Фінансування видатків на економічну діяльність в контексті реалізації сучасної бюджетної політики держави. Економіка промисловості. 2014. № 3 (67). С. 13-24.

УДК 336.71

Запотічна Р. А. - здобувач наукового ступеня к.е.н., викладач

Львівський державний університет внутрішніх справ

УГОДА БАЗЕЛЬ Ш У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Базельський комітет з банківського нагляду функціонує при Банку міжнародних розрахунків і відповідає за розробку методології регулювання та єдиних стандартів банківської діяльності. Їх застосовують практично всі центральні банки світу, відмінність полягає у швидкості адаптації, яка, в свою чергу, залежить від стану національних банківських систем.

Поява нових стандартів «Базеля» є реакцією на глобальну фінансову кризу 2007-2009 років. Аналізуючи її причини, експерти як одну з основних виділили провали пруденційного регулювання фінансових посередників. В умовах поглиблення фінансової глобалізації національні стандарти організації, функціонування і регулювання діяльності фінансових посередників перестали відповідати сучасним вимогам.

«Базель III» не є заміною чи новою редакцією «Базеля II». Два «Базелі» будуть існувати паралельно. Головна відмінність від попередньої версії стандартів банківського капіталу – націленість на оцінку ситуації на макроекономічному рівні. Якщо «Базель II» базувався на вимогах до оцінки кожного конкретного банку, то тепер регулятор зможе відслідковувати ризики в цілому по банківській системі.

Поява стандартів «Базеля III» почалось із введення додаткових вимог до достатності капіталу банків (акціонерний капітал, капітал I рівня, капітал II рівня, «буферний» капітал, сукупний капітал). Ці вимоги дозволяють перекласти відповідальність за фінансові ризики із платників податків на фінансових посередників, які активно здійснюють свої операції на міжнародних ринках грошей і капіталів. Важливими ознаками нових капітальних стандартів за «Базелем III» є:

- 1) поліпшення якості структури власного капіталу банків;
- 2) істотне підвищення необхідної квоти капіталу;
- 3) зменшення системного ризику;
- 4) передбачено достатньо часу для переходу на нові нормативи регулювання.

За своєю суттю ініціативи Базельського комітету з банківського нагляду направлені на посилення вимог до капіталу і ліквідності банків. Основні вимоги «Базеля III» зосереджені на власному капіталі банку, оскільки він має найвищу ліквідність, а відповідно виступає найкращою формою амортизації фінансових збитків.

Окрім цього, за істотного зростання кредитного ризику на фоні значного зростання кредитних операцій банків і з метою захисту всієї банківської системи в цілому прийнято рішення, що банки будуть зобов'язані формувати спеціальний «контрциклічний» резерв, тобто особливий стабілізаційний фонд у діапазоні від 0 до 2,5% від базового (акціонерного) капіталу в періоди системної кризи залежно від розмірів банку і їх вразливості. Формування цього резерву має на меті знизити збитки капіталу за циклічних коливань кредитних ринків [1, с. 225].

Одними з найголовніших цілей запровадження «Базеля III» в Україні є приведення банківського регулювання та нагляду до міжнародних стандартів та забезпечення стабільності вітчизняної банківської системи, підвищення її спроможності протистояти кризовим явищам. При цьому, процес запровадження рекомендацій «Базеля III» є доволі тривалим процесом. Даний процес також передбачає і значну, ґрунтовну, комплексну підготовчу роботу з боку державних органів і, в-першу чергу, з боку Національного банку України, на який покладено функції з державного регулювання банківської діяльності. Ця підготовча робота включає не лише внесення змін до нормативно-правової бази, а й вдосконалення та зміну засад регулювання та нагляду, розробку методичних засад оцінки ефективності «Базеля III», ризиковості вітчизняної банківської системи тощо. Водночас, процес запровадження рекомендацій «Базеля III» не повинен бути відокремленим і повинен здійснюватися у межах стратегічних завдань та цілей розвитку вітчизняної банківської системи. І саме цей аспект є найбільш актуальним для подальшого вивчення та дослідження [2].

Впровадження Базельських стандартів (Базель II і Базель III) в Україні вимагає від учасників національного банківського сектора активних дій в напрямку подальшого розвитку власних методик, систем і процесів з підтримки достатності капіталу та управління ризиками. На відміну від європейських фінансових організацій, які ось уже понад 10 років послідовно впроваджують ці стандарти, перед учасниками українського банківського сектора стоїть непросте завдання застосування стандартів банківського регулювання, які були розроблені Базельським комітетом.

Аналіз банківської системи України та основних регуляторних аспектів показує наявність проблем, які свідчать про кризові явища, зокрема в системі банківського регулювання та нагляду. Для подолання цих явищ необхідним є запровадження комплексної стратегії поступового переходу до відновлення банківського бізнесу в Україні з подальшими кроками по втіленню рекомендацій Базельського комітету. В цілому ця проблема досить складна, оскільки її вирішення знаходиться як в площині економічних питань, так і політичних, і тому потребує подальшого дослідження [3, с. 32-34].

Для вітчизняної банківської системи зазначені зміни є вкрай актуальними, зважаючи на особливості її побудови, наявні проблеми та ризики. Водночас, запровадження рекомендацій «Базеля III» не є гарантією автоматичного покращання ефективності діяльності вітчизняних банківських установ і стабільності банківської системи. Крім того, «Базель III» не може враховувати навіть основні особливості української банківської системи. Це вимагає коригувань регулятивної бази та засад діяльності банківських установ з боку державних органів України, здійснення оцінки банківської системи та її стабільності, результатів її діяльності після запровадження «Базеля III», що потребує відповідного методичного забезпечення.

Література:

1. Довгань Ж. 2011. «Базель III» у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи. *Вісник Університету банківської справ НБУ*. №1 (10). с. 224-229.
2. Шпачук В. 2012. «Базель III»: етапи впровадження та методика оцінки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. №5. Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=454>
3. Мозговий О., Павлюк О. 2017. Регуляторне середовище розвитку світової банківської системи. *Міжнародна економічна політика*. № 1 (26). с. 28-45.

УДК 336.7:004:316.774

**Кваша О.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
факультету економіки та управління групи ФКМ-019**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Дудченко Н.В.

Черкаський державний технологічний університет

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Під впливом розвитку інформаційної економіки центробанки багатьох країн також зосереджують увагу на забезпеченні фінансової інклюзії, адже, згідно даних Світового банку [1,2], станом на кінець 2017 р. близько 1,7 млрд дорослих людей (31 % населення) не мали банківського рахунку (в Україні їх частка була ще вищою і складала 37 %[3,4]). При цьому понад 100 країн світу вже мають розроблену національну стратегію з фінансової інклюзії або вбудовані компоненти фінансової інклюзії до інших національних стратегій [5]. Підвищення рівня фінансової інклюзії формує нові можливості для центробанків та держави в цілому, адже залучає до економічної системи всі верстви населення,

що стимулює економічне зростання шляхом мобілізації заощаджень фізичних осіб, подальшого їх інвестування у розвиток економіки, диверсифікацію фінансової системи; для провайдерів фінансових послуг (у першу чергу – банків) – за рахунок збільшення кількості клієнтів та доходів; для споживачів – внаслідок більш зручного та ефективного використання сучасних фінансових послуг, що підвищує їх особистий добробут.

Фінансова інклюзія безпосередньо пов'язана з фінансовою грамотністю населення. Тому найкращі практики підвищення фінансової грамотності у провідних країнах об'єднуються під егідою міжнародних організацій: Світового Банку, ОЕСР, USAID та ін. Згідно з даними Світового банку, 44 країни світу вже схвалили стратегії фінансової грамотності, а у 27 країнах такі документи перебувають на етапі розробки. При цьому функція підвищення фінансової грамотності також переважно належить центральним банкам[6].

Зміна структури банківської системи України та характеру діяльності регулятора під впливом розвитку інформаційної економіки, відповідно до загальносвітових тенденцій, проявляється, зокрема, в:

–успішному завершенні тестування власної цифрової валюти. В межах апробації досвіду інших Центробанків протягом 2016-2018 рр. НБУ у пілотному режимі впровадив в обіг цифрову е-гривню, що розглядається як альтернатива наявним інструментам платежів (готівці, платіжним карткам та електронним грошам) [4]. Перевагами е-гривні є: простота використання, доступність, безпечність (за рахунок гарантій НБУ) та швидкість розрахунків. Натомість ключовим ризиком для українських банків від повноцінного впровадження в обіг е-гривні є ймовірність поглинання новим продуктом вже існуючих сервісів електронних грошей, що емітують комерційні банки, що призведе до втрат вже здійснених ними раніше видатків на впровадження цих продуктів за рахунок переорієнтації клієнтів на більш надійний інструмент, що пропонуватиме НБУ;

–прискореному забезпеченні фінансової інклюзії, що є однією зі стратегічних цілей НБУ. Серед досягнень регулятора у цій сфері, що відображені у Звіті НБУ за 2018 р., – збільшення на третину за рік обсягу операцій з платіжними картками та зростання частки безготівкових операцій серед усіх операцій із використанням платіжних карток до 45 %[4];

–активізації зусиль регулятора, спрямованих на підвищення фінансової грамотності населення, що є одним із ключових напрямів забезпечення фінансової інклюзії. За даними дослідження USAID «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні», рівень фінансової грамотності населення України становить 11,2 бала з максимальних 21, що є найнижчим значенням серед 30 країн, які брали участь в опитуванні ОЕСР у 2016 р.. Одним із останніх заходів регулятора, спрямованих на підвищення фінансової грамотності населення, стала презентація відповідної Стратегії НБУ16, що відбулась 12.06.2019 р. [5,6];

–скороченні кількості працюючих відділень банків, що пов'язане з автоматизацією банківських операцій та поширенням онлайн-продажу

банківських продуктів, що дає банкам можливість оптимізувати мережу та скорочувати «традиційний» банківський персонал (касири, операціоністи, кредитні інспектори, інкасатори, охоронці тощо);

– виникненні віртуальних «банків без відділень». Йдеться, зокрема, про вихід на ринок банківських послуг наприкінці 2017 р. нової структури «Monobank». При цьому дана установа не має ліцензії НБУ на здійснення банківської діяльності, звітність «банку» не публікується НБУ, його активи та пасиви обліковуються на балансі АТ «Універсал банк». Отже, «Monobank» є проектом Інтернет-банкінгу, що складається з мобільного додатку та кредитної картки, емітованої АТ «Універсал банк». Клієнти «Monobank» отримують сервіси споживчого кредитування, при цьому емісія, обслуговування та перевипуск картки у разі втрати безкоштовні. Розрахунки карткою передбачають можливість «кешбеку» у розмірі до 20 % в залежності від операції. Користувачам мобільного додатку також доступні перекази між фізичними особами, комунальні платежі, поповнення мобільного рахунку, оплата штрафів, податків, єдиного соціального внеску, онлайн-ігор, інші види платежів та підтримка у месенджерах (Viber, Telegram, Facebook Messenger) [1,2];

– поширенні присутності на українському банківському ринку нових суб'єктів, які не є банками, проте виконують «традиційні» функції банків, пов'язані з грошовими переказами, продажем валюти та кредитуванням (небанківські платіжні системи, що здійснюють переказ коштів:

– «ГлобалМані», «City24», «Укркарт» тощо; мікрофінансові організації, що надають онлайн-кредити: moneyveo.ua, moneyboom.com.ua, online-groshi.com тощо; сервіси P2P-кредитування, зокрема, «Позичайко», finhub.ua, taplend.com; сервіси з продажу криптовалют: термінали компаній «Туме» та «ІВох»²⁰, спеціалізовані криптомати, онлайн-обмінні пункти, зокрема, «Биткоин24», що працює за допомогою «Приват 24», або інші, онлайн- біржі kuna.io та btc.trade24);

– активному розповсюдженні банківської платіжної інфраструктури (банкомати, платіжні та POS-термінали) за межі банків та банківських відділень, що актуалізує ризики, пов'язані з фізичною безпекою та кібербезпекою. Зміни в операційній складовій банківської діяльності під впливом розвитку інформаційної економіки формують, зокрема, наступні тенденції:

– зниження частки готівкових платежів, розвиток інфраструктури безготівкових розрахунків та електронного банкінгу.

Використання інструментів безготівкових розрахунків та електронного банкінгу надає банкам низку переваг та можливостей, зокрема дозволяє розширити перелік та збільшити обсяги продажу послуг, отже, суттєво збільшити доходи, а також скоротити операційні витрати на перерахунок, експертизу пошкоджених та сумнівних банкнот, охорону, інкасацію, оренду та обслуговування приміщень, оптимізувати чисельність працівників (відповідно – витрати на заробітну плату).

Література:

1. FINDEX World Bank Group, 2017 (The Global Findex Database) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://globalfindex.worldbank.org/>
2. Global Financial Inclusion and Consumer Protection Survey, 2017, World Bank Group [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=83136331>
3. Дослідження USAID: Фінансова грамотність, обізнаність та інклюзія в Україні, 2017 [Електронний ресурс]
4. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=83136332> 8 Звіт НБУ за 2018 рік. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=95170958>
5. Фінансова інклюзія [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=3961976&cat_id=3115908
6. Важливість фінансової грамотності та міжнародний досвід [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=83136318&cat_id=83136317#_ftn2

УДК 336.71

Лукашук М. В. – аспірант

Університет банківської справи

БАНКІВСЬКЕ ІНВЕСТИЦІЙНЕ КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

В умовах трансформації економіки України, постійної соціальної та політичної нестабільності – інвестиційна сфера економіки переживає скрутні часи. Для модернізації національної економіки необхідне створення гнучкої та ефективною інвестиційної системи мобілізації та розміщення позичкових капіталів, нарощування інвестиційних ресурсів, поліпшення структури інвестиційних джерел та активізації напрямків їх вкладень.

Банківське кредитування є найважливішим способом довгострокового інвестиційного фінансування економіки різних країн та підґрунтям їх виходу із кризи. Але банківська система України перебуває зараз в посткризовому стані, який характеризується обережною політикою кредитування, не дивлячись на те, що кредити надані в реальний сектор економіки можуть стати найсуттєвішим шляхом подальшого розвитку банківництва в Україні.

Сьогодні потреба української економіки в інвестиціях така велика, що

пропозиція на ринку кредитування банками окремих галузей поки ще відстає від попиту, а питання довготермінового кредитування з боку комерційних банків у наукомісткій галузі реального сектору економіки загалом залишаються не з'ясованими.

Актуальність теми вбачається у необхідності подальшої активації та розвитку системи банківського інвестиційного кредитування реального сектору економіки, спрямованого в першу чергу на модернізацію, впровадження сучасних та енергоефективних технологій у виробництво.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану банківського інвестиційного кредитування реального сектору економіки України, визначення його проблем, можливостей розвитку та чинників, які стримують цей розвиток.

Банківське інвестиційне кредитування поєднує в собі поняття кредиту та інвестицій. Банківське інвестиційне кредитування – це довготермінова послуга, яка доступна підприємцям, фізичним і юридичним особам, котрі бажають не просто розвивати свій бізнес, але які мають різні ідеї з удосконалення або відкриття нового напрямку у своїй господарській діяльності [1].

В сучасних умовах роль інвестицій в розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання та економіки країни в цілому є досить значною, оскільки інвестиції виступають ефективним засобом забезпечення умов подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи, є важелем структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу та запуску процесів модернізації, вони стимулюють поліпшення якісних та кількісних показників продуктивності господарської діяльності на мікро- та макрорівнях. Необхідність активізації участі комерційних банків в інвестиційному процесі впливає з взаємозалежності розвитку банківської системи та економіки. З одного боку, банки зацікавлені в стабільній економіці, що є необхідною умовою їх успішної діяльності, з іншого, – стійкість розвитку підприємств істотно залежить від ступеня надійності банківської системи, її ефективного функціонування [2, с.3].

В Україні протягом останніх років спостерігається позитивна динаміка обсягу капітальних інвестицій реального сектору економіки, але темпи їх збільшення є незначними (табл.1).

Дані Державної служби статистики свідчать про те що протягом 2019 року обсяг капітальних інвестицій в Україні збільшився на 58,1 млрд.грн. (11,0%). Підприємства фінансують свій розвиток переважно за рахунок власних коштів, частка яких за 2019 рік становила 68,1%, скоротившись порівняно з попереднім періодом на 3,2%, на другому місці – фінансування за рахунок місцевих бюджетів, частка яких за аналізований період збільшилась з 8,7% до 9,6%.

Частка фінансування інвестицій за рахунок банківських кредитів за 2017-2019 рр. збільшилась з 5,3% до 6,7%, що в абсолютних показниках становило 19,2 млрд.грн.

Капітальні інвестиції в Україні за джерелами фінансування за період 2015-2017 рр.

Джерела інвестицій	2017		2018		2019		Відхилення 2019 / 2018		
	Сума, млрд. грн.	Структура, %	Сума, млрд. грн.	Структура, %	Сума, млрд. грн.	Структура, %	Сума, млрд. грн.	Темп приросту, %	Структура, %
Держ. бюджет	14,3	3,5	21,0	4,0	29,5	5,0	8,5	40,4	1,0
Місцеві бюджети	38,2	9,2	45,8	8,7	56,0	9,6	10,2	22,3	0,9
Власні кошти підприємств	288,6	69,9	375,3	71,3	397,8	68,1	22,5	6,0	-3,2
Кредити банків	21,8	5,3	35,3	6,7	41,0	7,0	5,7	16,1	0,3
Іноземні інвестори	5,7	1,4	1,5	0,3	3,5	0,6	2,0	133,3	0,3
Кошти населення	32,3	7,8	33,8	6,4	32,7	5,6	-1,1	-3,2	-0,8
Інші джерела	11,9	2,9	13,6	2,6	23,9	4,1	10,3	75,7	1,5
Всього	412,8	100	526,3	100	584,4	100	58,1	11,0	-

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України [3].

Сповільнений темп зростання банківського кредитування капітальних інвестицій пов'язаний з високою вартістю кредитних ресурсів, відсутністю у потенційних позичальників ліквідного заставного майна, нав'язування банками додаткових умов, а також «обережною кредитною поведінкою» банків після фінансової кризи – вони неохоче кредитують корпоративних клієнтів через їхню незадовільну платіжну дисципліну, викликану девальвацією та погіршенням ділової активності, та загальний несприятливий для кредитування стан економіки.

Висока вартість кредитних ресурсів є наслідком такого фактора, як висока облікова ставка НБУ, навіть не зважаючи на її зменшення у 2019 році. Цей фактор значно ускладнює залучення кредитів для фінансування інноваційних проектів низькорентабельних підприємств, які в першу чергу потребують технологічної модернізації.

Протягом останніх років розмір банківського інвестиційного кредитного портфеля юридичних осіб та загального банківського кредитного портфеля юридичних осіб зменшується, що є наслідком фінансової кризи 2012-2018рр. (рис.1).

За даними рис. 1 видно, що протягом 2017-2019рр. обсяг кредитного портфелю юридичних осіб зменшився на 42,5 млрд.грн. (4,9%) до 821,9 млрд.грн. При цьому обсяг інвестиційних кредитів, наданих комерційними банками, за аналогічний період зменшився ще більшими темпами: скорочення за 2 роки склало 105,6 млрд.грн. (22,3%) до 369,3 млрд.грн. В першу чергу це пояснюється наслідками фінансової кризи, а саме санацією банками кредитних портфелів

(списанням проблемної заборгованості) та значною обережністю при наданні нових кредитів.

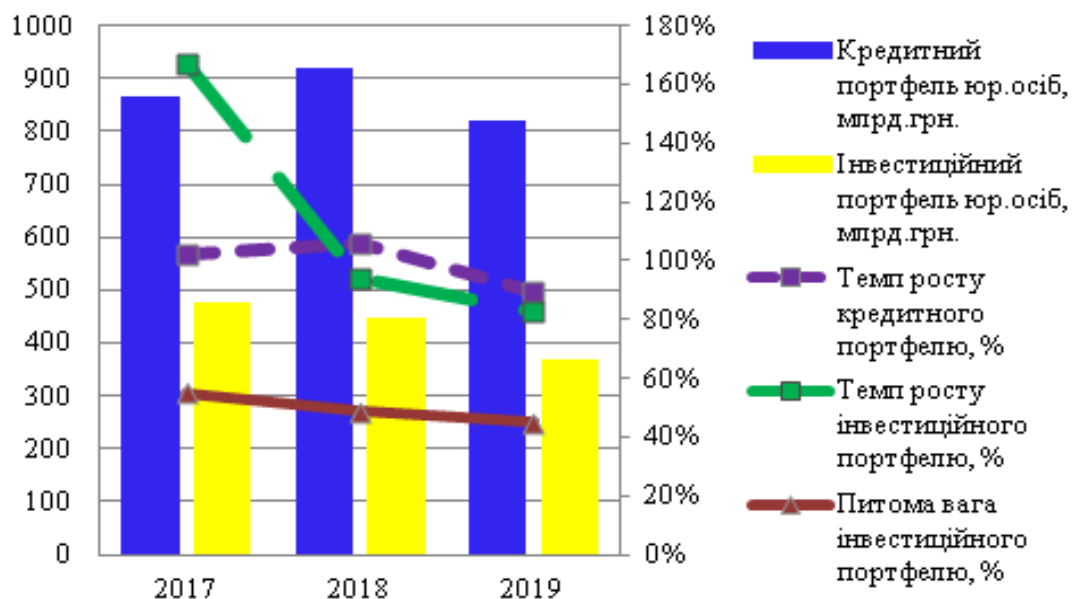

Рис. 1. Динаміка кредитного портфеля юридичних осіб у 2017-2019рр.

Джерело: складено автором на основі даних Національного банку України[4].

Обсяг інвестиційного кредитного портфелю складає трохи менше половини (44,9%) загального кредитного портфелю юридичних осіб. Аналізуючи дані НБУ можна дійти висновку, що найбільше інвестиційних кредитів видано в такі галузі економіки, як переробна промисловість, операції з нерухомим майном оптова та роздрібна торгівля.

Проведений аналіз свідчить про недостатній обсяг банківського кредитування інвестиційних проектів в Україні, тому таке кредитування потребує активації.

З метою активації інвестиційного кредитування науковці пропонують дотримуватись наступних принципів:

- розмежування функцій і відповідальності між кредитним та інвестиційним структурними підрозділами банку, створення проектних і матричних організаційних структур, що сприятиме оптимізації взаємовідносин між банком і клієнтами в інвестиційній сфері, закріпленню обов'язків з експертизи інвестиційних проектів за конкретними підрозділами, гармонізації їх функцій, а також забезпеченню організації системи внутрішнього контролю у банку;

- розподіл процедури організації інвестиційного кредитування на різних стадіях, що дає змогу оптимізувати процес надання і погашення інвестиційного кредиту, встановити відповідність стадіям життєвого циклу інвестиційного проекту, що реалізується суб'єктом господарювання;

- уніфікація процедури надання інвестиційного кредиту в усіх банках України, зумовлена необхідністю формування для підприємств, котрі

розробляють інвестиційні проекти, чітких критеріїв, що визначають умови кредитування;

- пріоритетність інноваційних кредитних проектів, що зумовлена необхідністю технічної і технологічної модернізації та оновлення усіх галузей національної економіки і реалізовується у рамках інтерпретації рівня інноваційності під час оцінювання кредитоспроможності позичальників;

- системність аналізу та оцінки інвестиційної кредитоспроможності, що дає змогу узагальнити характеристику позичальника як щодо можливості ефективної реалізації проекту, генерування грошового припливу, так і щодо оцінки поточного фінансового стану і перспектив збереження фінансової сталості під час реалізації інвестиційного проекту в довготерміновому періоді;

- ефективність інвестиційного кредитування для банку і позичальників, що забезпечує узгодження інтересів і однакову зацікавленість сторін кредитної угоди в успішній реалізації інвестиційного проекту;

- формування ресурсної бази інвестиційного кредитування, тобто пріоритетність залучення стійких довготермінових пасивів, непов'язаних іноземних кредитних ресурсів, що забезпечує для банків зниження ризику ліквідності, створює сприятливі умови для оптимізації термінів і умов інвестиційного кредитування.

Реалізація цих принципів дасть змогу забезпечити створення належних умов для управління кредитним ризиком, а також застосування належної процедури надання інвестиційних кредитів відповідно до рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду [5, С.105].

Отже, на сьогодні в Україні суб'єкти господарювання для інвестування використовують здебільшого власні кошти, які є обмеженими та якими забезпечені не всі підприємства, які потребують модернізації. Тому одним з важливих шляхів розвитку реального сектору економіки України є удосконалення та подальший розвиток банківського інвестиційного кредитування. Для вирішення цієї проблеми необхідно виробити національну стратегію розвитку інвестиційного кредитування, яка включатиме встановлення чітких критеріїв, які визначатимуть умови інвестиційного кредитування, стимулювання до вкладення у банки довготермінових вкладів, створення механізмів стимулювання банків до фінансування стратегічно важливих секторів національної економіки, в т.ч. шляхом надання держаних гарантій та організації державного страхування за такими позиками, стимулювання здешевлення позик шляхом державного субсидування відсоткових ставок.

Література:

1. Пшик Б.І. Актуальні проблеми розвитку банківської інвестиційної діяльності в Україні / Б. І. Пшик, О. О. Печенко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2014. - Вип. 2. – С. 24-32.

2. Гайдай Т.Є. Формування механізмів державного регулювання інвестиційними процесами комерційних банків: автореф. дис. на здобуття наук.

Гайдай Т.Є. ; Науково-дослід. екон. інст. – К. , 2007. – 16 с.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

5. Сидоренко В. А. Шляхи активізації банківського інвестиційного кредитування реального сектору економіки України / В. А. Сидоренко. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2020. – №1. – С. 104–108.

УДК 336.7

Печкан С.Б. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

Науковий керівник – к.е.н., доцент Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

ВАЛЮТНІ ІНТЕРВЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

В умовах пандемії, спричиненої COVID-19, для центральних банків країн постає завдання застосування ефективної грошово-кредитної політики, яка б допомогла забезпечити фінансову стабільність банківської системи та довіру до неї з боку споживачів фінансових послуг. Особливо це питання є актуальним для валютного ринку, адже значна волатильність валютного курсу сприяє панічним настроям як бізнесу, так і населення.

Як відомо, інтервенції на валютному ринку є допоміжним інструментом Національного банку. Проте, в умовах, коли Національний банк застосовує режим плаваючого обмінного курсу, валютні інтервенції не спрямовані на досягнення заздалегідь визначеного валютного курсу.

Особливості проведення валютних інтервенцій в умовах режиму інфляційного таргетування передбачені Стратегією валютних інтервенцій Національного банку України на 2016-2020 роки.

Законодавчо визначена мета валютних інтервенцій – вплив на курс національної валюти щодо іноземних валют і на загальний попит та пропозицію грошей в Україні – підпорядковується цілям Національного банку, пріоритетною серед яких є досягнення та підтримка цінової стабільності [1].

Під час визначення політики валютних інтервенцій Національний банк ураховує такі чинники [1]:

1) обмежений рівень міжнародних резервів Національного банку, що посилює вразливість фінансової системи та економіки України до несприятливих подій і сприйняття ризиків іноземними та внутрішніми

інвесторами;

2) незначні глибина та ліквідність валютного ринку, що зумовлюють необхідність активної ролі Національного банку в нівелюванні дисбалансів між попитом і пропозицією та уникненні проявів дисфункції ринку;

3) проведення монетарної політики на основі режиму інфляційного таргетування, включаючи початкову стадію запровадження ключової процентної ставки як основного інструменту грошово-кредитної політики, та відносно слабкий процентний канал монетарної трансмісії;

4) високий рівень доларизації та значний ефект перенесення змін обмінного курсу на інфляцію;

5) орієнтація Національного банку на мінімізацію свого втручання в роботу валютного ринку в міру розвитку валютного ринку та механізмів його самозбалансування.

Зазначені чинники обумовлюють такі завдання зі здійснення валютних інтервенцій Національним банком [1]:

А) накопичення міжнародних резервів. Достатній рівень міжнародних резервів є захисним механізмом фінансової системи України та економіки від зовнішніх шоків, а також сприяє підвищенню довіри до її стійкості з боку як національних, так і іноземних інвесторів. Цільові орієнтири щодо міжнародних резервів визначаються у програмах співпраці України з Міжнародним валютним фондом або рішенням Правління Національного банку відповідно до загальноприйнятих критеріїв достатності;

Б) згладжування функціонування валютного ринку. Це необхідно для уникнення негативного впливу на цінову та фінансову стабільність надлишкової волатильності обмінного курсу та екстраординарних подій на валютному ринку;

В) підтримання трансмісії ключової процентної ставки як основного інструменту грошово-кредитної політики. Це може бути необхідно для досягнення цілей та завдань грошово-кредитної політики в більш ефективний спосіб.

Здійснення валютних інтервенцій може бути спрямоване на виконання як одного, так і кількох із зазначених вище завдань. Хоча ціль щодо досягнення цінової стабільності та завдання щодо накопичення міжнародних резервів у середньостроковій перспективі підтримують одне одного, проте в короткостроковому періоді вони можуть бути несумісними. У такому разі досягнення цінової стабільності є пріоритетним.

Незалежно від того, для виконання яких саме завдань Національний банк здійснює валютні інтервенції, загальні принципи їх проведення є такими:

1) стратегія валютних інтервенцій відповідає режиму інфляційного таргетування та плаваючому обмінному курсу. Відповідно валютні інтервенції відіграють допоміжну роль щодо ключової процентної ставки як основного інструменту грошово-кредитної політики;

2) роль, масштаби та частота валютних інтервенцій зменшуватимуться в міру розвитку фінансових ринків, підвищення їх здатності до саморегулювання,

лібералізації валютного законодавства та накопичення міжнародних резервів до достатнього рівня. Національний банк прагнути до мінімізації використання цього інструменту;

3) здійснюючи валютні інтервенції, Національний банк не протидіє фундаментальним тенденціям, а лише згладжує ефекти від їх реалізації. Це дає змогу, виконуючи завдання зі здійснення валютних інтервенцій, запобігати накопиченню зовнішньоекономічних та фінансових дисбалансів. Валютна інтервенція, як правило, не спрямована на визначення певного рівня курсу, а має вплив на амплітуду та швидкість його зміни;

4) здійснюючи валютні інтервенції, Національний банк надає пріоритет тим формам валютних інтервенцій, за якими Національний банк не пропонує, а приймає запропоновану іншими учасниками валютного ринку ціну;

5) критерії участі суб'єктів ринку у валютних інтервенціях є відкритими та прозорими і визначаються в нормативно-правових актах Національного банку.

У разі створення інституту маркет-мейкерів Національний банк здійснюватиме валютні інтервенції переважно через суб'єктів ринку, які отримують статус маркет-мейкерів відповідно до встановлених процедур.

Національний банк України визначає, що валютні інтервенції можуть здійснюватися в таких формах:

– валютний аукціон – операції проводяться шляхом розподілу визначеного обсягу інтервенції між тими суб'єктами ринку, які запропонували найкращу ціну на купівлю/продаж іноземної валюти;

– інтервенція за єдиним курсом – здійснюється або шляхом збирання заявок суб'єктів ринку на купівлю/продаж/обмін іноземної валюти за єдиним визначеним обмінним курсом та подальшого їх пропорційного задоволення в межах визначеного обсягу валютної інтервенції, або шляхом розміщення пропозиції з купівлі/продажу іноземної валюти в торговельно-інформаційній системі за єдиним визначеним обмінним курсом та укладення угод із суб'єктами ринку в порядку акцептування ними пропозиції до вичерпування обсягу валютної інтервенції;

– інтервенція за найкращим курсом – здійснюється або шляхом запиту щодо ціни на купівлю/продаж іноземної валюти в суб'єктів ринку через торговельно-інформаційні системи та укладення угод із суб'єктом ринку, який запропонував найкращу ціну, або шляхом вибору найкращої ціни купівлі/продажу іноземної валюти з наявних у торговельно-інформаційних системах котирувань суб'єктів ринку та укладення угод із суб'єктом ринку, який запропонував цю ціну;

– адресна інтервенція – зумовлюється національними інтересами України та здійснюється у виняткових випадках на підставі звернення Уряду України.

Аналіз здійснених валютних інтервенцій за період з лютого 2019 р. до листопада 2020 р., тобто за період запровадження в дію нового Закону «Про валюту та валютні операції», яким задекларована валютна лібералізація, засвідчив таке (рис. 1):

- Упродовж 2019, коли спостерігалась ревальвація гривні, значний профіцит

ліквідності банківської системи підтримуватиметься купівлею валюти НБУ для поповнення міжнародних резервів.

- З початку 2020 року внаслідок панічних настроїв та падіння економіки через пандемію гривня девальвувала майже на 20%. На валютному ринку в III кварталі 2020 року превалював девальваційний тиск – офіційний обмінний курс гривні до долара на кінець III кварталу 2020 року порівняно із кінцем II кварталу 2020 року послабився на 6%. Визначальним фактором, який спричинив девальвацію гривні в III кварталі 2020 року, було погіршення кон'юнктури на валютному ринку, зумовлене зростанням попиту на іноземну валюту на тлі погіршення очікувань. Особливо панічним було зростання попиту в березні 2020 р, коли було запроваджено суворий карантин в Україні. На цьому тлі для згладжування значної волатильності курсу гривні до долара США Національному банку довелось продавати валюту. Найбільшими чистими покупцями іноземної валюти в цей період були імпортери побутових товарів та автотрейдери, нерезиденти на ринку ОВДП та прямі іноземні інвестори з метою репатріації дивідендів. Також зросли операції з купівлі іноземної валюти на умовах форвард. Послаблення протягом III кварталу 2020 року курсу гривні до долара, на противагу зміцненню більшості валют країн – основних торговельних партнерів України, призвело до знецінення і номінального і реального обмінних курсів гривні. У III кварталі 2020 року НБУ здійснював інтервенції як з купівлі іноземної валюти, так і з її продажу. Останні за результатами кварталу виявилися незначно більшими, проте з початку року зберігалася чиста купівля іноземної валюти близько (1.0 млрд дол.) [2].

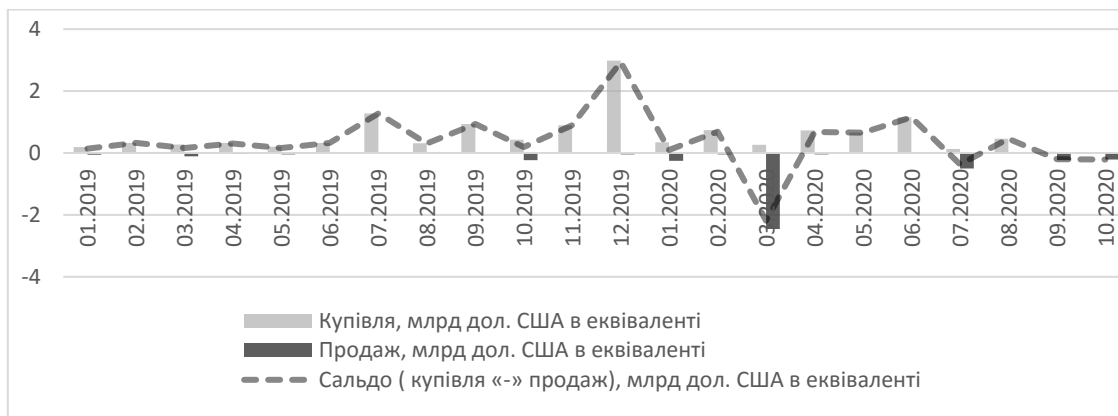

Рис.1. Валютні інтервенції Національного банку України у 2019-2020 рр.*

*Побудовано автором за даними [3]

Висновки. Валютні інтервенції є одним із дієвих додаткових інструментів грошово-кредитної політики Національного банку України. І хоч мета регулятора, щоб валютний ринок був саморегульованим, однак в кризових моментах, як, наприклад, наприкінці березня 2020 року, саме інтервенції допомагають дещо згладити значну волатильність валютного курсу. Проте, якщо на ринку відсутні надмірні коливання курсу і НБУ просто спостерігає – для центробанку це ідеальна ситуація.

Література.

1. Стратегія валютних інтервенцій Національного банку України на 2016 – 2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/news/all/strategiya-valyutnih-interventsiy-natsionalnogo-banku-ukrayini-na-2016--2020-roki>
2. Інфляційний звіт України за жовтень 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-jovten-2020-roku>
3. Валютні інтервенції НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-interventions>

УДК 336.7

Самохіна А. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр групи ФКМ-019

Науковий керівник – д.н. з держ. управління, професор, завідувач кафедри фінансів Гончаренко І.Г.

Черкаський державний технологічний університет

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Діяльність банків завжди пов'язана із ризиками, виникнення яких супроводжується втратами банку, переважно фінансового характеру. Найбільш небезпечним ризиком для банку прийнято вважати кредитний, що створює передумови для побудови ефективного механізму мінімізації та протидії даному виду ризику. Підґрунтям для мінімізації кредитного ризику вважається розробка нормативних актів, внутрішніх положень, що регламентують діяльність банку на кредитному ринку. Одним з ключових документів є кредитна політика банку, що необхідна для ефективного функціонування банку.

Розглядаючи механізм формування та реалізації кредитної політики, перш за все, необхідно дослідити сутність даного поняття. Варто зазначити, що використання даного підходу при визначенні сутності кредитної політики можливе лише при дослідженні банківської системи в цілому, що унеможлиблює аналіз кредитної політики окремого банку.

Основою створення кредитної політики банку виступають її цілі та завдання. Формуючи кредитну політику слід підкреслити, що її цілі тісно пов'язані із стратегічними цілями банку та ототожнюються з цілями його банківської політики.

Кредит виник на певному етапі розвитку людського суспільства, як явище випадкове, зумовлене особливими взаємовідносинами між товаровиробниками –

коли продавцю потрібно було продати товар, а в покупця не було грошей, щоб його купити. Тому й виникла потреба у передачі продавцем покупцеві товару з відстрочкою платежу, тобто – у кредит.

Згідно положення про кредитування, кредит – це економічні відносини між юридичними та фізичними особами і державами з приводу перерозподілу вартості на засадах повернення і, як правило, з виплатою відсотка.

У кредитних відносинах беруть участь дві сторони : позичальник і кредитор. Ці сторони називаються суб'єктами кредитної угоди, а ті грошові чи матеріальні цінності, затрати чи проекти, стосовно яких укладена угода позички, є об'єктами кредиту [2].

Рушійним мотивом кредитних відносин є отримання додаткового прибутку (доходу) кожним із суб'єктів кредитних відносин: кредитор отримує його у формі відсотку на кошти, надані у позику, а боржник - у вигляді прибутку на позичені кошти, використані у підприємницькій діяльності, чи на розширення свого власного споживання. Завдяки цьому, кредит справляє важливий стимулюючий вплив на поведінку економічних суб'єктів. Але об'єктивної необхідності кредиту, а також його стимулюючих мотивів недостатньо для повноцінної реалізації кредитних відносин. Для цього необхідні також певні економіко-правові умови.

Сама природа кредитної угоди, яка ґрунтується на тимчасовому запозиченні чужої власності, зумовлює необхідність матеріальної відповідності її учасників за виконання взятих на себе зобов'язань. Це можливо у випадку, коли кругообіг коштів господарюючих суб'єктів відокремлений від кругообіг коштів суспільства і організації, які вступають в кредитні відносини і повинні бути власниками наявного у них майна або (якщо це державні підприємства і організації) мати право володіння в користування майном. Таким чином, учасники кредитної угоди повинні бути юридично самостійними особами і функціонувати на засадах господарського або комерційного розрахунку. Фізичні особи можуть стати суб'єктами кредитних відносин, якщо вони дієздатні в правовому відношенні і мають стабільні гарантовані джерела доходів [3].

Операції з наданням кредитів належать до активних операцій банку. Кредитні операції здійснюються у формі надання позичок під зобов'язання позичальників повернути кошти та заплатити проценти у встановлені строки. Це ключовий вид активних операцій банків, вони забезпечують переважну частину доходів у багатьох банків. Позички банків – важливе джерело грошових коштів для бізнесового та споживчого секторів економіки. В процесі проведення кредитних операцій банки зустрічаються з кредитним ризиком, тобто з ризиком несплати позичальником в установлений строк наданої банком позички та процентів, належних кредитору.

Разом з тим, кредитні операції несуть в собі найбільшу загрозу для банків – ризик неповернення позичок. Таким чином, кожний банк розробляє і здійснює свою кредитну політику, що складається під впливом поточних та перспективних задач банку, а також економічної кон'юнктури і повинна бути

спрямована на зменшення кредитного ринку. Тому банки при наданні кредитів повинні вдавати заходів щодо запобігання кредитних ризиків. До цих заходів належать: перевірка здатності позичальника повернути позичку; перевірка забезпечення позички, чи гарантії її повернення третьою особою (банком, страховою компанією); створювання резервного фонду, тощо.

Як було сказано вище, кредитна діяльність займає провідне місце в діяльності банків, яка водночас носить як ризиковий так і прибутковий характер. Потрібно також зазначити, що банківський кредит надається для забезпечення розвитку і розширення сфери виробництва і обігу, задоволення споживчого попиту населення, інших напрямків господарської діяльності.

Література:

1. Вимоги банків за кредитами, наданими в економіку України / Бюлетень аціонального банку України [Текст]: - Київ : Національний банк України, 2018. - № 12/2018 (235);

2. Грошово-кредитна та фінансова статистика НБУ[Електронний ресурс] - Режим доступу:https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1;

3. Монетарний та фінансовий розвиток / Бюлетень Національного банку України [Електронний ресурс]. - Київ : Національний банк України, 2018. - № 2/2018 (263). - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=16006315>.

УДК 336.7

Сіра Т.С. - здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр

Науковий керівник – к.е.н., доц. В.Г. Шевалдіна

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Інвестиційна діяльність українських банків посідає друге місце за обсягами активних операцій після кредитування та виступає одним із вагомих джерел отримання прибутку. Займаючись кредитно-інвестиційною діяльністю, банки виходять на ринок як і інвестори, так і посередники, які акумулюють тимчасово вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб та трансформують їх в інвестиції. Одним із способів банківських інвестицій є формування інвестиційного портфеля банку шляхом вкладення коштів у фінансові

інструменти.

На відміну від кредитів, які є найбільш ризикованими активами банків та мають низьку ліквідність, інвестиційні операції за умови раціонального поєднання банківських інвестицій у портфелі можуть забезпечити оптимальне співвідношення їх доходності та ризику. Загалом, банківський інвестиційний портфель – це сукупність усіх придбаних банком цінних паперів, паїв та вкладень в інші компанії, які здійснені за рахунок коштів, що перебувають у розпорядженні банку, з метою отримання доходів у вигляді процентів, дивідендів, прибутків від перепродажу та інших прямих і непрямих доходів [1, с.169].

Для розуміння сучасного стану інвестиційного ринку банків проаналізуємо статистичні дані НБУ за інвестиційними операціями протягом останніх років.

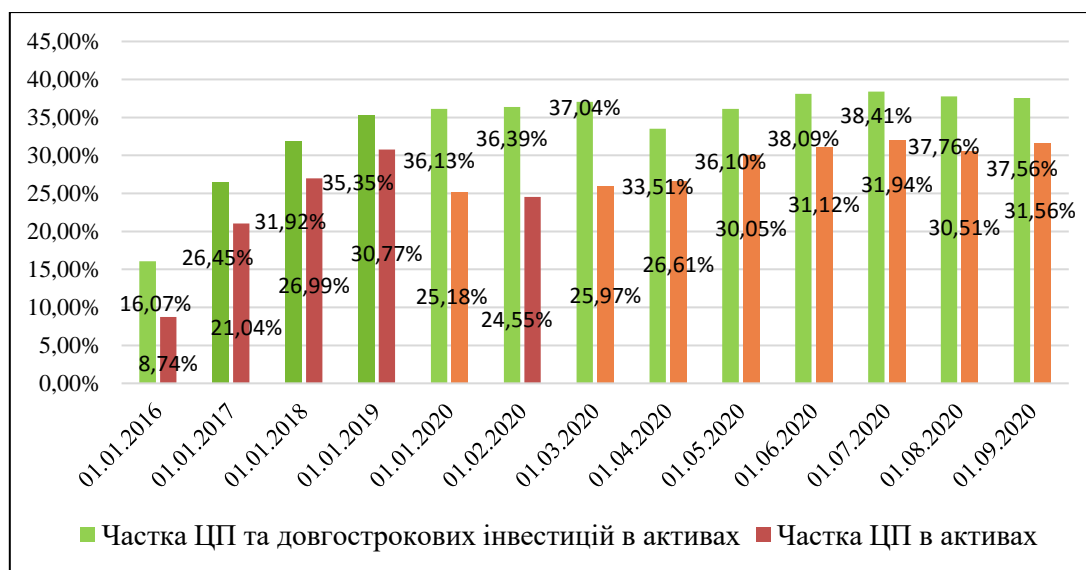

Рис. 1. Питома вага інвестиційних операцій у складі активів банків України за 2016-2019 рр. та 9 міс. 2020 р., % [2]

За проведеним статистичним дослідженням спостерігається, в цілому, позитивна динаміка збільшення частки цінних паперів та довгострокових інвестицій у складі активів банків. Якщо 1 січня 2016 р. частка ЦП та довгострокових інвестицій в активах складала 16,07%, то станом на 1 жовтня 2020 р. вона зросла більше, ніж удвічі і становить 38,36%. Аналізуючи дані 2020 р., варто зауважити, що на 1 травня спостерігається різкий спад питомої ваги інвестиційних операцій до позначки в 33,51% з 37,04% попереднього місяця, що зумовлено першою хвилею пандемії COVID-19 та введенням карантинних обмежень у березні цього ж року.

Зауважимо, що основна частка інвестицій протягом 2016-2020 рр. припадає на операції з цінними паперами. Динаміка портфеля ЦП є нерівномірною та стрибкоподібною протягом періоду, що досліджується. Однак, у 2020 р. спостерігається загальна тенденція до збільшення обсягів вкладів у ЦП та зростання їх частки в активах банків, що пов'язано з їх меншою ризиковістю

порівняно з кредитами.

Для більш деталізованої оцінки фінансових інвестиційних операцій банків проаналізуємо динаміку формування інвестиційного портфеля цінних паперів за секторами економіки.

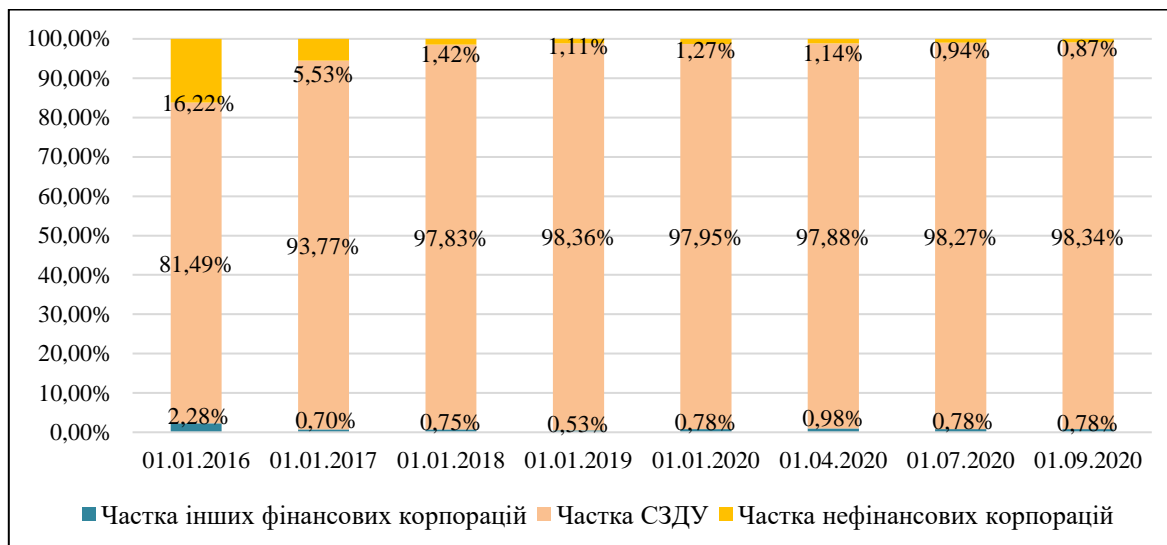

Рис. 2. Секторальна структура динаміки портфеля цінних паперів банків України за 2016-2019 рр. та 9 міс. 2020 р. (крім акцій), % [3]

Відмітимо, що основна частка цінних паперів банків протягом 2016-2020 рр. припадає на сектор загального державного управління. Розмір коштів за цінними паперами СЗДУ на початку 2016 р. складав 89292 млн. грн., а станом на 1 вересня 2020 року досягнув до 512587 млн. грн., що більше майже у 6 разів. У 2016 р. частка СЗДУ займала домінуючу позицію серед інших цінних паперів (крім акцій) - 81,49% і станом на 1 вересня 2020 р. продовжує займати більшу частину інвестиційного портфеля - 98,34%.

Друге місце посідає сектор нефінансових корпорацій. На початок 2016 р. частка цінних паперів нефінансових корпорацій складала 16,22%, а станом на 1 вересня 2020 р. - лише 0,87%. Таке скорочення частки можна пояснити тим, що у процесі формування інвестиційного портфеля цінних паперів банки мають на меті максимізацію очікуваної дохідності інвестицій за відповідного ступеня ризику. Тому банки шукають можливості для розміщення капіталу з найвигіднішими для них умовами. Враховуючи сучасний економічний стан, ОВДП є найбезпечнішим джерелом інвестування коштів.

Третю позицію у розрізі інвестиційного портфелю банків займає сектор інших нефінансових корпорацій, який має незначну частку в загальних вкладах у цінні папери – 2,28% на початок 2016 р. та 0,78% станом на 1 вересня 2020 р.

Доцільно також проаналізувати значення нормативу інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11), який протягом досліджуваного періоду мав тенденцію до зменшення: у 2016 р. показник складав 0,002%, а вже станом на 1 листопада 2020 р. - 0,0002%, що значно менше нормативного значення у 15%. Показник загальної суми інвестування (Н12) також знижується:

у 2016 р. становив 1,1%, тоді як 1 листопада 2020 р. – 0,12%, що також не перевищує допустимого значення у розмірі 60% [3]. Такі тенденції свідчать про мінімізацію ризиків банками під час здійснення інвестиційної діяльності.

На розвиток інвестиційної діяльності банків впливає ряд причин. До основних можна віднести наступні:

- Характер та обсяг сформованої ресурсної бази банків. На сьогоднішній день більшість банків не мають у своєму розпорядженні достатньої довгострокової ресурсної бази для великих і надійних інвестиційних вкладень.

- Макроекономічна ситуація в країні, на яку впливають зовнішні (інфляційні процеси, рівень ВВП, курс національної валюти, економічне та політичне становище в країні) та внутрішні (статутний капітал, кредитний портфель, ресурсна база банків тощо) чинники. Наразі в Україні склалася складна економічна ситуація внаслідок пандемії. Зростання ризиків та зменшення попиту на послуги негативно впливає на формування ресурсної бази банків. На даному етапі дослідження бачимо, що інвестиційна діяльність продовжує зростати. Однак, у подальшому можливе сповільнення такої активності внаслідок ускладнення економічної ситуації в країні.

- Активність банків у фінансуванні інвестиційної діяльності, яка наразі є низькою. Аналіз показує, що в інвестиційну діяльність залучені здебільшого великі банки. Середні та малі, як правило, через відсутність достатньої довгострокової ресурсної бази, здійснюють інвестиційне кредитування, брокерську та дилерську діяльність, функції зберігача ЦП.

Висновки. Проаналізувавши сучасний стан інвестиційної діяльності банків, спостерігаємо позитивні тенденції до зростання частки цінних паперів та довгострокових інвестицій за останні роки. Окрім цього, виявлено, що основна частка інвестицій у цінні папери припадає на сектор загального державного управління, що зумовлено найменшою ризиковістю таких вкладів. Зазначено, що на формування інвестиційного портфеля банків впливає ряд чинників, основними з яких є обсяги ресурсної бази банків, макроекономічна ситуація в країні, активність банків у фінансуванні інвестиційної діяльності.

Загалом, у подальшому очікується збільшення обсягів інвестиційної діяльності банків, адже раціональне формування інвестиційного портфеля банків забезпечує оптимальне співвідношення доходів та ризиків, що є особливо важливим в умовах теперішньої економічної ситуації, яка склалася внаслідок пандемії.

Література:

1. Аналіз банківської діяльності: підручник / А. М. Герасимович та ін.; за заг. ред. А. М. Герасимовича. К: КНЕУ, 2010. 599 с.

2. Національний банк України (статистика). Основні показники банківської діяльності. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>.

3. Національний банк України (статистика). Економічні
URL: [https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-](https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1)

нормативи.
supervision#1.

УДК 336.7

Халабова О.О. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр

*Науковий керівник - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
фінансового консалтингу і банківництва навчально-наукового інституту
економічних та соціальних відносин УБС Пшик Б.І.*

*Університет банківської справи
Навчально-науковий інститут економічних та соціальних відносин*

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ВИЗНАЧЕННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ НА ПРИКЛАДІ АТ АКБ «ЛЬВІВ»

Кредитування – це один з основних видів діяльності банку. Саме кредитні операції надають банку можливість отримувати найбільший прибуток за умови правильної та раціональної кредитної політики. Ефективність проведеної банками кредитної політики залежить від якості сформованого кредитного портфеля.

У сучасних умовах розвитку банківської справи якість кредитного портфеля стає визначальною для існування та успіху банку. Ефективність кредитної діяльності банків сьогодні є необхідним, якщо не вирішальним, чинником життєдіяльності банків, оскільки кредитний портфель становить, у більшості випадків, від третини до половини всіх активів банку.

Об'єктом дослідження обрано Акціонерне товариство Акціонерно-комерційний банк «Львів», який є юридичною особою, створеною внаслідок зміни найменування Відкритого акціонерного товариства Акціонерно-комерційний банк «Львів», на підставі рішення Загальних зборів акціонерів Банку від 14.09.2009 у зв'язку з приведенням Статуту у відповідність до норм Закону України «Про акціонерні товариства» та виступає правонаступником по всіх правах та зобов'язаннях ВАТ АКБ «Львів».

На кінець 2019 року банк мав достатній рівень ліквідності, що підтверджується перевищенням граничних розмірів нормативів ліквідності комерційних банків, встановлених НБУ:

- значення коефіцієнту покриття ліквідністю (liquidity coverage ratio – LCR) за всіма валютами становило 208,10% та в іноземній валюті – 223,49% (норматив – не менше 100%),

• норматив короткострокової ліквідності (Н6) становив 80,73% (норматив – не менше 60%).

Капіталу банку достатньо для виконання обов'язкових нормативів встановлених НБУ та для покриття можливих ризиків і втрат: норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) на кінець 2019 року становив 18,67% при нормативному значенні 10%, норматив достатності основного капіталу (Н3) - 10,93% при нормативному значенні 7%. Тобто, банк має достатній рівень капіталізації для подальшого розвитку.

Варто проаналізувати структуру кредитування АТ АКБ «Львів» за видами економічної діяльності за період 2017-2019 р.р., узагальнену в таблиці 1.

Таблиця 1

Структура кредитування АТ АКБ «Львів» за видами економічної діяльності за період 2017-2019 р.р., тис грн.

№	Назва	30.12.2017	%	30.12.2018	%	31.12.2019	%
1	Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	166 787	12,27%	427 710	30,07%	603 725	30,71%
2	С/г, мисливство, лісове господарство	11 938	0,88%	146 977	10,33%	229 323	11,66%
3	Операції з нерухомим майном, оренда, надання послуг	92 886	6,83%	179 612	12,63%	182 843	9,30%
4	Фізичні особи	799 191	58,81%	103 668	7,29%	165 275	8,41%
5	Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	5 949	0,44%	6 603	0,46%	92 154	4,69%
6	Інші	281 949	20,75%	557 698	39,21%	692 627	35,23%
7	Всього	1 359 047	100%	1 422 268	100%	1 965 947	100%

Джерело: складено автором на основі [3]

З таблиці 1 ми чітко можемо спостерігати високий рівень концентрації кредитів банку у сфері торгівлі, добувної та переробної промисловості, будівництва та фінансової діяльності на які в сукупному припадає 71,7% кредитного портфеля банку за 2019 рік. На нашу думку, така структура

кредитного портфеля є недостатньо диверсифікованою, а негативна зміна економічної кон'юнктури в зазначених вище галузях може спричинити зростання обсягів проблемних активів, що є загрозою фінансовому стану банку.

Аналізуючи розраховані показники можна сказати, що якість кредитного портфеля АТ АКБ «Львів» значно покращилася порівняно з попередніми періодами. На це вказують частка якісних у загальному обсязі кредитного портфеля та показник співвідношення прострочених кредитів у кредитному портфелі, рівень проблемних кредитів, які зменшилися порівняно з минулим роком. Тенденції зміни кредитного портфеля свідчать про те, що банк почав інтенсивніше проводити кредитні операції. Отже, якість кредитного портфеля можна оцінити позитивно, а робота з проблемними кредитами є ефективною.

Основними цільовими групами Банку є бізнес-клієнти та роздрібні клієнти. Бізнес-клієнти включають сегменти корпоративного та малого і середнього бізнесу.

Банк у сфері кредитування визначає наступні пріоритети по фінансуванню:

1) кредитування підприємств тих галузей економіки, які характеризуються динамічним зростанням та, діяльність яких спрямована на розвиток внутрішнього товарного ринку, експорту, енергоефективних проектів, агровиробництва, охорони навколишнього середовища;

2) кредитування клієнтів, що користуються в банку комплексним обслуговуванням або є високоефективними для банку;

3) кредитування соціально стабільних фізичних осіб з офіційно задекларованими доходами.

Сегментування цільових груп між управліннями бізнесу визначається внутрішніми нормативними документами банку.

При проведенні аналізу фінансового стану та кредитоспроможності, працівники Банку повинні отримувати фінансові дані усіх фінансово згрупованих осіб, щоб правильно аналізувати існуючі/очікувані ризики. Аналізуючи фінансово згруповані особи, необхідно визначити значення членів для групи. Суб'єкти господарювання, що володіють менш ніж 10% виручки та активів групи, можуть вважатися незначними, а їх дані не обов'язково потрібно консолідувати. У той же час фінансовий аналіз повинен охоплювати щонайменше 70% виручки та активів групи, а також компанії, які зазнали збитків протягом аналізованого періоду.

Основною умовою кредитування Банком клієнтів МСБ є наявність стабільного доходу від бізнесу, що фінансується, або іншого бізнесу, інформація про фінансовий стан якого буде використовуватися для прийняття кредитного рішення.

Література:

1. Сирчин О. Л. Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку / О. Л. Сирчин // Вісник соціально-економічних досліджень.

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2018_1_18.

2. Фоміних В. І. Проблеми оцінки кредитоспроможності вітчизняних підприємств та шляхи їх вирішення / В. І. Фоміних, Ю. В. Житникова, М. О. Ванічкіна // Молодий вчений. - 2016. - № 1(1). - С. 200-203. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_1\(1\)_48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_1(1)_48).

3. Фінансова звітність АТ АКБ «Львів» за 2017-2019 р.р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <https://www.banklviv.com/>

УДК 336.7

Ярута В.І. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

***Науковий керівник – Коляда Т.А., к.е.н., с.н.с., доцент,
доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул***

Університет державної фіскальної служби України м. Ірпінь, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ТА ЗНАЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МАКРОФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Сучасні національні банківські системи в розвинених країнах і країнах, що розвиваються, характеризуються значною різноманітністю, в тому числі різноманітністю відносин з реальним сектором економіки, нагальними потребами населення цих країн.

У розвинених країнах можна виділити два основних види організації банківських систем: банківські системи з центральним банком і банківські системи з федеральним резервом [1].

Об'єднання грошових систем в країнах Європи істотно скоротило фактор ризику зміни валютних курсів, що призвело до зменшення витрат, пов'язаних з веденням зовнішньоекономічної діяльності, прискорення обміну товарами, фінансовими ресурсами. Також зросла конкуренція між європейським і американським ринками капіталів, підвищилася фінансова дисципліна. Створення зони євро перетворило кредитно-банківську систему, що складається з національних банківських систем країн євро на чолі з центральними банками і об'єднану під контролем Європейського центрального банку, в конкурента для Федеральної резервної системи США.

Європейський центральний банк (ЄЦБ) являє собою фінансовий інститут Європейського союзу, який діє на підставі міжнародних угод і регулює кредитно-грошову політику країн-учасниць зони євро. В якості головних функцій ЄЦБ були визначені наступні: підтримка економічної стабільності в Єврозоні; розробка і проведення єдиної валютно-грошової політики; управління золотовалютними резервами; емісія євро; встановлення відсоткових ставок.

Формально Європейський центральний банк є незалежним інститутом. Проте він щорічно зобов'язаний звітувати перед Європарламентом, Європейською комісією, Радою Європейського союзу та Ради Європи [2].

Оскільки основною тенденцією розвитку світового господарства визнаний процес переплетення і зближення національних економік, то слід припускати його відображення і на кредитні системи, і на національні банківські системи. Зближення економік відбувається в формах інтеграції господарського життя і глобалізації світового господарства, які ведуть до створення нової якості – цілісно відокремлених економічних відносин кількох держав. Міжнародна економічна інтеграція може бути визначена як господарсько-політичне об'єднання країн з урахуванням поділу праці в національних господарствах. В цьому випадку кредитний механізм поступово набуває однорідності, має внутрішньо сформований характер, як правило, еволюційним шляхом. Вважаємо, що і банківські системи також піддаються «гомогенізації». Тому необхідно розглянути особливості організації діяльності банків в національних кредитних і фінансово-грошових системах [3].

Банківські інститути пов'язані між собою національними засобами зв'язку, а транзакції між ними здійснюються на основі національної клірингової системи. Крім операцій з внутрішніми фінансовими інститутами банки мають справу з іноземними фінансовими інститутами, і для цього використовуються посередники. Здійснення банками транзакцій спирається на добре розвинену систему комунікацій і фінансового співробітництва. Фінансове банківське співробітництво здійснюється через угоди з банками-кореспондентами або через афілійовані підрозділи банків – представництва, агентства, закордонні відділення, дочірні компанії банків. Для надання більш різноманітних послуг високого рівня банки створюють свої представництва або агентства, відділення або дочірні компанії в інших державах.

Багато країн мають принаймні один-два банки з мережею відділень у всіх основних фінансових центрах. Розвиток зарубіжних відділень пов'язаний, перш за все, з тим, що бізнес стає все більш глобальним. Жодна компанія, навіть середнього рівня, не може бути ізольована від іноземних постачальників і споживачів. Велика частина діяльності багатьох великих компаній здійснюється за кордоном, а не в країні походження. Створення зарубіжних банківських відділень є способом утримання своїх клієнтів, яких в іншому випадку можна втратити [4, с.912].

Створення закордонних відділень і дочірніх компаній є тривалим і дорогим процесом. У зв'язку з цим багато банків прагнуть вийти на зарубіжні ринки за допомогою злиття з місцевими банками. Це значно спрощує процедуру, оскільки місцевий банк вже має депозитну базу, працюючу команду менеджерів, які добре знають традиції і культуру своєї країни, а також мають широку клієнтську базу. Однак злиття і придбання теж обходяться недешево і не завжди дають бажані результати, а іноді закінчуються повним провалом, що загрожує втратою не лише коштів, але і репутації.

Міжнародні банки створили офшорну мережу трансакцій, яка не регулюється національними органами влади. При здійсненні трансакцій використовуються як національні, так і міжнародні комунікаційні системи та клірингові механізми. Операції здійснюються з міжнародних фінансових центрів з розвиненими внутрішніми фінансовими системами, такими як Лондон, Париж або Нью-Йорк, а також з офшорних банківських (Соломонові острови, Сінгапур) з відносно невеликими внутрішніми фінансовими системами, які спеціалізуються на міжнародних трансакціях [5].

Глобальні стандарти і світова інтеграція хоча і полегшують взаємодію різних банківських систем, але не захищають від впливу негативних екзогенних впливів і кризових явищ.

Отже, засоби зв'язку й інформації досягли такого рівня, що географічна віддаленість не має істотного значення. Добре розвинена система кореспондентських угод, фізична присутність в формі представництв, філій і дочірніх компаній банків забезпечують ефективно використання комунікацій. В результаті склалася високо інтегрована система, в якій часто важко визначити, де починається один ринок і закінчується інший.

Література:

1. Величко К. Ю., Тищенко О. О., Печенка О. І. Міжнародні валютно-фінансові відносини. 2019. URL: <https://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/4487/1/МВФВ%20конспект.pdf>.
2. Європейський центральний банк (ЕЦБ). Офіційний сайт. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>.
3. Hirst P., Thompson G. The future of globalization. The Handbook of Globalisation. Edward Elgar Publishing, 2019.
4. Slatvinska M., Belinska Y., Vodolazska O., Nakonechna H., Ruzhytskyi I., Koliada T. The model of the impact of changes in the national currency on key macroeconomic indicators in the face of uncertainty. International Journal of Management (IJM). 2020. Volume 11. Issue 5. P. 908-919.
5. Семенов А. Ю., Бухтіарова А. Г., Борт Н. К. Порівняльний аналіз систем регулювання ринку фінансових технологій: зарубіжний та вітчизняний досвід. 2019.

СЕКЦІЯ 9. Страхування в Україні: стан та тенденції розвитку

УДК 368.013

Комнацький А.В. - здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

Науковий керівник – к.е.н., с.н.с., доцент Т.А. Коляда

Університет Державної фіскальної служби України

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сьогодні страхування є одним із найбільш стратегічних секторів національної економіки, адже окрім реалізації компенсаційної функції, здатне значною мірою сприяти розв'язанню низки макроекономічних завдань, які перед собою ставить держава шляхом акумуляції заощаджень у вигляді страхових премій і перетворення їх в інвестиції. В сучасних умовах страховий ринок сьогодні змушений реагувати на трансформаційні процеси та зміни задля максимального задоволення потреб і побажань своїх клієнтів з метою їх страхового захисту в частині удосконалення підходів до ведення бізнесу, розробки інноваційних каналів реалізації продуктів і надання послуг та технологій обслуговування [1, с.49]. Водночас, страховий ринок України перебуває під дією ризиків, які виступають своєрідними «інгібіторами» розвитку, основними серед яких є такі:

1) Глобальні ризики, зумовлені циклічним розвитком світової економічної та фінансової систем, неможливістю передбачити час та масштаб чергової можливої кризи;

2) Макро - та мікроекономічні ризики, пов'язані із збереженням тенденцій до зниження темпів зростання національної економіки, недостатнього рівня розвитку внутрішньої інфраструктури, рівня інвестиційної активності, високих рівня інфляції та відсотків за банківським кредитуванням, низького рівня життя населення України;

3) Фінансові ризики, що включають незадовільний фінансовий стан значної частини страховиків, низький рівень якості їхніх активів, залежність інвестиційних доходів від депозитної політики банківської системи;

4) Ризики, до яких належать посилення цінової конкуренції та загроза банкрутства значної кількості страховиків [2, с.77].

Порівняно з європейськими країнами, в яких страхування охоплено понад 94% страхового поля, в Україні страхові послуги користуються значно меншим попитом (10-15% страхового поля), особливо у галузі майнового та окремих видів особистого страхування. Причини низького рівня користування полягають у низькій довірі економічних суб'єктів до страховиків, так і низьким рівнем

їхньої обізнаності у сфері страхування.

Сучасний стан розвитку страхового ринку України свідчить про те, що він недостатньо ефективно виконує свою роль у функціонуванні фінансової системи. Так, за оцінками експертів, частка страхових платежів за особистим страхуванням в Україні становить усього 4-5%, тоді як у Західній Європі та США цей вид послуг займає близько 65%, у Японії – 90%, у Великобританії – 70%, а у світі в середньому – 58,8%. Загальний обсяг страхових послуг на фінансовому ринку України в останньому десятиріччі за зібраними преміями дорівнював 0,08% світового обсягу і був меншим у 400 разів порівняно із США, у 60 разів – із Німеччиною, у 50 разів – із Францією.

Незважаючи на значну кількість страхових компаній, в Україні 99,5% валових страхових премій акумулюють 150 СК «Non-life», та 99,9% – 20 СК «Life». Така ситуація вказує на високу концентрацію на ринку страхування «Life» та свідчить про існування багатьох (близько 144) компаній «псевдостраховиків» у цій сфері, на які припадає лише 0,5% ринку. Коефіцієнт концентрації страхового ринку (CR-3) по страхуванню життя в Україні становить 54,3%, а по «non-life» страхуванню – 21,3%. В окремих європейських країнах коефіцієнти концентрації страхового ринку (CR-3) мають дещо інші значення. Так, у Франції цей коефіцієнт по «non-life» страхуванню становить 43,37%, по страхуванню життя – 38,54%; у Великобританії – 29,83% та 18,24%; у Нідерландах – 47,36% та 48,23% відповідно [2, с. 78].

Така висока концентрація страхового ринку України вказує на те, що вітчизняна економіка переобтяжена великою кількістю страхових компаній, частка з яких навіть не здатна надавати якісні страхові послуги, розраховуватися за власними зобов'язаннями та взагалі конкурувати за хоча б невеликий сегмент ринку. Для розвитку нових перспективних напрямків страхування страхову галузь необхідно очистити від недобросовісних «гравців» та сформувані більш жорсткіші вимоги до рівня їх ліквідності, платоспроможності та мінімального капіталу. Результати оцінки рівня концентрації страхового ринку дають можливість припустити, що в Україні поступово окреслюється олігополістична модель страхового ринку, коли діяльність невеликої кількості страхових компаній обслуговує переважну більшість клієнтів.

Ринок страхування в Україні наразі демонструє позитивну динаміку свого розвитку. Проте, у зв'язку із кризою, наявного зростання ще недостатньо, щоб повернути втрачені за кризові роки обсяги його діяльності. Динаміка обсягів валових страхових премій та виплат є важливою характеристикою розвитку страхового ринку і відображає ступінь виконання ним його специфічних функцій, пов'язаних із захистом, фінансуванням, забезпеченням впевненості та зменшенням ризиків. У 2019 році розмір валових страхових виплат становив 10536,8 млн грн (приріст на 19,2% порівняно з 2018 роком), у тому числі у non-life страхуванні – 9980,5 млн грн (або 94,7%) та у страхуванні життя – 556,3 млн грн (або 5,3%). Високий рівень валових страхових виплат спостерігався з таких видів страхування: медичне страхування – 58,0%; обов'язкове страхування

цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 47,1%, добровільне особисте страхування – 38,7%, недержавне обов'язкове страхування – 37,9%, страхування фінансових ризиків – 33,6. Рівень страхових виплат значною мірою впливає на довіру споживачів до страхових продуктів, а його низьке значення негативно впливає як на імідж вітчизняних страхових компаній, так і страховий ринок загалом, адже ще більше посилює недовіру з боку страхувальника.

Оцінити стан розвитку страхового ринку і визначити його вплив на соціально-економічний розвиток країни дає змогу показник рівня проникнення страхування. Більша частка страхових премій у ВВП свідчить про більший перерозподіл ВВП через страхування та, як правило, більший рівень розвитку страхового ринку. При цьому вважається, що для ефективного страхового ринку цей показник повинен бути на рівні від 8 до 12%. В Україні у 2019 році частка валових страхових премій у відношенні до ВВП залишились на рівні 2018 року та становила 1,5%. Низький рівень проникнення страхування свідчить про те, що на сьогодні розвиток страхового ринку України все ще знаходиться на досить низькому рівні. Відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектору України планується поступове підвищення даного показника і на кінець 2020 року даний індикатор повинен становити 7%. Порівнюючи значення даного показника з іншими країнами світу, слід зауважити, що значно більші значення рівня проникнення мають Фінляндія – 11,8%, Велика Британія – понад 11%, Італія – 9,09%, Франція – 9,73, США – 7,3%, Німеччина – 6,84%, що свідчить про належний рівень страхової культури населення та про довіру до страхових компаній у цих країнах. В цілому у Європі середнє значення рівня проникнення страхування становить 7,5%, а у світі – 6,5% і протягом останніх років демонструє тенденцію до зростання.

Доцільно зауважити, що вибір напрямів для інвестування вітчизняними страховиками кардинально відрізняється від підходів до інвестування у їхніх іноземних колег. Зокрема, у практиці розвинених країн світу активи інституційних інвесторів лише на 4-7% формуються за рахунок банківських інструментів, а основна частина коштів інвестується в акції (близько 70%) та боргові цінні папери (близько 30%), що обумовлено високою дохідністю інструментів фондового ринку та низьким рівнем дохідності банківських депозитів [3]. Іншим важливим індикатором, що відображає ступінь поширеності страхового захисту і дає можливість оцінити рівень розвитку страхового ринку є показник щільності страхування (розмір страхової премії на одну особу). Страховий ринок країни вважається розвиненим, а страхування належним чином використовується як механізм фінансування ризиків та інструмент страхового захисту держави, якщо цей показник становить більше 150 дол. США.

Доцільно відзначити, що для України характерним є низький рівень поширеності страхових послуг, адже витрати однієї особи на страхування в середньому становлять 65,4 дол. США, в той час, як в Польщі показник щільності

страхування має значення 140 дол. США, в Німеччині – 1482 дол. США, в Японії – 5-6 тис. дол. США. Важливим індикатором оцінки виконання страховим ринком його інвестиційної функції є частка довгострокового страхування у загальній сумі страхових премій.

Узагальнюючи вищезазначене можна стверджувати, що страховий ринок України перебуває на етапі розвитку та інтеграції у світовий простір. Основними факторами під впливом яких функціонує ринок страхування в Україні є: продовження військового конфлікту в країні; обмеження платоспроможного попиту з боку кінцевих споживачів послуг (страхувальників) через зниження рівня вільних доходів населення і суб'єктів господарювання; девальвація національної валюти; втрата депозитів окремих страховиків внаслідок ліквідації значної кількості банківських установ; зниження ліквідності фондового ринку тощо [4, с. 81].

Література:

1. Кулина Г. Світовий ринок страхових послуг в умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку. Світ фінансів. 2017. № 3(52). С. 48-59.
2. Малікова І.П. Оцінка концентрації страхового ринку України, її зв'язок з процесами монополізації та конкуренції. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2017. Вип. 23. Частина 3. С. 76-79.
3. Slatvinska M., Belinska Y., Vodolazska O., Nakonechna H., Ruzhytskyi I., Koliada T. The model of the impact of changes in the national currency on key macroeconomic indicators in the face of uncertainty. International Journal of Management (IJM). 2020. Volume 11. Issue 5. pp. 908-919.
4. Діба В.А. Сучасний стан та перспективи розвитку страхових компаній в Україні. Економіка та держава. 2016. № 11. С. 80-83.

УДК 368:332.14

**Сторожук Е.Б. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр
гр.ФКМ-019**

Науковий керівник – д.н.держ.упр., проф. Гончаренко І.Г.

Черкаський державний технологічний університет

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

При розробленні місцевих програм розвитку страхової галузі доцільно враховувати сучасний стан розвитку страхового ринку на регіональному рівні. Крім того, місцеві програми слід розробляти з урахуванням того, що згідно із

Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Законом України «Про місцеві державні адміністрації» до компетенції місцевих органів влади й самоврядування віднесено низку питань стосовно реалізації на місцях державної політики у соціальній, економічній, культурній та сферах.

Зокрема, на ці органи покладено забезпечення стратегічного завдання – досягнення комплексного і збалансованого розвитку територій країни шляхом здійснення завдань державних галузевих і регіональних, місцевих комплексних і цільових програм, розширення їх прав й обов'язків у формуванні й використанні місцевих фінансових ресурсів та пошук джерел внутрішніх інвестицій в економіку [1,2].

Реформа децентралізації влади передбачає й фінансову децентралізацію. Фінансова децентралізація відображає фінансові повноваження органів регіонального рівня і є однією з фундаментальних умов незалежності та життєздатності органів місцевої влади: децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади в розвитку підконтрольної їй території [3].

З огляду на це та відповідно до принципів розвитку ринку страхових послуг, представлених у Стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015-2020 роки, можна виділити такі напрями програми розвитку страхового ринку на місцевому рівні [4]:

- формування конкурентного страхового ринку як складової ринку капіталу регіону;
- підвищення капіталізації страхових компаній, що діють в регіоні, з метою забезпечення їх фінансової стійкості та зростання довіри з боку потенційних страхувальників;
- ефективне використання тимчасово вільних коштів страхових компаній як джерела внутрішніх інвестицій в економіку на загальнодержавному та місцевому рівнях;
- зростання попиту на страхові послуги з накопичувального страхування шляхом диверсифікації страхових послуг зі страхування життя й пенсійного страхування з урахуванням місцевих відмінностей;
- підвищення страхової культури населення кожної місцевості;
- сприяння проведенню в регіонах обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів.

Таким чином, застосування викладених у роботі методів і підходів дає можливість визначення основних заходів, що сприятимуть формуванню страхового ринку України (табл. 1).

Вважаємо, що запропоновані заходи сприятимуть ефективному функціонуванню та прискоренню розвитку конкурентного страхового ринку України та можливості його поступового повноцінного входження до європейського та міжнародного страхового простору.

Таблиця 1

**Загальнодержавні та місцеві заходи щодо сприяння розвитку
страхового ринку України**

Заходи загальнодержавного рівня	Заходи місцевого рівня
Приведення вітчизняного законодавства у відповідність до директив ЄС щодо регулювання страхової діяльності	Проведення заходів щодо підвищення страхової культури населення підконтрольних територій
Посилення контролю з боку регулятора за дотриманням страховиками терміну виплати страхового відшкодування	Законодавче залучення частини технічних резервів страховиків, що здійснюють діяльність в окремих регіонах у якості внутрішніх інвестицій в економіку територій
Внесення змін до Податкового кодексу України в частині врахування страхових премій з накопичувального страхування при сплаті податку на доходи фізичних осіб	Запровадження місцевих програм зі страхування життя, пенсійного та медичного страхування з урахуванням територіальних особливостей та купівельної спроможності населення з метою зростання його добробуту
Посилення державного нагляду з метою запобігання використанню страхової галузі у відмиванні «брудних грошей»	Створення місцевих комітетів захисту прав страхувальників як організацій, створених на громадських засадах для посилення контролю діяльності страховиків на місцевому рівні

Джерело: розроблено автором

Література:

1. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 21 трав. 1997 р.: станом на 20 серп. 2019 р. / Законодавство України: [веб- сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=280>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 26.08.2019.

2. Про місцеві державні адміністрації [Електронний ресурс]: Закон України від 9 квіт. 1999 р.: станом на 10 верес. 2019 р. / Законодавство України: [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані.– Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=586-14>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 18.09.2019.

3. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) [Електронний ресурс]: Проект Закону України №2217а від 01.07.2015 р. (прийнятий у першому читанні) / Законодавство України: [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 27.09.2019.

4. Рометті В.М. Огляд перспективних нововведень на ринку страхових послуг / В.М. Рометті // Фінансовий ринок України. – 2017. – № 8. – С. 32–36.

СЕКЦІЯ 10. Трансформація фінансового сектору під впливом світової пандемії COVID-19

УДК 336.7

Байрак Н. О. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

Черкаський державний технологічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Пандемія COVID-19 – найбільший виклик сучасного суспільства, що має вплив на всі сфери сучасного життя. Відтак, у 2020 році одним з головних чинників впливу на економічні процеси виявився фактор розповсюдження пандемії COVID-19, наслідки якої для світової економіки та фінансового сектору непередбачувані та досить суттєві. Економісти впевнені, що сучасна світова економіка зазнає глибокого спаду та тривалої економічної кризи.

Наприкінці лютого 2020 року фінансові ринки зазнали суттєвих трансформацій. Згодом ринки акцій почали швидко падати, втрачаючи близько 30% від ринкової вартості за лічені тижні, швидкість падіння перевищила швидкість світової фінансової кризи 2008-2009 років [1].

Вже на початку березня на ринках короткострокового фінансування та міжнародні ринки фінансування в доларах США спостерігалися ознаки неліквідності. Це також спричинило вплив на ринок кредитів. Таким чином, більшість світових банків зазнають значного валютного ризику, що виникає внаслідок очікуваних дефолтів щодо активів, пов'язаних із корекцією обмінних курсів у бік збільшення. Також, збільшення дефолтів, спричинених скороченою економічною діяльністю, меншим відшкодуванням, вищим кредитним ризиком та зниженням кредитного рейтингу споживачів у сильно постраждалих галузях призведе до зменшення вартості кредитного портфеля з причин знецінення, що може вплинути на здатність банків відповідати певним коефіцієнтам, таким як коефіцієнт достатності капіталу (CAR), коефіцієнт позики та депозиту (LDR), коефіцієнт позики (NPL) [1].

Варто зауважити, що скорочення економічної діяльності спричинене наслідками пандемії COVID-19 має негативний вплив на більшість галузей економіки. Загалом, у січні-квітні 2020 року світова торгівля товарами та послугами продемонстрували негативну динаміку. Вимушений світовий локдаун скоротив інвестування та постачання товарів та послуг на світовому ринку.

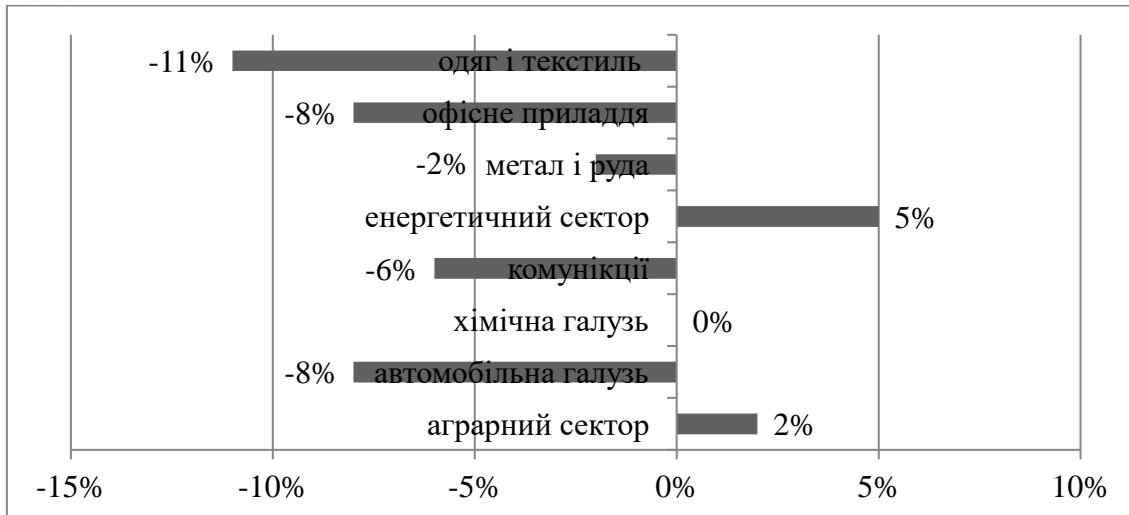

Рис.1. Відсоткові зміни у світовій торгівлі за I квартал 2020 року відносно до попереднього кварталу 2019 року (дані Китаю, США, ЄС) [2]

Дані діаграми показують, що пандемія COVID-19 в основному на всі галузі вплинула негативно. У досліджуваному першому кварталі 2020 року продаж текстилю та одягу скоротилися на 11% у порівнянні з попереднім кварталом. Також скоротилися продажі офісного приладдя та продажі в автомобільній галузі на 8% відповідно. В першу чергу, це пов'язано з жорстким локдауном, який був впроваджений у багатьох країнах світу, а отже попит на дані товари суттєво падав.

У позитивному аспекті варто лише відокремити незначне зростання, на 2%, в секторі міжнародної торгівлі агропродовольством та зростанням енергетичного сектору на 5%. Зауважимо, що хімічна галузь залишилася сталою – 0%.

Загалом, розбіжності між секторами, зумовлені зменшенням попиту та порушенням потужності постачання та глобальними ланцюгами створення вартості через COVID-19.

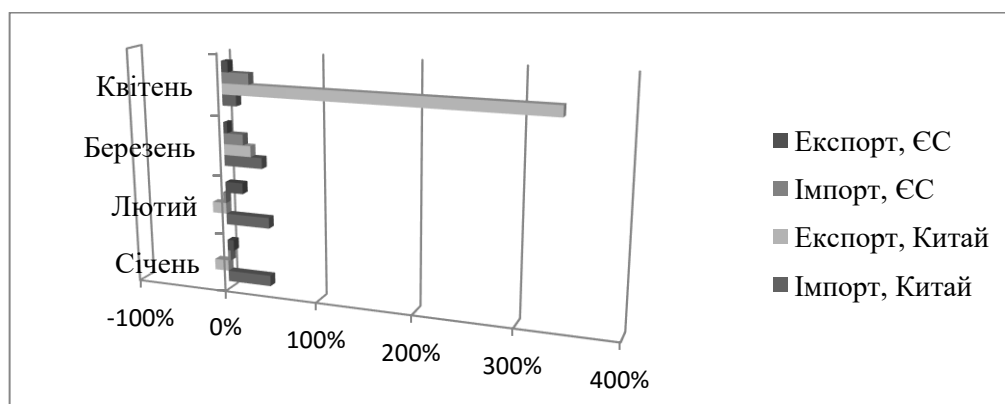

Рис.2. Торговля медичними засобами в I кварталі 2020 року відносно до попереднього кварталу 2019 року, % [2]

Вагомий позитивний ефект пандемія COVID-19 справила на світову

торгівлю медичними товарами та обладнанням, такими як вентилятори, монітори, термометри, дезінфікуючі засоби для рук, захисні маски та одяг.

Хоча міжнародна торгівля такими товарами скоротилася на початку пандемії, вона відновила у лютому та березні та продовжувала активно зростати протягом всього періоду пандемії.

Наприклад, у перші два місяці 2020 року відбулося зростання внутрішнього попиту в Китаї, що призвело до стрибка імпорту медичних виробів, головним чином з Європи та США, які ще не зазнали значних наслідків пандемії. Тим часом китайський експорт такого обладнання впав на 15%, оскільки національне виробництво переходило до задоволення внутрішніх потреб. Дані за березень показують, що коли пандемія закріпилася в Європі, імпорт медичного обладнання зріс у регіоні на 21%, продовжуючи збільшуватися в Китаї (41%).

Дані квітня місяця показали, що коли ситуація з COVID-19 у Китаї полегшала і продовжувала погіршуватися по всьому світу, китайський експорт медичного обладнання зріс на 338%, в основному завдяки експорту захисного обладнання.

Варто також зауважити, що більшість експертів прогнозують, що валовий внутрішній продукт (ВВП) знизиться приблизно на 4,3 відсотка в 2020 році, а очікуване глобальне відновлення складе 4,1 відсотка в 2021 році. Очікується, що розвинені економіки зазнають більшого впливу в 2020 році, ніж країни, що розвиваються, на рівні -5,8 відсотка та -2,1 відсотка, відповідно, і очікують більш слабкого відновлення в 2021 році, +3,1 порівняно з +5,7%. На відміну від глобальної фінансової кризи 2008-2009 років у країнах, що розвиваються, очікується негативне зростання в 2020 році, а в розвинутих економіках очікується значно глибше падіння виробництва —5,8% у 2020 році.

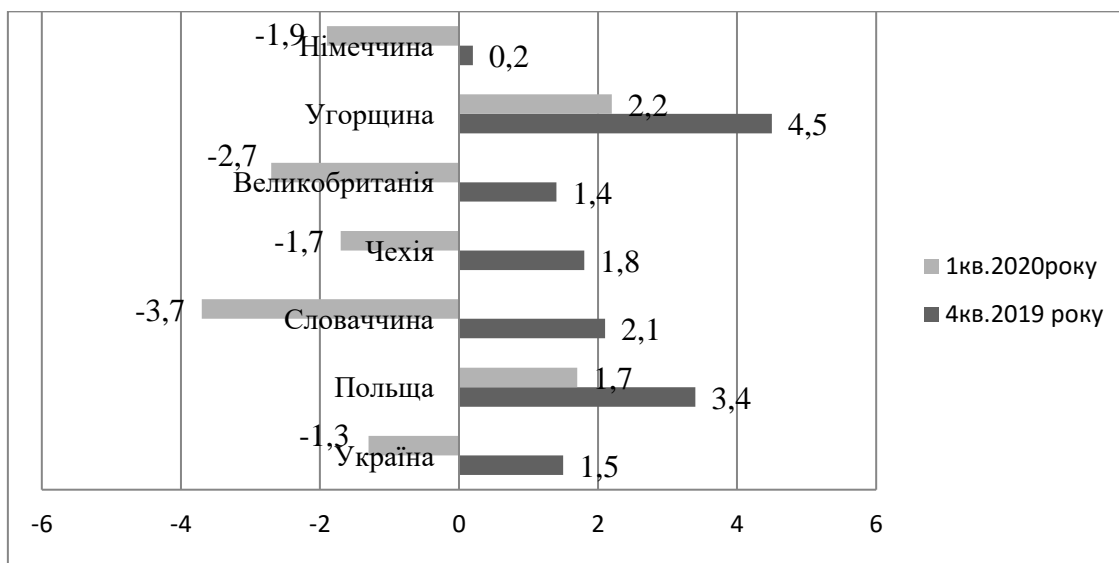

Рис. 3. Зміна ВВП до відповідного періоду попереднього року, % [3]

Отже, з діаграми можемо проаналізувати, що ВВП досліджуваних країн суттєво знизилося, наприклад в Україні в четвертому кварталі 2019 року показник складав 1,5%, то в першому кварталі 2020 він склав -1,3%. Очікується, що до кінця 2020 року європейські країни зазнають суттєво негативного зростання: Франція – -8,1%, Німеччина – -4,9%, Італія – -8,6% та Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії – -9,9%.

Таким чином, з моменту спалаху коронавірусної хвороби, очікується, що у 2020 році світова економіка скоротиться на 4,3 відсотка. Мільйони робочих місць вже втрачені, мільйони засобів до існування знаходяться під загрозою, і, за оцінками, 130 мільйонів людей будуть жити в умовах крайньої бідності, якщо криза збережеться.

В сучасних умовах важливо урядам країн забезпечувати безпечне функціонування економіки, тобто надавати підтримку галузям економіки, зокрема тим, що постраждали найбільше під час пандемії COVID-19. Також важливим чинником має стати стимулювання міжнародної торгівлі, інноваційний розвиток, стимулювання та розвиток ринку праці.

Література:

1. Impact of the Covid-19 Pandemic on Trade and Development. // UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT. – 2020.
2. Global trade continues nosedive, UNCTAD forecasts 20% drop in 2020 [Електронний ресурс] // 2020 – Режим доступу до ресурсу: <https://unctad.org/news/global-trade-continues-nosedive-unctad-forecasts-20-drop-2020>.
3. УКРАЇНА: вплив COVID-19 на економіку і суспільство. // МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ТОРГІВЛІ ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ. – 2020

УДК 336.71

**Голубенко Ю.В. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр
факультету економіки та управління**

Науковий керівник – д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів І.М. Пріхно

Черкаський державний технологічний університет

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Пандемія суттєво вплинула на функціонування всіх сфер життєдіяльності людини, у тому числі внесла суттєві корективи у діяльність банківської системи.

На сьогодні, через стрімке поширення коронавірусної хвороби банківська система України, а також банківська система інших країн світу працює за особливим режимом. Також вирішується розв'язання низки проблем, які виникли відразу після оголошення пандемії.

Актуальним залишається проблема розробки ефективних заходів, які б під час карантину сприяли запобіганню підвищених ризиків роботи всієї банківської системи, а також могли забезпечити безперебійне функціонування економіки країни, що по суті і є однією з найголовніших функцій банківської системи.

Робота українських банків в нинішніх умовах вимагає особливої уваги. Запроваджений Національним банком України комплекс заходів для поліпшення роботи банків в умовах пандемії потребує певного вдосконалення з метою підвищення ефективної роботи банківського сектора з різними групами клієнтів, які зазнали певних грошових втрат.

Аналізуючи статистичні дані основних показників діяльності комерційних банків України до пандемії та під час пандемії, було виявлено наступне.

За даними, оприлюдненими Національним банком України, банківська система України станом на кінець 2019 року була міцною та прибутковою, почався процес активного кредитувати населення та поступового відновлення кредитування підприємств. У 2019 р. уповільнилося зростання цін – показник інфляції становив 4,1 %, що є найнижчим показником за останні 6 років. Золотовалютні резерви збільшилися на 22 % і становили 25,3 млрд. дол. США. Щодо гривневих кредитів бізнесу, то ставки по ним протягом 2019 року мали тенденцію до зниження: у IV кварталі 2019 р. – на 2,4 в.п. до 15,7 %. Високою залишилася вартість кредитів для фізичних осіб [1, с. 177].

Зауважимо, що за останні 5 років частка готівкових операцій значно зменшилася з 17,8 % до 9,7 %. Суттєве зростання безготівкових операцій збільшилося протягом 2020 р., що пов'язано з карантинними обмеженнями. Нині частка усіх операцій, які здійснювалися з платіжними картками, становить 50,3 %, що є наслідком збільшення розрахунків банківськими картками й переказів з картки на картку [1, с. 177].

У I кварталі 2020 р. чисті активи вітчизняних банків збільшилися з 1493 млрд. грн. до 1564 млрд. грн., тобто збільшилися на 4,7 %, що пов'язано зі зміною у березні курсу гривні (рис. 1). Варто відзначити, що у перерахунку за фіксованим курсом гривні на початку року, чисті активи банків скоротилися на 1,4 %. Чистий прибуток банківського сектору у I кварталі 2020 року зріс більше, ніж на 50 % і становив 16,1 млрд. грн. (рис. 2) [2].

Протягом II кварталу 2020 р. чисті активи банків зросли з 1564 млрд. грн. до 1590 млрд. грн., тобто на 1,6 % порівняно з попереднім кварталом (рис. 1). За фіксованим на початок кварталу курсом гривні, чисті активи збільшилися на 3,4 %. Частка держбанків у чистих активах та коштах населення зросла на 0,1 в.п. та 0,3 в.п. відповідно до 54,3 % та 61,0 %. Частка чистих активів найбільших 20-ти банків знизилася на 0,2 в.п. – до 92,0 % (рис. 1). Прибуток банківського сектору за II квартал скоротився більш як удвічі у кварталовому та річному вимірі – до

7,7 млрд. грн. (рис. 2) (із них 3,6 млрд. грн. – Приватбанк) [3].

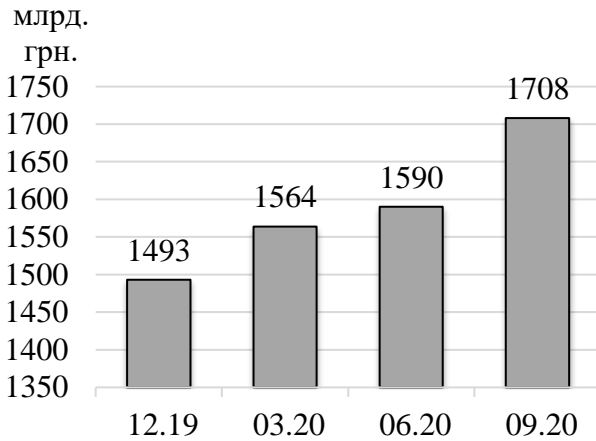
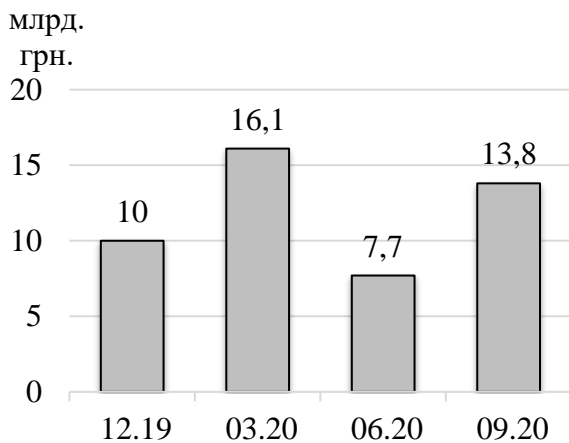

Рис. 1. Чисті активи банків у 2020 р.

Рис. 2. Чистий прибуток банків у 2020 р.

Чисті активи банківського сектора зросли за III квартал 2020 р. на 7,6 % до 1708 млрд. грн. (рис. 1). Прибуток банків у III кварталі був у 1,8 рази вищим за прибуток у II кварталі, проте на 20,2 % меншим, ніж у III кварталі минулого року – 13,8 млрд. грн. (рис. 2). За дев'ять місяців 2020 р. прибуток становив 37,6 млрд. грн. [4].

Протягом III кварталу 2020 р. один банк було визнано неплатоспроможним та ліквідовано. Частка держбанків, включаючи Приватбанк скоротилася за квартал у чистих активах на 0,7 в.п. до 53,5 %, а у депозитах населення – на 0,5 в.п. до 60,6 %. Частка чистих активів найбільших двадцяти банків зросла на 0,1 в.п. до 92,1 % [4].

У результаті виконаного аналізу основних показників діяльності вітчизняних банків, виявлено такі проблеми:

- незначений приріст чистих активів банків та зменшення частки державних банків у чистих активах;
- суттєве зменшення прибутку банківського сектору під час загострення пандемії у II кварталі 2020 р.;
- зниження платоспроможності домогосподарств;
- збільшення обсягу безготівкових операцій, зокрема, розрахунок пластиковими картками;
- зниження процентних ставок;
- зростання невизначеності клієнтів банку;
- намагання НБУ та комерційних банків забезпечити безперебійну роботу банківського сектору.

Для подолання проблем в Україні під час пандемії Національний банк України запропонував усім банкам запровадити кредитні канікули, тобто той період обслуговування кредитів в період карантину для населення та бізнесу, які ведуть бізнес, працюють дистанційно, або ж ті люди, які перебувають у відпустках за власний рахунок. Під час коронавірусної хвороби Верховна Рада

України за ініціативою НБУ категорично заборонила підвищувати відсоткову ставку. Банківським організаціям було рекомендовано мати особливий підхід до обслуговування кредитного характеру для середнього та великого бізнесу. Найважливішим аспектом було збереження заощаджень та загроза відпливу депозитів. Банки мають на сьогодні достатньо коштів, як для задоволення потреб клієнтів, так і для надання необхідної підтримки в якості кредиту. Для банків у період невизначеності через пандемію як завжди підвищився попит на іноземну валюту. Але все ж таки важливим було те, щоб усі банківські установи працювали під час карантину для того, щоб забезпечити своєчасне проведення платежів для клієнтів банку та з метою запобігання паніки серед населення [1, с. 5-6].

Для покращення роботи банківської системи під час пандемії потрібно, щоб державні банки мінімізували всі можливі ризики ліквідності банківської системи, а також мали можливість надати підтримку в разі кризи. Потрібно розробити програму лояльності для усіх банків, які кредитували підприємства, що постраждали від карантинних обмежень. Зауважимо, що в Україні є підприємства, які під час карантину почали стрімко розвиватись, тому банківській системі потрібно здійснювати моніторинг учасників ринку, для того щоб збільшити нових клієнтів і позичальників.

Отже, стан банківської системи залежить не тільки від процесів, які відбуваються в економіці, але й від факторів, що не можливо передбачити, прикладом чого є непередбачувана й ніким неочікувана пандемія. Виконане дослідження банківського сектору України дає підстави стверджувати, що антикризові заходи НБУ у зв'язку з коронавірусом виявились більш-менш дієвими. Для подолання економічної кризи потрібно кредитувати малий і середній бізнес, тому вітчизняним банкам необхідно працювати над тим, щоб максимально забезпечити доступність позики.

Література:

1. Маринчак Л. Р., Масик І. С. Особливості функціонування банківських установ в Україні в період пандемії. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2020. № 1 (21). С. 174-183.
 2. Огляд банківського сектору. Травень 2020 року / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2020-05.pdf?v=4 (дата звернення: 23.11.2020).
 3. Огляд банківського сектору. Серпень 2020 року / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2020-08.pdf?v=4 (дата звернення: 23.11.2020).
- Огляд банківського сектору. Листопад 2020 року / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2020-11.pdf?v=4 (дата звернення: 23.11.2020).

УДК 336.7

Гончаренко І.Г. – завідувач кафедрою фінансів, професор

Черкаський державний технологічний університет

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ

Останніми роками страховий ринок в Україні активно розвивався: так, в 2019 році його обсяг виріс на 20%. Таке зростання не є інфляційним, адже за аналогічний період зростання споживчих цін сповільнилося до 4,1%. За оцінкою Swiss Re Sigma український ринок страхування увійшов в десятку найдинамічніших ринків світу.

На сьогодні, згідно з даними НБУ, на українському ринку працює 215 страхових компаній. Однак, уже скоро їх кількість може серйозно скоротитися, адже 30 червня 2020 року закінчився перехідний період для застосування нормативу платоспроможності та достатності капіталу в розмірі 100%. Нові вимоги щодо покриття нормативу платоспроможності не виконали 58 страхових компаній. За період серпня заяви на анулювання ліцензії подали відразу 7 страхових компаній.

Не всі компанії в умовах карантину через Covid -19 змогли організувати якісні онлайн-сервіси, тому, за прогнозами аналітиків, слід очікувати вимушеного закриття неефективних компаній і збільшення частки «великих гравців»[3]. Разом з тим, процес "очищення" ринку спостерігається з 2018 року: на даний момент перестали надавати послуги страхування близько 70 компаній і тенденція на консолідацію ринку буде продовжуватись.

Національний банк України розробив та оприлюднив в вересні проект "Положення про вимоги до структури власності надавачів фінансових послуг", яким планується запровадити вимоги до структури власності учасників ринків небанківських фінансових послуг, який міститиме ключові критерії до прозорості структур власності, а саме: відображення інформації про всіх власників істотної участі та ключових учасників; відповідності документів про структуру власності встановленим вимогам; відсутності в структурі власності власників істотної участі, які є резидентами держави-агресора; відсутності в структурі власності осіб, яким відповідно до вимог законодавства заборонено володіти корпоративними правами та/або здійснювати значний або вирішальний вплив на діяльність надавача фінансових послуг.[2]

Також "каменем спотикання" для деяких страхових компаній можуть стати і прийняття змін в Законі України "Про страхування" від 07.03.1996 (останні зміни від 03.07.2020), який містить концептуальні засади реформування страхового ринку, а саме: трансформація діючих страховиків у формі товариств з додатковою відповідальністю в акціонерні товариства - у спрощеному порядку

протягом двох років; переоформлення ліцензій діючих страховиків – здійснюється регулятором упродовж шести місяців; страховики мають надати регулятору бізнес-план протягом шести місяців та привести у відповідність до вимог законодавства організаційно-правову форму, структуру власності, керівників, систему управління упродовж двох років; оцінка платоспроможності – протягом перших трьох років платоспроможність усіх страховиків оцінюватиметься за спрощеним підходом; реорганізація та ліквідація страховика - завершуватимуться відповідно до вимог нового Закону; страховики мають право здійснити реорганізацію шляхом приєднання до іншого страховика за спрощеною процедурою, розпочавши її не пізніше дня набрання чинності законом.[1]

Про вплив пандемії на попит певних сегментів страхування говорять як аналітики ринку, так і самі страховики. Найбільш динамічним сегментом було страхування медичних витрат, автострахування і страхування життя. Найбільший попит на сьогодні, як і до початку пандемії є на обов'язкові види страхування, а саме, один з видів – ОСЦПВ (обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності), тому що обов'язковою умовою у випадку оформлення кредиту для купівлі авто та житла є страхування.

За перший період карантину стала помітною тенденція до спаду тих страхових продуктів, які були пов'язані з туризмом. Ситуація з карантинном вплинула й на поведінку клієнтів. Вони почали в більшій мірі звертати увагу на надійність і репутацію страхової компанії.

Відмічається зростання також особистого страхування, а саме, страхування від нещасних випадків, страхування на випадок хвороби, включаючи страхування життя. Спостерігається інтерес до короткострокових недорогих програм, які легко купити он-лайн, а саме: страхування житла та страхування нових гаджетів.

Всі види дистанційних сервісів, зокрема, це використання електронних договорів страхування і дистанційних форм їх укладення, в період пандемії почали користуватися величезною популярністю.

На вітчизняному страховому ринку існує ряд проблемних питань глобального характеру, які виходять за межі страхової діяльності:

- стабілізація загальної фінансово-економічної ситуації в Україні та підвищення ефективності функціонування реального сектору економіки;
- забезпечення зайнятості працездатної частини населення;
- сприяння зростанню рівня довіри громадян до страхових компаній і страхування загалом, а також рівня їх фінансової освіченості та страхової культури;
- консолідація капіталу страховиків, зміцнення їх ролі в економіці та утвердження статусу окремих компаній як системно значущих.

Література:

1. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315>
2. Проект «Положення про вимоги до структури власності надавачів фінансових послуг» від 25.09.2020 року.
3. Страховий ринок України в 2019 році. Основні тренди у страхуванні. Страховий адвокат [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.insa.com.ua/uk/blog/chtozhdyotstrahovojrynokukrainyv2019goduosnovnyetrendy/>

УДК 339.1

**Клепікова С.М. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр
факультету економіки та управління**

Науковий керівник – к.е.н., викладач кафедри фінансів Пожар Є. П.

Черкаський державний технологічний університет

МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID 19

У загальній структурі підприємництва в Україні особливе місце посідає малий та середній бізнес. Гаврилюк Г.Є. вважає, що мале підприємництво – вагома складова й основна база цивілізованого господарства країн із ринковою економікою, особливий, невід’ємний елемент властивого їй конкурентного механізму [1]. Створення малих підприємств в Україні має ряд переваг в порівнянні з великими підприємствами, а саме:

- малий бізнес може змінити будову економіки (в країнах зі зручними умовами для ведення бізнесу переважну частку ВВП виробляють малі та середні підприємства);

- за рахунок малого бізнесу постають додаткові робочі місця;

- малий бізнес забезпечує конкуренцію на ринку, він допомагає наповнити ринок товарами й послугами, які мають попит, забезпечують швидку окупність витрат, вчасне реагування на зміну попиту й інші переваги та водночас малий бізнес дає можливість подолати галузевий монополізм.

В Україні малі та середні підприємства забезпечують 79% робочих місць. Серед усіх підприємств України малий та середній бізнес складає 99,8%.

Також в Україні малий та середній бізнес робить 59% доданої вартості, що також перевищує такі самі ознаки Польщі та Німеччини.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі розробило Стратегію

розвитку малого та середнього підприємництва в Україні до 2020 року. Вона окреслювала, що до кінця року український малий та середній бізнес повинен збільшити обсяги реалізації, частку у валовій доданій вартості та прибутки [3].

А втім епідемія гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, стала тим фактором, який змусив весь світ переосмислити не лише свої передбачення розвитку, свою короткострокову економічну та соціальну політику, але і по іншому підійти до формування власних плюсів на довгостроковий період. Уроки, винесені людством з цієї пандемії, можуть повернути не лише моделі управління у майбутньому, але і соціальну поведінку людства. З становища сучасності важко описати майбутні зміни і ще складніше спрогнозувати та спланувати короткострокову перспективу. Вірогідність настання другої хвилі пандемії COVID-19, наскільки глибоким буде падіння економіки, як швидко економічні системи зможуть відновитись після першої хвилі пандемії COVID-19.

До настання 2020 року українська економіка потихеньку зростала, гривня зміцнювалася відносно долара та євро і паралельно помалу росли доходи простих українців. Проте кризові події в Україні та у світі розгорнули ці процеси у зворотній бік, а карантин, запроваджений через стрімке поширення коронавірусу, додатково вдарив по економіці.

Відповідно до рішення Верховної Ради, яка ухвалила Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо додаткової підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19)», яким продовжено дію податкових преференцій до закінчення карантину (законопроект № 3329-д). Наразі Закон передано на підпис Президенту України. Відповідно до Закону продовжено:

- строк незастосування штрафних санкцій за порушення податкового законодавства з 1 березня по останній календарний день місяця, в якому Уряд оголосить про закінчення дії карантину;
- мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок по останній календарний день місяця (включно), в якому завершується дія карантину;
- строк не нарахування пені по останній календарний день місяця (включно), в якому завершується дія карантину;
- термін оприлюднення оновленого плану – графіку перевірок, а саме протягом 10 календарних днів з дня завершення дії карантину;
- звільнено фізичних осіб-підприємців та осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, від сплати ЄСВ за себе з 1 по 31 травня 2020 року та продовжено строк незастосування штрафних санкцій за порушення сплати ЄСВ та несвоєчасне подання звітності з ЄСВ з 1 березня по останній календарний день місяця (включно), в якому завершується дія карантину;

Вплив COVID-19 на діяльність певних секторів економіки України [3]

Вид підприємницької діяльності	Вплив COVID-19 на діяльність
Громадське харчування	За даними компанії з автоматизації ресторанів Poster, після двох тижнів карантину 2 500 українських закладів припинили роботу. Це 63 % від усіх клієнтів компанії в Україні. Таким чином, можна припустити, що зараз у країні не працюють приблизно 30 000 закладів. Продажі закладів громадського харчування в Україні з 23 до 29 березня скоротилися в середньому на 73 % у порівнянні з аналогічним періодом до карантину. Продажі різко знизилися не тільки у столиці (на 78 %), а й у всіх найбільших обласних центрах. Так, у Львові показник просів у середньому на 78 %, у Харкові – на 73 %, у Дніпрі – на 65 %, в Одесі – на 60 %. У ресторанному бізнесі без роботи залишилось понад 160 тисяч осіб. Тільки у клієнтів Poster зараз не працює 13 000 співробітників.
Ринок нерухомості	За даними сервісу щодобової оренди житла Dobovo, ціни на оренду нерухомості впали приблизно у три рази.
Служба таксі	Кількість замовлень великої служби таксі Bond, яка працює в Києві та Одесі, впала майже у три рази, каже її засновник Петро Обухов.
Судова система	За час карантину в Україні було перенесено понад 5 000 судів. Закон про забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусу передбачає проведення засідань онлайн. Однак поки що механіку введення цієї практики не прописано. Зараз частину судових засідань переносять на невизначений термін, а ще частину справ пропонують розглянути без участі сторін

В сучасній ринковій економіці України малий бізнес вимушений долати ряд макроекономічних перешкод, основною причиною яких є неефективна фінансова підтримка, надмірний податковий тиск та інші обмеження, встановлені на законодавчому рівні. Саме тому перспективним шляхом подолання цих бар'єрів має стати досягнення консенсусу в тому, що інтереси підприємництва мають захищати самі підприємці.

Підприємствам необхідно переосмислити традиційне ведення бізнесу, сприйняття взаємовідносин людини і технологій як конкуруючих і віднайти нові можливості, поєднуючи унікальні компетенції людини та можливості технологій. Саме такий підхід може допомогти організаціям віднайти нові шляхи. Зміна звичних підходів до роботи з персоналом, пошук і закріплення нових практик, які б враховували потреби працівників, їхні життєві обставини, стан здоров'я, дасть можливість підприємству стабілізувати та покращити своє фінансове становище під час складної економічної ситуації в Україні.

Роль держави ж має полягати лише в покращенні необхідної інфраструктури

та створенні ефективної правової бази, що б створила простір для розвитку громадських організацій та інших асоціацій, націлених на вирішення проблем розвитку малого бізнесу в Україні.

Для того щоб пришвидшити розвиток малого підприємництва у нашій країні потрібно вжити таких заходів:

- розробити раціональну нормативно-правову базу;
- поліпшити процедуру отримання дозволів і реєстраційних документів;
- розширити інформаційну та правову обізнаність суб'єктів підприємницької діяльності;
- покращити інфраструктуру бізнесу.

Отже, ситуація з розвитком малого бізнесу в Україні залишається на незадовільному рівні. Уряду країни й надалі потрібно покращувати ситуацію у цій сфері, зокрема шляхом створення ефективного механізму взаємодії між державними органами влади та суб'єктами підприємницької діяльності.

Література:

1. Сучасний стан і проблеми розвитку малого підприємництва в Україні / Г. Є. Гаврилюк, Н. О. Одрибец // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. - 2015. - Вип. 48. - С. 18
2. <https://www.rada.gov.ua/>
3. <https://news.dtki.ua>

УДК 336.5

**Куллаб Д.Х. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр
факультету економіки та управління**

Науковий керівник – к.е.н., викладач кафедри фінансів Є.П. Пожар

Черкаський державний технологічний університет

ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

В 2020 році пандемія коронавірусу суттєво поглибила кризові явища, невизначеність та негативні очікування бізнесу в зв'язку з карантинном, падінням рівня доходів населення та бізнесу, зростання ризику потенційного банкрутства в реальному секторі економіки.

Найбільшого удару карантин завдав розважально-культурним закладам (театрам, кінотеатрам, виставкам, різноманітним розважальним заходам, фітнес-клубам тощо), готельно-ресторанний бізнес, туристичним оператором та агентствам, бізнесу зі сфери надання косметологічних послуг, а також бізнесу зі сфер пасажирського перевезення, страхування, реклами, будівництва та

недержавних освітніх закладів.

Вплив коронавірусу (COVID-19) відчувається усіма підприємствами по всьому світу. Керівники займаються широким колом взаємопов'язаних питань, включаючи забезпечення безпеки своїх співробітників і клієнтів, збільшення грошових коштів та ліквідності, переорієнтацію операцій і управління складними програмами державної підтримки.

Малий бізнес вважається найбільш чутливим сегментом економіки до потрясінь і катаклізмів. І не тільки в Україні. Тому в умовах фінансової та коронавірусної турбулентності одним з перших антикризових кроків у багатьох країнах стали заходи, спрямовані на виживання малого бізнесу.

У багатьох країнах, зокрема Франції, Німеччині, Китаї, котрі не відрізняються податковою лояльністю, впровадили «податкові канікули» – звільнення від податкових платежів на період карантину, а також можливість подальшого розстрочення податкових платежів. У Польщі анонсували програму, за якою підприємці можуть зарахувати збитки, понесені у 2020 році, в рахунок зменшення об'єкта оподаткування 2019 року [1].

У Сполучених Штатах малі підприємства отримують 1,8 мільярда доларів в рамках нової програми розрахунку заробітної плати. Йдеться про безвідсоткові кредити на виплату заробітної плати. При цьому, якщо протягом усього карантину робочі місця для персоналу зберігаються, взяті в борг гроші не повертаються.

У Швейцарії програма безпроцентного кредитування бізнесу буде коштувати 40 мільярдів франків (майже 41 мільярд доларів). Подібні механізми один за іншим впроваджуються в інших розвинених країнах. Держави, які не володіють такими фінансовими ресурсами, йдуть по шляху введення податкових преференцій і ослаблення фіскального тиску.

Україна також запроваджує ряд подібних заходів. Мета – мінімізувати фінансові зобов'язання малого бізнесу перед державою і орендодавцями, а також запобігти штрафні санкції за недотримання домовленостей з партнерами і фінансовими установами-кредиторами.

Верховна Рада ухвалила вже два «антикоронавірусні» закони, якими передбачені тимчасові «послаблення» для малого й середнього бізнесу – зокрема, для ФОПів. Це – законопроекти №3220 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17 березня і №3275 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)» від 30 березня. Останнім документом продовжено дію низки положень попереднього і передбачено додаткові кроки для підтримки бізнесу.

Для підтримки бізнесу та зниження податкового навантаження на час дії карантину в законодавство внесено наступні зміни [3]:

– звільнення від нарахування та сплати плати за землю, яка використовується в господарській діяльності, податку на нерухомість за житлові приміщення за березень;

– обмеження застосування більшості штрафів за порушення податкового законодавства;

– мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок (виключення – перевірки щодо відшкодування ПДВ);

– дозвіл фізичним особам-підприємцям тимчасово не заповнювати книгу обліку доходів;

– збільшення лімітів річного доходу для ФОП 1, 2 та 3 груп;

– звільнення від сплати ПДВ при ввезенні товарів, необхідних для боротьби з коронавірусом;

– спрощення системи обліку продукції та впровадження нульової ставки акцизного податку для державних підприємств, які виробляють дезінфектори на основі спирту;

– припинення оскаржень рішень контролюючих органів;

– врахування без обмежень витрат платників ПДВ на передачу, в якості внеску в боротьбу з коронавірусом, установам охорони здоров'я медикаментів, ліків, обладнання тощо;

– надання органам місцевого самоврядування права приймати рішення про зміну ставок єдиного податку.

Також Національний банк України рекомендував банкам ввести особливий пільговий період обслуговування кредитів в період дії карантину для населення та бізнесу. З 1 березня по 30 листопада банкам заборонено підвищувати відсоткову ставку за користування споживчим кредитом [4].

Для підтримки аграріїв уряд виділив 4 млрд грн:

– 1,2 млрд грн на зниження вартості кредитів. Пільгові кредити впадають в ціні до 5%. Очікується, що обсяг кредитних ресурсів складе 16,4 млрд грн. Планується відкриття більш 100 ферм і комплексів, створення 1700 додаткових робочих місць. Виробництво молока і м'яса збільшиться на 0,5%.

– 1 млрд грн передбачено за програмою надання державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції.

– 400 млн грн на розвиток фермерства та кооперативів. Збільшиться кількість об'єктів для переробки с/г продукції.

– 400 млн грн на підтримку галузі садівництва, виноградарства та хмелярства. Гроші використають для посадки насаджень інтенсивного типу на 4 тис га [2].

Цими заходами держава намагається пом'якшити удар від неминучого падіння української економіки через глобальну рецесію, викликану в основному пандемією коронавірусу.

Оскільки COVID-19 створює додаткову економічну невизначеність і збитки, максимізація прибутку, управління ризиками та забезпечення безперервності бізнесу вимагають глибокого розуміння мінливих ринкових умов

і державної політики.

Як показує досвід розвинених країн, проведення виваженої державної фінансової політики для підтримки малого бізнесу є необхідною складовою сучасної фінансової політики. В умовах кризи економічного розвитку саме допомога держави малому бізнесу може поліпшити економічну ситуацію як в регіонах, так і в країні в цілому. Сьогодні саме на малі і середні підприємства держава сподівається на швидкі позитивні структурні зміни в економіці, подолання економічної кризи і створення умов для економічного зростання.

Література:

1. Березкіна В., Заєць П. Коронавірус загнав бізнес на карантин. – URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/deloitte-press/2020/business-on-quarantine.html>
2. Держпідтримка аграріїв 2020. Кредити, тваринництво, фермерство, техніка, садівництво. – URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/694-derjpidtrimka-agrariyiv-2020-krediti-tvarinnitstvo-fermerstvo-tehnika-sadivnitstvo>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17.03.2020р. № 533-IX. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20#Text>
Програми підтримки бізнесу. – URL: <https://covid19.gov.ua/prohramy-pidtrymky-biznesu>

УДК 336.7

Кульбашна А.Р. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістр

Науковий керівник – к.е.н., проф. Березіна О.Ю.

Черкаський державний технологічний університет

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАГУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ НА ВИКЛИКИ COVID-19

Коронавірус вплинув не лише на здоров'я українців, а й на їх фінансовий добробут. Кредити стало важче обслуговувати. Щоб клієнти не опинились у борговій ямі, банки пропонують їм кредитні канікули.

За даними НБУ кредитні канікули повністю або частково запровадили 30 банків. Тобто більшість банків, які активно працюють з населенням. Також цю опцію впровадили і більшість фінансових установ, що активно кредитують населення або малий бізнес [2]. Є банки, що працюють виключно з великим

бізнесом. Такі банки в індивідуальному порядку опрацьовують питання кредитних канікул із клієнтами.

Що собою являють кредитні канікули?

1□. Кредитні канікули – це відтермінування боргу, а не його прощення. Кредитні канікули є лише відтермінуванням у розрахунках клієнта з банком на період карантину. Така «перерва» може стосуватися сплати основної суми кредиту («тіла» кредиту) чи нарахованих відсотків залежно від пропозиції банку.

Домовленість між банком і позичальником є добровільною. Якщо клієнт відчуває, що через падіння доходів «не тягне» кредит, варто звертатися до банку.

2. Кредитні канікули не зменшують суму вашого боргу.

Карантин не скасовує ваших зобов'язань за кредитом. Кредитні канікули не зменшують суму боргу. Зараз банки пропонують переважно відстрочку сплати тіла кредиту. Тобто клієнти тимчасово не платять основний борг, а от відсотки банки просять платити. Адже паралельно банки продовжують платити своїм клієнтам відсотки за депозитами.

3. З банком можна домовитися про менші платежі та продовження терміну кредиту.

Банки проводять реструктуризації кредитів. Їх мета – зменшити фінансове навантаження на клієнта, більш зручно розподілити оплату за кредитом у часі. Реструктуризація може відбутися, наприклад, за рахунок зменшення розміру обов'язкових платежів за кредитом після завершення карантину з паралельним подовженням терміну кредиту.

4. Про канікули та реструктуризацію потрібно домовитися безпосередньо з банком.

Національний банк у своїх рекомендаціях заохотив банки йти назустріч клієнтам, а саме здійснювати реструктуризації за кредитами. Проте банки можуть діяти на власний розсуд, адже закон забороняє лише нараховувати штрафи за споживчими кредитами та підвищувати ставки до кінця квітня. У якості заохочення Національний банк дозволив банкам не визнавати дефолтними кредити, які будуть реструктуризовані до кінця вересня цього року.

Тобто банк залишається «у плюсі». З одного боку – надав канікули, зберіг лояльного клієнта, а з іншого – не формуєш додатковий резерв, що впливає на капітал і виконання нормативів.

5. Кредитні канікули може отримати бізнес і громадяни, які опинилися у скруті через карантин, але не мали боргів за сплатою кредиту на 1 березня цього року.

Зазвичай, банки пропонують «пакетний» підхід до роздрібних клієнтів за споживчими кредитами, іпотекою чи кредитом на авто. Середньому і великому бізнесу пропонується індивідуальний підхід, ураховуючи, що і карантин порізно вплинув на корпоративних позичальників.

Отримати кредитні канікули можуть ті, хто опинився у фінансовій скруті, втративши доходи. Від бізнесу банк повинен отримати підтвердження фактів зниження доходів або ж припинення роботи. Це може бути фінансовий звіт або

звіт про поточну господарську діяльність.

Які зміни в роботі української банківської системи через карантинні обмеження?

Без виключень всі українські банки мають дотримуватись карантинних заходів для запобігання поширення коронавірусної інфекції.

ПриватБанк - продовжить дію карток для виплат (зарплатні, пенсійні, соціальні картки) на 90 днів, якщо закінчення терміну дії картки припадає на період карантину.

З 18 березня ПриватБанк не продає готівкову валюту, а лише проводить безготівковій валютообмінні операції фізичних осіб у онлайн-банкінгу Приват24 та мережі терміналів самообслуговування. Готівкову валюту у касах можуть отримати власники валютних депозитів, строк дії яких завершується, за попереднім замовленням [1].

Ощадбанк - банк також визнав, що також має дефіцит готівкової іноземної валюти. Усі соціальні виплати та пенсії для громадян ВПО будуть нараховуватись. На цей період тимчасово скасовується необхідність підтверджувати перебування громадянами ВПО на підконтрольній уряду України території.

Укрексімбанк - банк продає валюту лише для безготівкових операцій: пролонгація депозитів; купівля валюти для розміщення депозиту на 3 місяці і більше, або для поповнення поточних/карткових рахунків; переказ коштів в іноземній валюті на рахунки клієнтів.

Отримання переказів по міжнародних системах переказів MoneyGram та Western Union (за тимчасової відсутності в касі суми готівкової іноземної валюти, достатньої для виплати переказу) можливе за умови зарахування суми переказу на поточний/картковий рахунок клієнта в іноземній валюті, або виплати переказу в національній валюті за курсом банку, встановленим на день здійснення операції [1].

Укргазбанк - залишив працювати всі відділення у штатному режимі та без жодних обмежень для клієнтів.

Райффайзен Банк Аваль - запровадив режим обслуговування за попереднім записом через Інформаційний центр банку.

На період карантину банк призупинив продаж валюти в касах банку, рекомендує купівлю онлайн. Але в касі можна отримувати готівку зі своїх рахунків, значні суми необхідно буде замовити попередньо.

Альфа-Банк - через відсутність постачання банкнот іноземної валюти в Україну, Альфа-Банк припинив продавати та видавати клієнтам готівкову валюту, але продовжив її купувати через каси. Фізичні особи можуть купити валюту онлайн. Видача готівкового долара з клієнтських рахунків (поточних, в тому числі карткових, депозитних, ощадних - ЕП) тимчасово припинена. Операції з готівковим євро і гривнею – без обмежень.

ПУМБ - з 18 березня тимчасово припинив розгляд нових заявок на оформлення кредитів готівкою та кредитних карток з метою зменшення кількості

відвідувачів відділень та мінімізації контактів.

За даними НБУ у рамках благодійних проєктів для боротьби із коронавірусом українські банки виділили 46,5 млн грн.

Голова НБУ Кирило Шевченко заявляє, що український банківський сектор продемонстрував високу стійкість в умовах пандемії.

За його словами, українські банки довели в період пандемії, що цілком здатні відповідати сучасним викликам у сфері капіталу, ліквідності, прибутковості й технологічних інновацій. Причому найяскравішою рисою стало повернення довіри з боку населення.

Література:

1. Банки змінили свою роботу через коронавірусний карантин обліку [Електронний ресурс]/ Фінансовий клуб, 2020 – Режим доступу: <https://finclub.net/ua/news/banku-povnistiu-zminyly-svoiu-robotu-cherez-koronavirusnyi-karantyn.html>

2. Національний банк України. – <http://www.bank.gov.ua>

УДК 336.717

Самчук А.А. – здобувач вищої освіти освітнього ступеня бакалавр

Науковий керівник – к.е.н., доц. В.Г.Шевалдіна

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА КРЕДИТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ

Пандемія COVID-19, найімовірніше, стане причиною настання однієї з найбільших криз в Україні за часів незалежності, оскільки оголошена пандемія викликала глобальну економічну кризу, масштаби якої поки складно остаточно оцінити. Запроваджені карантинні заходи по COVID-19 вплинули практично на всі галузі, і економічні наслідки пандемії можуть бути згубними й для банківської сфери.

Банківська система – найважливіша складова національного господарства, ефективність функціонування якої в значній мірі визначає масштаб і темпи економічного розвитку країни. У 2020 р. Національний банк України давав прогноз зростання ВВП на рівні 3,5% [1], проте пандемія COVID-19 внесла свої корективи і стала потужним шоком не тільки для громадськості, але і світової економіки.

Скориставшись даними НБУ [2], з'ясуємо як вплинула пандемія COVID-19 на кредитну діяльність банків.

Важливим інструментом кредитної діяльності банківської системи як в цілому, так і кожного банку окремо, виступає кредитний портфель. На тлі

пандемії COVID-19, не зважаючи на подальше здешевлення кредитів, попит як бізнесу, так і населення на кредити знижувався, що призвело до зменшення кредитного портфеля банків.

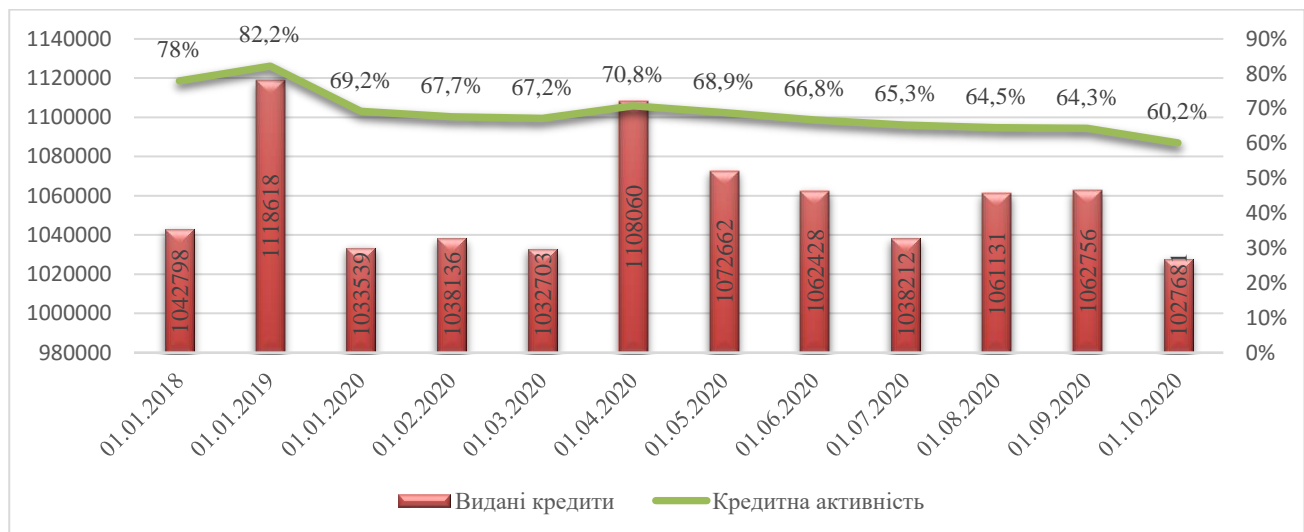

Рис. 1. Динаміка кредитного портфелю комерційних банків України за 2017-2019 рр., 10 міс. 2020 р., млн. грн. [2]

Статистичне дослідження динаміки показника кредитного портфелю банків показало, що на кінець 2019 року кредитний портфель банківської системи України значно знизився (на 85079 млн. грн., або на 7,6%). Зауважимо, що саме в листопаді-грудні почалися перші захворювання. Далі протягом наступних 10 місяців динаміка була різнонаправлена: в березні та липні 2020 р. збільшувався, відповідно на 75357 млн.грн (на 7,3%) та 22919 млн.грн (на 2,3%). Найбільше скорочення спостерігається в квітні (на 3,2% або 35398 млн.грн) та у вересні (на 3,3% або 35075 млн.грн) 2020 р., що, ймовірно, пов'язано відповідно з оголошенням і посиленням карантину. Таким чином, в загальному сума наданих банківських позичок номінально постійно зменшувалася.

Масштаби кредитної діяльності комерційних банків України доцільно оцінити за допомогою коефіцієнта кредитної активності - відношення обсягів кредитного портфеля до вартості активів банківської системи. У 2019 році в порівнянні з 2018 роком коефіцієнт кредитної активності банків України знизився з до 69,2% (рекомендовані межі 65-75%), а протягом десяти місяців 2020 р. банки України проводили більш помірковану та виважену кредитну політику (середній рівень кредитної активності склав приблизно 66%).

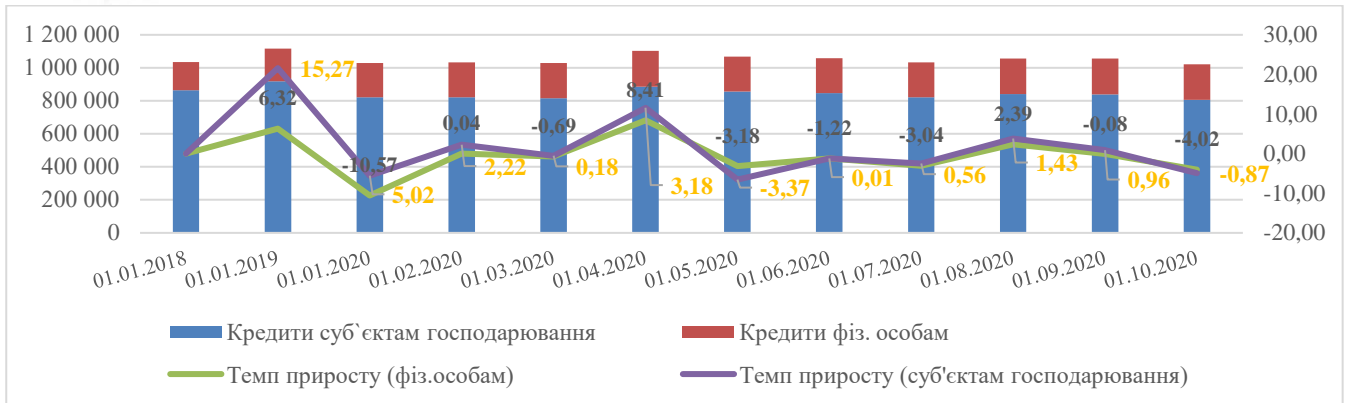

Рис. 2. Структура і динаміка кредитного портфелю комерційних банків України у розрізі позичальників за 2017-2019 рр., 10 міс. 2020 р., млн. грн [2]

Портфель чистих кредитів бізнесу мав постійну тенденцію до збільшення після оголошення карантину в березні, за виключенням травня 2020, де приріст склав $-3,37\%$ і вересня з приростом $-0,87\%$. Інша ситуація з портфелем чистих кредитів населенню – він зменшився на 5% за квартал ($-4,4\%$ за квітень) вперше з початку 2017 року, і далі зберігав тенденцію до зменшення, за виключенням липня, де приріст склав $+2,39\%$. Ключовим чинником такого скорочення було формування банками резервів за одночасного скорочення попиту на кредити внаслідок погіршення споживчих настроїв. Зокрема, у II кварталі скоротилися позики на побутову техніку та автокредити [3].

На разі банки поліпшують очікування ключових показників кредитування. Оцінки зростання обсягів кредитування вийшли на докризовий рівень – близько 80% респондентів (банків) очікують збільшення обсягу кредитного портфеля в наступні 12 місяців. Поліпшили свої оцінки зокрема й великі банки, що були вкрай песимістичними в минулі періоди. Очікування зміни якості кредитного портфеля все ще негативні, особливо у великих фін установ. Однак чітко простежується позитивний тренд зміни цього показника [4]. Водночас зарано робити висновки щодо загального впливу пандемії та карантинних заходів на якість кредитного портфеля, оскільки досі існує невизначеність з темпами відновлення окремих секторів економіки та тривалістю кредитних канікул.

Зниження платоспроможності і погіршення споживчих настроїв також позначилися на кредитному попиті. Згідно з опитуванням банків він стримується різким падінням споживання послуг та багатьох груп товарів, перш за все тривалого вжитку. Таким чином, обсяги кредитування надалі будуть дещо нижчими від докризового рівня.

Вплив пандемії COVID-19 на кредитну діяльність комерційних банків підсилюється такими ризиками:

- зниження доходів потенційних позичальників, що обмежує їх можливості обслуговувати кредити;
- погіршення кредитоспроможності позичальників і зростання кредитного ризику, що призводить до підвищення процентних ставок по кредитах, і обмежує попит на них;

- обмеження мобільності позичальників, що стало перешкодою для отримання кредиту і є критичним для тих, хто не використовує онлайн банкінг;

Сукупність цих чинників формує умови для обмеження кредитної активності, що, в свою чергу, може стати фактором погіршення економічної ситуації, оскільки обмежений доступ до фінансування не дозволить суб'єктам господарювання зберігати колишній рівень виробничої активності. В результаті може виникнути ефект зворотного зв'язку: зниження економічної активності запускає кредитне стиснення, яке в свою чергу ще в більшій мірі обмежує економічну активність.

Висновки. Проведене дослідження показало, що поки що пандемія COVID-19 не дуже суттєво вплинула на кредитну діяльність банківської системи України. Однак, виявлено тенденцію до уповільнення кредитування та зниження якості банківського кредитного портфеля. Оцінку масштабів економічних збитків складно прогнозувати через невизначену тривалість карантинних заходів, тому подальший напрямок дослідження передбачає визначення різних сценаріїв розвитку подій. Ключові загрози, які постають перед сектором на даний момент – це зниження попиту на банківські послуги та погіршення якості обслуговування кредитів.

Література:

1. Національний банк України. Інфляційний звіт, січень 2020 р. - URL: <https://bank.gov.ua/>
2. Національний банк України (статистика). - URL: <https://bank.gov.ua/>
3. Огляд банківського сектору, серпень 2020 року. - URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2020-08.pdf?v=4
4. Опитування про умови банківського кредитування, IV квартал 2020 року - URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BLS_Q4-2020.pdf?v=4

UDC 336.71:330

Catarina Slaveska

Politechnika Częstochowska, Poland

PANDEMIC IMPACT ON BANK LENDING

The spread of the coronavirus and the associated containment measures have led to a shutdown of many economic activities during the first half of 2020 (Baldwin and Weder di Mauro 2020), also impacting the banking sector. Although banks entered the crisis with a higher level of capital and liquidity compared to recent crisis episodes, the observed sharp tightening in financial conditions, the heightened funding stress, and

the major repricing in risky assets have tested their resilience (Acharya and Steffen 2020). These developments, together with the increasing potential for more adverse scenarios to materialise, triggered an unprecedented policy intervention.

In many jurisdictions, the policy response to the COVID-19 crisis has resulted in a series of new and additional measures by monetary and prudential authorities. In the euro area, the response included a recalibration of the targeted longer-term refinancing operations (TLTROs) by the ECB and the relaxation of capital requirements by the centralised microprudential authority and by national macroprudential authorities.

The existing body of literature that studies the impact of monetary policy measures (e.g. Rostagno et al. 2019) and of capital requirements on bank credit focuses on pre COVID-19 episodes. Exceptions are a few recent US-based studies (Brunnermeier and Krishnamurthy 2020). Moreover, most of the existing literature studies only individual policies. As a consequence, empirical evidence on the interaction and potential amplification effects of monetary policy and prudential policy is scant. As monetary policy easing was coupled with an easing of macroprudential and microprudential measures during the COVID-19 crisis, it is important to understand whether the effects on bank lending associated with this combination of measures are larger than the effects associated with the same measures taken in isolation. This is an important question with vast policy implications, and it boils down to whether monetary policy and prudential policy are complements or substitutes. If the policies are complementary, this would indeed point to benefits of tight coordination. The rationale is related but distinct from the ‘leaning against the wind’ orientation of monetary policy, which involves taking financial stability considerations into account in setting monetary policy objectives (Woodford 2012, Borio 2014).

In paper (Altavilla et al. 2020), the first empirical assessment of the effectiveness of the policy responses directly targeting bank lending conditions in protecting banks’ intermediation capacity in the euro area provided. The main results of pandemic impact, according to the paper are summarised below.

First, in absence of the pandemic response measures, persistent impairment in access to market-based funding, coupled with the substantial surge in loan demand for emergency liquidity needs, would have seriously undermined banks’ intermediation capacity. The cumulative impact of the non-standard monetary policy measures on loan growth is sizeable. The increase in loan growth due to TLTRO would be around 1.1-1.7 percentage points each year. Thus, the June 2020 operation alone has the potential to avert at least 3 percentage points of loan volume decline over the period 2020-22.

Moreover, the micro and macroprudential relief measures effectively reduced regulatory capital requirements, thus complementing monetary policy action by providing ample space for banks to absorb losses and still support the economy and thereby mitigating the risk of pro-cyclical deleveraging. Taken together, it is estimated that these measures grant a capital relief of 1.5 percentage points, thus creating space for an impact on lending growth that we estimate to be as high as 2.2 percentage points a year. This assessment is in line with the median impact from a wide range of studies covering both empirical and model-based.

In summary, the pandemic response policies have prevented an adverse equilibrium of acute financial market volatility coupled with impaired access to funding, which would have resulted in a substantial contraction in lending and an even sharper collapse in real economic activity. The measures significantly improved banks' capacity to remain active carriers of the monetary stimulus.

References:

1. Altavilla, C, F Barbiero, M Boucinha, L Burlon (2020), "The great lockdown: pandemic response policies and bank lending conditions," Working Paper Series 2465, European Central Bank.
2. Baldwin, R, B Weder di Mauro (2020), *Economics in the time of COVID-19*, a CEPR press eBook.
3. Borio, C (2014) "Monetary policy and financial stability: what role in prevention and recovery?", BIS Working Paper, No 440.
4. Rostagno, M, C Altavilla, G Carboni, W Lemke, R Motto, A Saint Guilhem, J Yiangou (2019), "A tale of two decades: the ECB's monetary policy at 20", ECB Working Papers, No 2346, European Central Bank.
5. Woodford, M (2012), "Inflation targeting and financial stability", NBER Working Paper No. 17967.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. Питання розвитку фінансової науки

Гончаренко А. С. Теоретичні аспекти поняття «економіка знань»	3
Драгунов Д.М. Фінансове забезпечення сфери охорони здоров'я в умовах глобалізації	6
Ковальчук Н.О. Наукові підходи до визначення поняття «оборотні активи»	8
Макодай Т.С. Становлення та розвиток публічних фінансів в Україні	10

СЕКЦІЯ 2. Проблеми податкової, інвестиційної, бюджетної політики в Україні та шляхи її вдосконалення

Башинська А.В. Проблеми незбалансованості державного бюджету України	15
Дорошенко Я.О. Проблеми фінансування соціального захисту та соціального забезпечення в Україні	18
Лободіна З. М., Паньків А.Р., Осадчук Ф. Ю. Міжбюджетні трансферти як інструмент бюджетного механізму стійкого інклюзивного зростання держави	21
Лубкей Н.П. Проблеми фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні	24
Одінцов О.М. Вплив податкового навантаження на економічний розвиток вітчизняних сільськогосподарських підприємств	27
Онопрієнко Ю.В. Непряме оподаткування в Україні та шляхи його удосконалення	31
Письменна Т. В. Соціальні ризики у життєдіяльності людини: ефект трансформації	34
Погоріла Ю. В. Транснаціональні корпорації на світовому та українському ринках	38
Поліщук А.С. Методи дослідження економічного простору регіону	42
Пріхно І.М. Напрями зміцнення фінансової безпеки України	44

СЕКЦІЯ 3. Фінансова підтримка розвитку підприємницького сектору в Україні в реаліях сьогодення

Березіна О.Ю. Нефінансова звітність корпорації: сутність та принципи підготовки	49
Гаватюк Л.С. Сучасні проблеми системи управління оборотними активами вітчизняних підприємств та шляхи їх подолання	52
Громакова В.В. Тенденції оподаткування ІТ індустрії	56
Даценко А. О. Ринок лакофарбових матеріалів як частина фінансової системи України в реаліях сьогодення	58
Кеба А.П. Політика управління оборотними активами підприємства	61
Кішінець Д.С. Емісійна та дивідендна політика корпорації	63

Коледіна К.О. Фінансова підтримка інноваційного розвитку промислових підприємств України	66
Крамарчук С.П., Стрижак В.В., Мушинський А.А. Проблеми фінансового забезпечення закладів охорони здоров'я	68
Настенко О.Р. Проблеми фінансового забезпечення соціальної сфери	72
Осян А.Є. Основні аспекти державної фінансової підтримки малого та середнього підприємництва	76
Пожар Є.П. Фінансова стійкість підприємства в умовах сьогодення	78
Сабліна Н. В. Система збалансованих показників у функціонуванні стратегічного фінансового контролінгу	81
Фенна М.М. Особливості функціонування туристичної галузі України в умовах глобалізації	86
Шептуха О.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств: застосування польського досвіду	88

СЕКЦІЯ 4. Фінансові ринки, фінансові посередники

Alekseyenko L., Tulai O. Prudential regulation of insurance activities in the implementation of financial inclusion	91
Алексеєнко М.Д. Фінансові аспекти стабільності банківського сектора України	93
Бережна Д.А. Актуальні питання співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями	95
Кльок О.В. Особливості функціонування ринку цінних паперів України	98
Коломенська А.Р. Джерела та інструменти залучення фінансових ресурсів корпорації	102
Костіна О.Є. Публічні фінанси в Україні: сучасний стан та напрями реформування	104
Кравцова В. В. Тенденції розвитку міжнародних фінансових ринків	106
Лоцман С.В. Переваги та недоліки зовнішнього фінансування економічних реформ в Україні	108
Осадченко І.О. Оцінка фінансових інструментів RIO TINTO GROUP	110
Фісюк Е.В. Особливості розвитку фінансового ринку України в сучасних умовах	114

СЕКЦІЯ 5. Інновації та сучасні фінансові технології

Березюк-Рибак І. Р. Креативна економіка як драйвер економічного зростання України	118
Гончаренко А. С. Використання глобального інтелектуального капіталу на підприємстві	121
Дудченко Н.В. Переваги та недоліки використання криптовалюти	123
Евдокимов Б. М. Критерии оценки информации в процессе формирования аналитического обеспечения деятельности предприятия	126
Кондратенко Д.В. Шерінг-економіка: нові можливості для страхування	129

Лещенко М.М. Сучасні фінансові технології у міжнародній комерційній діяльності	132
Стефанюк В.М. Методи оцінки рівня конкурентоспроможності продукції	134
Ярута В. І. Цифровізація фінансових відносин як елемент трансформації економіки	137

СЕКЦІЯ 6. Питання менеджменту і маркетингу у фінансовому секторі

Березін І.С. Сталий розвиток України в умовах глобальної інтеграції	140
Глушко В.С. Особливості державного регулювання конкурентного середовища в Україні	143
Март Р., Слупко М. Budgeting and planning in higher education institutions	146
Мороз Л. О. Ефективність управління публічними фінансами в сучасних економічних умовах	149
Нагорний Д. О. Аналіз фінансової діяльності компанії APPLE	152
Сергієнко О.А. Конкурентне позиціонування регіонів у просторовому розвитку України	156
Худенко М. М. Європейські моделі для удосконалення місцевого самоврядування в Україні	158

СЕКЦІЯ 7. Актуальні питання розвитку банківської системи та забезпечення її фінансової стабільності

Бережна Л.В. Характеристика етапів єдиної процедури наглядових перевірок та оцінки SREP національного банку України	162
Глазков Н.А. Основні обмеження до реалізації Базель III	166
Дядюра В.В. Комерційні банки на валютному ринку України: сутність операцій та механізм їх здійснення	168
Заболотня В.В. Напрями модернізації фінансової системи України	170
Запотічна Р. А. Угода Базель III у контексті забезпечення фінансової стабільності банківської системи України	172
Кваша О.В. Розвиток інформаційної економіки у банківському секторі	174
Лукашук М. В. Банківське інвестиційне кредитування реального сектору економіки України: сучасний стан і можливості розвитку	177
Печкан С.Б. Валютні інтервенції Національного банку України як інструмент монетарної політики	182
Самохіна А. Сучасні виклики банківського кредитування та перспективи його розвитку	186
Сіра Т.С. Аналіз сучасного стану інвестиційної діяльності банків України	188
Халабова О.О. Аналіз сучасних підходів визначення кредитоспроможності позичальників на прикладі АТ АКБ «Львів»	192
Ярута В.І. Трансформація ролі та значення банківської системи у	195

забезпеченні макрофінансової стабільності держави

СЕКЦІЯ 9. Страхування в Україні: стан та тенденції розвитку	
Комнацький А.В. Страховий ринок України: проблеми та перспективи розвитку	198
Сторожук Е.Б. Розвиток страхового ринку на регіональному рівні	201
СЕКЦІЯ 10. Трансформація фінансового сектору під впливом світової пандемії COVID-19	
Байрак Н. О. Трансформація світового фінансового сектору під впливом пандемії COVID-19	204
Голубенко Ю.В. Вплив пандемії на функціонування банківської системи України	207
Гончаренко І.Г. Загальні тенденції розвитку страхового ринку в Україні під впливом пандемії	211
Кленікова С.М. Малий та середній бізнес: проблеми та перспективи розвитку під час пандемії COVID-19	213
Куллаб Д.Х. Підтримка бізнесу під час пандемії COVID-19	216
Кульбашина А.Р. Практичні аспекти реагування вітчизняних банків на виклики COVID-19	219
Самчук А.А. Вплив пандемії COVID-19 на кредитну діяльність банків	222
Slaveska C. Pandemic impact on bank lending	225

*XVII міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених, аспірантів і студентів
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

Наукове електронне видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

**МАТЕРІАЛИ XVII МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ, АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ**

26-27 листопада 2020 року

В авторській редакції

Гарн. Times New Roman. Обл.-вид. арк. 11,62.

Черкаський державний технологічний університет
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 896 від 16.04.2002 р.
бульвар Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006.

Кафедра фінансів ЧДТУ finance@chdtu.edu.ua